

contrariè concedo, quod est de essentia accidentis, sed accipiendo in alio pro aptitudine opposita negationi aptitudinis ad essendum in alio, dico, quod est proprietas, vt ostensum est.

19 Ad secundam rationem respondeo, quod accidēs pro denominato potest definiri sine habitudine ad subiectum, vt patet de quantitate, & qualitate, albedine, & nigredine. At accidens formalitèr suè & actuale, siue aptitudinale sine ordine ad subiectū, vel substantiam complere definiri non potest, quia accidens formalitèr est relativum. Ad probationem dico, quod Arist. loquitur de accidente formalitèr accepto.

20 Ad tertiam respondeo primo, quod non est ad rem, quia procedit de inhzrentia actuali, de qua non est questio. Secundo, respondeo; negando sequelam, quia inhzrentia actualis est inhz-

rentia, vt quo. Et sic non indiget alia inhzrentia, vt inhzreat; sicut existentia non indiget alia existentia, vt existat: quia est vt quo.

21 Ad quartam respondeo, quod est separatio/præcisiva, & negativa; Argumentum procedere debet de separatione præcisiva, Concedo maiorem, & nego minorem, nam tota essentia quantitatis potest cognosci, cognitione præcisiva, sine aptitudine ad inhzrendum, loquendo de accidenti pro denominato. Arist. loquitur de accidenti pro formali, secundum quam rationem dicit relationem accidentia actualis. Et est impossibile cognoscere relationem, sine termino, & esse relativum sine termino, quare est impossibile esse accidens formale, & actuale sine substantia terminante.

(?)

LIBER QUINTVS.

De ante Prædicamentis.

Categoriale est nomen Græcum, quod licet prima sui impositione significet prædicatū; iam vsus logicorum illud extendit, ad significandum totam seriem, &

coordinationem prædicatorū essentialium. Auctor istius libri fuit Arist. natione Macedo, & patria stagirites; constat esse Auctorem, quia in libris de demonstratione, & topicorū, ad hūc librū se referunt.

CAP. I.

De æquiuocis.

2 Finis Arist. fuit reducere omnes res mundi ad decem classes categoricas, ut ex eis posset facere propositiones. Aliqui dicunt, hunc librum non pertinere ad Logicum; sed ad metaphysicum. Sed in merito, quia ad utrumque pertinet sub diversa ratione. Nam metaphysicus agit de rebus contentis in prædicamentis, ut entia sunt. Logicus autem, secundum quod sunt prædicabilia de alijs inferioribus.

3 Obiectum istius libri adæquatum, est prædicamentum ut sic. Quia habet duas condiciones requisitas ad obiectum primum. Una est quod contineat primo virtualiter suas proprietates. Altera est, quod continet sub se omnia prædicamenta, de quibus hic agitur. Diuiditur iste liber in tres partes. Prima est de ante prædicamentis. Secunda de prædicamentis. Et tertia, de post prædicamentis.

4 Intentio immediata Arist. in hac parte, est determinare, quæ sunt ea, ex quibus componuntur prædicamenta; ad quod necesse est scire, quæ dicantur æquiuoca, quæ uniuoca, & quæ denominativa, & in quinque ca;

pita diuiditur.

Æ Quiuoca dicuntur, quorum nomen solum commune est, secundum vero nomen substantiæ ratio diuersa, ut animal, homo, & quod pingitur. Horum enim nomen solum commune est; secundum vero nomen substantiæ ratio diuersa. Si quis enim assignet, quis sit utrumque eorum quos sunt animalia, propriam assignavit utriusque rationem ait Arist.

2 Ad intelligentiam istius definitionis nota cum Bortio, & Tartareto super hanc definitionem, quod Philosophus non dixit æquiuoca sunt, sed æquiuoca dicuntur, quia res per se, neque sunt uniuocæ, neque æquiuocæ, sed per respectum ad vocem. Nota secundò, quod ly ratio vero substantiæ, significat rationem, seu quidditatem significatam per nomen, secundum significationem institutam primo à Politia. Tertio, nota, quod ly diuersa, non significat diuersitatem simpliciter in omnibus, sed solum debet esse diuersa secundum, rationem significatam per nomen, alioquin canis, marinus, & domesticus non essent æquiuoca, quia licet in ratione canis, significata per vocem canis, sint diuersi; sed non in ratione animalis. Unde in ratione canis sunt æquiuoca, & æquiuocata; & in ratione animalis significata per vocem animal sunt uniuoca, uniuocata.

Pro;

4 Probat Arist. suam definitionem esse bonam exemplo hominis veri, & hominis picti respectu animalis, nam respectu huius vocis *animal* conueniunt, sed in ratione significata per *animal* sunt diuersi, quod probat, quia si definiatur homo verus, ratio animalis significata per vocem *animal*, verè, & formaliter est in homine viuo. Ad si definiatur homo pictus, in eius definitione, neque in definito reperitur ratio animalis.

DVBIVM PRIMVM.

De æquiuocis

1 **V** Trùm ad æquiuocationem sufficiat diuersitas in conceptu formali? An verò necessario requiratur in conceptu obiectiuo? Ferrara lib. 1. contra gentes cap. 34. dicit sufficere diuersitatem formalium conceptuum, id est, intellectuum. Probat, quia *ly Ratio* posita in definitione Arist. idem est, quod definitio, sed definitio est in mente: ergo sufficit diuersitas conceptionum mentalium. Secundo probat, quia ratio idem est, quod definitio significati per nomen, secundum Sanctum Thomam 1. sententiarum dist. 2. q. 3.

2 Sed hæc opinio non est sustinenda. Primo, quia contra Arist. in textu. Secundo, quia contra naturam entitatiuam eorum, quæ æquiuoca dicuntur. **Primum**

patet, quia dicit Arist. in illa definitione *secundum vero nomen substantiæ ratio diuersa*. Quid est ratio substantiæ secundum quod significata per nomen? Non est conceptus formalis tantum, sed etiam essentia: ergo. Item est contra rationem entitatiuam æquiuocatorum, quia in hoc distinguuntur æquiuocata, ab vniuocatis in re entitatiue, quod vniuocata conueniunt in re significata per nomen, quæ est eadem in illis. At æquiuocata non conueniunt in re significata per nomen, quia est diuersa in illis, sicuti vna in vniuocatis: ergo non sufficit diuersitas conceptuum formalium actualium; sed requiritur simpliciter diuersitas in re obiectiua.

3 Respondeo dicendum, ad æquiuocationem requiri simpliciter diuersitatem in conceptibus formalibus intellectus, & in rebus æquiuocatis. Primo, quia ut dicit Arist. ratio substantiæ secundum nomen, hoc est significata per nomen, debet esse diuersa. Secundo, quia in re, vniuoca, & æquiuoca differunt penes hoc, quod ratio significata per nomen in vniuocis, est eadem: ergo in æquiuocis debet esse diuersa.

4 Ad fundamentum oppositæ sententiæ. Respondeo, quod terminus *ratio* est indifferens, significat idem, quod forma, si illi addatur *nominis*, determinatur ad significandum definitionem, quia definitio est forma nominis **con-**
fusi

fusi, eo quod significat distincte, quod nomen significat confuse. At quâdo illi additur *substantiæ*, tunc *ratio substantiæ*, significat rationem formalem obiectiuam, siue essentiam.

DVBIVM II.

De æquiuocis.

I AN nomen æquiuocum dicendum sit vnum, vel plura? Huertos lib. 1. summularum, cap. 4. q. 8. art. 1. conclusione 1. dicit, non esse dicendum simpliciter vnum, quia licet vox materialis sit vna, secundum rationem formalem est plures, quia habet plures significationes, & attendendum est ad rationes formales.

2 Alij Thomistæ dicunt, dicendum esse vnum nomen simpliciter, quia vnitas concretorum accidentalium desumitur ex vnitate subiecti, sed licet nomen æquiuocum formaliter habeat plures significationes, ex parte subiecti est vna vox: ergo. Maior probatur, nam licet Petrus habeat plures scientias, dicitur absolute vnus sciens. Hæc opinio est verior, & conformior Scoto in 3. d. 6. q. 2. vbi §. *Contra*, dicit, quod omnis prædicatio siue per se, siue per accidens, est respectu alicuius vnitatis. Et in ista vox significat, ly vox est subiectum, & quod dat vnitatem.

3 Ad argumentum respon-

deo, quod attendendum est ad rationes formales, quantum ad hoc, quod concreta accidentalia prius, & per se significant rationes formales; sed non quantum ad nomenclationem, quia indiuidua non sunt, vt indiuidua, rationes formales, sed materiales, & faciunt vnum numero.

CAP. II.

De Vniuocis.

I Sta est 2. pars primi capituli Arist. in qua definit vniuoca sic: *Vniuoca dicuntur, quorum nomen est commune, & secundum illud nomen ratio substantiæ est eadem.* Vt homo, & bos, quod probat Arist. quia si quis diffiniat bobem, & hominem, in quantum sunt animalia assignabit eandem rationem vtrique, quia vterque est viuens sensibile: ergo nomen animal est vtrique commune, & ratio essentiæ significata per nomen animal est eadem in vtroque: ergo, &c.

2 Hæc definitio intelligenda est sicut illa æquiuocorum; nam nulla sunt vniuoca in se, sed per ordinem ad vocem, ideo non dixit Arist. vniuoca sunt, sed vniuoca dicuntur. Et ratio substantiæ, idem est, ac ratio essentiæ significatæ per nomen. Hic aduertes, quod æquiuoca, & vniuoca conueniunt in hoc, quod habent nomen com-

commune, & in hoc differunt, quod ratio significata per nomen *æquiuocum*, nõ est eadem in æquiuocatis: At ratio significata per nomen vniuocum, debet esse omnino eadem in suis vniuocatis, & nota, quod dico omnino eadem, quia deficiente aliqua identitate, transferretur ad æquiuoca, quia vniuocatio est perfectio, & æquiuocatio imperfectio, & perfectio secundum Dionysium 4. de diuinis nominibus ex integra causa est, & malum ex quocumque defectu.

CAP. III.

De Denominatiuis.

Ista est tertia pars primi capituli Aristot. in qua definitur denominatiua dicens: *Denominatiua dicuntur quæcumque ab alio solo casu differunt, & secundum nomen habent appellationem. Ut grammaticus à grammatica; foris à fortitudine.*

2 Ad intelligentiam istius definitionis, & definiti, nota, quod in denominatiuis sunt tria, vnum forma, a qua prouenit appellatio: secundum, res denominata: tertium, est ipsum denominatiuum, vt in albo, est albedo, a qua paries denominatur albus: & est paries appellata: Et ipsum album, quod cum albedine habet conuenientiam in principio vocis, & differt ab albe-

dine solo casu, vel eadentia. Præterea nota, quod hic definiuntur denominatiua, non pro materiali, & re denominata, sed pro formali, secundum quod conueniunt in forma, à qua habent appellationem, non in abstracto, sed in concreto. Et sic illa definitio æquiualeat huic, *denominatiua dicuntur, quorum nomen est commune, & ratio significata denominans, est eadem in illis.* Vt album assignando equum, & album assignando hominem. Et ratio est, quia si vtriusque assignes definitionem albi, in definitione vtriusque erit eadem ratio formalis definita.

3 Sed contra, si definitio Aristot. est vera: ergo homo est denominatiuum, & prædicatur denominatiue. Probo consequentiam, quia homo solo casu differt ab humanitate, & ab ea sola accipit appellationem; sic sunt denominatiua: ergo. Respondeo negando consequentiam. Ad cuius solutionem nota, quod sunt denominatiua propria re, & nomine, & alia solo nomine: Ad denominatiua propriè requiritur simpliciter, quod forma, à qua denominatur, & accipiunt appellationem sit per modum adiacentis; ad denominatiua in propriè, & solo nomine, sufficit, quod sit prima, & constitutum, quamuis sit per modum per se stantis. Humanitas est huiusmodi, propter quod homines sunt denominatiua nomine tenus, & in propriè.

4 Ad plenariam intelligentiam denominatiuorum, nota cum Tartareto super hoc cap. §. *Secundum est tertio*, quod triplex est de nominatio. Prima est secundum vocem tantum. Secunda est, secundum rem tantum. Et tertia, secundum rem, & vocem simul. Denominatio secundum vocem tantum, est cuius denominatiuum, seu concretum conuenit cum abstracto in principio dictionis, & differt in fine: non tamen significat idem cum eo in significato principali, quemadmodum sunt *studiosus*, & *studium*. Studiosus enim significat virtuosum, & studium significat exercitium, & laborem. Denominatio verò secundum rem tantum est, cuius denominatiuum conuenit in principali significato cum abstracto, sed non in principio dictionis, vt *studiosus*, & *virtus*. Sed denominatio secundum rem, & vocem simul est, cuius concretum, & abstractum conueniunt in principali significato, & in principio vocis, sed differunt in fine, vt *album*, & *albedo*. Et ista definiuntur ab Arist. ad quæ requiruntur istæ conditiones. Prima, quod conueniant in significato formali cum suis abstractis. Secunda, quod conueniant in significato vocis. Tertia, quod differant in fine.

5 Ex his instabis contra meam solutionem sic. Sed homo, & humanitas conueniunt in principali significato; ergo non sunt deno-

minatiua secundum nomen tantum. Respondeo, quod eo ipso, quod non sunt per modum adiacentis, quæ est prima radix denominatiuorum, dicendum est, quod sunt denominatiua secundum nomen tantum simpliciter. Illa autem quæ sunt adiectiua, & non conueniunt in principali significato, vt *studiosus*, & *studium*, dicenda sunt denominatiua secundum nomen tantum.

CAP. III.

De Analogis

1 Ad notitiam Analogorum, vel Analogatorum aduertendum est, quod sunt aliqua, quæ in ratione formali conueniunt, & inter se nullam proportionem habent, vt *bos*, & *homo*. Et ista univoca dicuntur, vt visum est. Sunt alia, quorum ratio significata per nomen, diuersa est in utroque, & inter se non habent proportionem, & hæc æquiuocata dicuntur. Et tandem sunt alia, quæ in ratione formali non conueniunt, sed ratio significata per nomen est diuersa in illis: & tamen inter se habent aliquam proportionem ad minus unius ad alterum. Et ista dicuntur Analoga Analogata: quia nomen Græcum *Analogia* proportionem significat.

2 Ex his deducuntur, quæ
con-

conditiones ad analogata requirantur, vt inde possint definirē, vel describi. Prima conditio est, quod significantur nomine communi, in qua conueniunt cum æquiocis, & vniuocis. Secunda est, quod ratio substantiæ significata per nomen commune, non sit eadem, sed diuersa in omnibus analogatis, & per hanc analogata conueniunt cum æquiocatis, & differunt ab vniuocis vniuocatis. Hanc conditionem expressit Arist. 1. ethicor. cap. 5. dum dixit: rationem boni, quæ in honesto, vtili, & delectabili reperitur, esse diuersam in eis, his verbis: *Honoris, prudentiæ, voluptatis, hoc ipso, quod bona sunt, diuersa sunt rationis. Ipsum ergo bonum non est quid commune vna id ea, &c.*

3 Tertia conditio est, quod inter rationes substantiæ diuersas, quæ in ipsis analogatis sunt, sit, vt ipso nomine significantur, aliqua proportio; & per hanc differunt analogata ab æquiocis, quam conditionem expressit Arist. loco citato. Vbi postquam dixit rationē boni, quæ in vtili, delectabili, & honesto reperitur, esse diuersam in eis, sic inquit: *At quo nam modo dicendum? non enim hisce similia sunt, quæ nomine eodem fortuito nuncupantur. Dicuntur igitur, quia sunt ab vno, aut ad vnum omnia conferuntur? an comparatione potius rationum?* Ad intelligentiā istius textus aduerte, quod terminus æquiocus est ille, qui fortui-

to, vel à casu significat plura diuersa sine aliqua similitudine. At terminus æquiocus à consilio est analogus. Dicit ergo Philosoph. quod analogata non sunt similia æquiocis, id est, his, quæ nomine fortuito nuncupantur, & inde deducit, quod sunt analogata, aut quia sunt ab vno, aut quia ad vnum omnia conferuntur, aut quia rationes ad vnum comparantur.

4 Vno exemplo apto, & communi hæc omnia explicantur. Nomen *sanum* à consilio est analogum, & de formali significat sanitatem, quæ reperitur in homine, in vrina, & medicina. Sanitas in concreto est analogum passiuæ, sed homo, vrina, & medicina sunt analogata passiuæ secundum sanitatem, significatam illo nomine communi *sanum*. Vbi primo reperies, quod nomen *sanum* est commune, quia significat sanitatem hominis, sanitatem vrinæ, & sanitatem medicinæ. Secundo reperies, quod sanitates istæ se habent diuersimode, nam in homine est verè, & formaliter: in medicina non est formaliter, sed causaliter; & in vrina non est sanitas formaliter, sed significatiuè. Tercio reperies ordinem, quem dicunt sanitas vrinæ, & sanitas medicinæ, ad sanitatem hominis, & in isto ordine aliquis similitudinis, & proportionis inter illas sanitates ad principalem, quæ est in homine, consistit formaliter analogia.

5 Cumque nomen *sanum* primo impositum fuisset ad significandum sanitatem, quæ formaliter est in homine, & homines vidissent, quod medicina causat sanitatem, & quod est sana causaliter, item quod vrina significat sanitatem formalem in homine existentem, & quod erat sana significantive, & recognoscerent illas sanitates dicere ordinem, non quemcumque, sed similitudinis, & proportionis, in quo stat analogia. Hinc habuerunt occasionem ad extendendum significationem *sani*, quæ erat uniuoca, respectu sanorum formaliter, vt significaret illas sanitates cum illa proportione, & fecerunt nomen *sanum* analogum, denominatione iproueniente ab analogia significata.

6 Et ad maiorem claritatem, & intelligentiam nominum analogorum, & significatorum eorum, aduerte, quod sicut nomen *simile* primo, & per se significat relationem similitudinis secundum doctrinam concretorum accidentium, præcipue si ponatur concretum pro prædicato, & de connotato significat id, quod dicitur simile: ita nomen analogum, v. g. *sanum* de formali, vt analogum, significat similitudinem proportionis, in qua stat analogia formaliter, & de connotato significata, quæ analogia dicuntur. Et sic primo, & per se significatum nominis analogi, vt analogum dicitur, est similitudo proportionis, & de connotato

significatur analogata. Ex quibus habes, quod analogata ad minus debet esse duo;

7 Ex dictis conditionibus ad analogata requisitis, deducitur ista definitio, vel descriptio eorum: *Analogata analogata sunt illa, quorum nomen est commune, & ratio significata per nomen est diuersa in illis, cum aliqua tamen similitudine proportionis vnius rationis significata ad aliam.* Vt patet in nomine *sanum*, & significatis à consilio, nã homo, vrina, & medicina dicuntur sani: & ratio significata nomine *sanum*, nempe sanitas, diuersa est in omnibus, vt dictum est, & est similitudo proportionis ad sanitatem hominis, à qua vrina, & medicina dicuntur, & denominantur sanæ.

QVÆST. I.

Verum sit analogia inæqualitatis?

1no **T** Homistæ, vt defendant ens esse analogum respectu substantiæ, & accidentis inuentores fuerunt analogiæ, quam dicunt inæqualitatis. Dicunt itaq; species cuiusvis generis esse analogata analogiæ inæqualitatis, quia licet animalitas, v. g. importata, & significata per nomen animal, æqualiter sit in homine, & equo, vt hoc nomine animal significatur, perfectius tamen reperitur in homine ratione principalioris differentiæ, quam in equo. Vnde dicitur

ditur hominē esse perfectius animal equo.

2. Ex quo deducunt cum Caietano istam definitionem analogorum inæqualitatis. Analoga inæqualitatis sunt illa, quorum nomen est commune, ratio vero significata per nomen, licet ut se sit eadem simpliciter in omnibus inferioribus, illam tamen inæqualiter participant ratione differentiarum contrahentium.

3. Dicitur autem, inquit, hæc analogia Physica, non Logica, quia apud logicum, qui tantum vnam rationem abstractā, & communem præcipue considerat, non sunt membra illa inæqualia, quia in ratione communi animalis homo, & equus non habent inæqualitatem. Physica verò dicuntur, quia illa inæqualitas, qua homo perfectius animal dicitur, ratione differentie, scilicet, rationalitatis, non conuenit animali, nisi quatenus physicè in homine cum rationalitate identificatur, ideoque vocatur a S. Thoma analogia secundum esse, per se esse existentiam intelligens, quia in indiuiduis existentibus, hominis, & equi, hæc inæqualitas reperitur.

4. Etsi ab eis quaras, Vtrum ista analogia sit media inter vniuocationem, & æquiuocationem? Respondent, vt videre est apud Didacum à Iesu disp. 11. q. 1. in Logica §. *Analogia ergo*. Hanc analogiā à vera vniuocatione non

recedere, vt porè, quæ in genere, & speciebus, quæ omnino vniuocata sunt, reperitur: quia illa inæqualitas differentiarum non significatur illo nomine cōmuni, & generico, in quo species cōueniūt. Vnde ratio importata per illud nomen omnino est eadem in inferioribus.

5. Circa istam questionem primo supponenda sunt certa, & in quibus conueniunt Thomista, & Scotista: certum est, quod differentie contrahentes aliquam rationem communem sunt inæquales in perfectione, nam differentia spiritualis, quæ contrahit substantiam, perfectior est, quam differentia corporea, ipsam substantiam contrahens, & consequenter natura specifica constituta ex substantia, & differentia spirituali perfectior est, quam species constituta ex substantia, & differentia corporea, & consequenter inter istas species est ordo inæqualitatis in perfectione; tamen ratio substantie reperta inter istas species, est eadem secundum se, & secundum se intrinsecè, & quidditatiuè non est perfectior in vna specie, quam in alia, quia illæ rationes differentiales sunt totaliter extra quidditès substantie, vt sic, eo quod supponunt illam. Idè reperies indifferentijs contrahentibus animal, & constituentibus hominem, & equum, & ratio est, quia natura intendit varietatem specierum, ad quod est necessaria varietas differentiarum con-

stituentium. Ex quo necesse est, quod species sint inæquales in perfectione. Propter quod Aristot. dixit: *Quod species sunt sicut numeri*: nam sicut numerus quaternarius est perfectior ternario, ita una species est perfectior altera. His certis suppositis.

6 Quantum ad questionem respondeo, non esse analogiam inæqualitatis. Hanc conclusionem probo ex definitione analogiæ, incommuni, quam afferunt Thomista, ut videre est apud Didacum à Jesu Thomistam acrem disput. II. quæst. 1. §. *Ex quo facile ubi sic inquit: ex quo facile erit definire, quid sit analogum incommuni: Est enim nomen quoddam commune pluribus, sub ratione una, secundum quid, non simpliciter: una inquam proportionem, habitudine, aut comparatione tantum.* Sed nomen animal est commune homini, & equo sub una ratione, non secundum quid, sed simpliciter, & non proportionem; & inter hominē, & equum est diuersitas: ergo inter illos non est analogia diuersitatis. Patet, quia quod sub analogia ut sic non cadit, in eo nec reperitur analogia diuersitatis.

7 Eandem conclusionem probo ex conditionibus simpliciter requisitis in analogia, ut sic. Una est, quod ratio significata per nomen analogum, non sit eadem simpliciter in analogatis: sed in analogatis, quæ dicuntur à Thomi-

stis diuersitatis, ut g. homo, & equus, ratio significata per nomen animal, est eadem simpliciter in illis secundum se, licet sint diuersa per differentias, & specie: ergo ista analogia diuersitatis, non cadit sub analogia, ut sic. Est ergo ficta, & chimerica ad turbandum intellectus.

8 Alia conditio est supposito, quod ratio significata per nomen analogum non sit simpliciter in analogatis, habeant inter se aliquam similitudinem unius ad alterum, ut sanitas urinae ad sanitatem hominis, hoc enim dicit analogia: nam vox analogia imposita fuit ad significandum similitudinem aliquam sine proprietate; sed hæc vox animal non significat aliquam similitudinem, sine proprietate inter equum, & hominē: sed potius significat propriam rationem animalis repertam in inferioribus, quia supponit personaliter: ergo analogia diuersitatis, non est analogia, sed est suppositum fictum.

9 Et quidem, quod analogiæ ut sic petat, quod in analogatis ratio significata per nomen, non sit eadem simpliciter, & per proprietatem, sed per similitudinem. Patet ex Augustino tract. 20. in Ioannem, qui super illa verba saluatoris, ego sum vitis relata à Ioanne cap. 15. sic inquit: *Quid ergo est, ego sum vitis vera? nunquid ad deum vera, hoc ad eam vitē retulit, unde ista similitudo trāsata est? sic enim dicitur vitis per similitudinem*

nō per proprietatē; quemadmodū dicitur ouīs, agnūs, leo, Petra, lapis angularis, & cetera huiusmodi, quę magis ipsa sunt vera, ex quibus dicuntur istę similitudines, non proprietates.

10 Itaque nomen vitis primo impositum fuit ad significandum vitē vineę, quę est vitis propria, cuius proprium est producere palmites, & per sucum eius physicum conseruare eos in viriditate, vt fructum afferant: cum per merita Christi Domini, gratia per Christum Dominum hominibus communicetur, & per sucum gratię hominis in viriditate gratię poleant, & fructum afferant, propter istam similitudinem, nomen vitis translatum est à Christo, vt significaret ipsum Christum secundum illam similitudinem, non per proprietatem. Et sic nomen vitis analogum factum est, quando dixit: *ego sum vitis*, &c. Christus nō est propriē vitis, sed solum habet aliquam similitudinem cum vite; ergo significatum per nomen analogum vt sic, non debet esse propriē, & vere in analogatis vt sic, sed solum per aliqualem similitudinem.

11 Ex ista doctrina Augustini deducitur definitio analogatorū vt sic, hoc pacto. *Analogata dicuntur illa, quorum nomen est commune, ratio vero significata per nomen non est eadem simpliciter, & propriē in omnibus illis; sed tantum per aliquam similitudinem.*

12 Et etiam deducitur, quod definitio analogatorum, quam dedit Caiet. opusc. de Analogia, quam amplectuntur Thomistę; nempē, *Analogata dicuntur ea, quorum nomen est commune ratio vero substantię secundum illud nomen, neque omnino eadem, neque omnino diuersa, sed partim eadem, & partim diuersa.* Esse improbam, & fictam: quia nullum est nomen analogum, quod significet per se aliquam rationem vnam, adhuc partialitēr in suis analogatis.

QVÆST. II.

Quorūplex est analogia?

1 **R**esponderetur, quod est duplex, vna est proportionis, aliā proportionalitatis. Differunt in hoc, quod analogia proportionis est similitudo vnus ad aliud, quorum vnus habet formā significatam per nomen, propriē, alterum autem habet illam in proprie, vt est ordo sanitatis vrinę ad sanitatem animalis. Vnde analogata proportionis sunt illa, quorum nomen est commune, ratio vero significata per nomen non est eadem simpliciter, & propriē in illis, sed per aliquam similitudinem; & sic reliquum analogatum dicit similitudinem ad principale analogatū, in quo reperitur propria ratio significata per nomen, in alijs autem per attributionem

tionem, vel per denominationem
pronientem à principali analo-
gato.

2 Analogiam proportionali-
tates dicunt esse proportionem
inter duas proportiones, vt nomi-
ne communi significantur, v.g.
inter hominem, & risum est pro-
portio, item inter pratum, & suū
florere est proportio, sed propor-
tio in risu inter pratum, & suum
florere dicit ordinem similitudi-
nis ad risum hominis, à qua acci-
pit denominationem risus pra-
tus. Vnde iste terminus *risus* dici-
tur analogus analogia proportio-
nalitatis: quia translatum est ad
significandum risum improprium
prati, hæc quidem analogia nil a-
liud est, quam proportio propor-
tionum, vel inter duas propor-
tiones. Sicque debet versari inter
quatuor terminos, qui sunt dua-
rum proportionum.

CAP. V.

De Ente.

Hic introducta est disputatio
de ente, huius introductionis
solum potest esse ratio, quod ordi-
ne doctrinæ incipiendum est à su-
perioribus, cunque hic agatur de
prædicamentis, & ens sit superius
ad prædicamenta; ideo agi-
tur hic de ente: de quo
est prima qua-
estio.

QUEST. I.

*Verum ens includatur in modis
per se, & in alio?*

AD intelligentiam qua-
estionis oportet expo-
nere terminos eius. Terminus *ens*
significat esse positivum, prout
oppnitur nihilo. Includi, idem
est, quod imbibitur formalitèr, sicut
animal imbibitur formalitèr in
homine. Modus est ille, qui modi-
ficat rem. Sunt quidem duo mo-
di entis finiti, vnus est *per se*, al-
ter est *in alio*, modus *per se* modi-
ficat ens finitum, & facit esse sub-
stantiam; nam substantia est ens *per*
se. At modus *in alio* modificat ens
finitum, & facit esse accidens, nã
accidens describitur sic, est ens
aptum ad essendum in alio. His
suppositis quaestio est, an ens inclu-
datur formalitèr in modis illis
per se, & in alio.

2 Communis sententia est in-
ter Thomistas affirmativa. Ex S.
Thom. 1. de veritate art. 1. & pro-
bant 1, ex Philosopho 3. Metap.
textu 10. vbi probat ens non esse
genus, hac ratione, nullum genus
prædicatur de differentijs: Ens
prædicatur de differentijs: ergo
ens non est genus. Ex quibus ver-
bis sic arguunt Thomistæ, vel A-
rist. intelligit maiorem de prædi-
catione formali, & quidditativã,
vel materiali, & idetica: si de præ-
dicatione materiali, maior esset
falsa

Subs, quia generaliter lenice, & materialiter predicantur de differentijs. Si intelligitur de predicacione quidditatiua: ergo eodem modo intelligitur minor, ne varietur suppositio: ergo ex mente Arist. ens predicatur quidditatiue de differentijs: ergo includitur in illis.

3. Secundo: omne quod realiter cognoscitur esse, sub essentia reali, est vere ens reale. Sed differentia vltima vere est aliquid, cui competit esse, & vt sic ab intellectu cognoscitur: ergo differentia vltima vere imbibunt rationem entis. Tercio: nam vltima differentia, quæ non est ulterius diuisibilis, vel opponitur contradictorie ad nihil. Et sic iam formaliter est ens, vel non habet repugnantiam cum nihil. Et sic erit nihil. Quarto, quia si quis apprehendit vltimas differentias, & vult explicare illas, primo confugit ad ens, dicendo est ens tale: ergo negari non potest, quod ens transcendit, & imbibitur in vltimis differentijs, & modis intrinsecis.

4. Per oppositum Scotistæ cū Subtili Doctore in 1. dist. 3. q. 2. §. Secundo non asserendo, tenent ens quid non includi in modis intrinsecis, neque in differentijs vltimis. Sic Philippus Fab. theoremate 93. cap. 4. Noster Merinero de æquiuocis disp. 2. q. 1. num. 7. pro clara intelligentia nota, quod est ens quid, & ens quale, ens quid est illud, quod est potentiale, &

contrahibile, & per modum per se stantis; ens autem quale dicitur illud, quod habet ratione actus, & determinantis.

5. Hæc distinctio entis quid, & entis quale, quæ dedit Merinero magnum fundamentum habet in Philosopho 4. Metaph. text. 28. & in Scoto in 4. dist. 1. q. 2. §. Tercio dico sub num. 7. vbi dicit, quod definibile habet predicatum in quid, & predicatum in quale; id est aliquid commune, & aliquid differentiale: ergo definibile habet esse quid, & esse quale: ergo est ens quid, & ens quale.

6. Nunc dico primo: modus per se non includit formaliter ens quid, neque formaliter imbibit illud, quia ens, & modus per se, qui est differentialis, immediate modificans ens, & constituens substantiam, sunt primo diuersa. Hæc patet, quia modus ille est præcisè actiuus, & determinans, sine aliqua potentialitate, vt modificetur ad esse substantiæ: & ratio entis est potentia præcisiuissime accepta, nihil includens actus determinatiui ad esse substantiæ, & voluntas diuina coniungit ens cum illo modo per se, & producit substantiam: ergo ens, & per se, sunt primo diuersa; sed primo diuersorum vnum non includit quidditative, & formaliter aliud: ergo ille modus per se non includit ens quid.

7. Secundo probo sic, de illo modo per se, quod constituit substantiam.

stantiam quæro, vel includit formaliter ens quid, vel non? si non, habeo intentum. Si sic: ergo est substantia prius in se, quam constituat substantiam. Et ita substantia erit prius quam sit substantia. Probo consequentiam: quia substantia est ens per se: ergo si *per se* includit formaliter ens, erit ens per se: ergo substantia. Sed modus in suo esse modali est prius, quam contrahat, & determinet rem cuius est modus: ergo prius quam determinet ens ad esse substantiæ, illis modus *per se* erit substantia: ergo est substantia antequam sit substantia.

8 Dico secundò, differentiæ, quæ constituunt quidditates, ut rationalitas, non includit formaliter ens quid. Probo sic: nullum, quod est *quale* includit formaliter illud cuius est *quale*, sed rationalitas est *quale* respectu entis quid: ergo non includit formaliter ens quid. Maior constat inductione. Minore probo, quia quod est *quale* respectu prædicati quid inferioris, est etiam *quale* respectu prædicati quid superioris: directorum; sed rationalitas est *quale* respectu animalis, quid, cui ens est quid, directè: ergo etiam est *quale* respectu viventis quid, cui ens est quid, directè: ergo etiam est *quale* respectu viventis substantiæ, & entis.

9 Dico tertio: contra Metaphysicorum de æquivocis disp. 2. q. 1. n. 12. quod modi intrinseci, nem-

pè *per se*, & in alio, & differentiæ, non includunt ens *quale* formaliter, & quidditative. Primò, quia illi modi essent compositi, & non essent simplices conceptus obiectivi. Secundò: quia non essent conceptus obiectivi primò diversi, si quidem convenirent in aliquatione in quid. Tertio, quia quæro, si includat ens *quale* quidditative, & formaliter: ergo dicunt ens *quale* inclusum, & illam realitatem, quæ includit ens *quale*. De illa realitate includente, quæro an sit nihil, vel aliquid positivum secundum se? Non est nihil: ergo est in se aliquid positivum. De ista entitate positiva super addita, quæro utrum includat entitatem positivam entis *qualis*; non potest includere entitatem positivam entis *qualis*, quia est præcisa, & in ultima resolutione: ergo non includit illam.

10 Dico quartò, quod sicut cõmunitèr dicunt auctores, quod differentiæ individuales non habent aliquam rationem, quæ formaliter includatur in illis, & quod ratio individui, ut sic, non est in quid, alioquin non essent ultimæ differentiæ, neque primo diversæ; sed dicunt, quod ratio individui, vel potestas faciendi differre, est proprietas communis, in qua conveniunt. Ita ens *quale*, quod est *quale* respectu entis quid, non est in quid inclusum in entibus specialibus *qualibus*; sed ens *quale*, ut sic, est proprietas cõmunis eorū.

Et

¶ Et vt hoc percipias, quia
 Iaris Subtile est, aduerte quod
ens quid, idest posituum *quid*, op-
 ponitur nihilo *quid*: at *ens quale*
 opponitur nihilo *quali*. Secundo:
 nota, quod *ens, quid & ens quale*
 sunt primo diuersa, quia *ens quid*
 est potētia, & *ens quale* est actus.
 Tertio, nota, quod via genera-
 tionis percipit Deus *ens quid* op-
 positam nihilo *quid*, & in esse cog-
 nito transit *ens finitum quid*, de
 nihilo *quid* ad esse cognitū *quid*.
 Percipit etiam Deus modū *per se*
 ex quo, & ente fit substantia, & in
 esse cognito transit de nihilo *qua-*
le, ad esse posituum *quale*. *Ens*
 de se, & secundum se non includit
ens quale illius modi *per se*: neque
ens quale modi *in alio*, ex quo, &
 ente fit accidens, quia si *ens quid*
 in suo esse *quid*, includeret istos
 modos, sequeretur, quod vbiun-
 que esset *ens*, esset formalitē sub-
 stantia, & accidens. Itē, quia
 nulla entitas simplex potest inclu-
 dere formalitē modos immēdia-
 tē oppositos. Et tunc Deus per
 voluntatem suam coniungit *ens*
quid, cum ente *quale*, scilicet
 cum modo *per se*, & determinat
 substantiam. Patet, quod *ens qua-*
le, vel ille modus *per se* non inclu-
 dit *ens quid*. Si quidem, vt fit idē
 cum ente *quid* indiget voluntate
 diuina coniungente illa obiecta
 simplicia. Sic fit in progressu vsq;
 ad coniunctionem cum singula-
 ritatibus, & personalitatibus. Ex
 quo patet quod modi in *quale*, &

P. Villaverde,

differentiæ formales, & materia-
 les, vt rationalitas, Petteitas, &
 personalitas non includunt for-
 malitē *ens quid*. Neque includūt
 formalitē *ens quale*: quia Deus
 non facit compositionem inter
 entia qualia ex aliquo, quod for-
 malitē includatur in illis, quia
 vnam quamque qualitatem sim-
 plicem percipit suo ordine se te-
 nente ex parte obiecti cogniti, &
 simplicia non sunt composita; sed
 solum conueniunt in proprietate
 qualificandi, & faciendi differre:
 nam secundum Doctorem Subti-
 lem in 2. dist. 3. q. 6. vers. *Respon-*
deo, ab vltimis differentijs, & mo-
 dis intrinsecis nil potest abstrahi,
 quod de ipsis prædicetur in *quid*.

12 Ad argumenta, ad illud
 Philosophi responderetur, quod ibi
 procedebat, non resolvendo, sed
 solum disputationis gratia, vt in
 proœmio ipse Philosophus pro-
 misserat, & sic non est mirum,
 quod variaret suppositionem. Et
 sic illa minor *ens* prædicatur de
 differentijs, identicē est vera, &
 formalitē falsa.

13 Ad secundum respondeo;
 quod vnicuique, quod est, respon-
 det esse, quod illi competit. Et sic
 ad minorem illam, sed differentia
 vltima verē est aliquid, cui com-
 petit esse *quale*, concedo minore,
 cui cōpetit esse *quid* formalitē,
 nego minorem; & consequentiā.

¶ Ad tertium, vel vltima diffe-
 rentia opponitur nihilo, vel non
 habet repugnantiam cum nihilo?

Dd

Rc

Respondeo, quod modi intrinseci, & differentia opponuntur cōtradictoriè, cum nihilo *quale*, nō cum nihilo *quid*. Et sic solum deducitur, quod habent esse *quale*, oppositum nihilo *quali*. ¶ Ad 4. respondeo, quod eum modi intrinseci, & differentia vltimæ sint simplicissima, & primo diversa, in nullo in quid convenientes, non possunt diffiniri per aliquid in quid & in quale. Explicantur tamen per circumlocutionem entis quale, non quia ens sit commune enti quid, & enti quale, quæ sunt primo diversa, sed quia aliter nō possumus nos explicare.

14. Ex his habes, quod ens, *quid* est transcendens non ad modos intrinsecos, & differentias, sed tantum ad entia cōpleta, quæ directè continentur, sub ente, in istis solis includitur, & de istis solis prædicatur in quid, & formalitèr, de modis, & differentijs, solum prædicatur identicè, & materialitèr.

QVÆST. II.

Verum à substantia, & accidenti possit abstrahi vnus conceptus obiectiuus entis quid?

1. **C**ommunitèr Thomistæ dicunt, quod non. Capreolus in 2. dist. 2. q. 1. Caiet. opusculo de ente, & essentia cap. 1. q. 2. & tract. de nominum analogia cap. 5. Vazq. 1. p. disp. 22.

cap. 5. & disp. 114. cap. 2. & multi moderni, itèr cursus Carmel. disput. 11. quæst. 5. § 1. qui alios multos citat, & inter eos D. Th. 8. Metaph. lect. 3. & lib. 10. lect. 3.

2. Tota hæc sententia fundatur in hoc, quod ens est analogum respectu substantia, & accidentis. Et ita hoc modo ab aliquibus defendi solet. Nam Arist. 4. Metaph. cap. 2. sic inquit: *ens autem multipliciter quidem dicitur, verum ad vnum, vnamque quandam naturam, & non æquinoce, sed quem admodum omne sanum ad sanitatem.* Eandem doctrinam repetit 7. Metaph. cap. 4. Sed in vno ex analogatis ratio obiectiva significata per nomen, est verè, & formalitèr, in alijs autem tantum denominativè, & per attributionem: ergo ratio entis solum est propriè & formalitèr in substantia, at in accidenibus est solum denominativè à substantia. Sed ab eo, in quo non est ens propriè, sed solum per denominationem, non potest abstrahi conceptus obiectiuus proprius entis: ergo ab acciden- ti, non potest abstrahi conceptus obiectiuus entis quid.

3. Sed contra, quia de albedine quæro, an sit propriè ens, vel tantum denominativè. Si includit formalitèr ens proprium, habeo, quod intendo. Si non includit formalitèr ens proprium: ergo albedo in se est nihil, quia intèr ens propriè, & nihil non est

medium. Itē accidens secundum eos, non est ens propriè, sed tantum per denominationem. Sed febris est accidens: ergo febris, non est propriè ens, sed tantum deo nominativè. Quomodo tantum vexantur homines eo, quòd non est ens propriè, sed tantum per denominationem extrinsecam. Præterea, si frigiditas, non est ens absolute, quare isti PP. quærent frigiditatem in potu? Et si calor non est ens absolute, quare quærent calorem in hic me? Sunt ne eorum, qui nihil quærent? Et quidem si dolor accidens est, & accidens, non est formalitèr, & propriè ens, bapulandi sunt vsque fatunt, an dolor sit aliquid ens: Itē sequeretur, quòd species Sacramentales non essent propriè aliquid.

4 Respondeo primò: quòd ens *quid* includitur propriè in accidenti. Probatum primò: quia frigus est causa physica, & realis frige factionis, & calor est causa physica, & realis calefactionis; Sed non possunt esse causæ physicae, & reales effectuum realium nisi sint vere entia; ergo. ¶ Itē, quia ipsi Thomistæ definiendo substantiam, dicunt esse *ens per se*; & definiendo accidens dicunt esse *ens in alio*. Isti modi *per se*, & *in alio* immediatè dividunt, & contrahunt ens, & *per se* cum ente constituit substantiam: ergo, ens in alio, constituit accidens: ergo accidens includit ens.

P. Villaverde,

Pater consequentiā, quia omne constitutum includit ea, ex quibus constituitur, unum ex his est ens, ergo accidens includit ens. Præterea, quia substantia, & accidens solum differunt per modos *per se*, & *in alio*: ergo conveniunt in eadem ratione entis. Sed substantia includit rationem entis *quid*: ergo, & accidens. Patet ergo, quòd ens *quid*, & proprium reperitur formalitèr in accidente.

5 Respondeo secundò: quòd à substantia, & accidenti potest abstrahi conceptu inadæquato ratio entis propria. Sic Scotus in 1. distict. 8. quæst. 3. § *Sed hic est unum dubium* sub num. 26. dicens: Respondeo, quòd quando intelligitur aliqua realitas cum modo suo, ille conceptus non est ita simpliciter simplex, quin possit concipi illa realitas absque modo illo, sed tunc est conceptus imperfectus illius rei. Potest etiam concipi sub illo modo: & tunc est conceptus perfectus illius rei. Sed substantia completè addit supra ens modum *per se*: ergo conceptu inadæquato substantiæ potest concipi ratio propria entis, sine illo modo *per se*. Itē, accidens completè addit supra ens *quid* illum modum in alio: ergo conceptu inadæquato accidentis potest concipi, & abstrahi ens *quid* sine illo modo in alio.

6 Præterea ab his, quæ conveniunt in aliqua vna ratione pro-

Dd 2

pria

pria, & formali, potest abstrahi illa ratio propria, & formalis conceptu præciso, & in adæquato, non conceptis rationibus per quas differunt. Sed substantia, & accidens conveniunt in ente, quid proprio, ex prima conclusione: ergo ab illis potest abstrahi una ratio entis proprie, quid, conceptu inadæquato: hæc sententia est communis Scotistarum nemine dempto. Sed præter Scotistas illam tenent Capreolus in 1. distinct. 2. quæst. 1. Iabelus in Metaph. 4. quæst. 1. Magister Sotus hic, quæst. 1. Suarez 1. tomo Metaph. sect. 1. & 2. Fonseca 4. Metaph. cap. 2. quæst. 2. sec. 3. Didacus à Iesu disp. 11. quæst. 5. § Dico tertio. & elegant pro se D. Thomam de veritate quæst. 1. art. 1. & de potentia quæst. 7. art. 7. & 1. p. quæst. 5. art. 3. ad primum: ubi ait, quod substantia, quantitas, & qualitas contrahunt ens applicando ens, ad aliquam quidditatem, seu naturam. Sed contra dicitur, & applicatio non potest intelligi sine unitate communitate, & abstractione conceptus obiectivi: ergo ens in abstractione habet hæc unitatem obiectivam. Item Caberus tract. 4. disp. 3. dub. 5. Hurtadoo disp. 9. Logicali sec. 3. §. 26. & in Metaph. disp. 3. sec. 3. Zimel 1. p. q. 13. art. 1.

7 Confirmatur nostra conclusio; quia in prædicationibus substantia est ens, accidens est ens, vel habet pro prædicato unum con-

ceptum obiectivum entis. Et sic habeo intentum: vel habent prædicato plura entia propria in quid. Et tunc convenire debent in ratione entis proprii ut sic: vel ens, quod prædicatur de accidenti, est improprium, & per solâ denominationem. Et tunc sequitur, quod accidentia Eucharistiæ non sint proprie ens. Et quomodo non est proprie ens quantitas, quæ tangitur, albedo, quæ videtur, & sapor, qui percipitur à gustu. Item, sequerentur illa inconvenientia posita n. 3.

8 Item si nomen *ens* significat plures conceptus obiectivos immediate, & non unum: ergo ens non est medium in demonstratione metaphysica, quâdo probatur, quod verum est bonum. Patet quia medium in tali demonstratione debet esse verum. Item sequeretur, quod ens non esset obiectum metaphysicæ: quia metaphysica est una scientia habens unum primum obiectum.

9 Si dicas esse obiectum attributionis, ad quod non requiritur, quod illa, quæ attribuuntur, sint vere entia. Contra, accidens est obiectum partiale metaphysicæ, vel est proprie ens quid. Et sic habeo intentum. Si dicas quod non, sequitur inconvenientia iam dicta.

10 Præterea, vel nomen *ens* institutum est ad significandum primum, & per se ens; vel ad significandum primum, & per se substantiam, & accidens, & de connotato, rationem entis. Vel ad

significandum accidens cum proportione ad substantiam? Respondet Cursus Carmelitanus, quod impositum est ad significandum substantiam, & accidens cum proportione. ¶ Sed contra, quia non *analogum*, ita significat analogata, quod significatum per se nominis, sit tantum propriè in principali analogato, & in alijs non sit propriè ratio significata per nomen, ut patet de nomine sanu; sed ratio entis propriè est in accidenti, & nomen *ens* significat esse, ergo non significat esse in propriè, & per attributionem.

11 Obijcit Ioannes à S. Tho. in Logica, q. 14. artic. 1. §. *Hoc supposito*, præcipuum fundamentum Thomistarum, ens includitur in modis, & differentijs contrahentibus, qui sunt entia incompleta: entia verò completa includunt formaliter ens, ut substantia, in qua ens completur per modum per se: ergo non dicit vnum conceptum simplicem, sed inæqualem, & diuersum, quia in vno significato includitur, & aliud significatum includit illum.

12 Respondeo primo negando, quod ens includatur in modis, & differentijs, quia ut ipse author dicit loco citato, differentia, seu modi contrahentes non resolvuntur in duos conceptus, alterum quatenus dicunt convenientiam in aliquo, alterum quatenus differentiam, sed sunt simplex conceptus differendi: Aliàs

esset processus in infinitum, si in qualibet differentia esset conceptus conueniendi in vno, & differendi in alio. Idem enim dicemus de illa secunda differentia: & sic de alijs, quæ ratio desumpta fuit ex Scoto in 1. dist. 3. quæst. 2. §. *Non asserendo*, ad probandum, quod ens nõ includitur in vltimis differentijs.

13 Secundo respondeo, quod questio non procedit de ente respectu entis completi, & incompleti, sed respectu entium completorum, scilicet substantia, & accidentis, & supposito, quod ipse Ioannes à Sancto Thoma dicit, quod entia cõpleta sunt, quæ complètur ex ente, & modo, sicut substantia, & accidens, & quod entia cõpleta includunt ens. Sequitur, quod ab illis potest abstrahi vnus conceptus entis absolute, qui sit in adæquatus respectu substantia, & accidentis; de quo est questio.

14 Subtilius obijcit Didaucus à Iesu disp. 1. q. 4. in primo, & 2. §. nam ens vi sua, & intrinsecè postulat hunc ordinem descendendi, ut primo descendat ad substantiam, & secundo ad accidens. Hæc est inæqualitas, quæ non reperitur in genere respectu differentiarum, quia communitas generis negatiua non petit prius descendere ad vnã speciem, quam ad aliam: ergo quantumuis abstrahatur ens, semper habet imbibitum illam diuersitatem, & sic non potest

est

test esse vnus conceptus abstractus, sed diuersus.

15 Respondeo, negando, ens postulare talem ordinem descendendi ad substantiam, & accidens, habet se enim negatiue quantum est ex se ad illos modos *per se, & in alio*. Ille ordo prioritatis, non petitur nisi ab entibus completis, quod sic declaro, & probo. Intendit Author naturæ substantiæ, & quantitatis, quæ sunt posteriora in intentione, sunt priora in executione, & sic via executionis prius est substantia, quam quantitas. Vnde tota substantia in intentione petit, quod sit in actu, in actu fit per partes, quæ sunt causæ eius: Hæ sunt ens, & per se: ergo causa, quæ petit, vt ens descendat prius ad substantiam, quæ ad quantitatem, non est ex parte entis, sed ex parte substantiæ. Et sic ens, vt ens non dicit nisi esse absolute sine prioritate, & posterioritate, & sine æqualitate.

QVÆST. III.

Verum ens sit Analogum substantiæ, & accidenti?

1 **C**ommunis sententia Thomistarum duo dicit: Primum, ens esse analogum respectu substantiæ, & accidentis: substantiamque, & accidens esse analogata entis. Secundum, quod ens absolute non est vniuocum substantiæ, & accidenti: substantiam-

que & accidens non esse vniuocata respectu entis. Sic S. Thomas 1. p. q. 13. art. 5. & de potentia q. 7. art. 7. & de veritate, quæst. 2. art. 1. & contra gentes cap. 32. & omnes Thomistæ antiqui, & moderni.

2 Et quod ens sit analogum substantiæ, & accidenti probant ex Arist. 4. Metaph. cap. 2. dicente: *Ens autem multipliciter quidem dicitur, verum ad vnum, vnamque quandam naturam, & non equiuocè; sed quemadmodum omne sanum ad sanitatem*. Item 7. Metaph. inquit: *Accidentia sunt entia sicut Logici dicunt, non ens esse ens; non scibile, scibile. Et sicut vas dicitur salubre*. Ex prima auctoritate arguitur sic, sicut se habet sanitas ad sanitatem hominis, & vrinæ, se habet ens ad substantiam, & accidens; sed sanitas est analogata, & sanitates analogata: ergo ens est analogum, & substantia, & accidens analogata. Ex secunda auctoritate arguitur sic: Prima conditio analogatorum est, quod ratio importata per nomen analogum formaliter reperitur solum in primo analogato, in alijs verò, vel extrinseca tantum denominatione, vel saltem per habitudinem, & ordinem ad præcipuum analogatum. Sed ratio significata per nomen *ens*, solum reperitur in substantia, in accidenti verò solum de indiuiduatione extrinseca à primo analogato: ergo. Minor patet ex secunda aucto-

thoritate Aristot. *Accidētia sunt entia sicut Logici dicunt, &c.* & alibi dicit Philof. quod *accidentia sunt entis entia.*

3 Præterea arguit S. Thomas, illud est analogum, quod de vno ex inferioribus dicitur simpliciter, & de alijs secundum quid; sed ens dicitur simpliciter de substantia, & de accidentibus secundum quid, ex Philofoph. in *Metaphysica* passim: ergo ens est analogum substantiæ, & accidenti: & substantia, & accidens sunt analogata.

4 Præterea arguunt Recentiores ex definitione analogatorum, quam dedit Caietanus, analogata dicuntur ea, quorum nomen est commune, ratio vero substantiæ per nomē significata, partim est eadem, partim diuersa; sed substantia, & accidens habent nomen commune entis: & ratio significata per nomen *ens*, partim est eadem, quia includitur ens in illis, & partim diuersa: quia diuersimode participatur in illis; ergo sunt analogata, & ens est illis analogum.

5 *Secundam conclusionem, nempe quod ens non est vniuocum, substantiæ, & accidenti.* Probant ex inconuenientibus, quia, si ens esset vniuocum substantiæ, & accidēti, sequeretur, quod ens posset denominari genus, quod est contra Arist. 3. *Metaph.* textu 10. Patet sequela, quia ens esset vniuocum, & in quid, & nil amplius

requiritur ad genus. Secundò sequeretur substantiam, & accidens non esse primo diuersa, quia conuenirent in ente formaliter. Tertio sequeretur, posse poni *en* simpliciter in definitione inferiorum suorum, quod est contra Aristot. 8. *Metaph.* text. 16. patet sequela, quia ex eadem Arist. 2. *Topico*rum cap. 2. in definitionibus inferiorum, licet ponere omnia prædicata superiora, in quibus definita possunt vniuocè resolui. Et sic possemus dicere, homo est ens substantia animal rationale. Quarto sequeretur, accidens non posse definiri per ordinē ad substantiam, quod est contra Arist. 7. *Metaph.* cad. 1. Probatür sequela, quia quæ vniuocè conueniunt in aliqua ratione, conueniunt etiam in definitione illius: & consequenter non poterit vnum per aliud definiri.

6 Secundo arguunt ex defectu conditionum, quæ ad vniuocationem requiruntur. Primò, quando effectus non adæquat virtutem causæ, nomen vtrique commune non dicitur de eis vniuocè. Sed accidens est effectus substantiæ, qui non adæquat virtutē substantiæ: ergo ratio significata per nomen non est eadem in omnibus; quæ est conditio simpliciter requisita ad vniuocationem. Secundo arguit Caietanus de ente, & essentia cap. 2. nullum vniuocatum in ratione sui vniuoci habet aliquid amplius, quam alte-

rum vniucatum. Substantia, & accidens sunt vniucata in ratione entis: ergo accidens non habet plus in ratione entis, quam substantia. Consequentia est falsa: ergo altera præmissarum, non maior, quia habetur ex ante prædicamentis: ergo minor est falsa; quæ est Scoti. Falsitas consequentis habetur 7. Meraph.

7 Vera sententia est illa Scoti, quæ duas conclusiones habet oppositas illis Thomistarum. Prima est, ens creatum *quid*, est conceptus obiectiuus vniucus substantiæ, & accidenti, & consequenter substantia, & accidens sunt vniucata enti *quid*. Secunda est, ens *quid* creatum non est analogum substantiæ, & accidenti, & consequenter substantia, & accidens non sunt analogata enti creato. Sic subtilis Doctor in 1. dist. 3. q. 2. §. *Secundo non asserendo*, & q. 3. §. *Ad questionem*, & dist. 8. q. 3. §. *Teneo opinionem meam*. Scotum sequuntur omnes eius discipuli, Nominales, & eorum Princeps, Ochan. & Gabriel 1. dist. 2. q. 4. & Gregorius q. 8. Lichetus, & Taretus supra textum Scoti. Andæas 4. Metaph. q. 1. Rada in 1. controuersia. 21. Philippus Faber Theoremate 95. Dominus Merinero Episcopus Valisoletani Cathegoriarum disp. 2. quæst. 3. num. 16.

8 Prima conclusio, nempè quod ens creatum est vniucum substantiæ, & accidenti. Proba-

tur facilè ex definitione vniucoci: vniucum est illud, quod habet nomen commune, & ratio significata per se, & directe per nomen, eadem proprie reperitur in inferioribus. Sed conceptus obiectiuus entis creati habet nomen commune, & reperitur idem proprie, & formaliter in substantia, & accidenti: ergo. Probatur minor. Primo, quia ens creatum contrahitur per modum *per se*, & ex ente creato proprie, & modo *per se* fit substantia: ergo substantia includit formaliter ens creatum *quid*. Item ens creatum *quid* contrahitur per modum *in alio*, & constituitur accidens: ergo accidens includit formaliter ens creatum *quid*, quia omne ens completum includit ea, ex quibus fit. Secundo probatur minor, quia, si accidens completum non includit proprium ens creatum, sed solum per denominationem: ergo accidentia Eucharistiæ non sunt ens proprium: ergo palpatur; tangitur, & videtur, & gustatur in Eucharistia, quod non est ens: vel sic positue accidentia in Eucharistia tanguntur, videntur, gustantur: ergo sunt propriè ens. Patet, quod ratio entis creati reperitur in substantia, & accidenti.

9 Ex ista conclusione sequitur illa secunda pars, nempè, quod substantia creata, & accidens creatum sunt vniucata vniucata respectu entis creati *quid*. Probatur accipiendo pro maiori definitio-

nem

num uniuocatorum. Uniuoca uniuocata dicuntur illa, quorum nomen est commune, & ratio importata per se, per illud nomen, est eadem in illis, sed substantia, & accidens habet nomē commune, scilicet ens *quid*, & ratio essendi, id est esse, significata per nomen *ens*, propriē, & formaliter reperitur in substantia completa, & in accidente completo constante ex ente, & in alio: ut probatum est manifeste: ergo sunt uniuocata, &c.

10. Secunda conclusio principalis, nempe, quod ens *quid* creatum, vel finitum nō est analogum respectu substantiæ, & accidentis. Probatur ex vera definitione analogi. Analogum dicitur illud, cuius nomen est commune, & ratio importata per se, per nomen non est eadem propriē in analogatis, sed in vno principali, & in alijs, vel per denominationem extrinsecam, vel per aliqualem similitudinem, & proportionem. Sed ens *quid* significatum per se, & absolute nomine *entis* est propriē in substantia, & accidenti completis, ut manifeste probatum est: ergo non est analogum.

11. Ex ista secunda conclusione sequitur illa secunda pars, nempe, quod substantia completa, & accidens completum, non sunt analogata entis *quid* finiti. Que probatur, accipiendo pro maiori veram definitionem analogatorum; nam analogata dicun-

tur illa, quorum nomen est commune, & ratio importata per se absolute, & simpliciter per illud nomen, non est eadem propriē in analogatis, sed in vno principali, & in alijs, vel per denominationem extrinsecam, vel per aliqualem similitudinem, vel proportionem. Sed ratio significata simpliciter, & per se per illud nomen *ens finitum*, est eadem propriē, & formaliter in substantia creata, & in accidente, ut manifeste probatum est: ergo non sunt analogata entis finiti.

12. Ad authoritatem Arist. ex 4. Metaph. ex qua sunt decepti aduersarij non intelligentes intentum Aristot. Respondet Scotus in 4. dist. 12. q. 1. litt. H. Similitudinem non debere currere ad quatuor pedes, quia ut docet Damascenus, *quod in omnibus est simile, idem utique est, & non exemplū*; quare necesse est (inquit Scotus) in exemplis considerare simile, & dissimile. In proposito autē similitudo *sanis* ad ens stat in hoc, quod sunt in vrina, & medicina est ordo essentialis ad animal in hoc, quod est dici *sanum*: ita, & ordo essentialis est inter accidens, & substantiā, in habere esse, eo quod accidens petit, quod ens sit prius in substantia: dissimilitudo autem stat in hoc, quod ratio substantiæ significata hoc nomine *sanum* solum in animali est actu, & formaliter, in vrina verò, & medicina, solum denominatiue extrinsece.

Ac ratio substantiæ significata per se hoc nomine *ens* formaliter, propriè, & intrinsece est in substantia & accidenti. Quomodo poterat Arist. negare, quod calor, & frigus sint propriè entia?

12. Vbi valde notandum est, quod ordo cōtractionis entis petitus à substantia, & accidenti, nō tollit, quod ens proprium sit contractum ad substantiam, & ad accidens, nec tollit, quod reperitur propriè in substantia, & accidenti: & consequenter non tollit, quod ratio entis *quid* propriè reperita in illis abstrahatur conceptu vno obiectiuo in adæquato substantiæ, & accidenti; & quod illi ponatur nomen vniuersum significans illud vnum esse reperitum propriè in substantia, & accidenti. Et ex similitudine, & dissimilitudine iam dicta patet solutio ad rationem fundatā in dicto Arist. *quemadmodum omne sanum ad sanitatem*, ita omnia accidentia ad substantiā, vel ad ens in substantia, quantum ad ordinem dependentiæ, concedo: Quantum ad rationem formale essendi, vel habendi ratione formale, nego. Primum intendebat Arist. non secundum.

14. Ad autoritatē ex 7. Metaph. Respondeo, in illa solum negare Philosoph. accidens esse ens per se primo: sed non negat esse ens per se propriè, licet secundario, quod patet, quia 5. Metaphys. textu 14. diuidit ens per se, quod opponitur enti per ac-

cidens, ex rebus diuersorum predicamentorum, nō quod opponitur enti in alio, in substantiam, & accidens, sed cum hoc discrimine, quod substantia est ens per se primo; accidens verò est ens per se secundo, quia dependet à substantia; ens autem per accidens, neque est ens per se primo, neque secundo. Et idem faceret ibi 7. Metaph. nam 9. vltimo illius materiæ quarit, quorum sit definitio. Et determinat, quod per se primo est substantiæ, per se secundo est accidentis, nēpe quantitatis, & qualitatis. Et adducit rationem, quia tam substantia, quam quantitas sunt entia per se, vt statuit 5. Metaph. textu 14. ens tādē per accidens, habere definitionem per accidens, quia non est ens per se. Si ergo Philosoph. eodem 7. Metaph. dicit, quod accidens est ens per se, sed non primo, quomodo potest negare esse propriè ens per se, & sic solum vult negare esse ens per se primo.

15. Ad primam rationem S. Tho. concedo maiore, ad minore dico, quod accidens dicitur ens secundum *quid*, ita quod secundum *quid*, non significet, negando ens propriè, sed negando ens primo: & hoc est, quod vult Phil. in suis autoritatibus, nam cōparando substantiā, quæ est ens cōpletum, & accidens, quod etiā est ens cōpletū. Vocat accidens ens secundum *quid*, ad denotandū esse imperfectius substantia, sed hæc imperfectio

Ratio ratione modi, nō tollit, quod ratio entis sit ens proprie, neque ista in a qualitas physica tollit vni uocationem Logicam, neque vni tatem abstractam in alijs diuidē tibus: ergo neque in istis.

16 Ad aliud argumentum ex definitione analogatorū. Respon. quod illa definitio, non est bona, sed ficta à Caierano, vt se defenderet, & vt defenderet sententiam S. Thomæ. Analogum, & analogata se habent quasi relatiue, & sic debent eodem modo definiri, definitur analogum à Thomistis sic: *Analogum est quoddam cōmune pluribus sub ratione vna secundum quid, non simpliciter, vna scilicet proportionē, seu similitudine* teste Didaco à Iesu disp. 11. q. 1. §. *Ex qua facile.* Vnde iuxta hanc definitionem analogata sic debent definiri. *Analogata analogata dicuntur ea, quorum nomen est cōmune, & ratio significata per nomen, non simpliciter eadem in illis, sed secundum proportionem.* Et tunc negatur, quod ratio entis quid significata per nomen ens, non sit simpliciter eadem in substantia, & accidenti, vt tories dictum est. Secundo respondeo, quod quando illa definitio analogatorum esset bona, negatur, quod ratio entis significata per nomen ens, partim sit eadem, & partim diuersa in substantia, & accidenti, quia ratio entis quid est vnus simplicissimus conceptus. Si autem Caieranus, & Thomistæ volunt dicere,

P. Villaverde,

quod substantia completa, & accidens completum partim sunt idem in ente, & partim differunt per illos modos *per se*, & *in alio*. Ista solum erunt analogata physice, sed ista ipsis Thomistis consentientibus, non tollit vni uocationem Logicam; quia conueniunt in vna ratione entis proprie, in qua sunt eadē, & hoc idem conringit inter hominem, & leonem.

17 Ad illa argumenta, quibus conatur probare secundam conclusionem, scilicet, quod ens non est vni uocum substantia, & accidenti. Ad primum nego, sequi ens posse dici genus, (loquor semper in hac quaest. de ente creato) quia vt sit aliquod genus, non sufficit, quod sit vni uocum in *quid*, sed requiritur, quod sit contrahibile per differentias, non per modos. Ens quid creatum contrahitur ad substantiā, & accidens per modos *per se*, & *in alio*, ipsis etiam Thomistis consentientibus: ergo non est genus. Ad secundum concedo, quod substantia, & accidens non sunt primo diuersa, & hoc intendendo, neque hoc est incōueniens, sed necessarium, etiam secundum doctrinam Arist. 5. Metaph. quia sunt *per se* diffinibilia, etiam secundum 7. Metaph.

18 Ad tertiū nego sequentiā, ad probationē dico: ex Arist. solum licere in definitionibus collocare explicite predicata superiora, que habent rationē generis; non verō qua rationē generis non habent,

Et 3

vt

vt ens, & quodlibet transcendentale, & quod hoc sit ad mentem Arist. Patet, quia loquitur de definitionibus quiddicativis, quę sunt illę, quę solum constant genere, & differentia. Ad quartum nego sequelam, ad probationem dico, solū probare accidens in quantum ens, non posse definiri per substantiam, non verò in quantum tale ens, & hoc est, quod docuit Arist.

19 Ad illam rationem S. Tho. quando effectus non adæquat unitatem causę, nomen utriusque commune non dicitur de eis uniuocè. Nego minorem, nam mulus, vel mula est effectus equi, quinò adæquat naturam specificam equi, & tamen nomen *animal* utriusque commune, est illis uniuocum. Solum requiritur, quod quando effectus non adæquat virtutem specificam causę, non potest habere nomen specificum uniuocum, quia non cōueniant in natura physica.

20 Ad illud Caietani de ente, & essentia, cōcedo, quod accidens in ratione entis non habet plus, quam substantia in ratione entis, quando dicit, quod consequens est salium, nego. Ad probationem dico, quod Arist. 7. Metaphys. textu 2. non loquitur de substantia, vt est ens præcisè, sed de substantia, vt est ens completum. Et sic perfectior est substantia cat. lione modi, quam accidens completum. Et hæc maior perfectio in vno membro diuidente, non tollit uniuocationem Logi-

cam, quia, si species sunt sicut numeri, & propter hoc non tollitur uniuocatio: ergo neque maior perfectio in membro substantię respectu membri accidentis tollit uniuocationem Logicam in ente quid creato.

QVÆST. IIII.

Verum ab ente verò quid, & ente verò quale possit abstrahi unus conceptus uniuocus veritatis?

I Sta quæstio procedit de verò ente, non de ente, prout abstrahit ab ente reali, & rationis. Et videtur, quod potest abstrahi vera ratio entis ab ente *quali*, & ente *quid*: nam secundum Thomistas ens includitur in modis, & differentiis: ergo differentię verę, & vel modi includunt rationem entis veri: ergo ab illis potest abstrahi conceptus in adæquatus entis. Secundò, istę prædicationes, *ens quale est ens*, & *ens quid est ens*, sunt verę formaliter, & superioris, de inferioribus: ergo ex parte prædicati est vnus cōceptus uniuocus, & formalis in illis.

2 Respondeo, quod ab ente *quid* verò, & ab ente *quale* verò non potest abstrahi aliquis conceptus uniuocus. Primo, quia sunt entitates simplicissimę, & irresolubiles: ergo non habent aliquid in *quid* in quo cōueniant.

Antecedens patet, quia ens quid, ut opponitur nihilo quid, non habet conceptus in quos resolvatur. Item, ens quale prout opponitur nihilo quale, non haberet conceptus, esset compositum ex ente, & ratione speciali, & facta resolutione de entitate speciali, queram an sit precise ens, quale, vel includat ens, si dicas, quod includit, daretur processus in infinitum. Si dicas, quod includit ens, habeo intentum.

3. Secundo, quia primo diversa in nullo conveniunt, sed ens quid, & ens quale sunt primo diversa: ergo non conveniunt in ente: ergo non est ens, quod possit abstrahi. Maior patet, quia si primo diversa haberent aliquod in quo convenirent, essent primo diversa, & non, quod est contradictio. Minorem proba, quia illa quorum unum est precise actus, & ratio determinandi, & alterum, quod est in potentia logica, & determinabilis, sunt primo diversa, vel ostende, quae sint primo diversa. Sed ens quid est in potentia Logica, & determinabile, & modus, seu differentia, qui sunt ens quale sunt actus, & rationes determinandi: ergo sunt primo diversa.

4. Ad primum nego, quod ens includatur indifferentius propter rationes dictas. Ex natura rei non est nisi ens, quid, & determinabile Logice, oppositum nihilo quid, & ens quid dicitur quale, quod est determinativum, & sunt entia pri-

mo diversa. ¶ Ad secundum nego, quod illae praedicationes sint formales, id est alicuius, quod sit formaliter in subiectis. Et ita solum praedicatur nomen.

5. Quaes, utrum nomen ens verum sit illis aequivocum, vel analogum? Respondeo primo, quod non est analogum, quia in analogatis ratio significata per nomen debet esse in aliquo ex analogatis improprie, & per denominationem differentiam, vel ens quale, non est ens proprie ens quale, quia si esset ens improprie, & per denominationem extrinsecam, non posset constituere veram speciem. Et si modus per se, non esset proprie ens quale, non posset constituere veram substantiam: etsi personalitas, quae est ens quale, non esset proprie ens, non posset constituere propriam personam.

6. Respondeo secundo, quod est nomen aequivocum: quia aequivocum est illud, quod significat plura, ut plura, sed ens respectu quid, & quale, significat plura, ut plura: ergo. Minor patet, quia non significat plura, sub una ratione in quid, neque significat analogice: ergo plura, ut plura, & sic aequivoce.

QVÆST. V.

Verum à Deo, & crea turis possit abstrahi vnus conceptus vnivocus entis veri?

1 Thomistæ cum Sæcto Thomæ

locis citatis q. 3. num. 1. tenent, quo Innon. Quia Deus, & creatura sunt analogata. Sed ab istis non potest abstrahi vna ratio vniuoca propria: ergo. Maior probatur, quia analogata sunt illa, quorum vnum habet propriè rationem significatam per nomen commune, alterum habet secundum quid, & per denominationem: Sic sunt Deus, & creatura respectu entis: ergo. Probat minor, quia ens est in Deo simpliciter, secundum illud ego sum, qui sum Exodi 3. & in creaturis solum secundum quid, iuxta illud Isaïæ 40. omnes gentes, quasi non sint, sic sunt coram te.

2 Præterea arguit Ricardus de Gandavo relatus ab Scoto in 1. dist. 8. quæst. 3. §. *Hic sunt*, hoc modo. Quæ sunt totaliter, & immediatè sub extremis contradictionis, nil habent commune vniuocum: sed Deus, & creatura sunt totaliter, & immediatè, sub extremis contradictionis: ergo. Probat minor, quia sunt, sub dependere, & non dependere, sub causato, & non causato, sub esse ab alio, & non esse ab alio, sub infinito, & non infinito, &c.

3 Præterea omnis conceptus vniuocus est neuter respectu eorum, quibus est communis, & vniuocus: Sed nullus est conceptus neuter respectu contradictoriorum, quia necessario est alter eorum: ergo Deo, & creaturæ, quæ sunt sub contradictorijs, ni-

hil est commune vniuocum.

4 Tandem arguo, quia finitas, & infinitas sunt modi intrinseci Dei, & creaturæ, sine quibus concipi non possunt, isti sunt oppositi, & diversi: ergo non possunt concipi Deus, & creatura, nisi conceptibus diversis, & oppositis in re. Item, quia ens ab intrinseco petit esse prius in Deo, quam in creatura: ergo intrinsecè habet ens in se istam diversitatem in descendendo; ergo non potest concipi, vt vnum, sed vt diuersum.

5 Respondeo primò, quod loquendo de analogia physica, seu in esse rei, quam dicunt Thomistæ, consistere in hoc, quod vnum membrum sit perfectius alio, siue ratione modi, siue ratione differentie, certum est, quod Deus, & creatura sunt analogata physice, & in esse: quia nil certius est, quàm quod Deus est perfectior creatura. Tamen dicunt, quod hæc analogia non tollit vniuocationem Logicam, nisi ex alio capite destruat.

6 Respondeo secundò, loquendo de vniuocatione logica, quòd à Deo, & creatura potest abstrahi vnus conceptus inæquatus entis veri, & proprii. Sic Scotus locis citatis in 1. dist. 3. q. 2. §. *Secundo non asserendo*, & q. 3. §. *Ad questionem*, & dist. 8. q. 3. §. *Tentem opinionem meam*, & §. *Hic est vnus dubium* num. 27. & omnes Scotistæ. Et in isto vltimo loco notat Scotus, quod qui concipit rem constitutam ex esse, & modo, ha-

bet conceptum adequatum rei, & qui concipit rem sine modo illo, concipit rem inadæquate: unde quamvis Deus sit constitutus ex ente & a se, & creatura ex ente & ab alio, potest intellectus humanus concipere rationem entis conceptu inadæquato sine aliquo ex his modis, quamvis conceptu adæquato non possit concipere rem sine modo, nec modum potest concipere sine re, adhuc conceptu inadæquato.

7 Nunc probō conclusionem: **D**us includit rationem entis veri, & rationem, vel modum a se. **H**æc patet, quia omne constitutum includit ea, ex quibus constituitur. Item substantia creata includit rationem entis veri, & modum essendi ab alio. Quia omne constitutum includit ea, ex quibus constituitur: ergo conveniunt in ratione entis veri: Et differunt per modos. Sed id, in quo aliqua conveniunt, potest abstrahi conceptu inadæquato: ergo ratio entis potest abstrahi a Deo, & substantia creata conceptu inadæquato.

8 Præterea hæc prædicationes, *Deus est ens vere, substantia creata est ens vere*, sunt prædicationes formales superioris de inferioribus: ergo ratio entis veri includitur formaliter in Deo, & substantia: ergo potest præcindi, & abstrahi conceptu inadæquato: ratio entis veri a Deo, & substantia creata: ergo, ille conceptus est

uniuocus: & tunc Deus, & creatura sunt uniuoca uniuocata: quia uniuoca dicuntur, quorum nomen est commune, & ratio importata per se per illud nomen, est eadem proprie in uniuocatis: sed ratio entis proprii significata per nomen *ens*, reperitur eadem proprie in Deo, & substantia creata: ergo.

9 His rationibus nil potest responderi, nisi negare, quod substantia creata est ens proprie, & quod non existit proprie. Sed quid potest dici magis ridiculum, quam quod ego hæc scribens, non ex isto proprie, numquid sum nihil simpliciter? Et quid absurdius, quam dicere, quod causa, quæ realiter producit esse ætum realem, & existentem, non existit proprie? Si tu non habes esse verum, quomodo sentis vere? Nisi dicas, quod non sentis. Et tunc vapulandus eras, usque dum vere sentias.

10 Ad argumentum D. Thomæ nego maiorem, ad probationem nego, quod ratio entis sit in creatura secundum quid, & per denominationem extrinsecam. Ad probationem scripturæ, dico quod *ly ego sum qui sum*, significat esse non utcumque, sed esse independens. Illud *Isaiæ*, eo ipso, quod dicit, *omnes gentes, quasi non sint ly quasi* non negat absolute verum esse creaturæ, sed vult denotare excessum, qui est in toto Deo respectu totius creaturæ: tamen ille excessus physicus procedens ex modis

modis à se, & infinitate non tollit, quod logicè possit abstrahi conceptu in adæquato à Deo ratio veri entis *quid*. Neque quod creatura sit excessa per infinitatem, tollit, quod sit proprie ens existens.

11 Ad illud Enrici, respondeo maiorem esse manifeste falsam. Nam homo, & equus sunt immediate, sub extremis contradictionis, & tamen ratio animalis, & substantiæ, &c. sunt illis communes uniuoce logicè, & in *quid*. Nam equus est immediate sub istis extremis cōtradictionis equus est inibilis, equus est rationalis, sicut Deo conveniunt Deus est infinitus, Deus est finitus. Et homo est immediate, sub istis extremis, homo est rationalis, homo est inibilis, sicut creatura sub istis, creatura est ab alio, creatura est à se.

12 Si dicas pro Enrico istos terminos non esse cōtradictorios, quia sunt positivi, & debent esse vnus positivus, & alter negativus. Respondeo, quod etiã homo, & equus sunt, sub extremis contradictionis eiusdem de eodem, vt homo est rationalis, homo non est rationalis. Equus est inibilis, equus non est inibilis. Sicut Deus est sub istis subiective, Deus est à se, Deus non est à se, creatura est ab alio, creatura non est ab alio: & tamen homo, & equus sunt uniuoca in ratione animalis.

13 Ad secundum Enrici, dico, quod omnis conceptus uniuocus est neuter logicè respectu uniuo-

catorum. Ad minorem, sed nullus conceptus est neuter respectu cōtradictoriorum: dico, quod si intelligit per contradictoria entia completa constituta per modos, vel differentias immediate oppositas, vt debet intelligi, dico, quod est falsa, nam animal dicitur immediate per terminos, vel differentias immediate oppositas, & tamen conceptus animalis est neuter respectu hominis, & equi: Sic, quãvis Deus opponatur immediate creaturæ per esse à se, & esse ab alio, conceptus entis est neuter logicè Deo, & creaturæ.

14 Ad illud de finitate, & infinitate. Respondeo, quod quamvis Deus non possit concipi conceptu adæquato, sine infinitate, tamen conceptu in adæquato potest concipi ratio entis, sine infinitate. Similiter licet creatura non possit concipi adæquate sine modo essendi ab alio, tamen conceptu in adæquato potest concipi ratio entis, sine modo ab alio, & sic in ratione obiectiua entis sic præcisa, & concepta, nulla ratio diuersitatis includitur.

15 Vltimum petit Subtilem doctrinam. Nego, quidem, quod ens ab intrinseco petit esse prius in Deo, quam in creatura, & ratio Subtilis est, quia si sic esset exigeret aliquam causam, quæ coningeret ens prius cum infinitate, quam cum finitate, quod est impossibile, alioquin Deus esset pri-

ma causa, & à se, & non esset prima causa, neque à se. Quare ens, & à se, sic se habent in Deo, quod ex esse pullulat modus à se, ex quibus constituitur Deus adæquatè. Et sic ens respectu Dei nullam indifferentiam habet physicam via generationis, quia ens solum præcedit origine illum modum: At ens creatum, & modus, sic se habent, quod Deus infinita perspicacitate sui intellectus percipit ens quid, & ens quale, seu modum entis creabilis, & per suam voluntatem coniungit ens quid, cum ente quali modalis, cum posset illa non coniungere, neque creare. Et sic ens quid creabile dicit indifferentiam physicam via generationis, quia potest coniungi, & non coniungi cum ente quali. Ex quibus patet, quod ens ab intrinseco non petit coniungi prius cum Deo, quam cum creatura: quia, si sic esset, Deus peteret, ut esset aliqua causa coniungens ens prius ad esse Dei cum esse à se, quod implicat, ut ostensum est.

16 Dices, ergo in ente vero est differentia respectu Dei, & creaturæ. Patet, quia respectu creaturæ est coniungibile cum modo ab alio, & indifferens; respectu autè à se, nõ est cõiungibile. Sed esse coniungibile cum vno, & non esse coniungibile cum alio sunt differentia. Respõdeo, quod illa differentia sunt physica, & proprietates entis creati, & in:

creati: sed tales differentia physica, & proprietates non tollunt, quod intellectus inadaquate abstrahat præcise rationem entis, ab istis modis, & proprietatibus.

17 Instabis, omnis conceptus univocus, & abstractus dicit communitatem, & indifferentiam ad inferiora; ergo ens sic abstractum dicit communitatem, & indifferentiam, ad Deum: ergo componibilitatem; ergo Deus est compositus. ¶ Respondeo, quod est communitas physica, & indifferentia physica; & communitas, & indifferentia logica: ens abstractum à Deo solum dicit communitatem, & indifferentiam logicam, quæ fit per actum intellectus. Respectu autem creaturæ dicit indifferentiam logicam, ut abstractum, sed via generationis habuit indifferentiam physicam, quam non habuit respectu modi à se: indifferentia Logica est in ordine ad compositionem Logicam, quæ fit per intellectum: Indifferentia autem physica est in ordine ad compositionem physicam via productionis. Cumque ens non habeat indifferentiam physicam via productionis respectu Dei, quia esset prima causa, & non: hinc fit quod Deus non sit compositus.

(.5.)

CAP. VI.

De regulis eorum, de quibus fit prædicamentum.

1 **F**inis istius capituli est cognoscere ea, de quibus sunt prædicamenta. In quolibet prædicamento sunt aliqua, quæ ponuntur in prædicamento in linea recta, & hæc sunt genera, & species, alia, quæ ponuntur ad latus, & sunt proprietates, & differentiæ, ut visum est in themate posito ante vniuersalia. paginæ 116.

2 Prima regula pro his, quæ directè ponuntur in prædicamento, est, *quod sit unum per se*. Ut homo, albedo: per quam excluduntur à recta linea prædicamentali entia, & termini per accidens; ut *album*, quia concreta per accidens componuntur ex rebus diversorum prædicamentorum.

3 Secunda regula est, *quod sit vniuocum*, ut *homo animal*. Per quam excluduntur æquiuoca, & analogæ: ut *canis*, & *sanctum* à recta linea prædicamentali.

4 Tertia regula est, *quod sit ens completum*, ut *homo, animal, albedo*. Per quam excluduntur à recta linea, prædicamentali entia incompleta, ut *risibili-*

tas, & rationalitas, & generaliter proprietates, & differentiarum.

5 Quarta regula est, *quod sit incomplexum*, ut *corpus, substantia, animal*: per quam excluduntur à recta linea prædicamentali complexa, ut *animal rationale*, & generaliter definitiones.

6 Quinta regula est, *quod sit in concreto*, ut *homo*. Per quam excluduntur à recta linea prædicamentali, vltimo abstracta, ut *animalitas*. Et ratio est, quia ea, quæ ponuntur in prædicamento, sunt subiecta, & prædicata in quid, & per modum persestantis, eo modo, quo requiritur ad veritatem propositionis directæ: Ad quod requiritur concretionis, nam ab eo quod res est, vel non est propositio dicitur vera, vel falsa secundum Philosophum 1. de interpretatione, & in vltima abstractione non remanet connotatio ad subiectum: ergo

7 Sed contra, nam albedo ponitur in prædicamento qualitatis, & tamen taliter est abstracta, quod non connotat subiectum: ergo falsa est illa regula. Respondeo, quod habet duas connotationes, vna est ad subiectum inhesionis, altera ad sua individua, quæ sunt subiecta prædicationis in recta linea. Prima connotatio ad subiectum inhesionis impedit, quod ponatur in prædicamento, ut *album*, quia

quia complectitur res diversorum prædicamentorum, ideo necesse est abstrahere albedinem à subiecto inhæſionis; remanet cum concrezione ad hanc, & illam albedinem, quæ concretio est directa, & prædicamentalis.

8 Et advertè, quod in recta linea est genus supremum, nempe illud, supra quod non est aliud, vt in prædicamento substantiæ, est substantia, genus supremum. Alia sunt genera intermedia, vt *corpus*, & *vivens*, quia mediant inter genus supremum, & species infimas. Sed species infima dicitur illa, infra quã non est alia, vt in eodem prædicamento substantiæ est *homo*.

9 *Quæres*, utrùm individua, vt Petrus, & Paulus ponantur in prædicamento? Respondeo, quod individua, non sunt de eis, ex quibus prædicamenta componantur: quia, vt dictum est, ea, ex quibus componuntur prædicamenta debent esse vniuoca, & Petrus non est vniuocus, neque communis. Secundò: quia prædicamentum est coordinatio prædicabilium. Et nullum singulare est prædicabile de pluribus. Dicitur tamen individua poni in prædicamento, vt radices arboris. Et vt prima fundamenta.

10 Hic solet quæri de sufficientia prædicamentorum, vt
P. Villaverde,

trum sint Decem, nec plus, nec minus? Sed malè potest hæc quæstio resolvi, nisi habita notitia prædicamentorum. Ideò differatur vsque de prædicamentis si-
gillatim actum sit.

11 Tandem dico, quod proprietates, & differentiæ pertinent ad prædicamentum reductivè, sicut rami arboris reductivè pertinent ad lineam rectam arboris. Quòd probò: quia differentiæ constituentes quidditates naturarum de prædicamento substantiæ, non sunt accidentia per accidens: ergo non pertinent ad prædicamenta accidentium: ergo ad prædicamentum substantiæ. Sed non sunt in linea recta; quia non sunt entia per se completa: ergo pertinent reductivè. Sic probabis de proprietatibus, & differentijs aliorum prædicamentorum.

12 Et si quæras, ad quam naturam reducantur proprietates, & differentiæ? Respondeo, quod proprietates reducuntur ad naturam cuius sunt proprietates, & differentiæ ad naturam, quam constituunt, & in his
cum qua con-
uertuntur,

(?)

Es. QVÆST.

QVÆST. I.

Virum ea, quæ ponuntur in diversis prædicamentis debeant distingui realitèr.

I **P**artem negativam tenent communitèr Thomistæ Araujo 5. Metaph. q. 1. art. 4. Suarez in Metaph. disp. 39. sect. 2. & disp. 47. sect. 3. & disp. 49. sect. 2. Vazq. 1. p. disput. 22. cap. 5. & disp. 138. cap. 2. & disput. 133. cap. 2. Probat, quia actio, & passio sunt idem realitèr in motu secundum Philosophum 3. Physicorum text. 19. & tamen secundum eundem Philosophum in hoc capite constituunt diversa prædicamenta; ergo. ¶ Alij probant, quia *fitus*, & *vbi*, pertinent ad diversa prædicamenta; & tamen non sunt accidentia realitèr distincta; ergo.

2 Noster Merino cathedrarum cap. 4. quæst. 3. à num. 2. illam tenet, & dicit esse sententiam Scoti, quæst. 10. prædicamentali, vbi §. *Ad secundum dico*, dicit, quod figura eadem, quatenus dicit superficiem terminatam lineis, est in genere quantitatis: quatenus vero dicit ipsam clausuram est in quarta specie qualitatis; ergo idem realitèr secundum diversas rationes formales potest poni in diversis prædicamentis. Quod docuit Arist. cap. de qualitate dicens: *Præterea si*

quid idem, & quale, & ad aliquid sit, in variasque ipsum generibus collocari, enumerarique, haud absurdum erit.

3 In hac re primo ponamus certum: sit 1. conclusio, quæ ponuntur in diversis prædicamentis, debent distingui genere, vel specie: sic Scotus q. 10. prædicamentali. Hæc conclusio sequitur ex regulis positis quæst. anteced. ab omnibus admisis. Nam, quæ ponuntur in diversis prædicamentis in linea recta, debent esse genera; & species: ergo genus substantiæ, & genus qualitatis differunt genere, & species substantiæ, & species qualitatis differunt specificè, sub diversis generibus.

4 Secundo, quia quæ ponuntur in prædicamento directè debent esse natura, & entia completa: hæc sunt genera, & species: ergo quæ ponuntur directè in diversis prædicamentis debent esse diversa, vel genere, vel specie diversi prædicamenti.

5 Sit secunda conclusio, quæ ponuntur in diversis prædicamentis debent distingui realitèr. Probo, quæ differunt numero in existentia differunt realitèr, sed quæ ponuntur in prædicamento reali differunt numero: ergo realitèr. Probo minorem, quæ differunt genere, vel specie completis differunt numero, sed quæ ponuntur directè in prædicamentis, differunt genere, vel specie: ergo differunt numero.

Præ

6 Præteres, quia sine contradictione potest dari substantia sine quantitate, & quantitas sine qualitate, & substantia, quantitas, & qualitas sine relationibus: ergo distinguuntur realiter quando potest existere. Pater consequentia, quia eorum, quæ sunt idem realiter, non potest unum existere non existente alio: antecedens probatur, quia absolutum, & prius alio sine contradictione potest esse sine posteriori: sed substantia est absoluta, & prius quantitate: ergo & substantia, quantitas, & qualitas sunt absolutæ, & prius relatione: ergo.

7 Ad primam instantiam dico, non esse ad propositum, quia Philosoph. 3. Physicorum loquitur de actione, & passione sumptis pro fieri rei, in quantum sunt actus agentis, & patientis, id est in quantum motus est ab agente, & in quantum est in patiente. Actio autem, & passio, quas hoc capitulum docet Arist. constituere diuersa prædicamenta, sunt actio, & passio sumptæ pro respectibus extrinsece aduenientibus, transmutantis ad transmutatum, & transmutati ad transmutans, qui respectus sunt oppositi, & realiter distincti, & in diuersis subiectis existentes. Secunda instantia de ubi, & situ nil valet, quia ut dicitur agendo de istis prædicamentis, realiter distinguuntur.

8 Ad illam instantiam Scoti, quæ adducit noster Merinero,

dico, esse pro mea sententia, quia subtilis Doctor dicit ibi, quod nomen figura est æquiuocum, & æquiuocata realiter, & essentialiter differunt, verba Scoti sunt: *Ad secundum dico, quod hoc nomen figura est vno modo significans superficiem terminatam lineis: & sic est in genere quantitatis: alio modo significat ipsam clausuram lineæ, sive terminationem: & sic est in quarta specie qualitatis. Vnde de qualitatibus quartæ speciei dicitur qualitates circa quantitatem.* Vbi debes notare primo, quod nomen figura habet duas significaciones. Secundo illa verba qualitates circa quantitatem, non dixit qualitates idem cum quantitate, sed circa quantitatem, quod expresse denotat distinctionem realem.

9 Ad illud Phil. dico, quod ly si quid idem debet summi subiectiue, & specificatiue, non quod quale, & ad aliquid sint idem realiter, & tunc illud idem potest poni in diuersis prædicamentis secundum rationes qualis, & relationis, non ipsum idem realiter, & specificatiue; quantitas potest esse qualis, & similis, & secundum diuersas rationes completas ponitur in diuersis prædicamentis.

(S. S.)

LIBER SEXTVS.

De Prædicamentis.

CAP. I.

De Substantia.

Postquam Arist. finiuit ante prædicamenta, incipit agere de prædicamentis. Et merito incipit à substantia. Primò, quia vt dicit Boetius, substantia est commune subiectum accidentium. Secundò, quia vt dicit Ammonius, substantia est prius accidentibus, nam non valet; est substantia: ergo sunt accidentia. Tertiò, quia vt dicit Porphyrius, substantia est prior prioritate dignitatis, quia substantia existit per se, accidentia autem existunt in substantia. Quartò, quia vt dicit Aristot. 7. Metaph. cap. 1. tex. 4. substantia est prior accidentibus cognitione, & definitione.

Summa textus.

Hoc caput diuiditur in tres partes, in prima (supposita diuisione substantiæ in primam, & secundam) definit eas. In secunda comparat eas inter se. In tertia enumerat sex proprietates substantiæ.

3 Quantum ad primam definit primam substantiam hoc modo: *Prima substantia est, quæ neque in subiecto est, neque de subiecto aliquo dicitur.* Nam ex quo est substantia, non est in subiecto per inhzrentiam. Et quia est prima, de subiecto nullo dicitur. Secundas substantias in plurali sic definit: *Sunt genera, & species, sub quibus insunt prima, vt animal, & homo.*

4 Quantum ad secundam partem dicit, primas substantias esse magis substantias, quam secundas: quia magis substant alijs. Inter secundas autem substantias species esse magis substantias, quàm genera, quia magis accedunt ad primas substantias. Deinde docet omnes species infimas æqualiter esse substantias; quia æque distant ab indiuiduis. Et tandem omnes primas substantias esse æquales, si comparentur inter se.

5 Quantum ad tertiam. Prima proprietas substantiæ est, non esse in subiecto. Et hæc est communis, quia conuenit primis, & secundis substantijs. Secunda est, quod vniuocè prædicetur de primis substantijs. Et hæc competit solis secundis substantijs. Tertia, quod

quod prima substantia significat hoc aliquid, & secunda quale quid. Quarta, quod substantia nihil est contrarium: quæ est communis utrique substantia. Quinta est, quod substantia non suscipit magis, & minus. Quæ etiam est communis, utrique substantia. Sexta, (& de qua dicit esse maximè propriam) est, quod eadem numero manens, sit susceptiva contrariorum.

De acceptionibus substantia.

1 Substantia aliquando accipitur pro essentia, ut patet ex definitione uniuersorum, ubi dicitur, quod ratio substantia, idest essentia, est eadem in inferioribus. Et substantia in hac acceptione est transcendens per omnia prædicamenta, quia componuntur essentijs secundum lineam rectam.

2 Aliquando substantia accipitur pro eo, quod est esse per se, prout distinguitur contra accidens, quod est ens in alio, vel petens esse in alio.

3 Tertiò, substantia accipitur pro eo, quod substat accidentibus. Et in hac acceptione significat substantiam creatam, & dependere a Deo, & tandem accipitur pro substare alijs substantijs; ut Petrus substat homini, & homo substat animali, quo pacto dixit Arist. hoc cap. quod substantia prima magis substans,

quam secunda. Quæstiones sequentes non procedunt de substantia in illa latitudine, prout significat essentiam.

QVÆST. I.

Quæ sit ratio constitutiua substantia prout opponitur accidenti.

Prima sententia dicit: quod, ens non in alio, est ratio substantia ut sic: ita, quod ens sit commune substantia, & accidenti, & ly non in alio sit differentialis modus; quo distinguitur substantia ab accidenti, cuius essentia consistit in hoc, quod est ens in alio. Ita Porphyrius cap. 1. de substantia. Fundamentum est, quia substantia, ut sic, opponitur accidenti; sed ratio accidentis est esse in alio: ergo ratio substantia est non esse in alio. ¶ Sed hæc sententia rejicitur, quia nulla negatio est ratio formalis constitutiua positivi; sed substantia ut sic, est positiva, & non in alio formaliter est negatio: ergo non potest esse ratio constitutiua substantia, ut sic. ¶ Ad argumentum respondeo, quod substantia entitative opponitur accidenti per modum positivum, non per negatiuum.

2 Secunda sententia, dicit, quod essentia substantia consistit in subijci accidentibus. Ita Boetius, & Severinus. Probant; quia Arist. primas substantias appellauit,

lanis magis substantias, quia magis substantia: ergo essentia substantia: consistit in substatre accidentibus, quia sicut se habet magis ad magis, ita simpliciter ad simpliciter. Secundo, quia substantia dicitur à substando.

3 Sed contra, quia Deus est substantia, prout opponitur accidentibus: Et tamen Deus non potest substatre accidentibus, quia est purissimus actus; ergo substatre accidentibus non potest esse ratio substantia:, vt sic. Secundo, quia ratio constitutiva substantia: vt sic debet reperiri in omni cōtēto sub illa; sed Deus continetur sub substantia vt sic, prout opponitur accidenti: ergo si ratio substantia: vt sic, esset substatre accidentibus, deberet reperiri in Deo; sed repugnat Deo substatre accidentibus: ergo substatre accidentibus non est de ratione substantia:, vt sic. Tertio, quia posse substatre accidentibus, supponit totum esse substantia: creatæ: ergo non potest esse de essentia substantia: creatæ: ergo minus potest esse de essentia substantia:, quæ præscindit à creatæ, & increata.

4 Communis sententia docet, quod ens per se, est ratio intrinsecus, quæ apud nos cognoscitur, constitutiva substantia: ita quod *per se* est modus intrinsecus positivus, virtute cuius repugnat substantia:, esse in alio per inha: sionem. Ita subtilis Doctor, quolib. 3. & Angelicus Doctor, opusculo 42.

de natura generis, & in 4. dist. 12. quæst. 1. art. 1. quæstioncula 1. ad secundum. Probatur, quia duo modi inveniuntur in substantia vt sic, vnus negatiuus, non essendi in alio; alter positivus, qui est per se ratione cuius repugnat substantia: esse in alio per inha: sionem, sed modus negatiuus non potest esse ratio constitutiva substantia:, vt sic, quia est positiva. Restat ergo, quod modus per se sit ratio constitutiva substantia:, vt sic, prout opponitur accidenti.

5 Ad illud Arist. adductū à Boetio dico, quod nō est ad propositū, quia nos loquimur de substantia vt sic, quæ est superior ad substantiam creatam, & increatam. Aristor. autem loquitur de substantiis creatis, ex quibus sunt prædicamenta: Ad secundum dico, quod substantia creata dicitur à substando. At illa præscindens à creatæ, & increata, non dicitur à substando, sed prout est ens per se.

QVÆST. II.

Verūm substantia vt sic sit conceptus communis vniocus substantia: creatæ, & increatæ?

H Enricus degandabo in summa art. 22. quæst. 2. negat. Primo, quia illis, quæ sunt totaliter, & immediate sub extremis contradictionis, nil est commune

hinc uniuocum. Substantia creata, & increata sunt totaliter, & immediate sub extremis contradictionis, scilicet dependere, & non dependere, causatum, & non causatum, esse ab alio, & non ab alio: ergo.

2 Item omnis conceptus communis est neuter respectu illorum, quibus est communis, sed nullus est conceptus neuter respectu contradictoriorum, quia est alter eorum: ergo respectu substantiarum creatarum, & increatarum, quae sunt extrema contradictoria, ratio substantiarum non potest esse conceptus uniuocus.

3 Item, quia primo diuersa in nullo conueniunt; sed substantia increata est primo diuersa a creata, alioquin haberet, quo conueniret, & quo differret, & ita non esset simpliciter simplex: ergo substantia ut sic, non est conceptus obiectivus communis uniuocus substantiarum creatarum, & increatarum.

4 Item ubi est tantum unitas attributionis, non potest esse unitas uniuocationis; Sed substantia creata dicit unitatem attributionis ad substantiam increatam: ergo inter substantiam creatam, & increatam non est uniuocatio.

5 *Respondet cum subtili Doctore 1. dist. 8. quæst. 3. §. Teneo opinionem meam. num. 16. quod substantia ut sic, est vnus conceptus obiectivus communis, & uniuocus substantiarum creatarum, &*

P. Villaverde.

increatarum. Quod sic probatur, nam ab his, quae habent veram rationem substantiarum, potest abstrahi, & praecipi vera ratio substantiarum communis, & uniuoca; sed Deus, & substantia creata habent veram rationem substantiarum: ergo ab illis potest abstrahi vnus conceptus inadæquatus communis, & uniuocus illis. Minorem probatur ex parte Dei, nam est ens per se, cui repugnat esse in alio per inhesionem: ergo habet rationem veram substantiarum. Item probatur ex parte substantiarum creatarum, quia substantia creata est ens per se, cui repugnat esse in alio per inhesionem: ergo est vera substantia. Secundo probatur ista pars, quia substantia creata est vere ens: ergo vel per se, vel in alio non in alio: ergo per se: ergo vera substantia.

6 Probatur secundo conclusio, quia conceptus uniuocus est ille, cuius nomen est commune, & ratio significata per nomen est eadem in inferioribus Logicis; sed substantia, quae definitur per ens per se, habet nomen commune, & ratio significata per nomen substantia in hac acceptione est eadem formaliter in creata, & in increata: ergo. Minor patet quoad nomen commune; quoad rem significatam, probatur, quia substantia creata est vere ens per se, cui repugnat esse in alio per inhesionem. Similiter substantia increata: ergo ratio substantiarum ut sic,

G g eadem

eadem formaliter, vel secundum rationem forinalem est in creata, & in increata.

7 *Ad primum respondet Scotus* citatus num. 5. §. *Ad argumēta opinionis oppositæ* num. 11. Aut intelligit in minori, quod illa sunt sub extremis contradictionis totaliter, hoc est, quod præcisè sunt illa extrema contradictionis; & sic minor est falsa: Deus enim non est præcisè hoc, scilicet non ab alio, quia ista negatio dicitur de chimera; nec substantia creata est præcisè ista negatio: scilicet non necesse esse, quia etiā conuenit chimeræ: sed tam Deus, quam substantia creata est aliquid, cui conuenit alterum extremum contradictionis. Accipe tunc maiorem, quod quæcumque sunt talia, quibus continentur extrema contradictionis, ipsa non vniuocantur in aliquo; ista maior est falsa: nam omnia per se diuidentia aliquid commune, sunt talia, quod de ipsis dicuntur extrema contradictionis; & tamen vniuocantur in ipso diuiso; ita in proposito possunt ista secundum se tota, accipere prædicationem contradictionis, & tamen possunt habere aliquod substratum illis extremis illius contradictionis, quod est commune ambobus.

8 *Ad secundum respondeo*, quod est neutralitas Physica, & Metaphysica in naturis respectu inferiorum, quæ habent

finas determinaciones, & cum determinatione Physica stat neutralitas Metaphysica; quod patet isto exemplo. Natura humana de se, & secundum se est neutra formaliter physice, quia de se formaliter, neq; includit Perreitàtē, neq; Paulitatē: ista indifferentia tollitur per quālibet singularitatē Physicā; quando abstrahitur, vel cognoscitur præcisè est indifferens Metaphysicè, & formaliter non includit inferiora: in natura humana componuntur determinatio Physica, & indifferentia Metaphysica, & vniuocatio ad inferiora. Nunc ad maiorem dico, quod nullus conceptus est neuter physice respectu contradictoriorum, metaphysicè nego, quia metaphysicè, & abstracte præscindit. Distinguo etiam minorem, nullus est conceptus neuter respectu contradictoriorum, physice concedo; Metaphysicè, & præcisè nego, & nego consequentiā itaque substantia physice in existentia non potest dari sine eo, quod sit, vel à se, vel non à se. Tamen Metaphysicè, & abstracte, est in intentione, vel cognitione neutra, quia de se neque est à se, neque non à se; Sed præscindit à creata, & increata. Et sic componuntur determinatio physica, indifferentia Metaphysica, & vniuocatio in substantia vt sic respectu creatæ, & increatæ, sicut in homine respectu Petri, & Pauli.

9 *Ad tertium respondeo*, quod

primo diuersa in nullo conueniunt in quid. Sed nego, quod substantia creata, & increata sint primo diuersa Logice, quia conueniunt in ratione substantiæ, & habent quo differunt. Et quando deducit: ergo Deus non est simpliciter simplex, sed compositus. Respondeo cum Scoto citato num. 5. §. *Ad primum argumentum principale, num. 26*, negando consequentiã, quia compositio metaphysica fit ex genere, & differentia: substantia vt sic præscindens à creata, & increata, non est genus; neque conceptus contrahentes, scilicet *per se*, & *à se*, & infinitas, non sunt differentię, sed modi intrinseci illius entis; & sic non est aliqua compositio in Deo; & conceptu inadæquato potest concipi substantia vt sic, sine modis, idest sine *à se*, & sine *infinitate*.

10 Ad quartum concedo maiorem, ad minorem dico esse defectuosam in vno termino, nam debebat dicere, sed inter creaturam, & Deum est vnitas attributionis tantum: Et tunc est *fallax*: quia præter relationem attributionis, & dependentiæ, in substratis, idest in Deo, qui est independens, & in substantia creata, quæ est dependens, est vnitas, & conuenientia in ratione substantiæ: quæ vere, & formaliter includitur in illis in quid, neque dependentia, & ordo vnus ad aliud tollit vniuocationem eorum, quæ in aliquo formaliter conueniunt,

P. Villa verde.

nam effectus vniuocus dicitur ordinem, & dependentiã ad causam, & non propter illam amittit vniuocationem cum causa. Quando autem nulla est conuenientia formalis, sed potius est diuersitas in significatis, & conceptibus obiectiuis, & solum est ordo proportionis, & non proprię similitudinis; tunc non est vniuocatio, sed analogia.

QVÆST. III.

Quæ substantia sit genus generalissimum huius prædicamenti?

1 **T** Res sunt substantiæ, de quibus potest esse dubitatio, quæ illarum sit genus generalissimum huius prædicamenti: vna est substantia vt sic, præscindens à creata, & increata: alia est substantia increata, & alia creata.

2 Vna est opinio dicens, quod substantia vt sic, prout dicitur ens per se, oppositum enti in alio, est genus generalissimum huius prædicamenti. Ita Albertus de Saxonia, & Holcot lib. 1. q. 5. Fundamentum est, quia Deus ponitur in prædicamento substantiæ: ergo substantia vt sic est genus supremum huius prædicamenti. Probat antecedens, quia multa entia simplicia ponuntur in genere substantiæ, vt Angeli secundumponentes eos immateriales: ergo simplicitas Dei non tollit, quin sit

Gg 2

Sub

sub substantia ut sic: ergo substantia ut sic est genus supremum, &c.

3 Alia est opinio dicens, quod substantia increata est genus supremum huius prædicamenti. Quia secundum Philof. 10. Metaphyl. in genere substantiæ una est prima, quæ sit mensura aliarum suprema: sed secundum commentatorē ibi ista substantia est primus motor, nempe increata: ergo substantia increata est mensura suprema in prædicamento substantiæ: ergo sicut in alijs prædicamentis, quod est primum, est genus generalissimum; ita in prædicamento substantiæ prima mensura, scilicet substantia increata, est genus supremum.

4 Respondeo primo: substantia ut sic prout præscindit à creata, & increata, non est genus generalissimū prædicamenti substantiæ. Probatur, illa substantia non est genus: ergo neque generalissimū. Probatur antecedens, quia si esset genus, tunc infinities, & modus essendi à se, contrahentes substantiam ut sic, essent differentiæ: ergo Deus esset compositus. Pater consequentia, nam quod constat genere, & differentiâ, est compositum: sed si substantia ut sic esset genus, Deus constaret genere, & differentiâ: ergo esset compositus. Secundo sequeretur, quod Deus non esset purus actus, quia quod constat aliquo prædicato, quod ex se dicit potentialitatem, non est purus actus, sed genus ex se dicit

potentialitatem, & perfectibilitatem: ergo si substantia ut sic esset genus, Deus non esset purus actus. Illud fundamentū opinionis oppositæ petit quæstionē, verū Deus sit sub genere substantiæ, quod determinabitur q. sequenti.

5 Respondeo secundo, quod substantia increata non est genus generalissimū huius prædicamenti: immò neque genus. Primo, quia omnis natura generica includitur in omnibus speciebus in quid: ergo, si Deus esset genus generalissimū substantiæ, esset inclusus formaliter in omnibus speciebus substantiæ, & sic a finis esset formaliter Deus. 2. Quia omnis natura generica est perfectibilis: ergo ex se imperfecta: ergo si Deus esset genus, esset ex se perfectibilis, & imperfectus. Item sequeretur, quod non esset actus, &c.

6 Ad fundamentū secundæ opinionis resp. cum Scoto 1. d. 8. q. 3. §. Ad argumēta pro secundâ opinione verbi. Ad Aueroë n. 25. quod est mensura intra genus, & mensura extra genus: Mensura intra genus prima, est aliqua substantia illius generis prima, cui conveniuntitas, non est autē primus motor mensura intrinseca illius generis, sicut neque aliorū, sed extra genus. Quatenus tamē est mensura extrinseca aliorū omnium, aliquomodo est immediatus mensura substantiarum, quæ sunt perfectiora entia, quam accidentium, quæ sunt remotiora ab ipsa nullius tamen generis est mensura intrinseca.

7 Respondeo tertio, quod substantia creata, vel finita est genus: generalissimi nam huius predicamenti. Et primo, quod sit genus probatur, quia est perfectibilis per differentias, per quas descendit ad varias species, & predicabilis in quid immediate de illis, ut pars essentialis; Sed quod est huiusmodi est genus: ergo substantia creata est genus. Quod autem sit supremum patet, quia supremum est illud, quod non habet aliud supra se; sed substantia creata, non habet aliud genus supra se: ergo. Minor probatur, quia si aliquod esset genus supra substantiam creatam, esset substantia præscindens à creata, & increata: sed hæc non est genus, ut probatum est: ergo.

tiam, & Patrem; alia metaphoricè, & improprie, scilicet habere situm.

2 Ratione probatur, quia si aliquid excluderet Deum à predicamento substantiæ, esset infinitas: hæc non: ergo. Probatur minor, quia infinitas addita substantiæ, non destruit rationem substantiæ, sicut si daretur linea infinita, illa infinitas non destruit essentiã quantitatis: ergo Deus, licet sit infinitus, manet sub substantia.

Item, quia ista prædicatio, *Deus est substantia*, est quidditativa: ergo, vel generis, vel speciei, quæ sunt prædicabilia in quid: ergo est Deus, vel sub genere, vel sub specie substantiæ, ¶ Item, quia Christus est simpliciter infinitus, & est sub specie substantiæ, nempe sub homine: ergo, & Deus est sub substantiæ genere. Neque infinitas tollit, quod sit sub genere, quando in Christo non tollit, quod sit sub genere, & specie substantiæ.

QVÆST. III.

Utrum Deus sit in predicamento substantiæ?

1 Nominales tenuere Deum esse sub genere substantiæ. Sic Gregorius, & Gabriel in 1. dist. 8. q. 3. Wolcot. q. 6. Bacho dist. 9. q. 1. Probatur ex Arist. 4. topicor. c. 2. loco 17. ubi ponit Deum, sub genere animalis, distinguendo que ab homine per immortalitatem; Sed animal est sub genere substantiæ: ergo Deus. Item ex August. 5. de Trinit. cap. 8. dicente, quædam prædicamenta dici proprie de Deo, ut esse substan-

3 *Communis sententia* Theologorum, Philosophorum, & Logicorum tenet Deum non contineri sub genere substantiæ. Sic Princeps Theologorum Subtilis Doctor 1. d. 8. q. 3. à §. *Teneo opinionem meam.* Et Angelicus Doctor 1. lib. Contragentes cap. 24. & 25. & 1. p. q. 7. art. 5.

4 Primo probat Scotus conclus. ex Aug. 7. de Trinit. cap. 5. dicente: *Manifestum est Deum ab usu substantiam vocari.* Et ratio Augustini est, quia substantia

præ.

prædicamentalis est illa, quæ potest subsistere accidentibus; sed Deus non potest subsistere accidentibus; ergo non est sub genere substantiæ prædicamentalis. Secundo probat argumento Avicennæ 8. Metaph. cap. 4. quia genus est pars, Deus autem est simplex, & non habet partem, & partem; ergo Deus non est in genere.

5 Tercio probat ex infinitate simpliciter, quæ est ratio exclusiua à prædicamento. Nam quidquid ponitur, sub genere directe debet includere naturam genericam: ergo debet esse compositum, imperfectum, & in potentia secundum illam rationem genericam: Sed infinitas simpliciter tollit compositionem, imperfectionem, & potentialitatem: ergo infinitas impedit, quod Deus sit sub genere substantiæ.

6 Ad illud Arist. dico, quod nomine *Deorum* non intelligitur primam causam, sed quasdam substantias superiores homine subtilissima corpora habentes, & videntes ratione, in quo erravit; nã tales substantiæ non sunt. Ad illud August. quod extendit nomen prædicamenti, ad significandum prædicata de Deo.

7 Ad rationem concedo, quod infinitas simpliciter impedit, quod Deus sit sub genere, & nego minorem. Ad probationem respondet, quod infinitas simpliciter non destruit rationem substantiæ ut sic: sed potius constituit illam in ra-

tionem puri actus perfectissimi; ideo impedit potentialitatem, & compositionem. Instantia de linea nil valet, quia infinitas lineæ, si daretur, est secundum quid, & sic relinquit lineam compositam ex genere, & differentia: infinitas autem Dei est simpliciter infinita.

8 Ad aliam rationem, concedo, quod hæc prædicatio, *Deus est substantia* est quidditativa: & nego, quod sit generis, & speciei; quia etiã ista *qualitas est accidens*, est quidditativa in quid, & non est generis, neque speciei; sed est transcendens. Si autem constituitur ex ratione in quid, & modo intrinseco, non sit quidditas, dico quod ista, *Deus est substantia*, non est quidditativa.

9 Ad illud de Christo D. respondeo, quod Christus, vel suppositum divinum est sub genere substantiæ, non per se, de quo est questio, sed per accidens. Ad cuius intelligentiam advertet, quod omnia directa, quæ per se ponuntur in prædicamento, sunt vel partes compositivæ, vel composita entia, ut *animal, homo, Petrus*. Et ita species nata sunt per se contrahi subsistentiis creatis: & ex subsistentiis creatis fiunt, & ex speciebus supposita propria, & per se prædicamenti substantiæ. At personalitas verbi cum non sit creata, accidentaliter coniungitur cum natura humana, terminando dependentiam eius: Quod etiam posset facere subsistentia

absoluta Dei, terminando naturam humanam: & hoc modo tanquam supposita aliena, tam Deus, quam Verbum diuinum possunt esse sub genere substantia: quia sic terminando dependentiam naturae humanae nullam habent compositionem intrinsecam, neque imperfectionem. Et tunc infinitum potest esse sub praedicationis finitis: tamen haec, subijcibilitas est per accidens.

10 *Quaeres, utrum Angeli ponantur in praedicatione substantiae?* Haec quaestio supponit esse Angelos. Quod suppositum nobis est cognitum per fidem Deo testante, qui ait P. salm. 10. *Angelis suis Deus mandauit de te,* & Matth. capit. 18. *Angeli eorum semper vident faciem patris, qui in caelis est.* Et quaerit utrum sint sub genere substantiae? per Angelos intelligimus substantias spirituales.

11 *Comentator 10. Metaph. commento 16. super cap. vltim. dicit, quod non. Illum sequuntur Egidius Romanus in commentarijs huius praedicationis, & Ioannes Gandabo 10. Metaph. q. 22. Albertus Magnus tract. de Substantia cap. 12. potest probari ex Aristot. qui eos vocat simplices substantias, & puros actus. Sed quae ponuntur in hoc praedicatione debent non esse simplices substantiae, neque actus puri; ergo.* ¶ *Secundo quia 10. Metaph. text. 30. dicit corruptibile, & incorruptibile differre genere, substan-*

tia corruptibilis ponitur in hoc genere, & Angeli sunt incorruptibiles: ergo non sunt sub hoc genere. ¶ *Tertio, quia ex Arist. hoc cap. Substantia huius praedicationis debet esse susceptiva contrariorum: sed Angeli non sunt susceptivi contrariorum: ergo.* ¶ *Tandem, quia corpori, & spiritui nil est commune superius: sed corpora substantia ponitur in praedicatione: ergo spiritualis non est sub genere generalissimo. Maior probatur, quia corpus est compositum materia, & forma, & Angeli sunt simplices, & incompositi: sed simplici, & composito, nil est commune: ergo.*

12 *Communis sententia, tenet Angelos poni in hoc praedicatione: ita Scotus 4. dist. 6. q. 10. lit. M. & in 1. dist. 8. q. 2. & in 2. d. 3. q. 6. & quolib. 2. estque expressa Aristot. 5. Metaph. cap. 8. text. 15. vbi ait: demones in hoc praedicatione collocari. Probat primò: quia substantia creata, quae est genus supremum huius praedicationis, diuiditur in corporalem, & spiritualem, & sub spirituali sunt Angeli: ergo Angeli sunt sub genere substantiae creatae. Secundo: quia substantia, quae substare potest accidentibus est genus supremum huius praedicationis: sed Angeli possunt substare intellecti, & volitioni: ergo sunt sub substantia, quae est genus huius praedicationis. Tertio: quia omnis substantia creata est com-*

posita

posita ex genere substantiæ creatæ; Sed Angeli sunt substantiæ creatæ: ergo sunt compositi ex substantia creatâ: ergo sunt substantia creatâ.

13 *Ad primum respondetur*, quòd, quando Arist. vocavit Angelos puros actus, & carere potentia, tantum intenebat, carere potentia physica materiali, nequè habere potentiam contradictionis ad essendum, & non essendum: quia sunt incorruptibiles, & immateriales.

14 *Ad secundum respondetur*, quòd quando Arist. dixit, corruptibile, & incorruptibile differre genere, loquutus fuit de genere physico, nò de materia. Nã, sicut metaphysicè illud, quod habet potentialitatem, dicitur genus, ita physice illud, quod habet potentialitatem, dicitur genus physicum. Unde dicere, quòd corruptibile, & incorruptibile differunt genere, idem est, quòd dicere: differre materia.

15 *Ad tertium concedo maiorem, & nego minorem*, quia Angeli sunt susceptivi amoris, & odij, quæ accidentia sunt contraria. Ad rationem, nego, quòd non sit aliquid commune *in quid* substantiæ spirituali, & corporeæ: nã ratio substantiæ creatæ communis est *in quid* substantiæ corporeæ, & incorporeæ creatæ. Quando dicis, quòd substantia corporea est composita materia, & forma, & Angeli sunt simplices, &

in compositi. Respondeo, quòd Angeli sunt simplices, quatenus simplicitas opponitur compositioni physica ex materia, & forma. Sed non sunt simplices, quatenus simplicitas opponitur compositioni ex genere, & differètia; hac quidem compositione constant, ex quo sunt creati, & finiti, quia omne finitum metaphysicè loquendo, vel est pars compositiva, vel totum compositum, si est natura specifica.

16 *Quæres utrum corpora caelestia ponantur in hoc prædicamento?* Aberroes, Gandabus, & Albertus, citati dubio antecedenti num. 11, dicunt, quòd non: Propter illa duo argumenta; quia corruptibile, & incorruptibile differunt genere: corpora caelestia sunt incorruptibilia; & substantia prædicamentalis est corruptibilis: ergo. Secundo: quia caeli non sunt susceptivi contrarietatis: Et genus huius prædicamenti est susceptivum contrariorum.

17 *Communis tamen sententia docet caelos contineri in hoc prædicamento*: quia omnis substantia creatâ continetur sub substantia creatâ, ut sic: Sed caeli sunt substantiæ creatæ, & genus generalissimam huius prædicamenti est substantia creatâ ut sic: ergo. Itèm, quia sunt compositi ex genere substantiæ creatæ: ergo sunt sub illa.

18 *Ad illud de corruptibili, & incorruptibili*, respondet Sco;

Secūdo 4. d. 6. q. 10. § Sed tunc est dubium, vers. *Contra* n. 14. quod Philosophus 10. Metap. loquitur de genere physico: sic enim nulla duo, sunt eiusdem generis, nisi sint transmutabilia ad invicem: Sed idem genus logicum bene potest continere multa, quæ nō pertinent ad idem genus physicum, ut patet de substantia corporea, & incorporea, & de qualitate corporali, & spirituali. Ad secundū, dico, quod cœli possunt recipere motum naturalem, & violentum, qui motus sunt contrarii.

QVÆST. V.

Quid sit divisum in substantiam primam, & secundam?

1 **D**ivisum est dupliciter, aliud quod, & aliud quo idest, sub qua ratione dividitur.

2 Loquendo de divisio quod, conveniunt omnes, divisum quod non esse substantiam, quæ est genus generalissimum. Et ratio est: quia in bonâ divisione divisum non debet esse membrum illius divisionis: sed genus generalissimum substantiæ est substantia secunda, quæ est vnum membrum divisionis: ergo. Et quidem hæc non est ratio, ut dicam postea num. 9.

3 Conveniunt etiam auctores, divisum quod esse substantiã completam. Et ratio est, quia id, in quo aliqua conveniunt, est di-

visum quod, sed substantia prima, & secunda conveniunt in hoc, quod sunt substantiæ completæ: ergo substantia completa est divisum quod in primâ, & secundâ: & differunt, quia prima est singularis, & secunda communis.

4 Sed loquendo de divisio, quo, seu de ratione formali, sub qua dividitur, dico, quod vna est esse ens per se, alia est ratio substantiæ accidentibus. Sed ista ratio est duplex, vna substandi a accidentibus realibus; alia substandi accidentibus rationis, vel secundæ intentionis. Hinc orta est, dubitatio, qualis istarum rationum sit divisum quo in hac divisione?

5 Dico primò, quod ratio substandi est divisum quo, & ratio formalis, sub qua fit ista divisio: quia ratio formalis divisi, & membrorum dividendum debet coaptari: sed ratio formalis primæ, & secundæ substantiæ est substare accidentibus, quia prima magis substet, quàm secunda: ergo in divisio ratio formalis est substare.

6 Dico secundo, quod substare accidentibus rationis, non est divisum quo, quia divisum quo debet adæquari cum membris dividendum: Sed substare accidentibus secundæ intentionis prædicabilitatis, & subijcibilitatis, nō solum competit primis, & secundis substantiis; sed etiam, qualitatibus, & quantitatibus genericis, & specificis: ergo divisum

quo substantiæ, non est substare
accidentibus rationis.

7 Ideò aliqui dicunt, quòd
divisum *quo* est ratio substandi
accidentibus realibus: quia Ari-
stot. postquam tacite divisit sub-
stantiam in primam, & secundam,
dixit, primam esse magis substan-
tiam: sed hoc solum potest verifi-
cari respectu accidentium rea-
lium: ergo ratio substandi acci-
dentibus realibus est divisum *quo*.

8 Hoc non obstante, dico, di-
visum *quo* secundum mentem A-
rist. esse capacitatem in substan-
tia ad subijci vnã substantiam
alteri. Hoc patet, quia Arist. lo-
quebatur logicè coordinando
substantias secundum superiori-
tatem, & inferioritatem entitati-
vas: ideo facta divisione dixit,
substantias primas esse magis sub-
stantias, quam secundas: quia
magis substare: & inter secundas,
species esse magis substantias,
quam genera, quia species magis
substare: ergo ratio substandi vnã
substantiam alteri substan-
tiæ categoricè est divisum *quo*
in divisione substantiæ in primam,
& secundam. Secundo probò:
quia substantia prima, & secunda
logicè solum differunt formaliter
in ratione substandi magis, &
minus: hoc est, in esse vnã magis
inferiorem altera, sed hoc est in-
ter naturas inter se categoricè,
ergo divisum *quo* est ratio sub-
standi vnã substantiam al-
teri.

9 Ex quo de Iuoco, quòd di-
uisum *quo* huius prædicamenti
non est, genus generalissimum.
Quia genus generalissimum nulli
generi substare, alioquin esset su-
preum, & non: Sed, quòd non
substare alij substantiæ prædica-
mentali, non est substantia in ra-
tione substandi prædicamentali-
tè: ergo genus generalissimum
huius prædicamenti, non est sub-
stantia in ratione substandi a-
lij substantiis huius prædica-
menti.

10 Infero secundo, quòd di-
uisum *quo* non competit generi
generalissimo huius prædicamè-
ti: quia divisum *quo* est ratio sub-
standi alij substantiæ prædica-
mentali. Sed genus generalissimū
huius prædicamenti non potest
substare alteri substantiæ prædi-
camentali: ergo divisum *quo* non
competit generi generalissimo.

11 Infero tertio, quòd genus
generalissimum non potest dici
secunda substantia in hoc sensu:
quia quòd substare alij substantiæ
dicitur substantia, sed genus gene-
ralissimum non substare alteri sub-
stantiæ prædicamentali: ergo, si
non potest dici substantia in hoc
sensu: neque prima, neque se-
cunda.

12 Infero quarto: quòd
substantia completa, quæ est sub
genere generalissimo, est substan-
tia secunda, minor in ratione sub-
standi, quia sicut illa est maior
sub-

substantia in ratione substādi, quæ magis substā alij; ita illa substantia, quæ minus substā alij, est minor in ratione substādi; sed substantia, quæ proximior est generi generalissimo, est quæ minus substā prædicamentalicè: ergo est minus substantia. Minor patet: quia, non habet supra se prædicamentalicè, nisi genus generalissimum;

13. Tandem dico, quòd divisum quòd materiale est substantia completa capax subijci alij, abstracta à prima, & secunda. Et, quòd capacitas substādi alteri naturæ huius prædicamenti, est divisum quo. Et ratio est: quia nō sunt alia, quæ possint esse divisum quòd, & quo huius prædicamenti in ratione substādi alij substātijs.

QVÆST. VI.

Verum definitio prima substantiæ sit bona?

1. **V**idetur, quòd non: quia definitio positivæ per negationes non est bona: ista datur per negationes: ergo. Secundò: quia convenit alij à definitio; scilicet capiti, quòd est substantia, quæ nequè in subiecto est, nequè de subiecto aliquo dicitur. Tertio, quia istæ sunt bonæ prædicationes *Petrus est prima substantia, Paulus est prima substantia*: ergo falsa est definitio illa, in

P. Villaverde,

quantum dicit; quòd prima substantia non dicitur de aliquo subiecto. Quarto, quia ex Arist. 7. Metaph. cap. 5. singularia nō possunt defini.

2. *Respondeo*, quòd est bona descriptivè, Ad cuius intelligentiā nota, quòd secunda substantiæ, nempe *animal, & homo*, sunt in subiectis, non per inhaerentiam; sed formalitèr in inferioribus, & sunt capaces, dici de inferioribus. At prima substantiæ habent, quas negationes illis conditionibus oppositas, una est, non esse in subiecto per informatiōem; altera est, non posse dici formalitèr de subiecto, per quas prima substantiæ differunt à secundis. Nunc probatur: illa definitio, quæ datur per proprietates, quibus definitum distinguitur ab alio, est bona descriptivè: ista est huiusmodi: ergo. Patet minor, quia illæ negationes sunt proprietates, per quas prima substantia distinguitur à secundis.

3. *Ad rationes dubitandi*, ad primam respondeo, quòd definitio positivæ, quæ datur per negationes, non est bona quidditati- vè, est tamen bona descriptivè.

Ad secundam respondeo, quòd substantiæ parciales reducuntur ad primas substantias, & ita caput nequè in subiecto est, nequè de subiecto dicitur in recto. Ad tertium, quòd illæ prædicationes sunt identicæ, sicut ista *Petrus est Petrus*, non formales. Et

H h 3 ita

ita ly neque de subiecto aliquo dicitur, intelligitur formaliter de de inferiori. ¶ Ad quartum respondeo, quod Arist. ibi negat ab individujs diffinitionem quidditativam propriam, & essentialē; sed non negat ab illis diffinitionem impropriam, & descriptivā.

4. Obijcies, Aristot. possuisse exemplum, *ve aliquis homo*; sed aliquis homo dicitur de Petro, & Paulo: ergo falsum est primam substantiam non dici de aliquo. ¶ Respondeo, quod exemplum debet accommodari definitioni, & etiam definito: & sic æquivaleret huic, *quilibet homo*; quasi dicat, accipe quemlibet hominem; ipse est prima substantia.

5. Sicque facienda est divisio: ens, aliud substantia, aliud accidēs: substantia, alia infinita, alia finita; finita, alia spiritualis, alia corporalis; corporalis, alia vivēs, alia nō vivēs. Vivens, alia animal, alia non animal, Animal, aliud homo, aliud brutum, &c.

QUEST. VII.
Utrum proprietates substantiæ sint recte ab Arist. assignatæ.

1. Prima est, non esse in subiecto. Si accipiatur, non esse in subiecto tanquam forma, sic non est proprietas substantiæ; quia homo, & animal sunt substantiæ, & sunt formæ, quibus Petrus formaliter est homo, & animal. Si intelligatur, non esse in

subiecto per inhesionem, sic est proprietas substantiæ: quia convenit omni substantiæ, & soli, & semper. Tamen est proprietas negativa, quæ cōsurgit ex hoc, quod substantia est ens per se.

2. Secunda est, quod univoce predicetur de primis substantijs. Sed contra: quia albedo in concreto est prædicatum univocum respectu Petri, & Pauli, & est quintum prædicabile: ergo non convenit solis substantijs secundis. Respondeo: aliud est, esse univocum prædicatum, aliud univoce prædicari: esse prædicatum univocum nomine, & re, convenit etiam accidentibus: prædicari univoce duo dicit, & quod prædicatum sit univocum, & quod dicatur per modum per se stantis. Unde capacitas remota ad prædicari de primis substantijs univoce, id est, per modum per se stantis, est proprietas secundarum substantiarum. Quia convenit omnibus, & solis, & semper.

3. Tertia est, prima substantia significant hoc aliquid. Secundæ vero quæcquid. Contra primam: hoc aliquid significat singulare existens; sed hoc etiam convenit accidentibus singularibus: ergo non est proprietas primæ substantiæ. Respondeo, quod Arist. loquutus fuit anthonomastice, sicut Apostolus supponit pro Paulo, & anthonomastice, hoc aliquid supponit pro singulari, nō cuiusvis prædicamēti, sed substantiæ, & cōpletæ.

pleta. ¶ Contra secundum: nam quale quid significat differentiam essentialem naturæ cuiuslibet prædicamenti, nam quid dicit pertinere ad quidditatem, & quale per modum qualificantis; & nullū quale quid est proprietas, non solum substantiæ, sed nequē alicuius naturæ cuiusvis prædicamenti. Respondetur, quod anthonomastice supponit pro quidditate substantiali: & tunc patet, quod quidditas non est proprietas sui ipsius, nequē hoc aliquid est proprietas primæ substantiæ, sed ipsa prima substantia.

4 Quarta proprietas est non habere contrarium; sed contra, quia rationale, & irrationale, sunt substantiæ; & tamen sunt formæ contrariæ: ergo substantiæ habent contrarium. Respondeo, quod Arist. hic loquitur de contrarijs propriè. At contraria propriè sunt illa, quæ sub eodem genere maxime distant, & ab eodem subiecto mutuo se expellunt, ut frigus, & calor: hæc contrarietas propriè convenit qualitatibus; cumque substantia non sit qualitas, hinc est, quod non habet propriè contrarium. Ad argumentum respondeo, quod rationale, & irrationale non sunt formæ propriè contrariæ: quia licet distant maxime sub eodem genere, non se expellunt ab eodem subiecto, eodem subiecto manente.

5 Quinta proprietas substantiæ est non suscipere magis, & mi-

nus; sed contra: quia Arist. hoc cap. inquit; primam substantiam esse magis substantiam, quam secundam: & inter secundas, species esse magis substantias, quam genera. ¶ Respondeo, quod Arist. loquitur, de magis, & minus intensive, quæ susceptio positiva magis, & minus intensive, competit solis qualitatibus; sed non loquitur de magis, & minus extensive, vel quantitativè: nam quantitativè magis se extendit prima, quam secunda: quia prima pluribus substat, quam species.

¶ Ex quo patet ad argumentum, nam quando Arist. dicit, quod substantia prima est magis substantia, quam secunda; loquitur extensive, vel quantitativè: quia pluribus substat, quam secunda. At, quando dicit; quod substantia non suscipit magis, & minus, loquitur intensive, hoc est, quod non suscipit maiorem, nec minorem intensionem.

6 Sexta proprietas substantiæ est, quod eadem numero manens sit susceptiva contrariarum. De qua dicit, esse maximam proprietatem, id est, quarto modo. ¶ Sed contra: quia non convenit omnibus substantijs, quia non convenit Angelis, neque cælis, eo quod non recipiunt accidentia contraria. Quod probatur, nam solum suscipit accidentia contraria, quod est corruptibile; sed Angeli, & cæli sunt substantiæ incorruptibiles: ergo. ¶ Item propositio est

est accidens, & est susceptiva contrariorum, quia eadē numero manens, est vera, si res est, sicut profertur; & variato obiecto, est falsa: verum & falsum sunt contraria: ergo est susceptiva contrarium: ergo hæc proprietas non convenit solis substantijs.

7 Respondeo, quod intelligendo contraria non stricto modo, sed de contrarijs latè, & de subiecto, ut quod, est proprietas substantiæ, eandem numero manentem esse susceptivam contrariorum. Et ratio est, quia convenit omni, soli, & semper.

8 Ad primum respondeo, quod, quamvis Angeli, & cæli, non sint susceptivi contrariorum stricto modo acceptorum; tamen Angeli secundum intellectum sunt susceptivi, ut quod intellectiois veræ, & falsæ: & secundum voluntatem sunt susceptivi volitionis bonæ, & malæ. Cæli quidem susceptivi sunt motuum contrariorum. Ad secundum respondeo, quod propositio suscipit veritatem, & falsitatem, ut subiectum quo, at homo, & Angelus, in quibus est propositio, suscipiunt veritatem, & falsitatem, ut quod.

(.S.)

CAP. II. De Quantitate.

Summa capitis.

Hoc caput in duas partes dividitur. In prima ponit Arist. quasdam divisiones quantitatatis. In secunda quasdam ipsius proprietates.

1 In prima ponit duas divisiones quantitatatis, prima est in quantitatem continuam, & discretam: Continua est cuius partes aliquo termino communi copulantur. Discreta, cuius partes nullo termino communi copulantur. Sub discreta ponit numerum, & orationem vocalem. At sub continua ponit, lineam superficiem, & corpus, locum, & tempus, quorum vitima habent cōtinuitatem successivam.

2 Secunda divisio est, quantitas quædam habet positionem in partibus, ut linea, superficies, corpus, & locus, quædam non habet positionem, ut numerus, oratio, & tempus: quia partes eius non permanent, licet habeant ordinem inter se.

3 In secunda parte tres proprietates quantitatatis assignat. Prima est, non habere contrarium. Secunda, non suscipere magis, & minus. Tertia, quæ est maximè propria, ut secundum

dum

dum quantitatem res dicantur
æquales, vel inæquales.

QVÆST. I.

In quo consistat ratio essentialis
quantitatis?

1 **S** Vmme difficile est na-
turas rerum investiga-
re, & præcipuè invenire rationem
essentialem quantitatis, ideoque
necessaria est valde claritas, &
subtilitas. Vndè ad claritatem,
& tollendam de medio æquivo-
cationem, advertendum est, quòd
terminus *ratio* dupliciter capi-
tur. Vno modo pro definitione,
& in hac acceptione definitio di-
citur ratio rei. Videatur Scotus
in 4, dist. 1. q. 2. §. De tertio, n. 9.

¶ Alio modo *ratio* accipitur pro
quidditate, vel essentia rei, & in
hac acceptione secunda intelligi-
gitur terminus *ratio* positus in
titulo.

2 Secundò notandum est,
quod terminus *quantitas* duplici-
ter accipitur à D. August. 6. de
Trinit. cap. 8. & ab Scoto in 1.
dist. 19. q. 1. & à S. Thoma 1. p.
q. 44. Ad primū vno modo, pro
quantitate virtutis. *Quantitas*
virtutis est perfectio rei, siue essen-
tialis, siue accidentalis, secundū
quam dicitur magna, vel parva
imperfectione, & de hac quanti-
tate non disputamus hic, quia est
transcendens per omnia prædica-
menta. Alio modo *quantitas est*

molis, quæ est in substantia mate-
riali: & de hac est quæstio: quia
est genus generalissimam huius
prædicamenti. Vndè quæstio est:
in quo consistat ratio essentialis,
& quidditativa quantitatis mo-
lis?

3 Multa sunt in quantitate, de
quibus inquiri potest, in quonam
illorum consistat ratio essentialis
quantitatis molis? Primo in quã-
titate est æqualitas, & inæquali-
tas. Secundò est ratio mensuræ
tam activæ, quàm passivæ. Ter-
tiò est finitas actualis, & infinitas
potentialis. Quartò, divisibili-
tas. Quintò, extensio partium.
Et hæc dupliciter, una extensio in
ordine ad spatium, alia in ordine
ad solum extensum.

4 Hic unum, valdè notan-
dum est, quòd, sicut in prædica-
mento substantiæ sunt species phy-
siciæ, nam homo physicè compo-
nitur ex anima, & corpore, &
equus componitur ex anima, &
corpore; & sunt species metaphy-
siciæ: ita in prædicamento quan-
tatis, ex quo prædicamentum
est, debent esse species physiciæ, &
metaphysiciæ. Sed prædicamen-
tum componitur remotè ex spe-
ciebus physiciis; Proximè autem
ex speciebus metaphysicis: prop-
ter quòd investigandum est gene-
ra metaphysica, & species meta-
physicas, ut ex eis hoc prædica-
mentum componatur, quòd vide-
tur, non fecisse Arist. neque aliqui
post ipsum, quia procedunt per
divi

divisiones, & differentias physicas. Per articulos investigabo differentiam, qua distinguitur quantitas à qualitate, & cognita ratione formali communi qualitati, & quantitati, itè n cognita ratione differentiali dabitur definitio Logica quantitatis.

ARTICVLVS I.

Vtrum ratio mensura sit ratio essentialis quantitatis?

1 **V**na est opinio affirmans, pro qua citatur Albertus tractatu 8. cap. 1. eamque tribuit Toletus, Caietano, & videtur expressa S. Thomæ opusculo 52. circa finem dicentis: *Propria ratio quantitatis, que competit quantitati, quatenus quantitas est, ratio est mensura.* Nota illam reduplicationem, *quatenus quantitas est*, quæ dicit rationem essentialem. Videtur etiam Arist. quia hoc capite probat, oratione esse quantitatem: quia est mensurabilis syllaba lōga: ergo supponit rationem mensuræ, & mensurabilis esse rationem essentialem quantitatis.

2 *Opposita sententia* est omnino vera, & illa præmissa omnino falsa. Et ad destructionem illius opinionis, & aliarum dedit nobis sapientia divina vnum medium, quod est corpus Christi in Eucharistia. Et formo rationem sic: mensura tam formalis, quam fundamentalis, præsupponit extensionem, & divisibilitatem; sed da-

tur ratio essentialis quantitatis in corpore Christi quāto in Eucharistia sine extensione, & sine divisibilitate: ergo mensuræ ratio non potest esse ratio essentialis quantitatis. Minor constat ex fide resistente, ibi esse corpus Christi modo indivisibili, & inextenso, nequæ potest esse mensura in illo statu, nequæ mensurari.

3 Ad autoritatem Arist. Respondeo, illam probationem esse à posteriori, & ab effectu: non à priori, & per rationem essentialem; nam bene sequitur à posteriori, est mensurabile: ergo quantum; sed non sequitur est quantum ergo mensurabile: quia corpus Christi in Eucharistia est quantum, & non mensurabile.

ARTICVLVS II.

Vtrum divisibilitas sit ratio essentialis quantitatis?

1 **M**ulti Thomistæ dicunt, quod sic. Ita Soncina 5. Metaph. q. 21. Iabellus q. 20. Capreolus in 2. dist. 3. q. 1. art. 3. ad 11. citatur pro illa S. Thomas 3. Metaph. lect. 15. Probatur ex Arist. 5. Metaph. cap. 7. vbi definit essentialiam quantitatis sic: *Quantum est divisibile in ea, que insunt, quorum verumque, vel vnumquodque, vnumquid, & hoc aliquid apūt est esse.* Quasi dicatur est accidens divisibile: ergo divisibilitas est de essentia quantitatis.

rit. Item, quia convenienter distinguuntur species quantitatis per diversas divisibilitates: nam linea est divisibilis secundum longitudinem, superficies secundum longitudinem, & latitudinem: & corpus secundum longitudinem, latitudinem, & profunditatem.

2 Citari solet pro hac sententia Scotus 5. Metaph. q. 9. sed male allegatur, quia sic dicit: *Cōcedo tamen, quod divisibilitas est prima passio quantitatis, & non de essentia eius.* Et respondendo definitioni Aristotelis modo adductæ, sic ait: *Vnde quantitas nominatur hic per proximam passionem eius, & non definitur: quid clarius?*

3 Dico ergo, quod divisibilitas non est de essentia quantitatis, quia salvatur tota essentia quantitatis in corpore Christi, in Eucharistia sine divisibilitate, quia est ibi modo indivisibili; & tamen est quantum: ergo.

4 Dices, quod prima passio rei, ita est connexa, cum re cuius est, quod res non potest esse sine illa passione, sed quantitas est in corpore Christi in Eucharistia sine divisibilitate: ergo divisibilitas non est propria passio quantitatis: ergo male dicit Scotus, quod divisibilitas est prima passio quantitatis. Respondeo, quod Scotus accepit passionem pro effectu.

5 Ad definitionem quantitatis, quam dedit Arist. iam dictum est cum Scoto, quod data fuit per es-

P. Villaverde.

fectum, non per rationem essentialem. Ad 2. Resp. quod illa distinctio specierum per diversas divisibilitates, est, quantitatis sub ratione divisibilis: sed non quantitatis ut sic: quia quantitas ut sic salvatur sine divisibilitate in corpore Christi sacramentato.

ARTICVLVS III.

Verum essentia quantitatis consistat in extensione actuali in ordine ad spatium?

1 **N**ominales tenent, quod sic: Ita N. Ockamus in Logica c. de quant. & Gabriel in 4. dist. 10. Probatur, quia habere partes extra partes in ordine ad se, est commune substantiæ, & quantitati: ergo habere partes extra partes in ordine ad se, non est ratio specialis constitutiva quantitatis: sed in quantitate non est alia ratio essentialis nisi habere partes extra partes in ordine ad spatium: ergo ista ratio est quidditativa quantitatis.

2 Sed contra, quia corpus Christi in Eucharistia est quantum, & illa quantitas non est extensa actualiter in ordine ad spatium, vel locum: ergo extensio actualis, vel habere partes extra partes actualiter extensas in ordine ad spatium, non est de quidditate quantitatis ut sic.

3 Noster Merino in Logica de quantitate disp. 1. q. 1. num. 22. dicit, quod extensio actualis

dinalis in ordine ad spatium vt sic, prout abstrahit à locali, durationis, & discretionis, est ratio formalis quidditativa quantitatis vt sic, & citat pro se Suarez in Metaph. disp. 40. num. 4. & Didacum à Iesu disp. 13. q. 5. Hurradum in Metaph. disp. 13. sect. 4. Et probat, quia extensio aptitudinalis in ordine ad spatium vt sic, est primum, quod reperitur in quantitate. Itē quia quantitas nō potest intelligi sine ista extensione aptitudinali. Itē quia ab illa dimanant extensio actualis ad spatium, & divisibilitas, & mensurabilitas.

4 Sed contra, quia in quantitate reperitur alia ratio prior, quam extensio aptitudinalis in ordine ad spatium vt sic: ergo ista ratio prior est de essentia quantitatis. Antecedens probabitur art. 4. num. 5.

5 Ad argumentum Nominalium dico, quod quamvis substantia materialis ex se habeat partes substantiales, vt concedit Scotus in 2. dist. 12. q. 2. §. Si quæ res etiam, num. 5. ita quod hæc non sit illa substantialitèr, tamen substantia, semota quantitate, nō habet partes extra partes, in quo dat quantitas. Vnde in insubstantia, semota quantitate, licet valeat, hæc pars non est hæc, non tamen valet, hæc pars esse extra illā. Hoc quidem solū competit per se quantitati; substantiæ vero, & qualitati habere partes extra

partes cōuenit per accidens, nempe ratione quantitatis.

6 Ad argumenta Merineri; ad primū nego, quod habere partes extensas aptitudinalitèr in ordine ad spatium vt sic, sit primū, quod reperitur in quantitate, quia prius est habere partes per se extra partes. Ad secundum nego, quod essentia quantitatis non possit intelligi quidditativè sine extensione aptitudinali, quia ista extensio aptitudinalis est passio quantitatis, & forrè non prima passio, vt ostendam infra. Ad tertium resp. quod quamvis extensio actualis dimanet ab extensione aptitudinali, tamen extensio aptitudinalis vera dimanat à quæritate existēte.

ARTICVLVS IV.

Verū habere partes extra partes in ordine ad totum sit ratio essentialis quantitatis molis?

1 Iohannes à S. Tho. in Logica q. 16. §. Resolutio, sic inquit: propria, & formalis ratio quantitatis est extensio partium in ordine ad totum. Probat ex S. Th. opusculo 48. tract. de quant. cap. 4. dicente: quod passio vno modo dicitur ordo partium in loco, & sic est vnu de predicamentis, quod dicitur situs: alio modo passio est ordo partium in toto: & sic passio est differentia quantitatis. 2. Probat ex S. Tho. in 4. dist. 10. q. 1. art. 3. quæ

questiuncula 3. ad secundū sic fan-
te: *Quamvis non sit accipere ordi-
nem partium corporis Christi secun-
dum cōparationē ad partes Hostie,
tamen est accipere ordinem ipsa-
rum partium adinvicem in corpore
Christi secundū propriā quantita-
tem.* Et 4. contra gentes cap. 65.
sic inquit: *Positio que est ordo par-
tium in toto, in eius (scilicet quā-
titaris) ratione includitur; etenim
quantitas positionem habens.*

2. Ratione probat, quia exten-
sio partium in toto, non est quęcūq;
vniō earū inter se, sed vniō penes
extremitates tantū, ita quod non
vniatur vna pars alteri tota, ita,
vt in illa imbibatur: nā si vna pars
vniatur cum alia in ipso toto, secū-
dum omnem sui partē non vniatur
extēsiue: ergo requiritur ad vniō-
nem extrinsecā in toto, quod par-
tes vniantur secundū extremitatē
& nō se totis; sed substantia nō ha-
bet partes, neq; indivisibilia; ergo
secundū se nō est extēnsa: ergo hoc
solū cōpetit essentia quantitaris.

3. Sed contra, quia ordo partium
ad totū, & partis ad partē inter se
est respectus, & quantitas est abso-
luta? sed nullus respectus est de
quidditate absoluti: ergo ordo
partium ad totū nō est de quiddita-
te quantitaris.

4. Si dicas, quod fundamentū
positionis, seu ordinis partium in
toto, est ratio quidditativa quan-
titaris: quia est, quod primo repē-
ritur in ea. ¶ Contra, quia ratio
essentialis quantitaris vt sic, debet

reperiri in omni specie quantita-
tis; sed datur aliqua species quā-
titaris, quę nō est in fundamentū po-
sitionis: ergo. Patet minor, quia
motus, & tēpus sunt species quā-
titaris, & in eis non potest esse po-
sitiō, quia positiō petit partes quā-
titaris continuas, & permanētes.

5. Dico ergo cū Tartarico cap.
de quāritate §. *Sciendū est primo,*
quod propria ratio quātitaris se-
secundū quam vniuocē dicitur de
suis speciebus, est habere partes
proprie extra partes. Probo, quia
istę sunt verę prædicationes for-
males, *Linea habet partes proprie
extra partes. Superficies, corpus,
motus, tēpus, numerus, & oratio,
habēt partes proprie extra partes;*
ergo habere partes extra partes
proprie, est ratio formalis, quę re-
peritur in omni specie quātitaris.
Neq; est alia ratio cōmunis in om-
ni specie prior illa: ergo. Itē per
illā differt primō quātitas vt sic,
ab omni eo, quod nō est quātitas:
ergo est ratio differentialis cōsti-
tutiva quantitaris vt sic.

6. Dices, quod ratio extēsiua
substantia materialis est prior in
quantitate: ergo ista est ratio dif-
ferentialis. Resp. quod habere vir-
tutē extendendi vt quo substantiā
materialē, nō cōpetit tēpori, ne-
quē orationi, neq; motui. Et si es-
set differentia quantitaris vt sic,
reperiretur in omni specie eius.

7. Dices, quod virtus auferēdi
confusionē partium substantialiū,
est, quę primo reperitur in quāti-

tate. ut sic: ergo illa est differentia constituens quantitatem. Resp. quod illa virtus non reperitur in motu, neq; in tempore, neq; in oratione; sed in quantitate permanenti.

8 Obijcies Scot. In 4. dist. 10. q. 1. §. Dico ergo, num. 14. dicentem: *Positio predicamentum presupponit positionem differentiam quantitatis.* Et D. Tho. auctoritate alegata hic num. 1. dicentem: *Alio modo positio est ordo partium in toto: & sic positio est differentia quantitatis: ergo positio est ratio quidditativa quantitatis.*

9 Respondeo, quod differentia quantitatis est dupliciter, una, quae constituit quantitatem, alia, quae, supposita quantitate, facit illam deferre ab eo, quod non habet illam differentiam: sicut albedo supponit hominem, & facit illum differre ab homine non albo. Scotus non loquitur de differentia constitutiva quantitatis, sed de differentia supponente essentiali quantitatis, quod patet ex textu dicente: *Dico ergo aliter, quod positio, quae est differentia quantitatis necessario inest, quanto continuo, & permanenti.* Si positio esset differentia constitutiva quantitatis ut sic, illa reperiretur in quito successivo, & indistincto; non reperiretur nisi in continuo, & permanenti: ergo non loquuntur de differentia constitutiva quantitatis ut sic,

10 *Esti quare, quotuplex est positio?* Respondeo, quod una est prima, & definitiva, altera secunda, & circumscriptiva: *Positio definitiva est ordo partium in toto inter se, sine respectu ad locum, & haec conferatur in corpore Christi in Eucharistia.* Positio vero secunda, & circumscriptiva, ait Scotus lococitato, *addit ultra definitivam ordinem partium ad locum, sive ad partes loci, vel locantis, hoc est dictum, quod partes coextendantur partibus loci, sicut totum dicitur primo commensurari toti loco, in quo habet ubi.* Ita quod positio predicamentum, presupponit positionem differentiam quantitatis, & specificat ubi.

11 Restat nunc dare definitionem Logicam quantitatis ut sic, quae est genus generalissimum in hoc predicamento. Dico ergo, quod est *accidens absolutum habens partes proprie extra partes.* Accidens est quid commune accidenti absoluto, & relativo: per ly *Absolutum* distinguitur a relativo. Vterius accidens absolutum est commune in quid quantitati, & qualitati, & per habere partes proprie extra partes, distinguitur a qualitate, quae non habet partes proprie extra partes.

12 Dices, substantia materialis habet partes integrantes: ergo habere partes integrales, non est differentia propriissima quantitatis.

titatis. ¶ Respondeo, cum Tar-
tereto de quantitate & *Sciendum*
est primo in fine. Quod substantia
materialis, se mota quantitate,
non habet proprie, nisi partes en-
titativas substantiales. Sed non
habet proprie partes, extra par-
tes.

QVÆST. II.

*Verum substantia materialis abs-
que quantitate habeat partes
entitativas?*

Communiter Thomista
dicunt, quod non. Ita
Caiet. 1. p. q. 52. Soncinas 5. Me-
taph. q. 19. Vazquez 1. p. disput.
196. cap. 3. Carus Carmel. de
quantitate disp. 13. q. 3. Probant
primo, ex Arist. 1. Physic. cap. 12.
text. 5. dicente: *substantiam de se
non esse divisibilem*; sed, quod ha-
bet partes, est divisibile: ergo sub-
stantia materialis de se non habet
partes. Item, quia in hoc cap. di-
cit, divisibilitatem esse proprie-
tatem quantitatis quarto modo:
ergo non competit substantiæ ma-
teriali: ergo non habet partes: :
quia quod habet partes est in eas
divisibile.

2. Secundo probant ex super-
fluitate: quia ideo ponuntur ab-
adversariis partes entitativa, ut
possint recipi partes quantitatis,
nam si non quantitate à substā-
tia, esset indivisibilis, & quanti-
tas divisibilis non potest subie-

ctari in indivisibili. Sed ad hoc su-
perflua sunt partes entitativa,
quia accidens solum requirit in
subiecto potentiam passivam ad
illud recipiendum, quæ reperitur
in indivisibili, alioquin si substan-
tia esset extensa ante quantitate,
non indigeret quantitate.

3. Tercio ex impossibilitate:
quia ante quantitate nulla po-
test esse in substantia composi-
tio partium entitivarum inte-
gralium: ergo substantia materia-
lis, seclusa quantitate, non est to-
tum habens partes. Antecedens
probatur, quia cum compositio
partium integralium non fiat ex
actu, & potentia, necessario erit
accidentalis; & consequenter non
poterit esse in substantia, ante qua-
ntitate, quia quantitas est primu
accidens substantiæ materialis.

4. Quarto: quia distinctio par-
tium in substantia causatur à qua-
ntitate: ergo hæc ablata non habe-
bit partes: antecedens probatur,
quia caput v. g. de materiali solum
significat substantiam, & de for-
mali talem figuram, cum talibus
accidentibus.

5. Quinto: quia materia prima
hominis, se mota quantitate, non
est composita ex actu, & poten-
tia: quia est pura potentia, neque
ex subiecto, & accidente, quia se
motu quantitate, nullum re-
manet accidens: ergo est simplex;
Sed quod est simplex non habet
partes: ergo.

6. Sexto, quia 7. Metaph. a. Quæ
est

est qui distinguit tex. 49. Sed materia sine quantitate, est pura potentia: ergo erit sine distinctione partium, vel sine partibus distinctis.

7. Septimò, quia esse extensum quacumque extensione, est esse secundum quid, sicut, & esse quale: ergo sicut esse quale convenit substantiæ à forma accidentali: Ita esse extensam: ergo sicut ablata quantitate, substantia non manet qualis, ita ablata quantitate manet sine partibus extensis. Antecedens probatur, quia illud est esse secundum quid respectu substantiæ, per quod non potest responderi ad quæstionem factam per quid. Sed ad quæstionem factam per quid est substantia? Non responderetur per esse extensam, etiam cum addico *entitativè*. Ergo ex se nõ est extensa entitativè.

8. Octavò, quia ridiculum esset distinguere quoddam esse quale entitativè, & aliud esse quale quantitativè, asserereque substantiam esse secundum se qualem primo modo, non verò secundo modo: ergo absurdum etiam, & ridiculum erit distinguere quoddam esse extensum entitativè, & aliud esse extensum quantitativè: & illud tribuere substantiæ secundum se, istud vero quantitati.

9. Tandem, quia ex opposita sententia sequeretur, nullum esse quantum per accidens: nam si semel admittatur in substantia propria extensio, ad recipiendũ quã-

titatem; ne divisibile recipiatur in indivisibili; pari ratione in albedine, relationibus, & alijs accidentibus corporeis, ponenda est extensio entitativa, ut in quantitate recipiantur; ne indivisibile in subiecto divisibili reperiat.

10. Scotus vero in 2. dist. 12. q. 2. sub numero 5. § *Si queras etiam*. Postquam probavit sine contradictione posse substantiam materialem esse sine forma, sic dicit: *Si queras etiam an habeat partes? Dico, quod partes substantiales habet: illas enim non habet per quantitatem*. Ipsum sequuntur omnes eius discipuli, Aureolus, Godfredus, Maior, Gabriel, Ocham, & ceteri nominales. Et ex Thomistis Fonseca lib. 5. cap. 13. q. 2. sect. 3. Suarez in Metaph. disp. 40. sect. 4. Conunbricenses 2. Physic. cap. 12. q. 2. art. 3. Rubius ibidem cap. 7. q. 2. Martinus, hic disput. unica q. 1. Caberus disp. 2. dub. 2. Torrejon disp. 7. q. 1. Noster Merinero de quantitate cap. 1. q. 2. num. 13. *Dico ergo primo*: quod substantia materialis remota quantitate habet partes substantiales. Probo sic, in quolibet prædicamento singularitates pertinent ad illud. v. g. singularitates quantitatis pertinent determinate, & per se ad prædicamentum quantitatis, non ad prædicamentum substantiæ: ergo singularitates substantiæ pertinent per se ad prædicamentum substantiæ, & non ad præ-

prædicamentum quantitatæ; sed substantia manus est hæc pars substantialis, & substantia pedis est hæc pars substantialis: ergo remota quantitate manent hæc, & hæc ergo tota illa substantia materialis habet hanc partem, & hæc partem. Patet, quia non est, quod destruat singularitates illas partiales substantiales. Præterea in aggeneratione, seu nutritione additur nova pars substantiæ. Ita Scotus 3. dist. 16. q. 1. ad 2. & in 4. d. 44. q. 1. n. 7. ergo habet partes substantiales.

12 *Dico secundo*: signando partem, quæ erat in manu, & partem, quæ erat in pede, est verum dicere; hæc pars substantialis manus est distincta numero ab illa, quæ erat in pede. Probo, quia omne singulare est divisum, & distinctum à quolibet alio; sed prædictæ partes substantiales sunt singulares: ergo quælibet est distincta numero ab alia.

13 *Dico tertio*, etiam est verum dicere, hæc pars non est illa. Probo, quia quando duo differunt numero, est verum dicere, hoc non est illud; sed prædictæ partes substantiales differunt numero: ergo est verum dicere hæc pars substantialis non est illa.

14 *Quæres primo*, verum sit verum dicere hæc pars est extra illam? Respondeo, quod esse vnum extra aliud accipitur dupliciter, vno modo absolute, sicut vna pars quantitatæ est extra aliam. Alio

modo cum restrictione, hoc est substantialiter, sicut dicitur attributum formale Dei esse substantialiter extra quidditatem divinam, hoc est, quod non includitur formaliter in quidditate Dei. Et sicut dicitur, quod propria passio est extra essentiam, cuius est. Nunc loquendo de partibus substantiæ, remota quantitate, dico, quod non est verum dicere absolute hæc pars est extra illam. Et ratio est, quia vnam partem esse extra aliam absolute competit per se partibus quantitatæ tantum. Potest tamen dici de illis partibus cum restrictione, quod vna est extra aliam substantialiter. Quia idem est, quod dicere, hæc pars substantialiter distinguitur numero ab illa, & non est illa.

15 *Quæres secundo*: vtrum possit dici de substantia materiali seclusa quantitate, quod est extensa? Respondeo, quod absolute non potest dici: quia extensio absolute solum competit quantitati: potest tamen dici extensa cum restrictione substantialiter, vel entitativè; quod est idem, ac dicere, hæc pars numero, non est illa, vel est distincta numero, & entitativè ab illa.

16 *Quæres tertio*: vtrum possit dici verè, quod est divisibilis? Respondeo, quod non: quia actu est divisa in partes singulares numero distinctas. Item, quia divisibilitas per se tantum competit quantitati, substantiæ verò per quantitatem.

Ad

14. Ad argumenta in oppositū, ad autoritates Aristi. respondeo, quod loquitur de extensione, & divisibilitate propria hæc solum competit quantitati, non substantiæ, quæ si dicatur extensa, & divisibilis, solum erit improprie, & metaphorice, non enim sequitur substantia materialis habet partes substantiales, vel entitativas: ergo est extensa, & divisibilis absolute.

18. Ad illud de superfluitate dico, quod si substantia per se haberet extensionem quantitativā, & propriam, tunc extensio quantitativa esset superflua. Sed cum non habeat ex se extensionem propriam, sed partes, quarum hæc nō est illa, idē indiget extensione propria quantitatis.

19. Ad illud de impossibilitate, dico: quod in substantia ante quantitatem, non est compositio partium integralium, quia hæc solum competit quantitati. Est tamen compositio partium substantialium; hæc compositio physice fit ex partibus substantialibus, quæ se habent ad modum potentia; & ex indivisibilibus, quæ se habent ad modum actus. Sicut compositio integralis quantitativa fit ex partibus quantitatis, & indivisibilibus, & non indiget compositione accidentali: ita compositio substantialis ex partibus entitativis non indiget compositione accidentali, quia illa substantialis est prior omni accidente.

20. Ad aliud dico, quod in substantia est duplex distinctio partium, vna est per se, & ab intrinseco, & hæc fit per singularitates partiales substantiales. Quæ distinctio non potest esse à quantitate, quia est prior illa, alia est distinctio per extensionem partium proprie integralium, & hæc fit per quantitatem ut quo. Unde ablata quantitate non manet distinctio quantitativa: manet tamen distinctio substantialis numerica, quia hæc non dependet à quantitate, cum sit prior quantitate, dependens tantum ab eccertatibus.

21. Ad aliud de simplicitate, concedo, quod substantia materialis se mota quantitate non est composita ex actu, & potentia, proprie loquimur de materia nuda ab omni forma, neque ex subiecto, & accidenti. Est tamen composita ex partibus substantialibus, & indivisibilibus substantiæ, & idē nō est simplex, ea simplicitate, quæ opponitur ad habere partes entitativas, vel substantiales numericas.

22. Ad illud ex 7. Metaph. concedo, quod actus est, qui distinguit. Ad minorem nego, quod materia prima absolute sit pura potentia, quia semotis forma substantiali, & quantitativa, habet actum entitativum, & rationes individuales partium. Et omnis ratio individualis est distinctiva, & ita non erit sine partibus distinctis, sed cū partibus actualiter

liter distinctis numericè, & copulatis indivisibilibus substantiis.

23 Ad illud de extensione, dico, quòd est triplex extensio, una actualis ad spatium, & ista est effectus quantitatis; alia aptitudinalis ad spatium, quæ est proprietas quantitatis. Alia extensio absoluta, quæ est habere partes extra partes. Et omnes istæ extensiones sunt accidentales substantiæ materiali. Undè semotis manet sine aliqua istarum extensionum. Tamen remaneret in illa extensio secundum quid, quæ est, quod hæc pars non est illa, nõ autem remaneret extensio propria, idest simpliciter, quæ stat in habere partes extra partes absolute, sine addito diminuente.

24 Ad penultimum, dico, quòd omnes concedunt, quòd differentiæ substantiales, sunt quales, sed non de genere qualitatis; Neque alterius prædicamenti accidentis; ergo de prædicamento substantiæ. Si in prædicamento substantiæ est *quid*, & *quale* substantiale in statu metaphysico, quod mirum est, quòd in statu physico substantia materialis sit *quid*, & indivisibile substantiæ; & singularitates partium sint quale substantiale: in substantia quidem nunquam concedenda est extensio propriè, sed tantum cum addito diminuente; quod si concedas extensionem entitativam, idem est, quod dicere, quòd hæc pars di-

stinguitur substantialiter ab illa numero.

25 Ad ultimum, nego consequentiam, quia substantia, & albedo sunt quantæ per accidens ratione quantitatis: nam neque substantia materialis, neque accidentia habent propriam extensionem, licet habeant partes entitativas. Neque sequitur, qualitas materialis habet partes entitativas, quarum hæc nõ est illa; ergo habet propriam extensionem.

26 Si quæras, ubi esset illa materia sine forma. Respondet Scotus 2. dist. 12. q. 2. §. Si quæras. Dico, quòd sicut Angelus, qui non est quantus, est in loco aliquo definitivè, non circumscriptivè. supposito, quod sit in universo, si tamè fieret extra universum, ubi locus non est, non esset in loco definitivè: sic, materia, si fieret in universo sine forma esset definitivè alicubi; si autè fieret extra universum, nusquam esset localitèr, vel definitivè.

27 Resolutorie dices, quòd extensio propria, & per se est ratio solius quantitatis. Hæc extensio in toto provenit ex parte extra partem. Hæc extensio est fundamentum positionis in ordine ad se, & positionis in ordine ad locum. Cumque substantia materialis nõ habeat partes, extra partes propriè, & per se; fit quod nõ sit extensa, & non habet partes extra partes propriè; quia partes eius non sunt quantita-

tiva.

KK

QVE:

P. Villaverde,

QVÆST. III.

*Quæ, & quales sint proprietates
quantitatis?*

1 *Q* *Veres primò, utrum nõ
habere contrarium, sit
proprietas quantitatis. Intelligē-
do contraria propriè, quæ sunt il-
la, quæ sub eodem genere distāt,
& ab eodē subiecto mutuo se ex-
pellunt; dico, quòd nõ habere cõ-
trarium, nõ est proprietas quarto
modo quantitatis. Primò, quia
proprietas quarto modo debet
esse positiva. Non habere cõtra-
rium non est positivum: ergo. Se-
cũdò, quia proprietas quarto mo-
do convenit soli. Sed non habere
contrarium nõ cõvenit soli quãti-
tati, quia cõvenit substantiæ: ergo.*

2 *Quares secũdò: utrum non
fufcipere magis, & minus propriè,
id est intensivè, sit proprietas quar-
to modo quantitatis? Respondeo,
quod nõ. Primò, quia non fufci-
pere magis, & minus intensivè, nõ
est positivum. Secũdò, quia etiã
convenit substantiæ.*

3 *Quares 3. utrum æqualitas, vel
inæqualitas propria sit proprietas
quantitatis 4. modo? Æqualitas,
vel inæqualitas propria est illa,
quæ ex numero partium quanti-
tativarum, vel extensione illarum
resultat. Æqualitas autem, vel
inæqualitas im propria est quæ
resultat ex quantitate virtutis.
Ad resolutionem nota, quòd æ-*

qualitas vna est formalis, quæ
consistit in relatione formalis; alia
est fundamentalis, & hæc dupli-
citer vna proxima, & alia remo-
ta, æqualitas fundamentalis pro-
xima requirit in quantitate posi-
tionem in ordine ad locum, quæ
positio est modus quantitativus,
& remoto isto modo, quantitas
manet cum æqualitate, vel inæ-
qualitate remota, sicut est in quã-
titate corporis Christi in Eucha-
ristia. Nunc resp. primò: quòd æ-
qualitas formaliter non est pro-
pria passio quantitatis. Quia rela-
tio illa, est alterius prædicamenti.
Resp. secũdò, quòd æqualitas
fundamentalis proxima non est
propria passio quantitatis: quia
non convenit semper quantitati,
vt patet in corpore Christi in Eu-
charistia, nam est sine modo quã-
titativo requisito ad mensurabi-
litem fundamentalem proximã.
Respondeo tertio: quòd mensu-
rabilitas fundamentalis, vel apti-
tudinalis remota est propria pas-
sio quantitatis quarto modo: quia
convenit omni quantati, soli, &
semper.

4 *Contra nam æqualitas fun-
damentalis convenit ponderi, sed
pondus est qualitas: ergo conve-
nit Æqualitati: ergo non est pro-
prietas quarto modo, quanti-
tatis. Respondetur negando maio-
rem, solam competit ponderibus
similitudo, tamen, quia pondus
semper reperitur in quantitati-
bus: & maius, vel minus pondus*

in rebus eiusdem materiae, & formae, semper provenit ex maiori, vel minori quantitate, idè communiter similitudo, vel dissimilitudo inter pondera appellatur æqualitas, vel inæqualitas, quia pondera, non tam formaliter, quàm materialiter accipiuntur.

5 *Quæres quarto*, utrùm divisibilitas in partes extensas quantitativè, sit proprietas quantitatis quarto modo? Videtur, quòd non; quia proprietas quantitatis ut sic, debet competere omni speciei, sed non competit quantitati discretæ, quia non est divisibilis, sed divisa; ergo non est proprietas quantitatis ut sic. Itèm corpus Christi est quantum, & non est divisibile: ergo divisibilitas non convenit omni quantitati continuæ: ergo non est proprietas quantitatis in genere.

6 Ex alia parte videtur, quòd sic. Quia Scotus 5. Metaph. quæst. 9. divisibilitas est proprietas, quæ immediatius sequitur essentiam quantitatis. Secundo, quia semper sequitur necessario, & est accidens habens partes extra partes: ergo divisibile; ergo divisibilitas est proprietas, &c.

7 Ad resolutionem claram nota, quòd est divisibilitas per numerationem, quæ reperitur in quantitate discreta; & est divisibilitas physica, quæ competit quantitati continuæ, & permanèti: ut ligno, & est divisibilitas metaphysica, quæ fit per intellectum

in partes quantitatem cõponentes: & est divisibilitas ut sic abstracta ab omnibus istis. Nunc respondeo, quòd divisibilitas ut sic in partes extensas est proprietas quantitatis ut sic, & quarto modo: quia reperitur in omni quantitate, & cõvenit illi soli, & seper.

8 Dices, quòd substantia materialis est etiã divisibilis in suas partes: ergo competit substantiæ materiali: ergo non est proprietas quantitatis. Respondeo, quòd est divisibilitas propria, & impropria per analogiam. Divisibilitas propria in partes divisibiles proprie, competit quantitati habenti partes extra partes: substantiæ vero materiali competit divisibilitas impropria.

9 Ad primum nego minorem, quia quantitati discretæ competit divisibilitas propria, & ulterius competit divisibilitas per numerationem. ¶ Ad secundum resp. quòd quævis quantitas corporis Christi in Eucharistia, non sit divisibilis physicè, quia caret modo divisibili, & extenso extensione in ordine ad locum: est tamen divisibile simpliciter in partes integrantes illud. Quia est simpliciter quantum, & quantitas simpliciter, non potest non esse simpliciter divisibilis in partes quantitativas componentes illam.

10 *Quæres quinto*. Utrùm quantitatem esse finitam, & infinitam, sit proprietas eius quarto modo: & videtur, quòd non. Quia

Aristot. 5. Metaph. cap. 3. dicit de ratione numeri esse, quod sit finita multitudo, alioquin numerus numerari non posset. Item, dicit, de ratione magnitudinis esse, quod possit, sub mensura cadere, quod est dicere, esse finitam. Sed idem non potest esse finitum, & infinitum; ergo finitas, & infinitas non sunt proprietates quantitatis; sed solum finitas. Ex alia parte Philosophus 1. & 3. Physicorum dicit: quantitatem esse finitam, & infinitam.

11 Respondeo cum Scoto 2. Metaphysic. quæst. 6. quod finitas in actu, & infinitas in potentia, sunt proprietates quantitatis. Finitas in actu, quia omnis quantitas habet terminum actualem. Infinitas in potentia, quia substantialiter quantitas est divisibilis in semper divisibilia, neque est numerus cui non possit addi alter eiusdem rationis numerica: Species tamen sunt finitæ: & per hoc patet ad argumenta dicendo, quod numerus est determinatus actu, & indeterminatus in potentia. Similiter de magnitudine, quia non repugnant alia, & aliæ partes homogeneæ numero distinctæ.

12 *Quares sexto, vtrum esse mensuram, sit proprietas quantitatis? Ad loquendum cum distinctio ne, notandum est, quod mensura alia est activa, alia aptitudinalis; vna activa, alia passiva. Ad mensuram activam tres requiruntur condi-*

tionibus. Prima, quod sit nota, & certa. Et ratio est, quia per ipsam certificamur de magnitudine rei. Secunda, quod consistat in indivisibili, ex institutione hominum, hoc est in tanta quantitate. quæ ita sit consistens, quod si ei aliquid addatur, vel minuat, desinat esse mensura. Tertia, quod sit homogenea cum mensurato: hoc est, quod si mensuratum sit longum, & mensura; si latum, lata; si permanens, permanens; si successivum, successiva.

3 Quod si objicias, unitas est mensura numeri: quia omnes numeri mesurantur, secundum quod habet plures, vel pauciores unitates: Sed unitas non est homogenea, neque eiusdem rationis cum numero, quia unitas non est numerus; ergo non est de ratione mensuræ, quod sit homogenea cum numero. Respondetur, quod unitas, non est mensura numeri, sed unitas multiplicata; quia unitate multiplicata bis, metitur binarius, & multiplicata ter, ternarius, &c. constat autem unitatem multiplicatam esse numerum, ac per consequens eiusdem rationis mensuram cum mensurato.

14 Dices: ergo idem mesuratur se ipso. Patet, quia unitas multiplicata est ipse numerus mesuratus. Resp. negando consequens, quia mensura, & mesuratum differunt numero, vna quidem virga, mesuratur alia, eiusdem rationis, non se ipsa.]

15 *Nunc dico primò*, quod mensura actualis activa non est proprietas quantitatis. Ratio est, quia actualitas mensuræ activè convenit quantitati, non ex natura rei, sed ex impositione hominum.

16 Loquendo de mensura activa aptitudinali, notandum est, quod una est proxima, quæ advenit quantitati ex positione partium in ordine ad locum. Alia est remota, quæ convenit quantitati finite in actu, ex eo, quod habet partes extra partes.

17 *Nunc dico secundò*, quod mensura activa aptitudinalis non est proprietas quantitatis vt sic, quarto modo: quia proprietas quarto modo convenit semper rei ab intrinseco, ita quod res non potest esse sine illa: sed quantitas potest esse sine mensurabilitate activa proxima: ergo. Minorem probò, quia mensurabilitas activa proxima petit modum quantitativum, hoc est positionem in ordine ad locum; sed potest dari, immò defecto datur quantitas in corpore Christi in Eucharistia sine modo quantitativo, hoc est sine positione in ordine ad locum: ergo datur quantitas sine mensurabilitate activa proxima.

18 *Dico tertio*, mensurabilitas activa remota est proprietas quarto modo, quantitatis actu finite. Probat, quia hæc convenit omni quantitati actu finite, & soli, & semper, nam ex quo

quantitas finita habet partes extra partes, habet aptitudinem, vt habeat partes extra partes in ordine ad locum: & ex quo habet partes extra partes in ordine ad locum, habet aptitudinem proximam, vt sit mensura actualis, & determinata ex institutione hominum.

19 Sed contra, quia proprietas quantitatis vt sic, debet convenire omni speciei quantitatis; sed non cõpetit ista mensura quantitati discretæ, quia Arist. 10. Metaph. cap. 2. docet, omnia tandem mensurari unitate: ergo. Respondeo, negando minorem, ad probationem dico, Arist. ibi non negasse mensuram quantitati discretæ; sed solum docuisse, quantitatem continuam non esse ultimam mensuram, sed hoc competere discretæ; eo quod vlnæ, v. g. quibus mensuratur pennis, unitatibus repetitur ulterius mensurantur.

20 Loquendo de mensura passiva, notandum est, quod una est actualis, alia aptitudinalis. Mensura actualis passiva non est proprietas quantitatis actu finite. Et ratio est, quia mensurari actu, accidit quantitati, & proprietas debet semper convenire.

21 Ulterius mensura passiva aptitudinalis, alia est proxima, quæ petit positionem, & extensionem in ordine ad locum. Alia est remota, quæ solum petit partes extra partes quantitativas. *Nunc dico*, quod mensurabilitas proxima non est proprietas quantita-

ri: a se finitæ, quia hæc mensurabilitas passiva proxima dependet à situatione, vel positione in ordine ad locum, & hæc positio, & situatio potest deficere, & defacto deficit in corpore Christi Eucharistico: ergo etiam hæc mensurabilitas potest deficere quantitati; propria passio quarto modo non potest deficere rei.

2ª Tandem dico, quod mensurabilitas aptitudinalis remota est proprietas quantitatis actu finitæ, quia convenit ex natura rei omni quantitati, & soli, & semper, eo quod necessariò pululat, & consequitur naturam quantitatis actu finitæ.

QVÆST. V.

Verum quæritas distinguitur realiter à re quanta?

1ª Antè tempora Scoti fuit opinio negans, ut ipse refert in 4. dist. 12. q. 2. n. 15. §. qui autem dicens: Qui autem dicerent quantitatem substantiæ corporeæ non esse aliud ab essentia talis substantiæ, & quantitatem coloris non esse aliud à colore. Quam postea suscitavit discipuli Scoti Nominales dicti, nempe Ocham in 4. dist. 4. à quolib. 4. q. 29. vs. que ad 33. & latissime tractatu de corpore Christi à cap. 17. Gabriel in 2. dist. 16. & alij, quam opinionem exultantem, quidam moderni conantur revocare ad

scholas, de quorùm numero est Arriaga 5. Metaph. sub sectione 3. num. 21.

2^a Primum eorum fundamentum est, si quantitas distinguitur realiter à substantia materiali: ergo De^o potest separare illam à substantia, & illam conservare. Tunc sic, vel ista substantia habet partes extensas localiter, vel non? Si sic: ergo substantia habet intrinsecam quantitatem, quia quod habet partes extensas localiter est quantum, si non habet partes extensas: ergo in instanti separationis à quantitate, partes substantiæ, quæ antè erant extensæ localiter, manent in loco coniunctæ. Hoc est impossibile, quia quæ sunt localiter separata, non possunt coniungi nisi per motum localem, cuius non sunt capaces absque quantitate.

3^a Secundum est, quando quantitas recipitur in substantia, vel recipitur tota in tota substantia, & pars in parte: vel tota in tota substantia, & tota in qualibet parte. Non secundum, quia repugnat accidenti corporeo: ergo primum. Si primum, ergo substantia habet partes extensas ex se, & non à quantitate: ergo ex se est quanta. Paret consequentia, quia quod ex se habet partes extensas, ex se est quantum.

4^a Vera sententia est, quantitatem distingui realiter à sub-

stantia materiali. Hanc semper tenuere utraque schola, Scotus in 4. distinct. 21. quæst. 2. dicens, esse sententiam communem, & in 2. distinct. 2. q. 9. D. Thomas 3. parte quæst. 77. artic. 2. & in 4. distinct. 12. quæst. 1. artic. 1. quæstioncula 3. & omnes discipuli eorum. Probatur primo, quia Patres, & Doctores scholastici catholici semper senserunt, quantitatem panis remanere in Sacramento Eucharistiæ corrupta substantia materiali panis. Secundo, quia semper senserunt, quantitatem esse accidens per accidens substantiæ materialis ratio Scoti omne absolutum, & prius alio absoluto sine contradictione potest esse sine illo secundo; sed substantia est absoluta, & prius quantitate absoluta: ergo.

3 Respondent Nominales, quod in Eucharistia destruitur quantitas panis cum substantia, & quantitas, quæ remanet, est aliorum accidentium, quia vnumquodque habet suam quantitatem identificatam. ¶ Sed contra primo, nam sicut opinio illorum est contra torrentem Patrum, & Doctorum, ita ista solutio. Item, quia non sunt multiplicandæ quantitates sine necessitate. Sed nulla est necessitas multiplicandi tot quantitates, quot sunt qualitates, & relationes in ente materiali: quia sufficit vna, & quia omnes illæ quantitates habent effectum v-

nium rationalis; nempe extensionis: &c.

6 Ego autem Logicè sic probò conclusionem, omne prædicamentum constat ex naturis completis in suis lineis; sed est prædicamentum quantitatis secundum Philosophum, & omnes Logicos: ergo constat naturis completis: etiam est prædicamentum substantiæ: ergo constat naturis completis; sed naturæ completæ diversorum prædicamentorum distinguuntur realiter: ergo quantitas distinguitur realiter à substantia, &c.

7 Ad primum concedo, quod Deus potest separare substantiam à quantitate, & tunc substantia materialis nõ haberet partes extensas localitèr circumscriptivè; sed diffinitivè; quãdo dicunt hoc esse impossibile, quia quæ sunt localitèr separata, non possunt coniungi nisi per motum localem. Dico, quod talis conjunctio non est per motum localem circumscriptivè, quia deficiente quantitate non est motus circumscriptivus, sed transit substantia ab extensa ad non extensam à loco circumscriptivo ad diffinitivum, quod est per motum definitivum.

8 Ad secundum concedo, quod in tota substantia recipitur tota quantitas, & pars quantitatis in parte substantiæ, & quando deducunt: ergo substantia materialis habet partes extensas ex se; nego consequentiam, quia non sequi.

sequitur nisi habere partes ex se. Habere partes ex se dividitur in habere partes substantiales, vel entitativas, & habere partes extensas. Partes entitativæ substantiæ non sunt extensæ actu ante quantitatem, sed capaces recipiendi extensionem à quantitate, neque sequitur, habet partes: ergo extensas.

QVÆST. V.

Quales sunt divisiones quantitatis, quas adducit Arist. in hoc cap.

1 **P**rima divisio fuit, quantum aliud per se, aliud per accidens. De ista quæritur, qualis sit. Respondent, omnes esse analogi in analogata, & ratio est, quia ratio significata per nomen *quantum*, reperitur formalitèr, & intrinsicè in quanto per se: At in quanto per accidens solum reperitur extrinsecè, & per habitudinem ad quantum per se.

2 *Secunda divisio fuit, quantum, aliud còtinuum, & aliud discretum.* De ista quæritur, an sit generis in species? Et videtur quod non, quia vna species non fit ex alia; sed quantitas discreta fit ex continua: ergo quantitas continua, & discreta non sunt species quantitatis.

3 *Responder Scorus q. 17. prædicamentali, & cum eo omnes communitèr, esse generis in*

species ita Lalemandet brevitàè disput. 16. partitione 14. in fine, quia illa est divisio generis in species, quando divisum includitur in membris *in quid*, & vt pars, sed quantitas vt sic, ita se habet respectu continuæ, & discretæ: ergo. Minor probatur istis prædicationibus, *quantitas continua est quantitas, quantitas discreta est quantitas.*

4 Ad rationem dubitandi distinguo maiorem, vna species non fit ex alia, quidditative, & formalitèr, concedo maiorem; materialitèr, nego maiorem; quantitas discreta fit ex continua, non ita, vt continua fit pars quidditative, & formalis discretæ, sed vt materia ex qua; per quod non tenet consequentia.

5 Obijcies vna species non est prior alia; sed quantitas continua est prior discreta: quia hæc fit ex illa: ergo non sunt species quantitatis. ¶ Distinguo maiorem, vna species non est prior alia, in essendo, nego: in aptitudine ad accipiendum prædicationem, concedo. Quantitas continua est prior discreta in essendo; sed non in aptitudine ad recipiendum prædicationem, per quod negatur consequentia.

6 Obijcies secundo, vna species non prædicatur de alia; sed quantitas discreta prædicatur de continua: ergo. Probarur minor, quia hæc est bona prædicatio *he lineæ sunt tres*, ¶ Resp. maiorem esse

esse veram in de prædicatione essentiali, non vero de denominativa, & accidentali, ista prædicatio *he linea sunt tres*, est denominativa, & accidentalis. Aliter potest dici, quod in illa, prædicatur quantitas discreta de discreta, quia *he linea* sunt quantitas discreta, & *l y tres*, idest, *linea tres*, est etiã quantitas discreta numeri ternarij.

7 Obijcies tertio, genus non prædicatur de speciebus *in quale*, & per modum alteri adiacentis, sed *in quid*, & per modum per se stantis: sed quantitas, prædicatur de continua, & discreta, per modum adiacentis, & *in quale*: ergo continua, & discreta non sunt species quantitatis. Minor patet in istis prædicationibus, *linea est quanta*, numerus est quantus. ¶ Respondet Scotus q. 17. prædicamentali, hoc esse peculiare quantitatis, quod prædicetur de speciebus, non solùm *in quid*, ita, *linea est quantitas*, numerus est quantitas; sed etiam *in quale*, sic, *linea est quanta*, numerus est quantus; sed si hoc non placet, dicito, quod quantitas nõ prædicatur *in quale*, sed *in quid*, & quod illæ prædicationes *linea est quanta*, numerus est quantus sunt generis de speciebus, quia quantitas, & quantum concretivè, sunt idem formaliter.

8 Quæres, vtrum ista divisio sit generis supremi in species subalternas? Respond. Scotus illa quæst. 17. quod sic. Quia tunc divisio est generis supremi in species

subalternas, quando genus non habet supra se aliud genus, & species possunt esse genera aliarum specierum. Ita est hic, quia quantitas non habet supra se aliud genus determinatè pertinens ad vnum prædicamentum, nam accidens absolutum transcendit per quantitatem, & qualitatem: & quantitas continua dividitur in alias species, vt videbitur: & etiã quantitas discreta dividitur in alias species: ergo est divisio generis supremi in species subalternas.

9 Tertia divisio ex traditis hic ab Arist. est ista: quantum, aliud est constans partibus habentibus positionem in continuo; aliud vero constans partibus non habentibus positionem in continuo. De hac divisione quæritur qualis sitè communiter dicitur esse subiecti in accidentia.

10 Sed procedendo cum maiori distinctione, & subtilitate cù Scoto q. 17. prædicamentali in fine, dicendum est, quod si membra dividencia summantur formaliter, pro positione partium in quantitate continua, & pro non positione in quantitate continua. Tunc est divisio subiecti in accidentia, quia positio est accidens, quod subiectatur in quantitate continua.

11 At si membra dividencia accipiuntur fundamentaliter, nempe pro illa capacitate, quæ est in linea, superficie, &c. vt partes eius existentes in loco dispo-

nantur secundum talem ordinem: & pro incapacitate ad talem positionem in quantitate discreta: dicendum est cū Scoto ibi, prædictam divisionem esse quantitatis per differentias intrinsecas materiales, non aliter, ac corpus dividitur in corruptibile, & incorruptibile.

12 Obijcies vnum genus non habet nisi vnam divisionem per differentias intrinsecas; sed quantitas diuisa est per continuam, & discretam, tanquam per differentias intrinsecas, & específicas: ergo diuisio quantitatis per constare partibus habentibus positionem in continuo, & per constare partibus non habentibus talem positionem, non est diuisio per differentias intrinsecas.

13 Respondet Scotus, vnum genus non habet nisi vnicam divisionem per differentias intrinsecas formales, & essentielles, sed præter istam possunt esse plures alia diuisiones per differentias intrinsecas materiales; vt videre est in corpore, quod postquam diuisum est in animatum, & inanimatum tanquam per differentias intrinsecas formales, & essentielles: dividi etiam potest per corruptibile, & incorruptibile, tanquam per differentias intrinsecas materiales. Hoc idem contingit in quantitate incommuni; nam postquam diuisa est per continuam, & discretam, tanquam per differentias intrinsecas formales, &

quidditativas: postea eadem quantitas diuisa est, per constare partibus habentibus positionem in continuo, & per constare partibus non habentibus positionem in continuo, tanquam per differentias intrinsecas materiales.

14 Quarta diuisio est, quantitas, alia permanens, alia successiva. De qua queritur, qualis sit? Respondet Scotus in 2. dist. 2. q. 4. §. Contra conclusionem circa finem, quod est diuisio generis per differentias intrinsecas materiales. Quia hæc diuisio non est in accidentia, neque indifferentias formales, & quidditativas, quia hæc non sunt nisi due, nempe continuitas, & discretio: ergo debet esse per differentias intrinsecas materiales. ¶ Si quæras, quid sit quantum permanens? Respond. est illud, cuius partes sunt simul in aliquo tempore, vt linea. ¶ Si quæras, quid sit quantum successivum. Respondetur, est illud cuius partes non sunt simul in aliqua duratione; sed successivè fluunt: vt tempus, & oratio.

15 Alias sub divisiones adduxit Arist. in litera, nã quantum continuum subdivisit in lineam, superficiem, corpus, tempus, & locum; & quantum discretum, in numerum, & orationem, de quibus intelligitur.

(77)

CAP. III.

De speciebus quantitatis continue.

QVÆST. I.

Verum linea, & superficies sint species quantitatis continue, à corpore, & inter se distinctæ?

Primò supponendū est, quid sit linea, quid superficies, quid corpus quantitatis, ut inde videamus an sint species quantitatis continue. *Linea est quantitas continuata punctis. Superficies est quantitas continuata lineis.*

2 Sed loquendo de corpore, advertendum est, quod est tripliciter. Primò accipitur corpus pro prædicato inter medio in prædicamento substantiæ. *Et hoc est substantia corporea. Secundò accipitur physicè, pro corpore physico, quod est altera pars compositi substantialis, ut corpus humanum receptivum animæ. Tertiò quantitativè, & in hac acceptione, corpus est quantitas continuata superficiebus. Quantitas continua est quantitas, cuius partes copulantur aliquo nexu communi.*

3 Noster Ochamus Caput nominaliū, in sua dialectica de quantitate, & Gregorius in 2, dist. 2. q.

2. & alij Nominales, dicunt lineam, & superficiem non esse species quantitatis continue distinctas inter se, neque à corpore; sed solum esse unam speciem continuam, nempe corpus, quæ species, ut consideratur habens longitudinem, dicitur linea; ut consideratur habens latitudinem, dicitur superficies; & ut consideratur habens profunditatem, dicitur corpus. Hanc sententiam sequuti sunt Hurrado disp. 13. in Metaph. sect. 6. Caueus super hoc cap. disp. 2. dub. 5.

4 Fundamentum Nominaliū est, nam differentiæ constituentes, & distinguentes varias species quantitatis, debent esse positivæ; sed differentiæ lineæ, & superficiem non sunt positivæ: ergo non constituunt varias species lineæ, & superficiem. Minor probatur, quia linea solum distinguitur à superficie per hoc, quod linea caret latitudine, & superficies à corpore, quia superficies caret profunditate.

5 Fundamentum autem modernorum est, omnis species debet esse quid completum: ergo quod est species quantitatis, debet esse quid completum: sed linea, & superficies non sunt quid completum in genere quantitatis; ergo non sunt species eius. Istam minorē, in qua est tota difficultas, sic probant, nam sicut motus ordinatur essentialitèr ad terminum, & punctum ad lineam, ita linea ordinatur essentialitèr

ad superficiem, & superficies ad corpus: ergo sicut motus, & punctum, sunt quid incompletum, & propterea non sunt propriae species quantitatis; sic etiam linea, & superficies sunt quid incompletum, & non verae species quantitatis.

6. Tertiò, quia una species non potest includi in alia: sed linea includitur in superficie, & linea, & superficies in corpore: ergo linea, & superficies non sunt species quantitatis continuae.

¶ Præterea, quia quantitas continua, & permanens, hoc ipso, quod talis est, habet partes impenetrabiles loco; sed hæc impenetrabilitas non competit partibus istarum dimensionum, quas pro formali dicunt superficies, & linea: ergo superficies, & linea formaliter consideratæ non sunt species quantitatis continuae. Probatur minor, quia si super corpus perfecte planum ponatur aliud equale, superficies ultima unius tanget omnes partes superficiei ultimæ alterius: ergo penetrantur; quia penetrari, nil aliud est, quàm quod una quantitas tangat omnes partes alterius.

7. Vera, & communis sententia est, lineam, & superficiem esse species quantitatis continuae, distinctas inter se, & à corpore. Hanc sententiam docet Princeps Philosoph. hoc cap. & 9. Metaph. c. 13. item eam docuerunt Principes Theologor. Scotus in 2. d. 2. q. 9. lit. L. & illam supponit ut certam q.

20. prædicamentali, & S. Th. opus. 48. tract. 3. c. 5. & alibi sæpè, eam tenent omnes veri discipuli eorū.

8. Probatur primo, quia illa, quæ conveniunt in aliqua ratione in quid, & differunt per aliquid intrinsecū, sunt species, & differetes inter se: sed linea, superficies, & corpus cōveniunt in ratione quantitatis cōtinuæ, ut in quid, & differunt per differētias intrinsecas: ergo. Probatur prima pars minoris, nam hæc sunt prædicationes in quid, linea est quæritas cōtinua. Superficies est quæritas cōtinua: ergo quantitas cōtinua est in quid respectu illarū. Probatur secunda pars minoris, nam indivisibile est intrinsecum lineæ, quia linea est quantitas, cuius partes copulantur indivisibili: ergo indivisibile est intrinsecū lineæ. ¶ Item indivisibile intrinsecū est per quod linea differt à superficie, & à corpore; nam superficies est quantitas copulata lineis, & corpus quæritas continua copulata superficiebus: ergo indivisibile est differētia. Similiter linea est differētia intrinseca superficiei. Et nota, quod loquor de differētia physica, quæ arguit differētiā metaphysicam occultam.

9. Item illa, quæ habent diversas passionēs, differunt specie; sed geometria demonstrat diversas passionēs de lineæ, ab his, quas demonstrat de superficie, & corpore: ergo linea, superficies, & corpus sunt species diverse quantitatis continuae.

10. *Ad fundamentum* Nominalium concedo maiorem, & nego minorem. Ad probationem nego lineam distinguam a superficie per hoc solum, quod linea careat latitudine, & superficies careat profunditate, nam linea primo, & de formaliter dicitur extensionem secundum longitudinem. Superficies autem primo, & pro formaliter dicitur extensionem secundum latitudinem, & corpus primo, & formaliter dicitur extensionem secundum profunditatem: quæ omnia positiva sunt.

11. *Ad primum modernorum* concedo, quod linea secundum longitudinem est species completa quantitatis: cum probant per similitudinem puncti, respondeo, esse magnam disparitatem, nam linea dupliciter se habet, vno modo secundum longitudinem, & hoc modo patet, quod est divisibilis, & quantitas. Alio modo secundum latitudinem, & hoc modo caret latitudinis extensione, & secundum istum modum est indivisibilis, sicut punctum, & ut indivisibilis ordinatur ad superficiem, & est, quo partes superficiem copulantur: punctum non habet longitudinem sicut linea, & ita punctum non potest esse species completa. De motu vero successivo dicetur postea.

12. *Ad 2.* concedo, quod vna species non potest includi in alia secundum rationem formalem naturæ specificæ, bene tamen secundum

aliū modū; linea secundum longitudinem non includitur in superficie, sed tantum secundum quod est indivisibile quoddam ad partes superficiem. Similiter dicendum est de superficie, quæ secundum extensionem est divisibilis, & quantitas, & sic species completa. At, ut caret profunditate, est indivisibilis ad partes corporis. Unde ut superficies est extensa, non includitur in corpore, sed ut indivisibile corporis. Hæc est vera responsio per simile; numerus ternarius est species quantitatis discretæ: & tamen non includitur in quaternario formaliter, ut ternarius est species quantitatis discretæ, sed tantum, ut est quid materiale. Vbi vides, quod vno modo est species formaliter, & alio modo materia alterius: sic linea secundum longitudinem est species quantitatis, & secundum quod est indivisibile carens latitudine, non est species formaliter; & includitur in superficie. Sic de superficie respectu corporis.

13. *Ad tertium* nego consequentiam: nam ad penetrationem non sufficit, quod omnes partes vnius quantitatis tangant omnes partes alterius, quia potest contingere per contiguitatem, sicut in exemplo posito duarum superficierum contingit; sed etiam est necessarium, quod sint simul eodem loco, & vna intra aliam, quod non contingit in exemplo posito.

14. *Quæres*, utrum linea superficies, & corpus sint species infinitæ, vel subalterræ quantitatis continuæ? Respondeo cum communi sententiâ, quod sunt infinitæ. Quod si objicias, quod linea, alia est recta, alia obliqua: & quod superficies, alia est concava, alia convexa: & quod corpus, aliud est rotundum, aliud planum: ergo non sunt species infinitæ. Respondetur, quod istæ differentiæ solum sunt accidentales.

QVÆST. II.

Verum locus sit species quantitatis continuæ à superficie distincta?

AD intelligentiam subiecti quaestionis, prius sciendum est, quid intelligatur per terminum *locus*. Dico ergo, quod locus accipitur formaliter, & materialiter, locus formaliter, est quedam relatio fundata in superficie concava seu continente, & terminata ad superficiem convexam contentam. Locus vero materialiter est secundum Philosoph.

4. *Phys. ultima superficies corporis continentis immobilis primo.* Quæ apparent in vase continente quam, ibi est relatio contentiæ fundata in superficie concava, seu continente, & terminata ad quantitatem convexam aquæ contentæ. Et est in vase superficies concava continens aquam; Quæ est

locus materialiter: non est questio de loco formaliter, quia est relatio, sed de loco materialiter, qui est quantitas continua.

2. *Albericus Magnus in prædicabilibus, cap. 5.* Canterus in expositione textus, & *Tolerus*, q. 2. dicunt, quod sic. ¶ *Primò*, quia *Arist.* hoc cap. posuit locum speciem distinctam à superficie, & alijs. ¶ *Secundò*, quia locus habet extensionem partium formaliter distinctam ab extensione partium superficiæ: ergo sunt species distinctæ. Probant antecedens, quia superficies, ut talis, habet extensionem in ordine ad corpus, cui inhaeret: at locus habet extensionem in ordine ad corpus extrinsecum, quod continet. ¶ *Tertiò*: quia superficies dicitur mensura intrinseca, locus vero extrinseca: ergo habent extensiones formaliter distinctas.

3. *Communis sententiâ tenet*, quod locus materialiter non est distincta species à superficie. Ita *Arist.* 1. *Metaph.* & *Commentator Averroes.* Scotus q. 20. & 23. prædicamen. *D. Thomas* 5. *Metaph.* lect. 15. & in 2. dist. 12. q. ult. Probat, quia locus supra superficiem solum addit modum contentiæ: sed iste modus est accidentaliter, non essentialiter pertinet ad prædicamentum quantitatis: ergo. Minorem probat, quia eadem superficies sine mutatione superficiæ transit in locum, & locatum. Ut pellis potest esse

contenta, & illico ex ea fieri potest vas continens.

4 *Ad Auctoris.* Arist. Resp. Averroes, & Scotus, Philosophi hoc cap. non enumerasse hic species quantitatis: sed hoc distulisse usque ad 4. Physicorum, & S. Thomas loco citato ait: *Locus ponitur ibi, scilicet in Logica species quantitatis; non hic, scilicet in Metaph. quia habet aliam rationem mensurae: sed non aliud esse quantitatis.* Ad rationem respondetur, quod locus habet extensionem partium distinctam a superficie, non essentialiter in ratione quantitatis; continua, sed accidentaliter, ut dictum est. Ex quo solum sequitur distingui accidentaliter; & dictum est in fine quaestionis praecedentis, quod superficies concava, & convexa differunt solum accidentaliter.

QVAEST. III.

Verum motus sit species quantitatis continua?

1 **A**ntequam indagetur resolutio, oportet habere notitiam illius termini *motus.* Qui sic definitur ab Arist. 13. Physicorum cap. 2. *est actus entis in potentia secundum quod in potentia.* Ad cuius intelligentiam nota, quod sunt aliqua res materiales, quae habent partes, quarum una habet existentiam post aliam, & istae res, quando non sunt com-

pletae, sunt in potentia ad alteram partem, ut contingit in eo, quod nutritur. Motus vero successivus est ille fluxus durans quandiu productum acquirit partes, dum est in potentia ad secundam, & in secunda est in potentia ad tertia, & sic de reliquis, usque dum est in ultima actualiter. Hic fluxus nil aliud est secundum Scotum in 4. dist. 48. q. 2. lit. G. quam illa mora seu duratio successiva, quae in fieri illius rei consumitur.

2 Suarez in Metaph. disp. 40. sect. 8. Araujo 5. Metaph. q. 3. Curus Carmel. disp. 17. quaest. 5. Torrejon disp. 3. q. 4. dicunt, quod non. Primo, quia motus distinguitur essentialiter per habitudines ad diversos terminos, & non per modum extensionis. Sed, quo essentialiter non habet extensionem non potest esse species quantitatis: ergo. ¶ Secundo, quia motus est ens incompletum, & imperfectum. Sed quod non est ens completum, non potest esse species: ergo neque quantitatis continua.

3 *Secunda sententia est,* quod motus successivus per se, & formaliter sumptus, est species quantitatis continua. Ita Scotista, nempe Antonius Andreas 7. Metaph. q. 10. Ioannes de Colonia verbo *motus.* Maironus hoc cap. passu 24. Tartaretus hoc cap. §. *Quarto sciendum.* Ex Thomistis illam tenent Fonseca 5. Metaph. cap. 13. q. 8. sect. 1. & 2. Conimbricenses 3. Physicorum cap. 1. quaest. 2.

art. 3. & alij. Et videtur colligi
expresse ex Scoto in 4. dist. 48. q.
2. litt. G. dum dicit: *quod tempus
non est quantitas quia una quan-
titas non est in alia. & tempus est
in motu.* Ex quibus colligitur: er-
go motus est quantitas.

4 Ratio est: quia omne, quod
per se habet partes extensas, co-
pulas termino cōmuni, est quā-
titas continua: sed motus per se,
& formaliter sumptus, habet par-
tes extensas, & copulatas termi-
no cōmuni: ergo. Quod autem
sit species quantitatis continua
distineta à linea, & superficie, spa-
ter, quia quando partes quanti-
tatis habent diversas propieta-
tes, sunt distinctæ species quanti-
tatis: sed partes lineæ, & superfi-
ciei petunt permanentiam, & par-
tes motus proprii petunt succes-
sionem, quæ proprietates sunt di-
versæ: ergo.

5 Respondebis, motum ha-
bere partes per accidens, ratione
magnitudinis spatij. ¶ Sed con-
tra, quia sicut forma materialis
producta, habet per se partem post
partem entitativè, quādo est sub-
stantialis, sic motus intrinsicè ha-
bet partem post partem, quia si-
cut forma materialis integratur
suo modo ex partibus suis entitativis: sic motus intrinsicè inte-
gratur ex suis partibus.

6 Præterea motus propriè nō
solum habet partes diversas à li-
nea, &c. Sed etiam indivisibilia
diversa, scilicet *mutata esse*: ergo

intrinsicè habet partes post par-
tes, & indivisibilia diversa: ergo
intrinsicè est diversa species quā-
titatis.

7 Obijcies Scotum quaest. 23.
prædicamentali, versu *Ad secun-
dum* dicentem: *motus non est quā-
titas.* Et reddit rationem, *quia
ratio eius tota potest intelligi con-
uenire indivisibili.* ¶ Respondeo,
quod loquitur de motu instantā-
neo, non de successivo.

8 *Ad solus iorem claram, & ve-
ram* primi, subtiliter notandum
est, quod motus dupliciter acci-
pitur, vno modo pro via seu cau-
salitate formæ habentis partes
entitativas, & in hac acceptione
est motus impropriè, & dicit ha-
bitudinem essentialē ad sum-
terminum, & pertinet ad prædi-
camentum termini producti. Vn-
de si terminus productus est
forma substantialis materialis,
pertinet ad prædicamentum sub-
stantiæ. Et si terminus productus
est qualitas, pertinet ad prædica-
mentum qualitatis. Alio modo
motus propriè accipitur pro illa
mora, seu duratione successiva,
quæ in fieri illius rei habentis par-
tes entitativas, consumitur.

¶ Ex hoc distingo maiorem,
motus distinguitur essentialiter
per habitudines ad diversos ter-
minos, & non per modum exten-
sionis de motu sumpto pro cau-
salitate, seu tendēcia ad formam;
est vera, de motu proprio sumpto
pro mora, seu duratione suc-
ces-

Esiva; quæ consumitur in fieri illius rei est falsa. Hic motus habet essentialem extensionem, quia integratur ex partibus extensis successivis.

9 Ad secundum respondeo ex dictis, distinguendo maiorem, motus sumptus pro causalitate concedo, quod est ens incompletum, imperfectum, quod reducitur ad suum terminum. Motus proprius, sumptus pro mora seu duratione successiva, quæ consumitur in fieri formæ habentis partes, nego maiorem, concedo minorem, & nego consequentiam.

QVÆST. III.

Virum tempus sit species quantitatis continua?

1 **S** Varez in Metaph. disp. 40. sect. 9. Murcia disp. 2. q. 3.

Caverus disput. 2. dub. 7. dicunt quod non. Et videtur sententia Scoti in 4. d. 48. quæst. 2. vbi dixit: *tempus nõ est quantitas, quia una quantitas, non est in alia, & tempus est in motu.*

2 Probatur primò ex Arist. qui 5. Metaph. dicit, quod tempus est quantus per accidens, sicut & motus. Et reddit rationem, quia tempus est quantum per motum, & motus per mobile. ¶ Secundò probatur rationibus, quia tempus non est ens reale: ergo nõ potest esse species quantitatis realis. Probatur antecedens, quia partes temporis una est præteri-

ta, altera futura; sed præteritum, & futurum nõ sunt realiter: ergo. ¶ Itèm, quia tempus est mensura, sed mensura est aliquod rationis pendens ex institutione hominum: ergo.

3 Itèm, quia de ratione quantitatis successivæ est, vt sit impennatabilis naturaliter cum alia in eodem spatio durationis: sed tempus potest penetrari cum alio tempore in eodem spatio durationis: ergo non est species quantitatis. Probatur minor, nam in eadem hora possunt durare quam plures motus simul, v. g. alterationis, augmentationis, & locales, &c. ergo plura tempora, quibus motus illi intrinsicè mensurantur.

4 Tandem: quia tempus, quod durat motus primi mobilis, non potest mensurari: ergo nõ est quantitas. Patet consequentia: quia mensurabilitas tam activa, quam passiva sunt proprietates quantitatis.

5 *Ad resolutionem* quæstionis notandum est, quod tempus est concretum, de materiali dicit motum successivum, proprium, & de formali rationem mensuræ. Secundum istam distinctionem pono istas conclusiones. ¶ *Prima conclusio.* Tempus formaliter acceptum pro mensura formaliter, non est species quantitatis. Et ratio est, quia tempus pro formali, & vt formaliter est mensura, est ens rationis. Sed nullum ens ra-

tionis est species quantitatis continua: ergo tempus formaliter non est quantitas.

6 *Sic secunda conclusio*, tempus materialiter sumptum, pro motu successivo primi mobilis, est quantitatis species. Ita Scotus q. 23. predicamentali. Tartaretus hoc. cap. § *Quarto sciendum*. Noster Maiorinus hoc. cap. passu 24. Didacus à Iesu q. 2. Masius sect. 3. q. 5. Cursus Carmelitanus disp. 13. quaest. 5. Probo conclusionem, quidquid habet partes extra partes extensas, est quantitas: sed motus, qui est materiale temporis, habet partes extra partes, extensas successive: ergo.

7 *Sic tertia conclusio*: motus, & tempus, sumpto tempore materialiter, non sunt species quantitatis distinctae essentialiter inter se; sed solum accidentaliter. Ita Lalemant de Ente metaph. disp. 9. part. 6. n. 23. Probat per primam partem: quia sicut partes motus proprie sunt successive, & quando una est praeterita, altera est futura: ita partes temporis materialiter sumpti, & indivisibilia utriusque sunt eiusdem rationis: ergo. Secundam partem proba, quia tempus supra motum solum addit relationem rationis mensurae, ita est accidentalis motui: ergo solum distinguuntur accidentaliter.

8 *Ad auctoritatem Scoti*, respondeo, quod sua intentio est, quod tempus formaliter non est quantitas, & hoc probat sua ra-

tio, quia una quantitas non est in alia, tempus formaliter pro mensura est in motu, ut subiecto: ergo tempus pro formali, non est quantitas.

9 *Ad auctoritatem Arist.* respondet Scotus, q. 23. predicamentali, quod Arist. vocavit tempus, quantum per accidens, non, quia materialiter sumptum, sit quantum per accidens, cum constet intrinsicè partibus extensis successivis; sed appellavit tempus quantum per accidens, vel ab alio, quia accipit suum esse à causa efficiente extrinseca.

10 *Ad primam rationem dico*, quod tempus pro formali non est ens reale, eo quod est formalis ratio mensurae; sed de materiali, nego, quod tempus non sit ens reale, cum Lalemant de Ente metaph. disp. 9. part. 6. n. 23. Ad primam probationem dico, quod ex eo, quod praeteritum iam non est, & futurum nondum advenit, non sequitur partes materiales temporis non esse reales, sed solum sequitur non esse entia realia permanentia. Ad secundam solum probare, quod tempus pro formali non est ens reale, quod à nobis statutum est.

11 *Ad secundam*, nego minorem. Ad probationem, quod illi motus, qui fiunt in una hora sine tempora: non enim sunt nisi pure motus; non tempus; quia non sunt mensurae: ibi non est tempus nisi in hora, quae est mensura illorum motuum.

[Ad

12. Ad tertium respondet Scotus in 2. distinct. 2. quæst. 3. lit. B. quod desumpsit ex Arist. 4. Physicorum text. 114. quod tempus potest mensurari. Si per intellectum assignemus vnam partem determinatam, quæ cum post assignationem sit nota, & certa, est nata mensurare totum: sicut solemus in panno determinare vnam partem, & ista nota, per ipsam totum pannum mensurare.]

CAP. IV.

De quantitate discreta.

QUÆST. I.

Verum numerus sit propria species quantitatis discreta.

I HÆc quæstio, svt notavit in ea noster Merinero, duo supponit, vnum est, dari quantitatem discretam: cuius quidditas est, habere partes extra partes extensas non copulatas termino communi. Secundum est, Aristot. non numerare hanc quantitatem, vt speciem infamam, sed potius vt genus, vel vt speciem subalternam, sub se continentem duas species, quas Arist. numerum, & orationem appellavit.

² Sed ad intelligentiam quæstionis oportet scire, quod v. P. Villaverde,

nitates, ex quibus fit numerus quantitativus, debent esse quantitates: vt duæ lineæ, tres lineæ, quatuor superficies, &c. Vnde tres Angeli, vel quatuor relationes, non sunt species quantitatis, quia vnitates non sunt quantæ per se.

³ Noster Ochamus in 1. distinct. 24. quæst. 2. Gregorius Arimino ibidem art. 2. Suarez in Metaphys. disputat. 41. sect. 1. Vazquez 1. p. disput. 26. cap. 3. Conimb. hic quæst. 2. art. 1. & 2. alij tenent, numerum non esse veram speciem quantitatis discretæ. Fundamentum est: nam quod non est vnum per se, non potest esse species, sed numerus non est vnum per se: ergo. Minor probatur ex Arist. 3. Physicorum dicente cap. 3. numerum esse plures vnitates, & 8. Metaph. cap. 3. numerum non esse vnum, sed sicut cumulum. Ratione probant, quia vnum per se componi debet ex partibus, quarum vna se habeat, vt actus, & altera, vt potentia; sed vnitates, ex quibus componitur numerus, non se habet ita, quod vna se habeat, vt actus, & altera, vt potentia; quia omnes sunt eiusdem rationis; ergo.

⁴ Ex alia parte Scotus in 3. distinct. 2. quæst. vnic. 8. Thomas 5. Metaphysic. lectione 15. & libro 8. lectione 3. Cursus Carmelitan. disputat. 13. quæst. 7. & multi Moderni tenent nu-

Mm 2 numerum

merum esse veram speciem quantitatis discretæ. Quia Aristot. hoc capite, & 5. Metaphysicorū cap. 13. numerum ennumeravit inter veras species quantitatis.

5 Sed quamvis Thomistæ, Scotistæ conveniant in hoc, quod numerus v. g. quinarium, est vnum per se, non conveniunt in assignando, in quo consistat ista unitas, per se. Albertus Magnus in prædicamentis titulo 8. Iabelus 8. Metaphysicorum. Cap. preolus in 1. distinct. 24. quæst. 1. dicunt, numerum esse vnum per se: quia ex pluribus unitatibus, quas numerus includit, priores se habent vt materia, & posteriores, vt forma.

6 Sed contra, quia omnes unitates quantæ, nempe lineæ, sunt eiusdem rationis: ergo ab intrinseco non habent, quod vna sit determinabilis, & alia determinativa.

7 Respondet Rubius, quod in qualibet unitate est duplex ratio, vna determinabilis, alia determinativa, quod approbat Cursus Carmelitanus similitudine matrimonij, in quo verba contrahentium habent utramque rationem, nam si verba mulieris dicantur prius, se habent, vt materia, & verba hominis, vt forma, & e converso.

8 Sed contra, quia ex hoc equitur, quod in physicis nume-

ris numquam sint materia, vel quasi materia, & forma, vel quasi forma determinatæ. Item est mera fictio, quæ non habet, quo possit probari: nam illud de matrimonio in quantum contractus, est vnum morale, quod complectur ultimo consensu, & ultimis verbis moraliter, & non est simile.

9 Sotus hoc cap. quæst. 2. dicit, quod quamvis unitates pro materiali non sint vnum per se, tamen pro formali dicunt unitatem per se rationis ordinis prioris, & posterioris attributam per intellectum numerantem secundam ante tertiam.

¶ Sed contra, quia nullum per se rationis potest esse natura, quæ dicatur species quantitatis realis; sed per Sotum, illa unitas per se, est rationis: ergo.

10 Soncinus. 10. Metaphysicorum quæst. 8. §. Respondet, quem sequitur quidam modernus Complutensis, suæ Familix dicit: quod numerus, alter est in rerum natura, alter solum per abstractionem, numerus in rerum natura, vt duæ lineæ existentes. Numerus in abstractione non habet esse nisi in anima obiectivè. Est autem differentia inter istos numeros, quod numerus primo modo, est pars numeri maioris, sed numerus abstractus non est pars alterius, sed potest præcindi ab alijs.

alij, ita quod erit totum, & non pars; binarius enim per se acceptus per abstractionem non est pars ternarij, binarius tamen, qui est in rerum natura est pars ternarij. His positis, inquit, hæc est prima conclusio, numerus abstractus non habet esse nisi in anima obiectivè, & sic est vnum per se. Quod probat per Auicenam 3. Metaphysicorum 5. dicentem: *Illud quod dixerunt aliqui, quod numerus non habet esse in anima, non est attendendum, sed quod dixerunt, quod numerus expoliatuſ à numeratis significatis non habet esse nisi in anima, hoc verum est.*

12. Sed contra, quia illud, quod habet tantum esse in anima, est ens rationis, sed numerus formalitèr, secundum istos habet esse tantum in anima: ergo est ens rationis; sed ens rationis non potest esse natura specifica prædicamenti realis: ergo. Sic S. Thom. 1. dist. 26. q. 2. art. 1. *nihil, quod est ens tantum in anima, in genere determinato colloatur.* Secundò, quia numerus binarius, v. g. abstractus, vel habet esse ante abstractionem, vel tantum per abstractionem? si primum: ergo falsa est illa opinio; si secundum: ergo est tantum ens rationis.

13. Respondeo ergo cum Scotò in 3. dist. 22. q. unica §. *Modo ad propositum* num. 18. quod numerus formalitèr est quoddam totum resultans ex unitatib⁹, verba sunt:

Si enim homo nil esset nisi partes unitæ sibi, homo non esset vnum nisi per aggregationem, sicut nec quinarium est unitates quinque; sed illud totum, quod resultat ex quinque unitatibus, aliter si non esset illæ quinque unitates, esset vnum sicut aceruus,

13. Itaque quinq; unitates v. g. possunt considerari materialitèr, & sic est vnà aggregatione, & potest considerari unitas, quæ resultat ex illis, & hæc unitas per se realis, & abstrahibilis est, quia cõstat genere Metaphysico, nempe numero, & differentia metaphysica, quinarium, per quam differt à ternario, & istæ unitates resultantes, ex unitatibus materialibus sunt cõpletæ; nempe binaria, & ternaria, & essentialitèr distinctæ, neq; vna est pars, ex qua altera cõponitur, neq; vt genus, neque vt differentia; solùm unitates materialitèr, vt duæ lineæ sunt partes materiales maioris numeri materialis, nempe trium unitatum.

14. Ad fundamentum Suarij ex distinctione numeri materialitèr, & formalitèr, facilis est solutio. Ad auctoritates Aristot. quando dicit: *Numerum esse plures unitates, & numerum non esse vnum, sed sicut cumulum.* Loquitur de numero materialitèr. At quando dixit numerum, & oratione esse species quantitatis, loquebatur de numero formalitèr, nempe de unitate resultante ex unitatibus materialibus.

15. Ad rationem concedo, quod vnum per se debet componi ex per se actu, & per se potentia, vel physicè, vel metaphysicè, & licet vnitates materiales non se habeant, vt actus, & potentia, tamen totum resultans, vel illa vnitatis formalis cõstat genere, & differentia, quæ metaphys. sunt actus & potentia, neque requiritur necessariò, quod physicum præcedens naturam metaphysicam; sit vnum per se physicum propriè compositum ex actu, & potentia; nam corpus quantum, est species quantitatis continuæ secundum omnes, & tamen physicè non est compositum per se, neque vnum per se physicum compositum ex actu, & potentia, quia partes integrales ex quibus cõponitur, sunt eiusdem rationis.

16. Itaque quod est vnũ per se metaphysicè, potest esse species prædicametalis; sed numerus pro formali est vnum per se metaphysicè constans genere, & differentia, vt probatum est: ergo est species quantitatis discretæ.

17. Sed contra, quia quantitas discretæ, ex quo est discretæ, non habet vnitatem per se: ergo quantitas discretæ, vt talis, non potest esse species. ¶ Respondeo, quod nomen *quantitas discretæ*, accipitur à discretione materiali vnitatum materialitèr non continuatarum, tamen per se significat rationem formalem, quæ est vna per se, & sic est discretæ ma-

terialitèr, & vna formalitèr, per quod materialitèr non est vna per se, benè tamen formalitèr. Sicut anima, & corpus non sunt vnum per se, sed potius distincta materialitèr, vt materia ex qua fit totum, & tamen ex illis resultat vnum formale, nempe homo, qui est vnum per se metaphysicè.

QVÆST. II.

Vtrum oratio sit vera species quantitatis discretæ?

1. **P**rimo sciendum, quid intelligatur, per terminum *oratio*. Vbi dico, quod oratio dupliciter accipitur, vno modo, accipitur pro voce *significativa ad placitum, cuius aliqua pars separata significat*. Sic accipit eam Arist. 1. Periherm. cap. 4. Alio modo pro quacumque voce pluribus syllabis constante, quamvis non sit *significativa, vt bliviri*. Et in hac vltima acceptione accipitur in præsentia, quia sic illam accipit Arist. hoc cap.

2. Vtèrius sciendum, quod in oratione reperiuntur syllabæ, seu soni. Secundò, reperiuntur motus productivi syllabarum. Tertiò, sunt plures discontinuæ prolationes, quæ ita sunt parvæ durationis, vt cõmunitèr morula nuncupentur. Quartò est armonia, seu sonoritas.

3. Syllabæ, seu soni non componunt orationem, neque sunt par-

partes orationis! quantitativæ, quia partes istius orationis debent esse quantitates, & soni sunt qualitates: ergo in sonibus, seu syllabis non consistit oratio. Item oratio ista non componitur ex motibus causantibus sonos, seu syllabas, quia fieri qualitatum pertinet ad prædicamentum qualitatis: sed isti motus sunt fieri sonorum, & sonus sunt qualitates: ergo isti motus pertinent ad qualitatem; sed quantitas discreta componitur ex quantitatibus continuis, & non ex qualitatibus: ergo. Item neque armonia, seu concentus sonorum, est ipsa oratio quantitativa, sed effectus secutus ex syllabis.

4 Restat ergo, quod illæ plures durationes discontinuæ, quæ consumuntur successively in prolatione illarum syllabarum sint partes orationis quantitativæ, quod probo, quia oratio quantitativa discreta debet componi ex partibus quantitativis discretis: sed ibi sunt illæ durationes discretæ, quæ consumuntur successively, & discretè in prolatione syllabarum: & non reperitur alia quantitas: ergo. Vnde potest dari ista descriptio orationis materialiter sumptæ. *Oratio est quoddam unum constans pluribus durationibus discontinuis, quæ consumuntur in prolationibus syllabarum.*

5 Supposita noticia orationis quantitativæ queritur, utrum sit

propria species quantitatis discretæ. Ochamus, Gregorius Arim, Suarez, Vazquez citari quæst. antecedenti num. 7. dicunt, quod non quia oratio non est unum per se, eo quod una pars non se habet, ut actus, & altera, ut potentia, & species debet esse unum per se. ¶ Secundo, quia quantitas discreta debet componi ex continuis, sed neque syllabæ, neque motus, neque morulæ, seu durationes syllabarum, sunt quantitates continuæ: ergo.

6 Vera sententia est, orationem esse veram speciem quantitatis continuæ loquendo de oratione pro formali. Sic Scotus q. 19. prædicamentali, sic Sanctus Thomas opusculo 48. tract. 3. cap. 2. & in 4. dist. 7. q. 1. art. 3. quæstiuicula 3. Ad primum. Cursus Carmelitanus disp. 13. q. vltima citans plures. Probatur ex Arist. in hoc cap. dicente: *Quod autem oratio quantitas sit, manifestum est.* Nota ly manifestum est.

7 Sed ut procedamus cum brevitate, & claritate. Advertendum est, quod oratio potest summi materialiter, nempe pro partibus discretis, ex quibus constat; & formaliter, pro toto quoddam resultate ex illis partibus, sicut dictum est, de numero questione antecedente.

8 Loquendo de oratione pro materiali. Dico primo, partes orationis sunt quantitativæ. Probatur, quia *omnis duratio est quantitas,*

ticas, sed oratio constat duratio-
nibus, quæ consumuntur in pro-
latione syllabarum: ergo.

9. *Dico secundo*, oratio pro
materiali est quantitas discreta.
Probo, quia quantitas discreta
est illa, quæ constat quantitatibus
continuis non copulatis aliquo
medio communi: sed oratio con-
stat quantitatibus continuis non
copulatis medio communi: ergo
est quantitas discreta.

10. *Dico tertio*, quod quanti-
tatis discreta, prout constat par-
tibus continuis, non est unum per
se. Probatur, quia una pars non
se habet, ut actus, & altera ut po-
tentia, quia omnes sunt eiusdem
rationis; sed unum per se compo-
nitur ex parte habente se, ut
actus, & parte habente se, ut po-
tentia: ergo.

11. Loquendo de oratione
pro formali. *Dico quarto*, quod il-
lud totum formale, quod resultat
ex oratione materiali, est quid rea-
le, quia quod consurgit, & resul-
tat ex partibus realibus, est reale:
sed illud totum formale resultat
ex partibus orationis realibus:
ergo.

12. *Dico ultimo*, quod illud
unum resultans ex partibus ora-
tionis, est unum per se. Probatur,
quod constat genere, & differen-
tia, est unum per se; sed illud unum
resultans ex partibus orationis,
constat genere, & differentia: er-
go. Probatur minor, quantitas
discreta est genus; y nata consu-

gere ex durationibus; quæ con-
sumuntur in prolationibus syl-
barum, est differentia: ergo.

13. *Ex his deducitur* conclu-
sio responsiva questionis; nempe
quod oratio est vera species quan-
tatis discreta. Quia quod est ve-
rum per se, & quantum discretum
speciali quantitate, & discreto-
ne, est vera species quantitates dis-
cretæ: sed oratio pro formali est
huiusmodi, ut probatum est: ergo
est vera species quantitates dis-
cretæ.

14. Ad argumeta, ad primū
nego maiorem, ad probationem
dico, quod loquitur de oratione
pro materiali; cuius partes non se
habent, ut actus, & potentia; sed
non probat de oratione pro for-
mali, hæc quidem genere con-
stat, & differentia: ¶ Ad secun-
dum, nego, quod partes propriæ
orationis non sint veræ quantita-
tes, quia veræ sunt durationes.

QVÆST. III.

*Utrum oratio sit species quantita-
tis discreta distincta à
numero?*

1. **Q** Vidam dicunt, quod
non. Fundamentum est,
quia utraque constat ex quanti-
tatibus successivis discretis: nam
numerus motuum, durationum,
& temporum, sunt quantitates
successivæ, & discretæ: at dura-
tiones orationis sunt quantitates

con-

Continuæ, & discretæ successivæ: ergo sunt eiusdem rationis. Item quia in durationibus syllabarum est etiam numerus, ternarius triū durationū, quaternarius quatuor durationum, &c. ergo numerus, & oratio sunt idem essentialiter.

2. Authores citati, quæst. antecedente num. 2. tenentes orationem esse speciem quantitatis discretæ, etiam tenent esse specie distinctam à numero, sed in reddēdo rationem istius conclusionis, non conveniunt.

3. Quidam dicunt, rationem differentialem istius distinctionis specificæ esse: quia numerus est multitudo quantitatum permanentium continuarum, & oratio multitudo quantitatum continuarum successivarum.

4. Sed contra istam rationem sic arguitur: nam quod quantitatis, ex quibus componitur numerus, sint permanentes, & quod quantitates, ex quibus componitur oratio, sint successivæ, tantum sunt differentię materiales. Hæc patet, quia sunt ex parte materiæ, ex quibus numerus, & oratio componuntur; sed differentia materialis non sufficit ad distinctionem specificam: ergo. Probatum minor, quia si differentię materiales se tenentes ex parte numeri, & orationis sufficerent ad diversificandum specificè, & formaliter numerum, & orationem, sequeretur hoc absurdum, nempe, quod numerus ter-

narius, ex tribus lineis compositus, esset formaliter, & specificè diversus à numero terminatio ex tribus superficiebus composito. Patet, quia tres lineæ, ex quibus componitur primus ternarius, specie differunt à tribus superficiebus, ex quibus secundus ternarius componitur.

5. Secundò, quia id, quod supponit ista ratio, est omnino falsum, nempe numerum prædicamentalem componi tantum ex quantitativis continuis permanentibus. Patet falsitas, nam numerus trium dierum, & trium horarum, verè numerus ternarius est quantitativus: & tamen dies, & horæ, non sunt permanentes; sed quantitates successivæ: ergo.

6. Didacus à Iesu disput. 13. quæst. 2. & Curtus Carmel. disp. 13. quæst. vii. dicunt, rationes differentiales, per quas essentialiter differunt numerus, & oratio, esse, quia oratio dicit extensionem secundum multitudinem armoniam, & sonoram, quam non dicit numerus, in sua extensione. ¶ Sed contra, quia species quantitativæ non possunt differre essentialiter per id, quod non est de prædicamento quantitativis, sed armonia, vel sonoritas non pertinet ad prædicamentum quantitativis, sed ad prædicamentum qualitativis, quia percipitur per auditum: ergo.

7. *Subtilis Doctor* quæst. 19.

prædicamentali duo dicit certa; primum est, numerum, & orationem non posse differre essentialitèr specificè, nisi per differentias propriissimas, & essentielles: has tamen esse nobis ignotas. Secundum, quod dicit, est, à posteriori, & à signo posse probari esse numerum, & orationem species inter se essentialitèr distinctas. Sic, nam quando alicui rei convenit semper aliqua conditio, vel effectus, & non convenit vnquam alteri rei, differunt specie, sed armonia, & concentus competunt semper orationi, & nunquam competunt per se numero, nisi quando ca. sic supra orationem: ergo differunt specie.

8 *Ad fundamentum* in oppositum dico, quod, sicut forma albedinis est talis conditionis, quod est in multis subiectis eiusdem rationis, nempe in tribus parietibus, nec propter hoc sequitur, quod parietes sint essentialitèr albi, quamvis parietes sint inter se eiusdem rationis; ita numerus formalitèr, licèt sit in subiectis eiusdem rationis, non sequitur, quod numerus formalitèr, qui est in oratione, & oratio in qua est numerus tanquam in subiecto, sint idem essentialitèr.

9 *Ad secundum respondeo*, quod numerus formalitèr est forma, sed habet pro materia lineas, superficies, corpora, tempora, & orationes. V. g. numerus ternarius est in tribus lineis, & in tri-

bus orationibus, tanquam in materia, vel subiecto, ibi est natura orationis, & est natura ternarij, natura orationis tanquam subiectum, natura ternarij, tanquam forma numerica. Sed non sequitur propter hoc, quod numerus, & oratio sint idem specificè, sicuti ex eo, quod ex albedine confurgat similitudo, non sequitur, quod albedo sit essentialitèr similitudo: nam vna natura vnus speciei bene potest esse materia, vel subiectum rationis alterius speciei.

10 *Obijcies*: numerus est natus confurgere ex unitatibus quantitativis; ergo ex unitatibus quantitativis distinctis specie confurget numerus distinctus in specie: ergo numerus trium orationum, erit distinctus à numero trium linearum. Respondeo negando consequentiam, quia numerus natus est confurgere tantum ex unitatibus quantitativis, non ex unitatibus specificis, sicut sunt aliqua accidentia confurgentia ex aliqua ratione communi, & non ex ratione speciali.

11 *Ex dictis in hoc capite* coligitur ordinatio prædicamenti quantitatis, quantitas, vt sic, est genus generalissimum, dividitur in quantitatem continuam, & discretam; discreta subdividitur in numerum, & orationem; numerus autem in ternarium, & quaternarium; oratio in orationes specie diversas penes diver-

fas armonias. At quantitas continua in lineam, superficiem, corpus, tempus. Aliæ autem divisiones quanti in permanens, & successivum, & quanti in habens positionem in continuo, & non habens positionem in continuo, sunt materiales, idè non pertinent per se ad hoc prædicamentum.

CAP. V.

De ad aliquid, seu de relatione.

HOC caput tres habet partes. Prima continet definitionem relativorum iuxta opinionem antiquorum. Secunda recenset quatuor proprietates relativorum. In tertia rejicit Arist. antiquorum definitionem, & propriam introducit: & ipsius aliam propriam passionem explicat.

¶ Circa primam, definitio antiquorum erat, *Relativa sunt ea, quæ id, quod sunt aliorum esse, aut ad aliquid aliquo modo dicuntur.*

2 Quoad secundam, prima proprietas assignata ab antiquis est, habere contrarium. Secunda, habere magis, & minus. Tertia dici ad convertentiam, quia mutuo se explicant. Quarta, quòd relativa sint simul natura.

3 Quoad tertiam rejicit an-

P. Villa verde.

tiqorum definitionem, quia illa etiam convenit aliquibus substantijs; sicut caput, & manus dicuntur alicuius, & tamen non sunt relationes. Idèò tradidit propriam definitionem dicendo: *Quod relativa sunt, quorum totum suam esse est ad aliquid se habere.* Vndè sequitur tanquam propria passio, quòd sint simul cognitione, idest, quòd qui definitè scit vnum relativum, scit, & alterum.

QVÆST. I.

Verùm sint relationes reales?

AD statum quæstionis advertendum est, quòd relatio alia non est propriè, sed tantum secundum dici, hoc est tantum secundum nomen, non in re. Alia, si est, est propria in re, quæ definita fuit ab Aristor. in textu, vt vidistis. De hac relatione propriè accepta quæritur, an sit?

2 Perantiqua fuit opinio negans, cuius meminit Averroes 12. Metaphysic. comment. 19. & Avicena lib. 3. suæ Metaphys. capit. 10. illam suscitavit, Ocharmus in 1. distinctione 3. quæst 12. quam sequutus est noster Aureolus apud Capreolum in 1. dist. 30. q. 1. & cæteri Nominales. Et probant: quia relatio, vt relatio, solum dicit esse ad aliud, sed esse ad aliud nil ponit in subiecto,

Nna quod

quod sit reale; ergo ratio non est aliquid reale. Minorem probant, cum, quia esse ad aliud, reperitur etiam secundum proprietatem in relativis rationis, ut in genere, & specie, quæ nil reale ponunt in subiecto relato. Tum etiã, quia esse *ad præscindit* ab esse in subiecto, ac per consequens, non solù habet esse substantiæ, sed etiam abesse accidentis, in quæ membra dividitur ens reale, reliquas rationes ponam pro obiectionibus.

3 *Communes sententia* tenet dari relationes reales. Fuit sententia Platonis, & Arist. hic, & omnium Interpretũ. Eam tenet Scotus 1. dist. 31. q. vna, & in 2. dist. 1. q. 5. & omnes eius discipuli (dèptis Nominalib⁹) eam tenet S. Thomas 1. p. q. 13. & omnes eius discipuli. Primum argumentum est à simili, omnes catholici fatentur in divinis relationes Paternitatis, & Filiationis, non ex alio capite, nisi quia vna persona procedit ex alia; sed etiam in humanis filius verè procedit à suo patre: ergo propter hanc rationem debent dari relationes reales in creatis.

4 Secundò, quia unitas universi consistit in ordine, què dicunt partes inter se, & ad primam eas, ut probatur 12. Met. sed unitas universi est realis: ergo iste ordo est realis: iste ordo est ratio: ergo. Tertio, quia dependentia creaturæ ad Deum, formaliter sumpta est ratio realis secundum esse: sed *defacto datur dependen-*

tia essentialis, & formalis: ergo.

5 *Ad primam variationem* concedo maiorem, & nego minorem. Ad primam probationem dico, quod esse ad aliud in re, non reperitur in relatione rationis, quia sicut ratio rationis est ficta, ita illud esse ad aliud est fictum: esse ad aliud absolute acceptum, solùm competit relationi reali; esse ad aliud fictum, cum ista restrictione competit relationi rationis. Ad secundam probationem nego, quod esse *ad*, præscindat à substantia, & accidenti, potius est ratio contrahens, accidens cuius proprietas est *esse in* aptitudinaliter.

6 Obijciunt Nominates, omne accidens reale in subiecto immutat illud, sed denominationes relativæ, ut Pater, non immutant realiter substantiam: ergo. Si respondeas negando minorem, quia sunt relationes reales. Cõtra, quia Phil. 5. Phys. tex. 12. dicit: *ad relationem non datur per se motus*. Sed omne reale producitur per motum per se: ergo. Resp. negando minorem, nã aliqua sunt realia, ad quæ non terminatur motus per se, sed per resultantiam, vel pullulationem sunt, ut risibilitas, & fleibilitas sunt à parte rei, & motus productivus terminatur per se ad Petrum, qui producitur per se, risibilitas autè, & fleibilitas habent esse per resultantiam, ita relationes reales habent esse per resultantiam, vel pullulationem, & ad ea, ex quibus resultant, *datur per se motus*.

7 Obijciunt secundò : si relatio est ens reale: ergo in quolibet subiecto sunt pene infinitæ relationes. Paret consequentia, quia in quolibet subiecto sunt pene infinitæ relationes, similitudinis, & diversitatis. Noster Merinero de *aliquid*. q. 1. nu. n. 20. negat consequentiam, quia relationes non dicunt perfectionē, eo quòd non sunt quantæ.

QVÆST. II.

Quæ relationes pertineant ad hoc prædicamentum?

1 **EX** conditionibus, seu regulis requisitis ad relationem prædicamentalem facile resolvitur, quæ relationes pertineant ad hoc prædicamentum. Prima est, vt sint finite. Secunda, vt sint reales. Sed ad hoc, vt sint reales tres conditiones requiruntur secundum Scotum in 1. dist. 31. q. vnic. Prima, quòd fundamentum, & terminus sint à parte rei. Secunda, quòd ea, quæ referuntur, sint realitèr distincta. Tertia, quòd ex fundamento, & termino sequatur ipsa relatio.

2 Thomistæ addunt quartam conditionem solum ad relationes mutuas primi generis, vt sint reales; nempe quòd fundamentum proximum sit distinctum in vtroquo extremo. Vnde, quia essentia divina, quæ est fundamentum relationum identitatis, similiradi-

nis, & æqualitatis, quæ sunt inter divinas personas, est eadem numero in illis; negant esse relationes reales.

3 Subtilis vero Doctor hanc quartam conditionem refellit, & meritò; nam si non est requisita ad relationes secūdi generis, cur requiritur ad relationes mutuas primi generis? Præcipuè cum istæ fundentur in aliquo, quatenus vnum est, & illæ non. Vnde consequentèr defendit Scotus, prædictas relationes identitatis similitudinis, & æqualitatis inter divinas personas esse reales: in 1. dist. 31. q. 1. & quodlib. 6.

4 Tercia conditio requisita ad relationes prædicamentales, est, quòd non possint poni adhuc reductivè in aliquo prædicamento, nisi in isto. Et quarta est, quòd sint intrinsecus advenientes; hoc est, quòd posito fundamento, & termino, quæ immediatè referuntur, necessario confurgat relatio, quocumque alio extrinsecò secluso. Hanc conditionem requirit Scotus 4. dist. 12. lit. M. & dist. 23. q. 1. lit. C. & quolib. 11. lit. K. & colligitur ex Philoſ. 5. Phyſic. text. 12.

5 Ex his conditionibus deduco primò, quæ relationes ab hoc prædicamento excluduntur. Ex prima, nempe ex finite, excluduntur relationes divinæ ab hoc prædicamento. Ex secunda, nempe realitate, excluduntur relationes rationis. Ex tertia exclu-

dun-

duntur relationes transcendentales, vt relationes creaturæ ad creatorem. Ex quarta, quòd, positis extremis, necessario resulent; excluduntur omnes relationes extrinsecus aduenientes. De quibus in 6. vltimis prædicamentis.

6 Ex eisdem conditionibus deducitur, quòd relationes Paternitatis in Petro, & Filiationis in Paulo; itèr relationes, identitatis, similitudinis, & æqualitatis inter ipsos, sunt prædicamenti istius: quia sunt finitæ, reales, non transcendentales, & terminis, necessario resulant, quocùque alio extrinseco deficiente.

7 Obijcies, Arist. 5. Metaph. cap. 15. inter relationes secundi generis, scilicèt producentis ad productum, numeravit relationē facturi, ad faciendum. Et inter relationes tertij generis, nempe mensuræ, & mensurabilis, numeravit relationē imaginis ad imaginatum præteritum: Sed istæ nõ sunt reales, quia futurum, & præteritum non existunt: ergo non requiritur ad relationes huius prædicamenti quòd sint reales: ergo malè excluduntur relationes rationis.

8 Noster Merinero cap. de ad aliquid disp. 1. q. 2. n. 9. responder, quòd præteritum, & futurum, sunt entia realia, sed non existentia. Ideò solùm sequitur, quòd illæ relationes non sunt existentes: sed non sequitur, quòd non sint

reales. ¶ Dicendum est, quòd cū prædicamēta sint coordinationes prædicatorum essentialium conexorum essentialitèr, solùm requiruntur prædicata essentialia; præscientia ab existentia, & ab esse rationis distincta. Quòd autè defacto existant, quid accidentale est: nam si Deus omnem quantitatem destrueret, prædicamentum quantitatis Angelus formaret. Ideò solùm requiritur ad relationem prædicamentalem esse essentiam, & quòd fundamentum, & terminus habeant esse essentiam: quòd autem existant, accidentarium est ad prædicamentum, & scientiam, sicut est accidentaria individuatio. Quando autem fundamentum, & terminus existunt, etiam ratio intrinsecus adueniens existit: sed vtrùm denent relationes extrinsecus aduenientes? Diputabitur in sex vltimis prædicamentis in principio.

QVÆST. III.

Vtrùm sit tantum vnum generalissimum in hoc predicamento, & quale sit?

1. Q Vantum ad primum videtur non esse vnum genus generalissimum in hoc prædicamento: quia genus generalissimum debet esse supremum ad omnia genera illius prædicamenti, & non habere aliud æquale. Sed hic non potest esse coordinatio, sed æqua-

æqualitas inter relativa: ergo non est vnum genus generalissimum; sed duo. Minorem probō: quia, sicut de ratione correlativi specialis est habere correlativum speciale, ita de ratione relativi in cōmuni est habere correlativum in cōmuni: sed hæc correlativa nō possunt coordinari: quia non est ratio, cur vnum sit superius, & aliud inferius. Secundo: quia correlativa sunt simul natura, & omne superius est prius natura inferiore: ergo non possunt coordinari.

2 *Communis sententia est*, in hoc prædicamento esse vnum genus generalissimum. Ita Scotus q. 25. prædicament, & Porphyrius c. de specie, & ratio est, quia si non esset vnicum genus generalissimū, non esset vnum prædicamentum: sed duo. Secundo, quia datur vnū genus in quid supremum pertinēs ad relationes intrinsecūs advenientes, quod ostenditur in secundo quæsto istius quæstionis: ergo.

3 Ad ratione n in oppositum concedo maiore, & nego minore. Ad primam probationem, dico; quod à duobus correlativis formalitèr potest abstrahi, vel præcisivè concipi relatio, vt sic. Ad secundam probationē, quod correlativa sunt simul natura pro formali, non pro materiali: tamen à correlativis formalitèr potest abstrahi relatio vt sic, quia in illa conveniunt.

4 *Quantum ad secundum quæ-*

sitū quæstionis dico primo, quod genus generalissimum huius prædicamenti non stat in relatione vt sic, vt præscindit à divina, & creata. Ratio est: quia omne genus supremum prædicamentale est quid finitum. Nam ens finitū divisum fuit ab Arist. in decem prædicamenta.

5 *Dico secundo*, quod relatio vt sic respectu realis, & rationis non est genus supremum huius prædicamenti: quia naturæ prædicamentales, etiam suprême, vel existunt, vel possunt existere: & ens rationis nō potest existere: ergo.

6 *Dico tertio*: quod relatio realis secūdu esse, prout præscindit à transcendentali, & determinata, non potest esse genus supremum huius prædicamenti: quia de ratione generis supremi prædicamentalis est, quod sit determinatum ad vnum prædicamentum, & ratio abstracta à determinata relatione, & transcendentali, non est determinata: ergo.

7 *Dico quarto*, quod relatio abstracta à relatione intrinsecūs adveniente, & à relatione extrinsecūs adveniente, non est genus supremum huius prædicamenti: quia, quod est transcendens ad plura prædicamenta, non est gen^o supremum vnus prædicamenti, quia debet esse determinatū: sed relatio abstracta ab intrinsecè advenientibus, & ab extrinsecè advenientibus, est transcendens. ergo.

ergo. Probatum minor, quia est communis huic prædicamento, & lex vltimis.

8 *Dico quintò*: quod relatio intrinsicè adueniens finita, & non transcendentalis, est genus supremum huius prædicamèti: ita Lalemander disp. 16. part. 16. num. 71. in decisione: quia est primum prædicatum specialiter determinatum, sub quo continentur omnes relationes intrinsicè aduenientes finitæ, & non transcendentales: ergo.

QVÆST. III.

Virum definitio relativorum sit exacta?

3 **D**efinitur Arist. relativa formalitèr, dicendo, *relativa sunt, quorum totum suum esse est ad aliud se habere*, de ista quaeritur, an sit bona? Et videtur, quod non: quia competit relativis rationis, nempe generi, & speciei: & relativis divinis, nempe Patri, & Filio. ¶ Secundo, quia relatio est accidens: ergo habet rationem accidentis: ergo habet aliquid præter ad aliquid: ergo non totum esse relationis est, ad aliquid se habere. ¶ Tertio, verba in definitione non dicunt actum, sed aptitudinem, ista dicit actum: ergo non est bona.

2 *Respondeo primò*: quod definitio, ut iacet, est relationis vltic, præscindens à transcendentali,

li, & prædicamèti. Et ratio est, quia ipsa definitio potest vere prædicari de relatione creaturæ ad creatorem, de similitudine creata, de relatione locali, &c. Sed quando definitio est communis definitum est commune, & conuerso: ergo, ut iacet est communis.

3 *Respondeo secundo*, quod sub intelligendo ea, quæ præmiserat Arist. prædicta definitio est bona respectu relationum realium creaturæ transcendentalium. Ad quod notandum, quod Arist. diuiserat ens creatum in substantiâ & accidens, & accidens sub diuiserat in absolutum, & relatiuum: ergo supponit indiffinitionem rationem accidentis realis. Quasi dicat: *relativa sunt accidentia realia, quorum totum suum esse est ad aliquid se habere* accidens reale est genus, per quod excluduntur relationes diuinæ, & transcendentales, & relationes rationis: & per ly *ad aliquid* differt ab accidenti absoluto.

4 Et notando, quod relatio, & relatiuum formalitèr sumptum, sunt idem, patet bonitas definitionis respectu relationis prout præscindit ab intrinsicè aduenientibus, & ab extrinsece aduenientibus ex legibus bonæ definitionis: nam explicat distinctam naturam talis relationis, convertitur cum illa, neque est defectuosa, neque superflua: ergo.

5 *Respondeo tertio*: quod nou

non est bona respectu generis generalissimi huius prædicamenti. Probo, quia deficit illi ratio, per quam differt à prædicamentis extrinsece advenientibus, vel per quam differt à relatione extrinsecus adveniente, quæ est communis sex ultimis prædicamentis. Sed definitio carens differentia explicante naturam rei, & per quã differt ab alia, non est bona: ergo neque ista.

6 *Respondeo quartò*, quod ista definitio generis generalissimi huius prædicamenti est bona, nempe: *est accidens non rationis ad aliquid, natum consurgere ex fundamento, & termino*. Dixi, nõ rationis, quia ad prædicamentum non requiritur, quòd naturæ, ex quibus compositur, existant, sufficit, quòd sint secundum esse metaphysicum. Vel dic, auferendo negationem. *Est accidens metaphysicum ad aliquid natum consurgere ex fundamento, & termino*. Vbi *accidens metaphysicum ad aliquid*, est genus respectu relationum intrinsece advenientium, & extrinsece advenientium. Et per *ly natum consurgere ex fundamento, & termino*, differt genus supremum huius prædicamenti à relatione extrinsecus adveniente: huic quidem definitioni competent omnes conditiones bonæ definitionis.

7 *Ad primum dico*, probare meam primam conclusionem de definitione, vt iacet. Sed sub in-

P. Villaverde,

telligendo, *accidentiæ realia, seu metaphysica*: Est bona illa definitio respectu relationis præcisdentis, ab intrinsecè, & extrinsecè advenientibus, vt dictum est in secunda conclusione.

8 *Ad secundum respondeo*, quòd *ex esse in subiecto*, idest ex ratione accidentis, & ex esse ad, fit quoddam tertium scilicet *relatio accidens*; quæ, cum sit forma accidentalis, primò respicit subiectum, & secundo refert ad aliud, ideo dicitur totum suum esse, esse ad aliud finalitèr, non verò quiddativè, alioquin careret ratione, vel prædicato accidentis.

9 *Ad tertium dico*, quòd illud axioma, verba in definitione non dicunt actum, sed aptitudinem; intelligitur, quando definiuntur ea, quæ non consistunt in actu; sed in aptitudine. At essentia relationis consistit ratione differentie in actuali respectu ad aliud. Undè non bene diffinitur, nisi per actuale esse ad aliud.

QVÆST. V.

Vtrum relationes distinguantur realitèr à suo fundamento?

1 **V** Idetur, quòd non; loquendo de relationibus realibus creatis secundum esse; quia relatio creaturæ ad creatorè est relatio secundum esse realis, & creata. Sed non distinguitur realitèr à fundamento, quia est identificata

Oo   tificata

tificata cum illo: ergo. ¶ Ex alia parte videtur, quod distinguatur realiter à suo fundamento. Quia relatio paternitatis in Petro est relatio secundum esse, realis, & creata, & mortuo filio, deficit in esse, stante Petro: ergo talis relatio distinguitur realiter à suo fundamento. Paret consequentia: Nam quando, vnum existit, & alterum non, distinguuntur realiter.

2 Ad resolutionem claram ad-
verrendum est, quod relatio secundum esse, alia est transcendentalis, & dependentiæ essentialis, vt est relatio creaturæ ad creatorem. Alia est prædicamentalis: Loquendo de primis dicendum est non distingui realiter à suis fundamentis. Et hoc probat primum argumentum: nam tales relationes sunt idem realiter cum suo fundamento, cum substantia est substantia; cum qualitate qualitas; cum quantitate quantitas; cum relatione relatio. Ita Scotus 2. distinct. 1. quæst. 4. §. Ad quæstionem n. 21. quia sine contradictione non potest dari creaturæ sine relatione dependentiæ ad Deum: ergo illa relatio est idem realiter cum creatura.

3 Loquendo de relationibus prædicamentalis, dico, quod distinguuntur realiter à suo fundamento; hoc modo distinctionis realis negativo, hoc est, quod potest dari fundamentum non e-

xistente relatione. Sed deficienter. Sic Scotus quolib. 11. §. De primo. & 2. distinct. 1. q. 4. §. Sed contra istam opinionem num. 5. Ratio generalis Scoti est. Quia non est contradictio, quod absolutum, & prius alio, à quo non dependet; sit sine posteriori; sed fundamenta relationum prædicamentalis sunt absoluta, & priora relationibus istis, & à relationibus non dependent in esse: ergo non est contradictio, quod fundamenta fiat sine suis relationibus. Confirmatur, quia omne accidens per accidens distinguitur realiter modo dicto ab eo, cui est accidens per accidens; sed relationes prædicamentales sunt accidentia per accidens suis fundamentis: ergo.

4 Si queratur, quomodo potest esse, quod maneat fundamentum, & deficiat relatio prædicamentalis? Respondeo, quod potest esse dupliciter, vno modo destructo termino, destruitur relatio, & manet fundamentum. Alio modo suspendente Deo concursum conservantem relationem, manent fundamentum, & terminus, & perit relatio.

5 Obijcies contra istam secundam conclusionem; quando duo sunt idem realiter implicat, quod vnum existat, non existente alio, quia tunc idem existeret, & idem non existeret: Sed actio, & passio sunt idem realiter in motu secundum Philosophi. 3. Physicorum: ergo non potest dari motus sine
actione

actione, & passione: actio, & passio sunt relationes prædicamentales: ergo non potest dari fundamentum sine relatione.

6 Ad solutionem nota, quòd actio, & passio sunt dupliciter, vno modo materialiter, nempe pro forma fluente, quæ quatenus nata est esse ab agente, dicitur actio, & quatenus nata est esse in passio, dicitur passio; & sic sunt duæ proprietates motus sumpti pro forma fluente. Alio modo actio, & passio accipiuntur formaliter, actio pro relatione existente in agente, & passio pro relatione existente in passio. Nunc cõcedo maiorem, ad minorem dico, quòd Arist. loquitur de actione, & passione materialiter: & quæstio est de relationibus formalibus, & de actione, & passione formaliter.

QVÆST. VI.

De proprietatibus relativorum.

1 **R**X sententia antiquorum, & propria quatuor proprietates relativorum enumeravit Arist. hoc capite; prima est, habere contrarium. Secunda suscipere magis, & minus. Tertia dici ad convertentiam. Quarta esse simul natura, quæ hic sunt examinanda.

2 Circa primam occurrit, quod Aristot. cap. de quantitate dixit, relativa non habere contrarium; & hoc capite ait, rela-

P. Villaverde.

tiva habere contrarium: ergo sibi met est contrarius. Respõd. quòd contraria secundum Arist. cap. de oppositis, alia sunt propria, nempe, quæ sub eodem genere maxime distant, & ab eodem subiecto mutuo se expeliunt: & hæc contrarietas solum reperitur inter qualitates. Alia sunt impropria, vt pater, & filius, quæ solum habent oppositionem relativã. Quãdo dixit cap. de quantitate relativa, non habere contrarium, loquebatur de contrarietate propria: quando hic dicit, relativa habere contrarium, loquitur de contrarietate impropria, & relativa.

3 *Quæres*, vtrum habere contrarium relativè, sit proprietas relativorum secundum esse? loquor de proprietate quarto modo. Respondeo, quòd non. Quia proprietas quarto modo debet competere omni; sed habere contrarium relativè, non competit relativis, non mutuis: ergo non est propria passio relationis secundum esse. Dico tamen, quòd habere cõtrarium relativè est proprietas relativorum primi, & secundi generis: quia producens formaliter acceptum, & productum formaliter, habent oppositionem relativã. Itẽm relatio identitatis, & diversitatis, & equalitatis, & inæqualitatis, similitudinis, & dissimilitudinis.

4 Circa secundam, quæ est, suscipere magis, & minus, loquendo

de relativis formalitèr, non est propria passio: quia suscipere magis, & minus intensivè, solum cõperit qualitatibus. ¶ Etiam loquendo de relativis materialitèr, non est propria passio relativè materialitèr, ut sic, quia substantia, & quantitas sunt relativa materialitèr: & tamen substantia, & quantitas, non suscipiunt magis, & minus intensivè. ¶ Sed loquendo de relationibus, quæ fundantur in qualitatibus, dicendum est, quod ista relativa materialitèr suscipiunt magis, & minus intensivè: quod est idem, quod dicere, qualitas suscipit magis, vel minus intensivè.

5 Circa tertiam proprietatem, quæ est, *dicì ad convertèntiã*. Sciendum est, quomodo intelligatur, *dicì ad convertentiã*, non est idem, quod mutuo referri: quia solum competeret relativis mutuis: quia hæc tantum sunt, quæ mutuo referuntur; neque etiam est idem, ac quod vnum relativum inferatur ex alio per bonam consequentiam: quia sic homo, & risibilis convertuntur, & non sunt relativa: *dicì ad convertentiã in hoc passu*, est idem ac vnum relativum explicari per ordinem ad aliud in obliquò positum, & e converso. Ut cum dicimus, Pater, alicuius filij est pater: filius, alicuius patris, est filius.

6 Vbi primum advertendum est, quod etiam notavit Arist. nẽpe hanc convertentiã non fieri

semper in eodem casu; nam scientia dicitur scibilis scientia: & scibile non dicitur scientia; sed scientia scibile. Et hoc dicunt plures significari illis verbis positis in definitione relativorum, quam ex mente antiquorum retulit Arist. *vel quomodo libet aliter ad aliud.*

7 Secundum, quod advertit Arist. est, aliquando nõ fieri hanc convertentiã inter relativa, ex eo quod, non assignatur proprium correlativum prioris, v.g. quando quis dicit, proprium correlativum alæ esse avem: tunc non fit mutua convertentiã, nam etsi omnis avis habeat alas, non tamen omnis ala est alicuius avis: quia muscæ, & apes ex Arist. 6. de historia animalium, habent alas, & tamen non sunt aves.

8 Ut ergo fiat conversio, docet Arist. quærèdum est id, ad quod aliquid primo refertur, & illud ponèdum est pro correlativo in convertentiã. Quod si non fuerit illi nomen impositum, fingendum est; dicit Arist. quod facile fiet, si ex altero relativo nominato formetur nomen correlativo: *ut ex ala alatum, ex clavo clavatum, ex capite capitatum, &c.* tunc rectè fit conversio, nam sicut omnis ala est alati ala, ita omne alatum ala, est alatum.

9 Circa quartã proprietatẽ, nempè quod *relativa sint simul natura*; advertèdum est, quod, ut aliqua sint simul natura duæ conditiones simpliciter requiruntur

ex Arist. in prædicamentis cap. 13. Prima est, vt mutuo se inferant, defectu cuius conditionis homo, & animal non sunt simul natura. Secunda est, vt neutrum sit causa alterius. Defectu istius conditionis essentia, & passiones, vt homo, & risibile, non sunt simul natura, quia homo est causa risibilitatis.

10 *Quæritur*, vtrum esse simul natura, sit proprietas quarto modo relativorū? Videtur, quod non: quia scientia, & scibile sunt relativa, & tamen non sunt simul natura, quia scibile est prius tempore scientia. Itē causa multoties est prius tempore suo effectu: & tamen causa, & effectus sunt relativi.

11 Respondeo, quod relativa dupliciter accipiuntur, vno modo materialiter, alio modo formaliter. Accipiendo relativa materialiter, non semper sunt simul natura; vt probant argumenta. Ex quo sequitur, quod materialiter sumptis, similitas naturæ non est proprietas relativorum secundum esse: loquendo de relativis formaliter, dicendum est, esse simul natura, esse proprietatem eorū quarto modo, quia convenit omnibus, solis, & semper.

12 Sed contra, quia scibile formaliter, vt scibile, est prius tempore ipsa scientia: ergo non sunt simul natura. Ad hoc potest dici, quod est scibile remotum, & proximum. Scibile remotum

potest dari in re non stante scientia; at quando generatur scientia, in signo naturæ, quo est scientia, est scibile proximum in re. Aliter potest dici, quod in statu Metaphysico, & abstractionis non intelligitur adæquate scientia sine scibile, neque scibile sine scientia. Et sic Metaphysicè sunt simul cognitione, & natura, & sic in statu Metaphys. negandum est antecedens.

CAP. VI.

De Relatione respectu fundamenti.

QUEST. I.

Quot sint fundamenta relationū huius prædicamenti?

1 **R**esponderetur esse tria. Nā Aristot. 5. Metaphysic. capit. 15. ex triplici fundamento relationum collexit, esse tria genera relationum intrinsicè advenientium. Primum fundamentum est earum relationum, quæ fundantur in unitate, & numero. Secundum earum, quæ fundantur in actione, & passione. Tertium earum, quæ fundantur in mensura, & mensurabili.

§. I.

De relationibus primi generis.

2 **P**er unitatem intelligit Arist. non unitatem quantitativā, nequē pro numero intelligit multitudinem oppositā unitati, quantitativā: sed pro unitate intelligit convenientiam duorum, & pro numero disconvenientiam illi oppositam.

3 Undē cum convenientia, & disconvenientia possit esse in substantia (nota, quod substantia hic, idē significat, quod essentia) vel essentia, & in quantitativibus, & in qualitativibus; hinc dividit Arist. tria fundamenta relationum. Vnum est identitas, & diversitas in essentia: identitas in essentia fundat relationem identitatis, ut Petrus, & Paulus sunt idē in essentia: & iduā albedines. At diversitas in essentia fundat relationes diversitatis, ut inter hominem, & equum, sunt relationes diversitatis, quia naturæ fundantes tales relationes, sunt diversæ essentialitēr. Similitēr inter essentiam albedinis, & nigredinis, quia diversæ species sunt.

4 Alterum fundamentum est convenientia, & disconvenientia in quantitativibus, quod, si duæ lineæ sunt æquales in longitudine, æqualitas est fundamentum relationis æqualitatis. Et, si lineæ sunt inæquales in longitudine, illa in-

qualitas, est fundamentum relationum inæqualitatis.

5 Tertium fundamentū est, convenientia in gradibus intensiōnis qualitatis: quod, si duæ albedines sint intensæ, ut quatuor, convenientes in illo gradu, illa convenientia in gradibus est fundamentum relationum similitudinis. At, si vna albedo sit intensæ, ut quatuor, & alia, ut quinque, illa disconveniētia in gradibus est fundamentum relationum dissimilitudinis.

6 Et ex his reperies, quod duæ albedines, ut sex, v. g. habent relationes identitatis, secundum essentiam, & duas relationes similitudinis in gradibus intensiōnis, quod si vna est intensæ, ut sex, & altera, ut quinque, habēt relationes identitatis in essentia, & alias duas dissimilitudinis in gradibus.

§. II.

De relationibus secūdi generis.

7 **S**ecundum fundamentum relationum secūdi generis secundum Arist. est mera potentia agendi, vel patiendi, ut calefactivum, & calefactibile, vel in potentia agendi, vel patiendi, ut sub sunt actioni, vel passioni, ut calefacientis, & calefacti. Et hanc secundam speciem dividit secundum varias temporis differentias. Nam aliz, inquit, fundantur in actione, vel passione præterita, ut relationes patris, & filij. Aliz in actione, vel passione præ-

senti:

fenti: vt efficientis, & effectus. Aliæ in a^{ct}ione, vel passione futura, vt facturum, & faciendum.

Dubium non leve.

8 **Q** Vodnam sit fundamentum relationum, quæ fundantur in potentia a^{ct}iva, & passiva, vt subsunt a^{ct}ioni, vel passioni; vt sunt paternitatis, & filiationis? An scilicet hoc fundamentum sit ipsa potentia a^{ct}iva, vel passiva? An verò a^{ct}io, & passio? An substantia ipsa, quæ est principium radicale a^{ct}ionis, & passionis?

9 *Sotus Dominicanus* hoc cap. & 3. Metaph. q. 2. art. 2. quæ sequuntur multi Thomistæ, tenet, fundamentum harum relationum esse ipsam a^{ct}ionem, vel passionem. Probant, quia Arist. 5. Metaph. cap. 15. dixit has relationes fundari in a^{ct}ione, & passione.

10 Sed contra: quia relatio inferri, & conservari dependet à fundamēto: ergo, deficiente fundamēto, deficit relatio; sed deficit a^{ct}io, vel motus agentis, quia transijt, & persistit relatio; ergo fundamentum istarum relationum non stat in a^{ct}ione.

11 Respondent aliqui, quòd relatio dependet ab a^{ct}ione inferri, & à potentia a^{ct}iva in conservari. Sed quæro, vtrum dependeat ab a^{ct}ione tanquam à fundamēto, vel tanquam à conditione? Si tanquam à conditione: ergo non tanquam à fundamēto,

in quo est, de quo est quæstio. Si dicas, quòd dependet ab a^{ct}ione tanquam à fundamēto: ergo illa relatio, v.g. paternitatis, prius fuit in motu, seu a^{ct}ione, & postea in agente: ergo migrat de subiecto in subiectum; & nullum accidens migrat de subiecto in subiectum. Si dicas, quòd non est illa relatio prius in a^{ct}ione, sed quod depēdet tantum in fieri ab a^{ct}ione tanquam à fundamēto. ¶ **C**ontra: quia omnis relatio intrinsecè inherens dependet essentialitèr à fundamēto, & termino inferri, & conservari, tanquam à duabus concausis: ergo, si relatio paternitatis dependeret ab a^{ct}ione, tanquam à fundamēto, deficiente a^{ct}ione, deficeret illa relatio.

12 *Suarez in Metaphys.* disput. 27. sect. 12. Hurtado disput. 15. Metaph. less. 10. sub sectione 2. §. 104. Caverus disput. 3. dub. 92 dicunt, nequè a^{ct}ionem, nequè potentiam a^{ct}ivam, vel passivam esse fundamenta istarum relationum: sed solum ipsammet substantiam producentis, vel producti, quæ est radicale principium a^{ct}ionis, vel passionis. Ratio est: quia fundamēto relationis debet durare: quandiù durat relatio: sed a^{ct}io non durat, nequè potentia generativa, vt patet in illo, qui habet filium, & amittit potentiam generativam: ergo potentia generativa, neque generatio sunt fundamēto illius, relationis. **Restat ergo**, quod substantia, que

stat

est radicale principium generationis, vel actionis, sit fundamentum istarum relationum.

13 Sed contra arguo ex descriptione fundamenti, nam fundamentum relationis est ratio, seu causa, ob quam resultat, & inhæret ratio in isto subiecto potius, quam in alio; sed substantia producentis, & producti, secundum rationem substantiæ nõ sunt rationes, seu causæ, ob quas in ipsis resultent, & inhæreant istæ relationes: ergo. Probatur minor, quia ratio substantiæ, ut substantia, communis est utrique, & quod est commune, non est ratio specificans, vel determinans. Et sic ratio filiationis reperiretur in Patre, & Filio, & essent eiusdem rationis.

14 *Inter ista extrema visio-
sa*, media via graditur sententia Scoti in 4. dist. 10. §. *Sed restant*, & dist. 13. q. 1. lit. V. §. *Ad quintum* ubi se citat ad dist. 27. primi dicens, quod fundamentum istarum relationum est potentia activa, & passiva; actionem verò, & passionem in motu esse condiciones simpliciter necessarias. Ratio Scoti est, quia relationes dependent inferi, & conservari à fundamento, & termino, & deficiente fundamento, deficit ratio. Sed actio deficit, & substantia ut substantia non habet rationem fundamenti: Restat ergo, quod sit potentia.

15 Confirmatur, quia ad

fundamentum, quo nititur ratio, duo requiruntur, vnum, quod sit ratio ob quam resultet, & inhæreat ratio in isto subiecto, potius quam in alio. Secunda, quod maneat, stante relatione; sed istæ duæ condiciones non reperiuntur simul in actione, nequæ in substantia, ut substantia, ut probatum est contra Adversarios: & reperiuntur in potentia activa, vel passiva, quia potentia activa existit, & præter rationem substantiæ habet rationem specialem potentiæ activæ: ergo ista sola est fundamentum, &c.

16 Actio autem, vel passio solum sunt condiciones simpliciter requisite, quia relationes, v.g. Patris, & Filij, ab intrinseco petunt, quod præcedant motus, actio, & passio, ut ex fundamento, & termino resultent, & habeant esse.

17 Ad autoritatem Arist. adductam à Soto, responderet Scotus locis citatis, Arist. dixisse has relationes fundari in potentia activa, & passiva, ut subsunt actioni, & passioni, non quia actio, & passio sint fundamentum, aut aliquid complens formaliter fundamentum; sed quia sunt condiciones præviæ per se, & essentialiter requisite.

18 Ad argumentum Suarij, & modernorum positum num. 12. Nego, quod in senibus deficiat potentia generativa, quia, ut dicemus lib. 3. de anima, quævis potentia vitalis componitur ex parte

se corporea, & anima. Quare est impossibile, quod vivente homine deficiat illi potentia generativa simpliciter; solum possunt deficere spiritus vitales requisiti ad erectionem, sed non sunt de ratione potentia.

§. III.

De relationibus tertij generis.

Fundamentum relationum tertij generis ex intrinsece advenientibus, est mensurabilis ad mensuram. Obiecta actionum sunt mensura, habitus autem, & actus mensurantur cum obiectis, & sic scientia mensuratur cum suo scibili, idest, cum suo obiecto, & sensatio cum suo sensibili, visio cum visibili, auditio cum audibili.

2 Hoc fundamentum mensurabilis ad mensuram distinctum est ab unitate, & numero, & etiam est distinctum a potentia activa, & passiva, svt per se notum est, neque reperitur aliud fundamentum relationum intrinsece advenientium. Ex quibus deducitur, quod fundamenta relationum intrinsece advenientium, istius prædicamenti sunt tantum tria.

3 Obijcies Arist. hoc cap. dicentem: *Alie sunt relationes mensuræ ad mensurabile, scibilis ad scientiam, sensibilis ad sensum,*
P. Villa verde.

ergo scibile est fundamentum relationis ad scientiam. Et sensibile est fundamentum relationis ad sensationem: ergo & scientia est fundamentum relationis ad scibile, & scibile est fundamentum relationis ad scientiam. Sequitur, quod est aliud fundamentum, præter tria numerata.

4 Respondeo, quod Arist. hoc cap. dixit: Relationes primi, & secundi generis dicuntur ad aliquid, quia id ipsum quod vnumquodque est ad aliud dicitur: at relativa huius tertij generis, licet dicantur ad aliquid, tamen terminus non dicitur ad aliquid, quasi dicat Arist. relativa primi, & secundi generis sunt mutua; relativa autem tertij generis non sunt mutua: ergo si ex parte termini nempe scibilis non est relatio mutua, neque fundamentum: frustra enim ponitur fundamentum relationis, vbi non potest esse relatio. Ex hac doctrina Arist. ab omnibus recepta explicandus est Arist. dicendo, quod in mensura est relatio denominative, denominatione proveniente a mensurabili.

5 *Dubium.* Quaritur inter Authores, verum relationes huius tertij generis sint reales: Quidam dicunt, quod non sunt reales, sed tantum denominationes extrinsece ab alijs relationibus existentibus in alijs extremis.

6 Communis vero sententia tenet, esse relationes reales: sic Scotus 1. dist. 35. numero 9. &

in 1. dist. 30. quæst. 2. num. 19. & 5. Metaphys. quæst. 13. & quolib. 13. lit. M. & S. Thomas 5. Metaphys. lect. 17. & omnes veri discipuli veriusq; Doctoris, & Suar. disp. 47 Metaphys. sect. 10. Probatur primò, nam relationes similitudinis, & æqualitatis positæ fundamentis, & terminis statim conflurgunt realiter: ergo similiter istæ. Secundo à priori, quia ubi concurrunt fundamentum, & terminus cum conditionibus requisitis ad relationes reales conflurgunt relationes reales, nisi sit aliquod impedimentum. Sed in nostro casu sunt fundamentum, & terminus cum conditionibus requisitis; ergo. Patet minor, quia extrema sunt realia, & realiter distincta.

7 Objicit Caverus oppositam sententiam tenens in Logica tract. 5. disp. 3. dub. 8. neque rationes mensurabilis ad mensuram, neque similitudinis, & æqualitatis sunt reales: quia si essent reales nimium, & sine necessitate cresceret multitudo entitatum. ¶ Respondeo, relationes esse levissimæ entitatis, nec præmere subiecta. Et esse necessarias, ut denominent intrinsecè subiecta. Quare illi quæro, ad quid est necessaria ratio Patris ad Filium, & omnes secundi generis, quas ipse admittit, ut reales, & prædicamentales, & quod ipse dicit: ego dicã.

8 Objicit secundo, nam relationes identitatis, & similitudi-

nis in divinis non sunt reales: ergo neque istæ. Respondeo, negando antecedens, nam sunt reales, quia extrema sunt realia, & realiter distincta.

9 Objicit tertio, denominatio coexistentis est extrinseca: ergo & denominationes similis, æqualis, & sciëntiæ, sunt extrinseca. Nego consequentiam, quia prima denominatio est à forma extrinseca, alia autem à formis intrinsicis. Si dicat, non esse necessarias has formas intrinsecas. Quæro, quare ipse admittit formã, & relationes intrinsecas secundi generis, ut Paternitatis, & filiationis, vel nulla est admittenda ratio intrinseca, & realis, vel numeratæ admittendæ sunt, quia omnium est una ratio.

QVÆST. III.

Verùm una ratio possit fundari super aliam?

1 **D**IVUS THOMAS 1. p. q. 42. art. 1. ad 4. tenet partem negativam, quæ sequuntur Caiet. Canariensis, Vazq. & Molina super hunc art. Sonzinas 5. Metaphys. p. 29. Didacus à Iesu disp. 14. q. 3. Caverus disput. 3. dub. 1. Probant primò, quia ratio est forma, qua alia referuntur: ergo nequit referri, neque esse fundamentum alterius relationis. Consequentia probatur, quia ideo unio non unitur alia unione, quia unio est forma, qua alia uniantur: & existẽtia

ria non existit alia existentia, quia est qua alia existunt. Sed sicut existentia est, qua alia existunt, ita relatio est, qua alia referuntur: ergo sicut existentia non existit alia, ita relatio non refertur alia. ¶ *Secundo*, quia si vna relatio posset fundare aliam, daretur processus in infinitum. Pater, nam si relatio identitatis fundaret aliam, ita, & ista aliam, & sic in infinitum. ¶ *Tertio*, quia si vna relatio posset fundare aliam maximè identitatis, & diversitatis: Sed istæ relationes fundantur in substantia secundum Arist. 5. Metaph. cap. 13. ergo nõ fundatur in relatione.

2 *Ex alia parte Scotus* in 4. dist. 6. q. 10. §. *Secunda ratio* n. 5. & dist. 12. q. 1. lit. D. ipsum sequuntur omnes eius discipuli, Liquetus, Maironius eisdem locis. Antonius Andræas 5. Metaph. q. 13. Merin. de ad aliquid disp. 2. q. 2. n. 4. & ex Thomistis Suarez disp. 47. less. 11. Rubi⁹ q. 11. & alij plures ex Thom. dicunt, quod sic. Probat primò Scor. ex Euclide lib. 5. geometriæ, vbi definiens *proportionalitatem*, inquit: esse similitudinem duorum proportionum; proportionem sunt relationes: ergo similitudo fundatur supra relationem.

3 *Secundo*, quia sicut Petrus, & Paulus sunt idem in natura; ita duæ relationes paternitatis sunt idem in natura; sed quæ sunt idem in natura, fundant relationes identitatis: ergo duæ relatio-

nes paternitatis fundant relationem identitatis.

4 Respondet Didacus à Iesu in fine quæstionis, non esse diversas relationes positivè, sed negativè, hoc est, quod non sunt distinctæ. ¶ Sed contra, quia relatio identitatis in essentia est positiva species, & distincta essentialitèr à relationib⁹ paternitatis: ergo relatio paternitatis, & identitatis sunt diversæ positivè specificè, & essentialitèr, item sunt in diversis subiectis: ergo.

5 Objicit idem Didacus, relationes sunt tam minimæ entitates, & tam imperfectæ, quod indigent fundamentò absoluto, vt sint, & in quo sustententur: ergo vna relatio propter nimiam debilitatem suam non potest esse fundamentum alterius. ¶ Resp. quod etiam relationes identitatis resultant ex duabus paternitatib⁹ sunt minimæ entitatis, & sic possunt dependere à primis. Et omnes ordinatæ à subiecto absoluto radicaliter dependent.

6 *Ad primū respondeo*, quod relatio filiationis v. g. dupliciter se habet respectu diversorū, nam respectu filij se habet, vt *quo*, & respectu alterius relationis, nempe identitatis, se habet, vt *quod refertur*. Cum probas cõsequentiã instantijs vnionis, & existentiæ. Dico, quod non sunt ad rem: quia se habent tantū, vt *quo*, & ideo sunt vltimæ rationes. Relatio autè filiationis se habet vt *quo*, & vt *quod*

respectu diverforū, & dictum est,
quod non sunt ultimæ rationis.

7 Ad secundum respondet
Scorus in 2. distinct. 1. q. 4. §. *Ad
questionem istam*, & quolib. 3. lit.
P. negādo, sequi processum in in-
finitum, quia natura sistit in rela-
tionibus eiusdem rationis ter-
minativæ, ne detur superfluitas,
quod sic ostenditur: Dux relatio-
nes filiationis sunt eiusdem effen-
tiæ; Fundant relationes mutuas
identitatis, terminatur natura,
quia superflua darentur aliæ rela-
tiones identitatis super istas; vel
melius, quia relationes idētitatis
natura sua sunt ultimæ, quod ego
sentio, ut discurrenti per hæc ge-
nera patebit.

8 Ad tertium, concedo ma-
iorem, ad minorem dico, quod A-
rist. non intellexit pro substantia
ens per se, sed e sentiam, vel quid-
ditatem, quæ est in omnibus præ-
dicamentis.

CAP. VII.

De Relatione respectu sui termini.

QVÆST. I.

*Verum relatio terminetur per se
ad absolutum, an ad res-
pectivum?*

VT bene, & clarè procedat dis-
putatio, necesse est intellige-
re qualiter intelligatur terminus
relationis?

§. I.

*Proponitur intelligentia termini
relationis.*

1 **Q** Vidam modernus Tho-
mista lib. 2. Logicæ q.
24. §. 2. sic inquit; dico ergo pri-
mò, terminus relativi semper à
nobis intelligitur, ut quid relati-
vum. In relativis primi, & secun-
di ordinis, realitèr in relativis
tertij ordinis, solùm secundum
rationem. Ita sumitur aperte ex
D. Thoma lib. 2. contra gentes
cap. 11. ratione prima dicente:
*non potest intelligi aliquid relati-
ve dici ad alterum, nisi è converso,
illud relativè diceretur ad ipsum.*
& in 1. dist. 30. q. 1. art. 3. docet
relationes Dei ad creaturas esse
in Deo secundum rationem tan-
tùm: *quia intellectus noster non
potest accipere aliquid relativè ad
alterum dici, nisi ipsum sub opposi-
ta habitudine intelligat.* Et in pri-
mo ad Anivaldum dist. 30. art. 1.
ad 3. verificat S. Thomas, quod
cuilibet relationi opponitur alia
relatio, quæ quandoque est in re, ad
quam ratio terminatur, quandoque
est in intellectu tantùm, non sicut
in relato; sed sicut in intelligente
aliquid sub relatione.

2 Ego aut em dico primo, quod
quæstio non est de termino rela-
tionis, prout concipitur à nobis;
sed solùm de termino relationis,
ut terminus est in se. Vnde totus
§. *Non est ad rem.*

3 *Dico secundo: esse manifeste falsum, quod non potest intelligi, aliquid relativè dici ad alterum, nisi concipiatur terminus, sub relatione.* Quia bene percipitur, quòd scientia sit ad obiectum, & quòd obiectum non sit relativè ad scientiam. Probatur, Inam in obiecto non est relatio realis ad scientiam: quia non est relatio mutua. Secundò, potest intelligi obiectum sine relatione rationis, quia relatio rationis non est, nisi ego velim fingere illam. Possum non fingere illam. Ergo possum concipere relationem scientiæ terminari ad obiectum, sine eo, quòd in obiecto sit relatio in re, neque concepta, vel ficta.

4 *Dico tertio: quòd terminus relationis; sic debet intelligi, nèpè, quòd sit id, quòd per se terminat relatione.* Cumque in terminis relationis mutue duo reperiantur, & absolutum, & relatio realis, hinc oritur dubium, utrù relatio similitudinis, v.g. terminetur per se ad aliam relationem similitudinis correlativi? An ad absolutum, quòd subest relationi similitudinis correlativi?

§. II.

Ponitur prima conclusio Thomistarum de relativis mutuis.

5 **E**st sententia Thomistarum, loquendo de relativis mutuis, quòd terminantur

formaliter realitèr ad respectivum, ut respectivum. V.g. relatio similitudinis inter duas albedines, ut quatuor, terminatur per se, & formaliter ad aliam relationem similitudinis. Hanc conclusionem probant 11. Auctorit. S. Thom. 1. p. q. 40. art. 2. ad 4. dicentis. *Cum dicitur, quòd relatiui esse, est ad aliud se habere, per ly aliud intelligitur correlativum, quod non est prius: sed simul natura.*

6 Secundò à simili, nam relationes divine terminantur formaliter, & per se ad respectivum, alioquin distinguerentur, & opponerentur formaliter in aliquo absoluto; sed hoc habent formalissimè ratione oppositionis, & distinctionis relativæ: ergo in relationibus realibus creatis, primi, & secundi generis erit similiter.

7 Tertiò, nam relatio, ut relatio, includit oppositionem relativam: sed oppositio relativa essentialitèr includit rationes referendi, & terminandi; ergo terminus relationis realis est aliquid respectivum. Maior patet, quia relatio realis est respectus realis unius ad alterum. Oppositio autem relativa definitur à Philosopho in post prædicamentis his verbis: *quæcumque relativa dicuntur, ea ipsa, quæ sunt, oppositorum dicuntur, aut quomodolibet aliter ad ea: ergo relativa per ipsas relationes opponuntur.* Et sic etiam est probata minor, quia in opposi-

fitione respectus vnus ad alterū per se includitur ratio referendi, & terminandi;relativa.

8 Sed contra istam opinionē sic arguo. Demus duas albedines vt quatuor, & quod Deus concurrat ad pululationem vnus, & non concurrat, vel impediāt pululationem alterius relationis: tunc ratio pullulans habet terminum per se, & in re non est altera ratio, quæ terminet; ergo ratio non est terminus per se alterius relationis; casus est manifeste possibilis, quia nulla est contradictio, in hoc, quod Deus impediāt resultantiam vnus relationis.

9 Secundo arguo: Fundamentum per se, & terminus per se relationis sunt prius natura ipsis relationibus confurgentibus: sed vna ratio non est prius natura, altera correlatione: ergo vna correlatio non est terminus per se alterius correlationis. Tertio, quia terminus per se relationis est, vel concausa, vel conditio sine qua non, præcedens relationem; sed vna correlatio, neque est concausa, neque conditio sine qua non præcedens alteram correlationē: ergo vna correlatio non est terminus per se alterius correlationis.

10 Respondet ille Modernus, quod ista argumenta postrema. Probant de fundamento proximo, & de ratione proxima fundandi rationem terminandi, sed non probant de ipsa ratione for-

mali terminandi, quæ est relatio.

11 Sed contra hoc est primū argumentum: vbi datur relatio, vel potest dari in vno extremo, in quo non est alia relatio, quæ sit terminus per se relationis resurgentis in fundamento deducitur, quod relatio non petit per se alteram relationē pro termino per se. Et etiā confirmant ista duo posteriora argumenta, quod terminus per se est illud, quod est prius natura relationibus: quia relatio dependet essentialitèr in conservari, & fieri à termino per se: & vna relatio non dependet essentialitèr ab alia, quia iam illa, à quā ista dependet essentialitèr in fieri, & conservari, esset prius natura ipsa relatione dependente, & si vna relatio mutua esset per se terminus alterius, sequeretur, quod ad invicem dependeret essentialiter in fieri, & conservari ab altera, & quod ad invicem vna esset prius altera; imò, & quod vna sit prius, & non sit prius altera.

§. III.

De relativis non mutuis.

12 **C**aietanus 1. p. q. 13. art. 7. quem sequuntur Curfus Carmel. disput. 14. q. 6. citans plures alios dicunt, terminari ad relationem rationis: quia scientiæ obiectum sunt relativa: ergo in ob-

obiecto est relatio: non realis: ergo rationis. Sed relativa sunt simul natura formalitèr sumpta, & relatio scientiæ ad obiectum, non est simul natura cum obiecto entitativo: ergo cum obiecto, sub ratione relativa rationis.

13 Sed contra, quia nullo intellectu considerante, in obiecto scientiæ nulla est relatio rationis, & tamè in scientiæ est relatio realis ad obiectum: ergo relatio rationis, non est terminus per se illius relationis realis. Patet cõsequentiã, quia quòd non est adhuc ficte, non potest esse terminus: sed nullo intellectu fingente non est relatio rationis: ergo.

14 Mirum est, quod fictiones inventent aliqui Thomistæ, vt defendant suam conclusionem: Magist. Ortiz §. 5. in fine dicit: quòd relationes tertij generis sunt reales ex parte fundamenti, sed sunt tantum transcendentales, & sunt prædicamentales, quando intellectus fingit ens rationis intermino.

15 Sed contra, primò, non ficto ente rationis ex parte termini, illa relatio scientiæ est realis in se: vel confurgit ex fundamento, & termino? vel non? Si nõ: ergo falsa est illa maxima, posito fundamento, & termino confurgit relatio intrinsecus adveniens. Si confurgit ex fundamèto, & termino? ergo iam habebat terminum ante formationem entis rationis.

16 Præterea, quando illa re-

latio ex transcendentali transivit ad prædicamentalem, quid habuit de novo? Vel extensionem, vel solam terminationem ad ens rationis? Si habuit solam extensionem de novo: ergo non fit prædicamentalis: quia prædicamentales sunt diversæ à transcendentibus: si addit solam terminationem ad ens rationis, ista est extrinseca relationi: ergo per solam attingentiã ad ens rationis fit illa relatio realis realitate prædicamentali.

17 Nazarius respondet: quòd in relativis non mutuis ratio terminãdi, est relativa denominatio à relatione alterius extremi proveniens, per quam constituitur formalitèr terminus, & correlativum.

18 Sed contra, quia illa denominatio extrinseca, vel est formalissimè ipsa relatio, vel extremum esse denominatù? Nil aliud ex cogitari potest, non est ipsissima relatio: quia tunc ipsa relatio esset relatio, & terminus sui ipsius, neque denominatio passiva potest esse terminus illius relationis: quia terminus formalis, vel est prius natura relatione, vel simul natura cum relatione. Sed hæc denominatio passiva est posterior natura ipsa relatione, quia causatur ab illa: ergo.

§. IV.

Propōnitur sententia Scoti, & probatur.

19 **S**ubtilis Doctor in 1. dist. 26. q. 1. & dist. 30. q. 2. §.

Respondeo, quem sequuntur omnes eius discipuli in vniuersum, affirmat omnes relationes huius prædicamenti tam mutuas, quam nõ mutuas terminari ad absolutum. Sed claritatis gratia divido istam sententiam in duas conclusiones.

20 *Sit prima conclusio*, relationes mutue terminantur per se ad absolutum. Præter Scotistas, ex Thomistas, deserentes sententiam S. Thomæ, illam tenent Capreolus q. 1. art. 2. ad 3. Soncinas 5. Metaph. q. 30. ad 2. Suarius accurate tom. 2. Metaph. disp. 47. sect. 16. Lalemander de Ente disput. 9. part. 1. n. 7. illam probat hac ratione. Si inter duo alba, vt sex, resultaret in vno relatio similitudinis, & Dens impediret in alio resultantiam relationis similitudinis, quòd est possibile, eo quòd, nulla apparet repugnãtia, tunc in vno extremo esset relatio similitudinis, & essentialitèr dependens à termino, & prædicamentalis realis: sed in isto casu non esset ex parte termini aliquid relativum formalitèr, sed tantum absolutum: ergo relatio per se terminatur ad absolutum.

21 *Itèm*, quòd dependet es-

sentialitèr ab alio, stante illo alio, stat dependens essentialitèr, & deficiere illo, deficit etiam illud, quòd dependet essentialitèr; sed relationes intrinsecè advenientes dependent essentialitèr à termino: ergo stante termino cum alijs requisitis, stat illa relatio; & deficiente termino deficit illa relatio: sed deficiente relatione in altero extremo, & stante absoluto stat relatio: ergo terminus per se relationis est absolutum, & nõ correlatio. Patet, quòd terminus per se, & essentialis est absolutum: Minor patet impediente Deo resultantiam in termino.

22 *Sit secunda conclusio*, in relativis non mutuis, relatio terminatur per se ad absolutum. Præter Thomistas citatos illam tenent Ferrara 2. Contrag. cap. 11. Numphius 5. Metaph. disput. 14. Rubius q. 7. Masius sect. 3. Gallego contro. 29. & alij plures Thomistæ: & novissimè quidam Dominicanus Complutensis q. 24. n. 16. Vide quò modo deserunt sententiam S. Thomæ.

23 Hanc conclusionem probat duabus rationibus, quibus prima probata est: nam in scientia ad obiectum est relatio realis (loquitur de obiecto reali) & prædicamentalis, & habet actu terminum: sed relatio in obiecto non est terminus: quia quòd non est actu, non est terminus: restat ergo, quòd absolutum sit terminus. Secunda est, quia relatio dependet in fieri,

& conservari essentialiter à suo termino. Si relatio esset suus terminus essentialiter petitus, deficiente relatione, non esset illa relatio: existit illa relatio prædicamentalis deficiente relatione, & stante absoluto: ergo absolutum est terminus essentialiter petitus à relatione non mutua. Responsiones Thomistarum iam sunt eversæ. §. 3. huius questionis.

§ V.

Respondetur argumentis in oppositum.

24 **A**D primum argumentum dicens, quòd relationes divinæ terminantur formaliter, & per se ad respectivum. Dico, quòd si per respectivum intelligat relationes tantum, hoc est, quòd relatio Paternitatis terminatur per se ad filiationem, est falsa, nam non terminatur nisi ad personam: quia extrema, quæ referuntur sunt personæ, & rationes, quibus referuntur sunt relationes paternitatis, & filiationis. Et sic filius refertur ad patrem totum, & totus Pater est terminus illius relationis. At totus pater non est sola relatio paternitatis, sed est totum constans Paternitate, & deitate absoluta.

25 Ad minorem, nego, quòd ratione oppositionis relativæ habeant personæ divinæ, quòd vna

P. Villaverde,

relatio terminetur per se ad aliã: quia in opinione probabili Ioãnis de Ripa, & Scoti in 1. dist. 26. personæ divinæ constituuntur rationibus absolutis. Et tunc relatio paternitatis, & filiationis haberent oppositionem relativam, *ut quo,* & tamen terminarentur ad absolutum: ergo ex oppositione relativa non habent intrinsicè, quòd vna relatio terminetur ad aliam. Itèm in creatis inter Patrem, & filium est oppositio, relativa, & tamen non petit per se, quòd vna relatio terminetur ad aliam, *ut ostensum est,* per conditionem, vel ex hypothesi, quòd Deus impediret, quòd in filio nõ resultaret relatio filiationis, tunc relatio paternitatis terminaretur ad absolutum, non ad relationem, quia tunc non esset filiatio: ergo oppositio non petit per se terminari ad relationem. Quòd si in divinis, personæ sunt relativæ hoc est, quia personalitates sunt relationes secundum communem opinionem. Si autem personalitates essent absolutæ, Paternitas nõ terminaretur ad personam relativã; sed ad absolutam.

26 Ad secundum dico: quod illa maior (relatio, *ut relatio,* includit oppositionem relativam) est omnino falsa, quia oppositio relativa versatur inter duas relationes oppositas, & inter duo relata: ergo quando est vna relatio talis naturæ, *ut non habeat correlationem,* ex natura

Qg tura

tura sua non includit oppositionem relativam. Tales sunt relationes non mutua: ergo istæ non habent oppositionem relativam. Tunc sic, quando aliquod prædicatum includitur in aliquo superiori, includitur in omni contento sub illo; Relationes non mutua non includunt oppositionem relativam: ergo relatio prædicamentalis ut sic, non includit oppositionem relativam.

27. Dices, saltem in oppositis relativè, reperitur oppositio; Sed ista oppositio est inter formas, vel relationes: ergo vna relatio terminatur ad aliam. Resp. primò: quòd hoc argumentum, dato, quòd aliquid probaret, nõ probat, quòd omnis relatio habet oppositionem, neque probat omnes relationes mutuas terminari per se ad relationes: sed solù probat de oppositis ¶ Respòdeo secundò: neque probat de relativis oppositis v. g. Patris, & filij: quia relatio filiationis solum refert filium, vel Petrum ad Ioannem, nõ secundum rationem, qua Ioannes Pater est, sed ad Ioannè, ut quid absolutam est; quòd patet, nam si Deus impediret resultantiam paternitatis in Ioanne, relatio filiationis terminaretur ad Ioannem, ut quid absolutum est. Similiter è converso: ergo quando sunt ambæ relationes oppositæ, quæ terminant vna n alteram, sed vna absolutam, terminat vnam rationem, & alteram alteram.

¶ Tertiò non probat de relativis, ut sic, quia si in relativis ut sic esset oppositio: ergo, & in specie b: sed nõ reperitur in nõ mutuis: ergo.

QVÆST. II.

Verùm relationes specificentur à fundamento? An à termino?

1. **A**D claritatem, & statum quæstionis advertendum est, quòd specificatio rei est duplex; vna intrinseca, & hæc fit ex genere, & differentia: alia extrinseca, quæ est per distinctas habitudines, quæ contingit in relativis. Præterea advertendum est, quòd specificatio extrinseca est notificativa specificationis intrinsecæ, ut notavit Scotus 2. dist. 1. q. 5. lit. g. hæc quæstio non est de specificatione intrinseca, sed de extrinseca, ut patet ex titulo; nam fundamentum, & terminus, quædam extrinseca sunt relationi.

2. Et videtur quòd specificatio & distinctio est à fundamentis. Nã posita vna albedine pro termino, ponendo alteram albedinem pro fundamento, & nigredinem pro altero fundamento, istæ relationes differunt specie, non à termino, quia terminus est communis utriusque, & à nullo communi duobus sumitur specificatio: ergo à fundamento.

3. Ex alia parte videtur, quòd speci-

Specificatio sumitur à terminis: quia stante vna albedine pro fundamento, ponendo alteram albedinem pro termino vno, & nigredinem pro termino altero, confurgunt duæ relationes distinctæ in specie, non à fundamento habent illas specificationes, quia est commune vtrique relationi, & à nullo communi duobus accipitur distinctio inter illa: ergo à terminis.

4 Ex alia parte videtur, quòd neque à fundamento, neque à termino possunt specificari relationes: quia fundamentum est commune duabus relationibus distinctis specie, & etiam terminus est, communis duabus relationibus specie distinctis, vt visum est: sed nullum commune potest dare speciẽ diversã: ergo. Itẽ filius habet relationem eiusdem speciei ad patrem, & Matrem. Et Pater, & Mater differunt specie: ergo.

5 *Communis sententia docet* relationes specificari extrinsecè tam à fundamentis, quàm à terminis, sumptis formalitèr pro relationibus fundandi, & terminandi, sed non materialitèr sumptis. Ita Subtilis Doctor in 4. dist. 12. q. 1. lit. D. §. *Secunda cõclusio*. Itaque, quando stant idem fundamentum formale, licet multiplicentur termini numero, dum autem in illis manet eadem ratio formalis terminandi, omnes illæ relationes sunt eiusdem speciei. Vt pater si ponatur albedo vt duo pro fun-

damento, & multiplicentur albedines vt duo, omnes illæ relationes sunt similitudinis. At si ponatur pro fundamento albedo, vt duo, & multiplicentur alba, vt tria, & vt quatuor, omnes illæ relationes sunt dissimilitudinis. Ecce conuerso, si ponatur pro termino albedo, vt duo, & pro fundamentis ponantur albedines vna, vt tres, alia, vt quatuor in intensione, relationes sunt dissimilitudinis: ergo variato fundamento formali, vel termino formali, variantur specie relationes: ergo accipiunt specificationem à termino, & fundamento.

6 Hoc probatur primo Auctorit. nam Arist. 5. Metaph. cap. 15. distinxit varias species relationum ex diversis fundamentis formalibus: & 6. Topic. cap. 3. dicit, relativa definienda esse per terminos, quia dicunt ordinem essentialẽ ad illos. Secundo ratione, quia omnis relatio in sua ratione quidditativa includit tam habitudinem ad fundamentum, quàm ad terminum, teste Scoto loco citato: & ratio est, quia dependet essentialitèr à fundamẽto, & termino, & est nexus inter fundamentum, & terminum: ergo tam fundamentum, quàm terminus sunt illa extrinseca, per quæ specificatur relatio. Conclusionem confirmo sic, nam fundamentum formale, & terminus formalis sunt concausæ, vel quasi concausæ à quibus dependet essentialitèr re-

latio; sed variata quaque concavsa, essentialitèr requisita ad vnam speciem, variatur species: ergo variato fundamento formali, vel termino formali, variantur essentialitèr relationes. Cumque relatio illico, quòd habet esse respiciat fundamentū, & terminum, à quibus essentialitèr depēdet, hinc est, quòd per fundamentū, & terminum notificatur species: quasi clamando, dicit relatio, ab istis sum.

7 *Ad rationes dubitādi resp. idem album posse fundare diversas relationes in specie, sed nō secundum eādē rationem formale, sed potius secundum diversam: & idem dicendum est de termino: nā si vna albedo posita pro termino habet aliam albedinem pro fundamento eorundem graduum, est illa relatio, quæ resultat, similitudinis: quia fundamentum, & terminus sunt vnitatis in gradibus. Quando autem ponitur nigredo, ut fundamentum in diversis gradibus, sunt dissimilitudinis relationes resultantes, quia fundamentum, & terminus proxime, & formalitèr est numerus, vel diversitas in gradibus. Ecce, quòd eadē albedo secundum convenientiam in gradibus est terminus similitudinis, & secundum disconvenientiam in gradibus, est terminus dissimilitudinis. Idem dicendum est de rationibus fundādi proximis, quæ sunt convenientia, & disconvenientia: & ita neque terminus*

formalis est communis: neque fundamentum formale, relationibus similitudinis, & dissimilitudinis.

8 Illud de relatione Filij ad Patrem, & Matrem, in sententia Scoti nullam habet difficultatē. Quia in 3. dist. 4. q. vnic. cum Galeno lib. 4. de vsu partium, & lib. 2. de semine tenet, quòd Mater habet potentiam activam sicut Pater, & ita illæ duæ relationes Filij ad Patrem, & Matrē sunt eiusdē speciei. At Thomistæ, quia tenēt, quòd Mater se habet passivè, videant quomodo respondere debent.

9 *Quæres 1. Vtrum relationes similitudinis inter duo alba, & duo nigra, sint eiusdē speciei? Respondetur, quòd sic: nam licet albedo, & nigredo differant specie, se habent materialitèr: convenientia autem in gradibus est ratio formalis fundandi, & terminandi has relationes: Sed specificatio sumitur solū à rationibus formalibus: ergo.*

10 *Quæres 2. à quo sumantur in relatione ratio generis, & ratio differentia? Respondeo, quòd in toto specifico est vna ratio communis, & cōtracta, alia specialis, & contrahens. Ratio generis est abstracta à ratione contracta, & sic ab ista abstrahitur, & sumitur ratio generis. A ratione contrahente sic abstractio differentia:*

& sic ab illa sumitur ratio differentia logice loquendo.

QVA

QVÆST. III.

*Verum multiplicatio numerica
relationum fit ex subiecto.*

I Sta q̄stio inquiri rationē
individuandi relationes.

Thomistæ dicunt, relationem individuari à subiecto; & consequenter, si in vno patre sūt habitudines ad plures filios, non sunt plures relationes numero, sed vnica; quia subiectum est vnicum. Sic D. Thomas in 3. dist. 8. q. 1. & 3. p. q. 35, art. 5. Cursus Carmel. disp. 14. q. 7. §. 4. & alij plures, quos ipse citat. Præcipuum fundamentum est ista propositio, accidentia individuantur à subiecto. Probat̄ur ex Arist. 3. Metaphys. cap. 3. & 5. Metaph. cap. 6. dicente in formis omnis distinctio, aut est formalis, & hæc est specifica, aut est materialis, vel numerica, & hæc est ex materia, vel subiecto. Tūc sic; sed relationes sunt formæ accidentales: ergo individuātur à subiecto.

2 *Vera sententia est, relationes non individuari à subiecto; sed ab eccitibus, & singularitatibus proprijs eiusdem prædicamenti.* Sic subtilis Doctor in 3. dist. 8. q. vnica, & quolib. 11. §. De tertio & 5. Metaph. quæst. 7. ipsum sequuntur omnes sui discipuli, & ex Thomistis, deserentes S. Thomam, Suarez in Metaphys. disp. 5. sect. 8. & disp. 47. sect. 17.

Fonseca 5. Metaph. cap. 10. q. 1. sect. 3. & Molina. 1. p. q. 1. art. 3. Propter claritatem divido sententiam istam in duas conclusiones.

3 *Sit prima, relatio nulla prædicamentalis individuatur à subiecto.* Hanc probo sic: in quolibet prædicamento, individua pertinent per se ad illud, vt fundamenta: sed qualitas, quæ est fundamentum relationis similitudinis, non pertinet per se ad prædicamentum relationis intrinsecè adveniens: ergo relatio similitudinis non individuatur per subiectum, nempe per qualitatem. Secundo, quia omnis species prædicatur *in quid*, & per modum per se stantis de suo individuo. Sed relatio similitudinis non prædicatur *in quid*, & per modum per se stantis de albedine, quæ est subiectum eius: ergo non individuatur per subiectum. Minor probatur, quia ista, *albedo est similis*, nõ est speciei de individuo, sed quinti prædicabilis. Tertio, quia omnis singularitas est idem realiter cum specie: Fundamentum non est idem realiter cum relatione ista: ergo.

4 *Sit secunda conclusio, quælibet species relationis prædicamentalis individuatur per singularitatem pertinentem ad hoc prædicamentum.* Primò, quia individua cuiusvis prædicamenti pertinent ad prædicamentum, ad quod pertinent species, quia sunt idem realiter cum speciebus: ergo species

cies istius prædicamenti individu-
duantur, per eccēitates pertinen-
tes ad hoc prædicamentum. Se-
cundò, quia omnis species prædi-
catur *in quid*, ut totum de suis in-
dividuis; sed species istius prædi-
camenti prædicantur *in quid*, &
ut totum de suis eccētatibus: er-
go ab istis individuantur. Patet
minor, quia istæ prædicationes
sunt speciei, hæc Paternitas est Pa-
ternitas, hæc similitudo est simili-
tudo.

5 Ex his deduco, quod in v-
no homine ad plures filios sunt
plures relationes numero distin-
ctæ. Quia positis Patre, & Filio
materialiter, resultat relatio Pa-
ternitatis hæc: & producto alio
filio resultat alia relatio hæc: &
per hanc primam relationem
denominatur hic Pater huius filij,
& per secundã denominatur hic
Pater huius filij: ergo.

6 Respondent Thomistæ,
quod quando producitur secun-
dus filius, non confurgit noua re-
latio Paternitatis, sed quæ præ-
erat, extenditur.

7 Sed contra, quia omne
extensum habet partes extra
partes, vel quantitativas, vel en-
titativas: ergo noua extensio ha-
bet novas partes, ita quod hæc
non sit illa, & ultra sunt eiusdem
essentiz: ergo si est, hæc pars, &
illa, differunt numero. Præterea
quælibet relatio dependet essen-
tialiter à fundamento, & termi-

no adæquato inferi, & conserva-
ri. Quæro, vel primus filius est
adæquatus terminus Paternita-
tis, vel non? si non: ergo non con-
furgit relatio: si est terminus a-
dæquatus: ergo non potest illa re-
latio habere simul alterum ter-
minum, ad quem: patet, quia
tunc primus filius esset terminus
adæquatus illius Paternitatis, &
nō esset terminus adæquatus illi,
quia admittit alterum.

8 Obijeit Rubius, non sunt
multiplicandæ entitates sine ne-
cessitate; sed non est necessitas
multiplicandi tot relationes nu-
mero: ergo. Minor probatur, quia
vnus habitus sufficit ad plu-
res actus. ¶ Secundò, quia
ad effectum formalem Patris suf-
ficit vna Paternitas: nam hæc
tribuit effectum formalem, quem
tribuerent tot Paternitates: er-
go.

9 Respondeo concessa ma-
iori, negando minorē, quia cum
probatum sit, vnum relativum
non posse referri ad plures termi-
nos per vnam relationem nume-
ro, necesse est ponere tot relatio-
nes numero, ut referatur ad plu-
res terminos, & ut singulariter
dicatur Pater determinatus hu-
ius Filij, & Pater illius. Ad pri-
mam probationē concedo, quod
vnus habitus numero, sufficit ad
plures actus numero, quia hoc fit
in genere causæ efficientis, rela-
tiones autem sunt in genere cau-
se

sz formalis. ¶ Ad secundā dico, quod licet vna Paternitas sufficiat ad denominandum Patrem, & Patrem huius Filij, non sufficit ad referendum Patrem ad alium filium, & denominandum illum Patrem alterius filij.

10 Obijcit Masius. Vbi multiplicantur formæ, multiplicantur concreta; sed in vno homine habente plures filios non sunt plures Patres: ergo neque plures Paternitates. Respondetur maiorem esse diminutam, quia ad multiplicationem concretorum accidentalium, non sufficit multiplicatio formæ, sed etiam requiritur multiplicatio subiecti. Aliter potest dici, quod sunt concreta physica, & metaphysica. Concreta physica accidentalia petunt multiplicationem formæ accidentalis, & subiectorū: ad multiplicationem, metaphysicam, & physicam immediatam, requiritur multiplicatio naturæ specificæ per singularitates, sicuti albedo in specie multiplicatur per hanc, & illam albedinem: ita ratio Paternitatis in specie multiplicatur per hanc, & illam Paternitatem, & Paternitas abstracta à subiecto, est concreta respectu singularitatis, quia concernit illam;

sicut homo hunc hominem.

767

Coordinatio prædicamenti relationis.

11 **R**elatio intrinsecus adueniens, alia non mutua, alia mutua: non mutua mensurabilis ad mensuram. Mutua subdividitur in eam, quæ fundatur in potentia activa, & passiva, vt producentis ad productum, & producti ad producem. Et in eam, quæ fundatur in vnitate, & numero. Ista, quæ fundatur in vnitate, alia quæ fundatur in vnitate essentiali, & quidditativa, vt relatio identitatis: alia, quæ fundatur in vnitate quantitatatis, vt æqualitas, alia, quæ fundatur in vnitate graduum, vt similitudo. Illa autem, quæ fundatur in numero, seu disconuenientia, vna est, quæ fundatur in disconuenientia essentiali, quæ est diuersitatis. Alia, quæ fundatur in disconuenientia in quantitate, & est inæqualitas. Alia, quæ fundatur in disconuenientia in gradibus, & est dissimilitudo. Ex quibus patet, quod in hoc prædicamento, non est nisi vnum genus generalissimum, nempe relatio intrinsecus adueniens vt sic, prout præscindit à mutua, & non mutua. (.9.)

CAP. VIII.

De Qualitate. Summa capituli.

1 **I**N hoc cap. quatuor facit Arist. Primò definit qualitatē, & dividit species eius. Secundò agit de quale inconcreto. Tertiò tradit proprietates qualitatis. Quartò solvit quoddā dubiū propositum.

2 *Quoad primum.* Qualitas dicitur id, quo res dicuntur quales. Dividitur autem qualitas in quatuor species. Prima divisio est in habitum, & dispositionē. Secunda est naturalis potentia, & impotentia. Tertia est passio, & passibilis qualitas. Quarta est forma, & figura, inter quas ponit Aristot. differentias, quia habitus est dispositio difficile mobilis à subiecto: At dispositio est facile mobilis. Similiter potentia est naturalis potestas, seu aptitudo ad aliquid: At impotentia naturalis ineptitudo, qua difficultè aliquid agit, vel resistit. Passio est qualitas brevis transiens, quæ aut sensum movet, aut ex motu oritur. Passibilis qualitas est diu permanens, quæ aut sensum movet, aut ex motu oritur. Forma est qualitas resultrans ex terminatione quantitatis prout est in aliqua re naturalis. Figura est qualitas resultrans in terminatione quantitatis

secundum se, & sine respectu ad rem naturalem, vt triangulus, circulus, &c.

3 *Quoad secundum.* Qualia inconcreto dicuntur ea, quæ denominativè à qualitatibus, vel aliquo alio modo dicuntur denominativè, vt album ab albedine, vbi servatur eadem vox: aliquo alio modo, vt studiosus, & honestus à virtute.

4 *Quoad tertium* numerat tres proprietates qualitatis. Prima, habere contrarium. Secunda, suscipere magis, & minus. Tertia, quod secundum qualitatem aliquid dicatur simile, vel dissimile.

5 *Quoad quartum* proponit hoc dubium: habitus, & dispositio numerantur inter relativa capite præcedenti: ergo non debent poni inter qualitates. Respondet primò, hoc convenire habitibus in communi acceptis, non in particulari, exprimitur enim nomine scientiæ, v.g. ordo ad id, cuius est scientia, quod non exprimitur in nomine particularis scientiæ, v.g. grammaticæ; vbi solum innuat esse relativa secundum dici, quæ non pertinent ad prædicamentum relationis. Secundo respondet, pertinere ad duplex prædicamentum secundum diversas ra-

tiones,

(.r.)

QVÆST. I.

Quid sit qualitas incommuni?

AD intelligentiam subiecti quæstionis advertendum est cum Arist. 5. Metaphys. cap. 13. & Scoto ibidem: quod iste terminus *qualitas* est æquivocus, aliquando accipitur pro differentia quidditativa cuiusvis naturæ, & in hoc sensu accepit illam Porphyrius cap. de Differentia, & in hac acceptione differentia est transcendentalis. Aliquando accipitur pro quocumque accidente prædicamentali; sic illam accepit Porph. yr. cap. de Accidenti, quando dixit, quod accidens prædicatur in quale accidentale. Et sic accepta, qualitas est transcendens per novem prædicamenta. Aliquando accipitur qualitas magis strictè, pro genere generalissimo determinato huius prædicamenti. Sic accepit illum Aristot. hoc cap. quando dixit: *Qualitas est, qua quales denominamur.* Et per quam respondemus interrogationi factæ per ñquale, vt cum quæritur, qualis est Petrus? Respondemus, est iustus, vel est pravus, & de qualitate in hac acceptione est quæst.

2 Prætereà suppono, quod definitio alia est Physica, alia Logica, vt dictum est in Logica directiva capit. de definitione. Ex quo dico, quod illa definitio Ari-

P. Villaverde.

stot. de qualitate est bona physice, quia in ea ly *qua* refertur ad formam, quati dicat, *qualitas est forma, qua quales denemimur*, in qua definitione *forma* est quid commune physice, & per *apertudine ad qualificandum subiectum* differt ab alijs formis physicis accidentalibus. Sed non est bona Logicè, quia non constat ratione *in quid*, & differentia essentiali. ¶ Tandè suppono, quod ratio communis *in quid* quantitati, & qualitati est *accidens absolutum*, quia fundamentaliter, & *in quid* de quantitate, & qualitate prædicatur. Totà difficultas est in aperiendo modum, quo constituitur, & distinguitur à quantitate; non enim habet differentiam essentialem qualitas, alioquin haberet genus supra se, & non esset primum genus.

3 Quidam dicunt, quod *accidens absolutum consequens formam*, est essentia qualitatis, sicut est essentia quæritatis, esse *accidens absolutum consequens materiam*. Et ita exigentia ad consequendum formam, est modus quo distinguitur à quantitate. ¶ Sed contra, nam id, quod non est adhuc proprium quarto modo, non potest esse modus intrinsecus constitutivus qualitatis; sed exigentia ad consequendum formam, non est proprietatis qualitatis: ergo. Probo minorem, quod convenit superiori convenit omni contento sub illo: figura non exigit consequi formam, sed materiam, & est spe-

Rr

cies

cies qualitatis: ergo non convenit qualitati vt sic. Ideo non est proprietas quarto modo qualitatis, nam proprietas convenit omni, quando est quarto modo. ¶ Vbi nota, quod qualitas materialis cōsequitur formam materialem, sed qualitas spiritualis, & qualitas vt sic, non habet hoc.

4. Suarez in Metaph. disp. 42. sect. 1. dicit, qualitatem hoc habere peculiare inter cetera accidentia, quod per se primo instituta est, ad ornandum intrinsecè, & perficiendum substantiam, vt cōvenienter affecta sit in suo esse, vel in virtute agendi. Vnde qualitatem incommuni sic definit: *Qualitas est quoddam accidens absolutum adiunctum substantia creatæ ad complementum perfectionis eius, tam in existendo, quàm in agendo.*

5. Hanc definitionem reiiciunt, vt superfluum, & insufficientem Cursus Carmel. disp. 15. q. 2. & Merinero cap. de Qualitate q. 1. à num. 6. sed ego dico, quod illud peculiare assignatum à Suarezio, adhuc nō est proprietas quarto modo: ergo non est modus intrinsecus constituens qualitatem, quia datur aliqua qualitas, quæ non ordinatur primo, & immediate ad ornandum substantiam: ergo non est proprietas quarto modo qualitatis, vt sic. Patet consequentia, quia proprietas, vel modus proprius superioris, competit omni inferiori. Antecedens

patet, quia forma est species qualitatis, & primo, & immediate instituta est ad ornandum quantitatem, quia resultat ex terminatione quantitatis, & in ea primo subiectatur.

6. Hurtado in Metaphys. disp. 14. sect. 1. §. Quarto. Dicit: *essentiam qualitatis esse accidens absolutum, à quantitate distinctum.* Hanc definitionem reiiciunt, vt non exactam Cursus Carmel. loco citato, & Gallego controuersia 27. Sed ego illam reiicio, quia non ostendit modum, vel proprietatem positivam, quo qualitas, vt sic constituitur, & differt à quantitate.

7. Cursus Carmelitanus loco citato, & alij Thomistæ, cum S. Thoma 1. p. q. 28. art. 2. dicunt, quod peculiare, per quod differt qualitas à quantitate, est esse dispositionem substantiæ in se ipsa. Vbi notandum est, quod est duplex dispositio, vna est, inter partes quantitatis in ordine ad se, & ista est relatio situs. Alia dispositio est, super partes substantiæ, nam secundum Phil. 5. Metaph. text. 24. dispositio est ordo habentis partes. Et conclusio procedit non de prima dispositione, sed de secunda.

8. Sed contra, quia forma est species qualitatis, & tamen nō est nata disponere substantiam in se ipsa, sed ornare, & qualificare immediate quantitatem terminatam, ex qua resultat: ergo esse dis-

positionem substantiæ in se ipsa non est adhuc proprietas quarto modo qualitatis vt sic. Patet cõsequentiã, quia quod conuenit superiori conuenit omni contento sub illo: Sed disponere primo substantiam in se ipsa, non conuenit formæ: ergo neq; qualitati vt sic.

9 In re tam obscura, & difficili sub correctione melioris sententiæ pro nunc dico: quod *qualitas essentialiter est accidens absolutum habens partes entitativas, qualificativas, radicaliter*. Sicut essentia quãtitatis est accidens absolutum habens partes extra partes. Primum speciale, quod reperitur in qualitate, est habere suas partes entitativas, per quod differt immediatè à quãtitate, cuius partes sunt quantitativæ, & vna extra aliam. Et hoc considerando qualitatem secundum esse omnino absolutum.

10 Nam considerando qualitatem, vt qualitas est, vt exprimitur per nomen *qualitas*, quod dicit habitudinem secundum dici ad subiectum suum, dicit specialiter exigentiam ad qualificandum subiectum, præter habitudinem communem, quã habet ad subiectum secundum rationem communem accidentis. Sic potest definiri *est accidens absolutum natum ab intrinseco qualificare subiectum*. In qua exigentia intrinseca ad qualificandum subiectum, est proprietas quarto modo qualitatis in esse absoluto:

P. Villa verde,

Notanter explicui qualitatem, vt qualitas est, per habitudinem ad subiectum suum, & non determinatè per ordinem ad substantiam, vt comprehenderem etiam formam, quæ est species qualitatis, cuius subiectum immediatum non est substantia, sed quantitas.

11 Sed si ab ista definitione qualitatis, quam tradunt Thomistæ, nempè *est accidens absolutum dispositivum substantiæ in se ipsa* tollas *substantiæ in se ipsa*, & ponas *sui subiecti*, erit sufficiens descriptio qualitatis vt sic, quia cum isto addito comprehendit omnes species qualitatis.

QVÆST. II.

Verùm divisio qualitatis sit exacta?

1 **S**tatuta diffinitione, & ratione qualitatis vt sic, divisit illam Aristot. in habitum, seu dispositionem, in naturalem potentiam, seu impotentiam, in passionem, seu passibilem qualitatem, & in formam, seu figuram. De ista divisione quæritur, an sit exacta, & bona?

2 Et videtur, quod non: quia in omni bona divisione, membra dividendi debent habere rationem divisi; sed membra istius divisionis non includunt qualitatem: ergo. Minor patet, nam habitus est relatio prædicamentalis:

Rr 2

Dif,

Dispositio pertinet ad prædicamentum utus, quia habet, & edere. Si positiones sunt corporis, & nulla relatio est qualitas. ¶ Præterea naturalis potètia, si sumatur a siue, etiam convenit substantiæ, quia substantia naturaliter est activa: Petrus enim naturaliter habet potentiam generativam substantialem: & alij sunt impotentes naturaliter ad generationem. Si sumatur potentia passiva etiam est communis substantiæ, & quantitati. Præterea passio est relatio prædicamenti passionis: ergo non est bona.

3 Ex alio capite ista divisio est insufficientis, quia sunt alia species qualitatibus, quæ in ista divisione non numerantur, quia intellectio, volitio, species intentionales, sunt qualitates, & sub nullo membro istius divisionis continentur. ¶ Præterea raritas, densitas, lenitas, asperitas, sunt qualitates, & sub nullo membro divisionis cadunt: ergo est diminuta.

4 Communis sententia tenet esse bonam divisionem, ita Scotus q. 16. de a. licamentali §. Ad aliam questionem. & licet Suarez 2. t. Metaphys. disp. 4. sect. 5. ad lucat plures rationes huius sufficientiæ mihi sufficit illa divisio clara, quam facit subtilis Doctor loco citato §. Ad omnes istas versiculo Sic putat. Et est ista: qualitas, aut est interior, aut exterior, si interior, & est acquisita, est

habitus, & etiã si est insuffa, & prima species qualitatibus. Si est interior, & innatum principium operandi faciliter, vel difficulter, est naturalis potentia, aut impotentia, quæ est secunda species qualitatibus. Si qualitas est exterior, aut est primo sensibilis, & sic est passio, vel passibilis qualitas, & tertia species. Si exterior, & non primo sensibilis, sic est forma, seu figura, & quarta species. Sed præter istas non est alia: ergo est divisio adæquata.

5 Obijcies, Arist. in littera numeravit frigus, & calor inter habitus, & dispositiones; sed frigus, & calor sunt qualitates primo sensibiles: ergo ratio huius divisionis non est bene assignata ab Scoto. Respondetur ad hoc cum Alberto, Alexandro, Simplitio, & alijs, quod ista numeratio fuit facta ab Arist. non quia existimasset pertinere ad illud membrum. Sed ut per quandam analogiam ostenderet per res sensibiles, ut sunt frigus, & calor, quo modo habitus, & dispositio sint qualitates insensibiles.

6 Ad omnes rationes adductas primo cap. contra sufficientiam huius divisionis, dico, quod fundatur in æquivocatione illorum nominum, nam habet plures significaciones, & acceptiones, & secundum unam non sunt qualitates, secundum alteram sunt qualitates. Infra declarabo æquivocationes, & tunc apparebit, qua ratione sint veræ qualitates.

7 Ad rationes adductas ex secundo cap. ex forma divisionis Scotiam constat, quod habitus acquisiti, & species intentionales sunt qualitates internæ. Ad illud de raritate, densitate, asperitate, & lenitate, multi dicunt, quod pertinent ad quartam speciem, nempe ad formam, & figuram: cum Arist. 7. Physic. cap. 2. & Averroe Commentatore: quia sunt sensibiles non primò. Alij dicunt, quod formalitèr pertinent ad situm, & materialitèr ad partes quantitativas in ordine ad locum, ut docuit Arist. hoc capite. Et in simili philosophatus est subtilis Doctor in 1. dist. 17. quæst. 2. lic. O. § Sed oppositum & quol. 18. lit. I.

QVÆST. III.

Verùm hæc divisio qualitatis sit generis in species?

1 **C**irca istam quæstionem S. Thomas 1. 2. quæst. 49. art. 2. & cum eo omnes sui discipuli tenent, quod sic. Fundamentum est, nam qualitas prædicatur in quid de habitu, de naturali potentia: de passione, & de figura: vlteriùs habitus, naturalis potentia, passio, & figura, differunt specie, quia habent diversas rationes formales: ergo est divisio generis in species.

2 Sed huic rationi deficit ratio vltimo probativa; nam deficit illi

medium ad probandum has qualitates esse essentialitèr, & specificè distinctas, in quo stat cõplementum argumenti, nam si contrarij negèt differre essentialitèr, non adducit probationis medium.

3 Subtilis verò Doctor in 4. distinct. 6. q. 10. & in prædicamentis q. 36. duas adducit opiniones, vna tenet, istam divisionem esse in varios modos accidentales: quam sequuntur plures Scotistæ: altera est, quod est generis in species: Quod autem ista divisio sit in varios modos accidentales, probat sic. Differentiæ essentielles, constituètes diversas species qualitatis, non possunt sui qualitati competere, sed eidem qualitati secundum essentiam competunt, ratio habitus, & ratio potentia, & ratio passionis: ergo. Probat, nam calor radicans, est habitus, & vt est principium naturale agendi, est naturalis potentia: & passibilis qualitas; ergo istæ differentiæ non sunt essentielles; sed tantum modi accidentales.

4 Sed contra hanc opinionem deduco: ergo non est prædicamentum qualitatis, quæ consequentia est contra omnes, & contra ipsum Scotum concedentem prædicamentum qualitatis. Probo illam, nam si tantum est differentia accidentalitèr in istis qualitatibus: ergo tantum differunt accidentalitèr: ergo non differunt in essentia: ergo est tantum vna essentia specifica qua-

qualitatis, & solum differunt ista qualitates nempe habitus, naturalis potentia, &c. numero, & accidentaliter; Sed ubi non sunt genera, & species non est prædicamentum: ergo ista opinio destruit prædicamentum qualitatis.

5 Teneo ergo istam divisionem esse generis in species. Tum, quia Arist. hoc cap. dicit, has qualitates esse species. Tum, quia est prædicamentum qualitatis, & omne prædicamentum, debet constare genere, & speciebus. Tum, quia in illam magis inclinat Scotus; & quamvis ad probandum, quod est generis in species, sufficiat illud argumentum, nempe, quod est prædicamentum qualitatis; tamè specialiter probandum, esse species distinctas essentialiter probatione, quia, vel à posteriori.

6 Ad cuius claram probationem, memento illius divisionis qualitatis positæ quæst. anted. num. 4. quam fecit ille Subtilis Doctor q. 36. universalium. Nam qualitas vna petit ab intrinseco esse interior, alia petit ab intrinseco esse exterior, & non interior. Istæ exigentiæ oppositæ sunt proprietates, ex quibus à posteriori colligitur, habitum, & calorem differre specie: quia habitus petit ab intrinseco esse interior, & calor esse exterior. Ex quo tenemur dicere, quod facilitas Citharædi, nõ est propriè habitus: sed re motio impedimenti.

7 Vtcrius qualitas, quæ petit

esse interior, alia est, quæ ab intrinseco petit acquiri, quæ est habitus; & alia quæ petit dari à natura, quæ est naturalis potentia: istæ exigentiæ vna ad acquiri per se, & alia ad habere esse non per acquisitionem; sed à natura, sunt proprietates diversæ, ex quibus à posteriori colligitur habitum, & naturalem potentiam esse species qualitatis internæ,

8 Præterea, qualitas, quæ ab intrinseco petit esse exterior, alia est passio, alia forma. Passio, quidem est qualitas nata causare passionem in sensibus. Forma est decens dispositio, seu delineatio rei animatæ. Et hæc non est nata causare passionem; sed ex istis proprietatibus, nempe, quod passio sit nata causare passionem, & quod forma non sit nata causare passionem, colliguntur diversæ species qualitatis exterioris: ergo.

9 Ad argumentum positum num. 2. concedo maiorem, nego minorem: ad probationem dico, quod calor multum radicans, est passibilis qualitas, sed non est habitus, quia non est interior, neque petit acquiri per repetitionem actuum, neque naturalis potentia, quia non est internus.

10 Ex dictis facile resolvitur vnum dubium, quod solet queri, utram divisio qualitatis in illas quatuor species sit immediata? Nam respondetur, quod non: quia ut visum est immediatè dividitur qualitas in internam, & externam,

& interna, in habitum, & naturalem potentiam, & externa in passionem, & formam.

QVÆST. IIII.

Vtrum rectè ordinavit Philosophus ista membra?

Questio est vtrum rectè ordinavit Philosophus ista membra, appellando primam speciem habitum, seu dispositionem; secundam naturalem potentiam, seu impotentiam, &c. & videtur, quòd non: quia Arist. 5. Metaph. considerando istas species qualitatis, dixit, primam speciem esse formam, secundam passionem, seu passibilem qualitatem; tertiam naturalem potentiam, seu impotentiam, & quartam habitum, seu dispositionem. ¶ Sed contra, quia Arist. hoc capite dixit, quòd habitus est prius naturali potentia, & hæc, est prius, quàm passio, & passio, prius forma: ergo.

2 Ad solutionem claram istius difficultatis, notandum est cum Subtili Doctore q. 36. prædicamentali, quòd hæc species possunt dupliciter considerari: vno modo physice, & quoad suam generationem: alio modo logice secundum quòd habet rationem superioris, & inferioris.

3 Loquendo de istis speciebus primo modo physice, & secundum generationem, inquit Scotus. § *Ad argumenta sextæ questionis*, quòd

sic ordinandæ sunt, v. forma sit prior, & habitus sit posterior; & hoc modo ordinavit illas Aristot. 5. Metaph. & bene. Et ordinacionem probat Subtilis Doctor sic. Nam illæ species dicuntur priores, quæ antecedunt alias via generationis; sed forma, seu figura antecedit alias via generationis: ergo. Minorem probat Scotus §. *Juxta hoc queritur*, quia inter omnia accidentia quantitas primo inhiæret substantiæ: ergo illæ qualitates, quæ immediatè consequuntur quantitatem, erunt priores via generationis. Tales sunt forma, seu figura: ergo. Item secundum Arist. 3. topic. prius est illud, quòd est à natura, quam id, quòd à natura non est; sed naturalis potentia est à natura, & habitus, seu dispositio non est à natura, quia acquiruntur: ergo via generationis prius est naturalis potentia, quam habitus.

4 Loquendo autem de istis speciebus secundo modo, id est logice secundum rationem superioris, dicendum est, rectè ab Arist. fuisse ordinatas hoc cap. inquit Scotus §. *Ad argumenta sextæ questionis*: & præter auctoritatem Arist. sic probatur, quia ordine logico illa species dicitur prior, quæ aliquomodo est superior; sed habitus seu dispositio est aliquo modo superior, quam naturalis potètia, & hæc quam passio, atque ista, quàm forma: ergo. **Minorem probat Scotus in solutione**

tionem secundi loco citato: quia illa species qualitatis dicitur superior alia, squæ minus addit supra rationem communem qualitatis: sed secunda addit rationem naturalis potentie, quam non includit prima: & tertia rationem exterioris, quam non includit secunda, & quarta rationem non sensibilibus primo, quam non includit tertia: ergo prima est superior, quam secunda, & secunda, quam tertia, & tertia, quam quarta.

5 Obijcies; ex hac probatione, & ordinatione sequitur, quod istæ species sint modo categorico, ita, quod vltima, seu quarta includat tertiam, secundam, & primam. Et tunc erunt vt species infima, inter media, & suprema; & tunc forma erit naturalis potentia, & habitus, & consequenter logicè erit vna tantum species infima, neque in hoc prædicamento erunt genera, quia genus petit plures species æquales.

6 Respondeo, quod est duplex superioritas, & inferioritas. Vna directa, in qua inferiora includunt formaliter, & quidditative in quid superiora, vt homo includit animal, corpus substantiâ, &c. alia est superioritas, per modos; superioritas; & inferioritas starum specierum, est penes modos; quorum vnus latius patet, quam alter, non penes prædicata quidditative, & directa, ita quod vna species sit prædicatum inclusum in quid in alia. Et sic nõ

sequitur, quod sit vna species infima tantum: neque sequitur, hoc non esse prædicamentum: est enim hæc coordinatio indirecta.

QVÆST. IIII.

De habitu, seu dispositione.

1 **V** Iso de qualitate in communi, nunc videndum est specialiter de speciebus eius per ordinem. Et in primis de habitu, seu dispositione dubitatur, in qua acceptione spectent ad primam speciem qualitatis? nam habitus, & dispositio, vt advertit Scotus, q. 36. prædicamentali, § Ad secundam questionem plures acceptiones habet. Cumque habitus dicatur ab habendo, tot modis dicitur habitus, quot dici solet habere.

2 Primò habere significat idè, quod possidere, & habitus significat in hac acceptione omne id, quod possidetur, seu habetur; siuè sit quantitas, quod habetur, siue sit qualitas, siuè pecunie, siuè amici: & quod habetur, siuè habitus in hac acceptione, non pertinet determinatè ad hoc prædicamentum: & ratio est, quia in hac acceptione transcendit per omnia prædicamenta: in hac quidem acceptione accepit habitum Arist. cap. de oppositis, quando dixit oppositionem primatiuam esse inter habitum, & eius priuationem.

3 Secundò accipitur habitus
pro

pro habitu dicitur significata per modum actionis, & passionis, quæ habetur inter habentem, & rem habitam: nempe pro relatione inter vestitum, & vestem. Et in hac acceptione *habitus* constituit aliud speciale prædicamentum relationis: ergo sic non pertinet ad hoc prædicamentum.

4. Tertiò *habitus* accipitur pro forma accidentali difficili mobilis à subiecto, quæ non est exterior, sed interior, neque innatum principiù difficulter, vel faciliter operandi; sed nata est haberi, vel per acquisitionem, vel per infusionem; vt scientia, sic sumpsit habitum Arist. 3. Metaph. cap. 2. cū dixit *habitus est dispositio secundum quam bene, vel male disponitur dispositum, aut secundum se, aut ad aliud*. Et in hac acceptione est species huius prædicamenti; & ratio est, quia in hac acceptione includit in se rationem qualitatis internæ.

5. Terminus etiam *dispositio* æquivocationem habet: nam dispositio primò accipitur pro relatione inter partes quantitativas in ordine ad se: & in hac acceptione pertinet ad prædicamentum *fitus*: ergo non ad prædicamentum qualitatis absolutum. Secundò accipitur *dispositio* pro forma absoluta dispositiva subiecti; quæ bene, vel male se habet, vel in ordine ad se, vel in ordine ad aliud. Sicut acceperunt eam Arist. in definitione habitus nuper relata,

P. Villa verde.

& Scotus q. 36. prædicamentali 3. Ad secundam quæstionem, verb. *dispositio autem*. Et in hac acceptione est genus generalissimum huius prædicamenti: quia est idè, quod qualitas. Tertiò *dispositio* accipitur pro forma absoluta, quæ subiectum, bene, vel male se habet, quæ non est exterior, sed interior, neque innatum principiù operandi; sed acquisita; & facile mobilis à subiecto. Et in hac acceptione est species qualitatis. Et ratio est, quia includit in se rationem qualitatis internæ.

6. Dubitatur secundo: vtrum habitus, & dispositio differant specie? Hoc dubium, neque est leue, neque parum controversum inter Scotistas, & Thomistas. Ad cuius resolutionem, notat Caiet. hic, quòd alicui potest convenire esse facile, vel difficile mobile dupliciter, nempe, vel ex ratione speciei, vel ex conditione individui. Illud dicitur esse difficile mobile per se, seu ex ratione speciei, quòd ex natura sua vendicat sibi causas difficile variationem compatientes, vt scientia, cuius causæ sunt lumen intellectus agentis, & possibilis, quæ aliter se habere non possunt. Similiter illud dicitur facile mobile per se, seu ex ratione speciei, quòd ex natura sua sibi vendicat causas facile transmutabiles: vt sanitas, quæ causatur ex calido, & frigido, quæ propter alterationes continuas facile transmutatur. Illud autem dicitur esse

Sf

fa

facile, vel difficile mobile per accidens, seu ex conditione individui, cui ex eo, quod est in hoc subiecto sic disposito, facile, vel difficile transmutabile est: ut scientia, quæ ex se est difficile mobilis, & in illo, in quo est inchoative, est facile mobilis: & per oppositum infirmitas, quæ ex se est facilis moveri, ex eo, quod est sic firmiter radicata in hoc subiecto, difficile mobilis est.

7 Ex hoc tenet Caietanus, quod habitus, & dispositio differunt essentialiter. Sic S. Thomas 1. 2. quæst. 49. art. 2. Conradus super S. Thomam loco citato. Suarez in Metaph. disp. 41. sect. 6. Montesquos 1. 2. disp. 30. num. 27. Lorea ibidem sect. 3. Curfus Carmelitanus disput. 15. quæst. 3. fundamentum est, quia habitus natura sua ex ratione speciei est difficile mobilis à subiecto per se, & dispositio natura sua, & ex ratione per se est facile mobilis à subiecto, istæ sunt proprietates diversæ: sed ex proprietatibus diversis colligitur esse diversas species: ergo habitus, & dispositio, &c.

8 Sed contra, primò, quia S. Thomas quæst. 7. de Malo, art. 2. ad 4. dicit expressè, quod habitus, & dispositio non differunt specie, Respondent Auctores citati. Quod in partibus loco citato retractavit hanc sententiam, quia partes fuerunt posteriora scripta: de quo non curo; saltem ratio D.

Thomas, quæ etiam videtur Subtilis Doctor est irrefragabilis; nam eorum quæ essentialiter distinguuntur, unum non potest fieri aliud, sed ex dispositione intellectuali fit habitus, & transit in habitum: ergo non differunt essentialiter.

9 Uterius arguo sic, supponamus dispositionem in intellectu genitam ex vno actu circa vnum obiectum formale, adveniat alter actus intensior circa idè obiectum formale generans habitum. Quæro, illa dispositio præcedens, vel transit ad habitum sine corruptione sui, vel permanet in intellectu? Si transit sine corruptione sui, habeo intentum, quia ex vna specie non fit alia. Si permanet? ergo, ibi est superflue.

10 Præterea sicut dispositio transit in habitum ita habitus transit in dispositionem: ergo non sunt species distinctæ. Probo antecedens; nam habitus, vel corrumpitur totaliter, vel remittitur? Si corrumpitur totaliter? ergo non suscipit minus, neque erit qualitas. Si remittitur? ergo transit in dispositionem: ergo dispositio per maiorem intensionem transit in habitum.

¶ Itè quando est eadem causa substantialitèr, effectus sunt eiusdem speciei: sed eadem causa substantialitèr est dispositionis, & habitus, nempe idem intellectus, & idem obiectum formale: ergo. Tandè principium, quo probant conclusionem est suppositum fictè, & est

Probandum. Eadem quidē qualitas penēs maiore, vel minore intensionē est difficile, vel facile mobilis à subiecto, & dicitur dispositio vel habitus. Vndē habitus nō est differentia essentialis illius qualitatis, neque dispositio, neque facilitas, neque difficultas in moveri à subiecto.

11 *Vera sententia est,* habitum internum, & dispositionē internā in eodem intellectu, vel voluntate circa idē obiectū formale eodem modo propositū, esse eiusdē speciei; nam si aliquid istarū mutetur, & mutetur actus in specie, iam erit, vel altera dispositio distincta specie, illud, quod gignitur ex actu; vel si actus est intensus, erit id, quod gignitur ex actu, vel si actus est intensus, erit id, quod gignitur, habitus specie distinctus. Hanc sententiā tenet Subtilis Doctor q. 26. prædic. §. *Ad secundū,* & in 2. dist. 7. q. 10. & omnes eius discipuli. Merin. de qualit. q. 4. à n. 8. & ex Thomistis Vaz. 1. 2. disp. 78. c. 7. Salas ibid. q. 52. disp. 5. sect. 1. Lalem. disp. 16. p. 15. n. 65

12 Probat Subtilis Doctor. suā sententiam, quia facile, vel difficile mobile à subiecto, nō sunt differentie per se spectantes ad prædicamentū qualitatis: ergo nō possunt esse differentie essentialiter habitum à dispositione. Antecedens probat, quia pertinent etiam ad motum, qui est cōsequēs plura prædicamentā, ideo ab Arist. inter post prædicā-

P. Villaverde,

camenta numeratur. Præterea, quia facile, & difficile mobilis à subiecto etiā cōvenit passioni, & passibili qualitati; sed differentie conveniētes pluribus speciebus, non sunt essentialiter: ergo.

13. *Dico ergo,* quod habitus, & dispositio, non differunt specie, sed tantū penēs maiorem intensionē: quod declaro secūdu illud; quod omnes concedunt, nempe, quod qualitas suscipit magis, & minus; nā quādo est parū intensa, est facile mobilis à subiecto, & quādo est intensa, & fortis, est difficile mobilis à subiecto. Et sicut gradus intensionis accedunt essentialiter qualitatis, sic difficultas, vel facilitas moveri à subiecto, accidit qualitati in sua essentia. Et sic istæ differentie accedunt cuilibet speciei. Et sic non possunt esse differentie essentialiter: ergo. Secundo probatur, quia habitus fit ex dispositione, & ex dispositione fit habitus, & vna species non fit essentialiter ex alia.

14 Dices, quod iste terminus habitus impositus est ad significandū vnā specie qualitatis, & iste terminus dispositio ad significandū aliam: ergo differūt specie. ¶ Resp. quod primā species qualitatis nō habet nomē propriū. Ille terminus habitus impositus est ad significandū qualitatem internā, non inditam à natura, nō utcūq; sed quādo est in intensionē, & difficultate in moveri à subiecto, quæ difficultas est effectus intensionis, & sic habitus

Sfz

est

est nomē accidentale, quia significat qualitatem materialiter, & intēsiōne formaliter: similiter nomen *dispositio* significat per se paucam intēsiōne, & materialiter qualitatem internam non indicatam à natura.

15 Dices, habitus, non potest intelligi sine difficultate in moveri, neque dispositio potest intelligi sine facilitate in moveri à subiecto: ergo difficultas est de essentia habitus, & facilitas de essentia dispositionis. Respondeo, quod sicut in albo est subiectum denominatum, & forma denominans: & tamen albi cōcretive, non potest intelligi sine albedine, & tamen albedo non est de essentia denominatē, sed potius accidens: ita habitus est cōcretum ex prima specie qualitatis, & gradibus intēsiōnis illi accidentibus, & quavis habitus cōcretive non possit intelligi sine intēsiōne, & difficultate in moveri à subiecto: tamen neque intēsiō, neque illa difficultas sunt de essentia illius qualitatis, quæ denominatur habitus, quia sine contradictione potest esse illa species sine illa intēsiōne, & sine illa difficultate. Similiter dicendum est de dispositione.

16 Obijcies, difficultas in moveri convenit habitui, soli, & semper: & facilitas dispositioni omni, soli, & semper. Istæ sunt diversæ proprietates; ergo habitus, & dispositio differunt specie. ¶ Resp. quod sicut albo convenit soli, & semper disgregare visum: & tamen disgregare visum, non est proprie-

tas illius, quod denominatur albi, sed solū albi, ut albi: ita difficultas in moveri à subiecto non est proprietas illius, quod denominatur habitus: sed solū cōpetit habitui, ut habitus est, quod est accidentale qualitati, quæ dicitur habitus. Unde habes, quod divisio primæ speciei qualitatis in habitum, & dispositionem est ad modum subiecti in accidentia. ¶ Ad argumentum oppositæ sententiæ iam dictum est, quod deficit illi probare, difficultatem, & facilitatem in moveri à subiecto, esse differentias essentielles, vel proprietates in quarto modo.

QVÆST. VI.

De naturali potētia, & impotētia.

1 **P**rimo dubitatur, in qua acceptione naturalis potētia, & impotentia pertineant ad hoc prædicamentum? Et ratio dubitandi est, quia tripliciter accipiuntur. Primo accipitur naturalis potentia pro naturali, & intrinseca non repugnātia in extremis, ut coniungantur, & dicitur logica, quia ad logicum spectat componere, & dividere extrema. In hac acceptione naturalis potētia, non pertinet ad prædicamentum qualitatis determinatē, neque cōstituit tertiam speciem qualitatis. Primo, quia est transcendens, eo quod convenit omnibus prædicatis cuiusvis naturæ. Secundo: quia non est aliquid positivum.

2 Secundo accipitur pro naturali virtute intrinseca agendi, vel

patiendi. Et in hac acceptione dico contra Thomistas, quod non pertinet ad tertiam speciem qualitatis, quia est transcendens, eo quod substantia naturalem potentiam intrinsecam habet agendi, & generandi, ut ostendam in physica, & potentie anime sunt substantie secundum Scotum in 2. d. 16. q. unica, & habent potentiam naturalem intrinsecam producendi. Item passibilis qualitas habet potentiam naturalem intrinsecam producendi: sed quod est transcendens, non est una species determinata: ergo.

3. Tercio, naturalis potentia accipitur, non pro ipsa virtute intrinseca agendi, sed pro accidente extrinseco nature, dans illi virtutem ad agendum cum agilitate. Et in hac acceptione pertinet ad tertiam speciem qualitatis; teste subtili Doctore 2. dist. 16. q. unica. Hoc probat Arist. exemplis depugillatoribus, & cursoribus, qui sic denominantur, non quia habent virtutem intrinsecam ad pugnam, & currendum, sed quia habent potentias expeditas ad illas actiones. Hec expeditio est ultra virtutem intrinsecam nature, quia illi est ab auctore nature superaddita, neque est relatio, neque quantitas, neque habitus, quia iste acquiritur, & ista expeditio est a natura: ergo ista est tertia species qualitatis.

4. Obijcies primo, per nos naturalis potentia est interior, ex-

peditio ad cursum est exterior. Sed non apparet, quomodo sit interior: ergo. ¶ Præterea, si expeditio ad currendum est naturalis potentia: ergo male dividimus qualitatem internam in habitum, & naturalem potentiam. Respondeo, quod Arist. non dixit, quod expeditio ad currendum est naturalis potentia: sed per expeditio-nem ad currendum probavit per similitudinem, & analogiam esse naturalem potentiam internam in animam ad intelligendum, & volendum. Expeditio ad currendum non est naturalis potentia, quia non est positiva; sed remotio impedimenti, & ita analogice se habet ad naturalem potentiam, quare divisio qualitatis interne bona est.

5. Obijcies secundo, habitus dat expeditio-nem, facilitatem, & promptitudinem; sed hoc idem præstat naturalis potentia: ergo non sunt distincte species qualitatis interne. Respondeo, quod ex effectu communi non sequitur veritas causarum, nam sol calefacit, & calor calefacit, & non sequitur, quod sol, & calor sint eiusdem speciei. Distinguuntur habitus, & naturalis potentia, quia naturalis potentia petit esse a natura, & habitus petit non dari a natura; sed acquiri, ut per artem, & studium acquiramus facilitatem discurrendi, quam naturam nobis omnibus non dedit.

6. Dubitatur secundo, quo pacto

paſto differant naturalis potentia, & impotentia? Quidam dicunt, quòd ſpecie, quia naturalis potentia, & impotentia videntur ſignificare oppoſitas ſpecies qualitatis. Cui adde, quòd naturali potentia competit dare expeditionem: & naturali impotentia, difficultatem ad operandum: hæc ſunt proprietates diverſæ: ergo differunt ſpecie: ſicut arguebant Thomiſtæ de habitu, & diſpoſitione.

7 *Vera ſententia eſt, non differre eſſentialiter, ſed ſolùm accidentaliter, penès magis, & minus. Ita Scot. q. 36. prædicamentali §. Ad aliam quaſtionem. Suarez diſp. 42. ſect. 4. num. 13. Merinero de qualitate q. 4. ſect. 2. num. 24. & communiter recentiores, Lalemandet diſp. 16. par. 15. ſub num. 65. §. Reſolutio ſecunda. Et ratio eſt, quia impotentia non accipitur hic pro obice ad agendũ, ſed pro non tanta virtute ad agendum, ita quòd naturalis potentia, & impotentia non differunt, niſi vt magis, & minus in eadem linea, ſicut habitus, & diſpoſitio; ſed magis, & minus non variant ſpeciem: ergo.*

8 Ad argumenta, ad primũ nego, quòd naturalis impotentia hic accipitur formaliter pro poſitivo oppoſito naturali potentia; ſed pro minori virtute activa indita à natura. Ad ſecundum dico, quòd naturali potentia competit ſemper v. g. quatuor gra-

duſ intentionis: & naturali impotentia cõperunt ſemper duo gradus v. g. ſed duo gradus, & quatuor gradus non ſunt proprietates diverſæ illius qualitatis, quia ſunt illi accidentales.

QVÆST. VII.

De paſſione, & paſſibili qualitate.

1 **H**ic primo dubitatur, in qua acceptione pertineant ad tertiam ſpeciem qualitatis. Et ratio dubitandi eſt, quia nomen *paſſio* multipliciter accipitur, vt ex Ariſt. 5. Metaph. cap. 21. colligit Scotus q. 36. prædicamentali §. *Ad quaſtionem*. Primo accipitur *paſſio* pro quacumque proprietate conſequenti eſſentiæ: vt riſibilitas dicitur *paſſio* hominis. Et in hac acceptione nõ pertinet, neque eſt qualitatis tertia ſpecies. Et ratio eſt, quia vt ſic tranſcendit per omnia prædicamenta.

2 Secundò accipitur pro relatione extrinſecus adveniente, quæ ex receptione alicuius formæ reſultat inter recipientem, & producentem talem formam, quæ relatio tripliciter eſt, eo quòd forma eſt tripliciter, nam alia eſt receptio formæ ſine adiectione contrariæ: in quo ſenſu intellectus dicitur patiens in receptione ſpeciei intelligibilis. Alia acceptio formæ eſt cum adiectione contrariæ, & ſi forma recepta eſt con-

niens subiecto, & adiecta disconveniens, dicitur passio perfectiva; si verò contingat è contrario, dicitur passio corruptiva. ¶ Et in hac acceptione *passio* non pertinet ad tertiam speciem qualitatis, quia nulla relatio prædicamentalis pertinet per se ad prædicamentum qualitatis: sed passio in hac acceptione est relatio prædicamentalis: ergo.

3 Tertiò accipitur *passio* pro passionibus animæ, vt sunt amor, & gaudium, spes, timor, ira, audacia, dolor, delectatio, &c. dicuntur passionēs, quia causantur in anima cum aliqua passione, & alteratione corporali. Videatur Scotus in 3. dist. 15. §. *Potest dici*, & in 4. dist. 49. q. 7. & in hac acceptione *passio*, non pertinet ad tertiam speciem qualitatis, quia in tertia specie qualitatis secundum Arist. in hoc cap. & Scotum q. 36. prædicamentali, solum ponuntur qualitates primo sensibiles. Sed isti actus animæ, seu passionēs nō sunt primo sensibiles: ergo. Maior patet ex Arist. definiente istā speciem dicendo: *Essē qualitates facile, vel difficile mobiles à subiecto afficientes sensum*: ergo sunt sensibiles.

4 Quartò accipitur *passio*, pro qualitate externa primo sensibili, quæ vel nata est causare aliquam passionem in sensu, vel ex aliqua passione causari, quæ si cito transit, dicitur *passio*, si verò *multum durat*, dicitur *passibilis*

qualitas. Et in hac acceptione est tertia species qualitatis, quia est qualitas, & non est habitus, neque naturalis potentia, neque forma, seu figura: ergo est tertia.

5 *Dubitatur secundo*, quæ sit ratio, per quam ista species distinguitur à reliquis? Quidam dicunt: hanc differentiam consistere in hoc, quod est esse qualitatem causatam per aliquam passionē, vel corruptivam, vel perfectivā. Ita videtur sentire D. Thomam 1. 2. q. 49. art. 2. dum dicit: *qualitates huius tertiæ speciei constitui in esse tales*; quia sunt per se termini alicuius actionis perfectivæ, aut corruptivæ. Et expresse hoc defendit Rubius q. 4. dub. 4. Et probat primò ex Aristot. hoc cap. dicente: obiecta visus, vt sunt colores, non esse passibiles qualitates, quia causant passionē in sensu, vt causant obiecta gustus, & tactus: sed quia per passionem sunt facta. ¶ Secundò probat, quia cum obiecta visus non causent passionem in sensu, excludendæ essent huiusmodi qualitates ab hac specie, si aliàs solum constituerentur in illa qualitates, per hoc quod est, esse natura sua causativas passionum in sensibus, & non per hoc, quod est, esse causatas per passionem.

6 *Subtilis Doctor* q. 36. prædicamentali §. *Ad omnes istas quæstiones*, tenet differentiam, per quam constituuntur qualitates huius tertiæ speciei, & per quam distin-

distinguantur à reliquis speciebus esse, causativas esse passionem in sensu. Sic Scotista. Et probatur ex Arist. hoc cap. dicente: *qualitates passivæ dicuntur, non idè, quod ea, qua suscepunt passivæ aliud sunt, &c. Sed quia qualibet qualitas dicta passionis in sensibus est efficax.* Vbi negat differentiã, qua qualitates sunt tertiæ speciei, eile, quia causantur per passionem: & affirmat esse, quia efficaces sunt ad causandam passionem in sensibus.

7. Secundò probatur ab inconvenienti, quia sequeretur, ex opposita sententia, quod operationes immanentes, ut sunt intellectio, & volitio, essent qualitates huius tertiæ speciei. Probatur, quia sunt termini actionis perfectivæ: Hæc sequela non solum est contra Scotum subtilem; sed etiã contra S. Thomam 3. p. q. 63. artic. 2. *Ad secundum dicentem: in tertia specie qualitatis non sunt, nisi sensibiles passionem, & sensibiles qualitates.*

8. Tertiò, ratione Scoti. Nã ex Arist. hoc capite, secundum qualitates huius tertiæ speciei potest fieri alteratio sensibilis; sed secundum operationes immanentes non potest fieri alteratio: ergo operationes immanentes non pertinent ad hanc speciem. Probatur minor, quia anima est incapax alterationis, sed operationes immanentes petunt esse in anima: ergo non possunt alterare.

9. Ad autoritatem Aristot. adductam à Rubio. Res pòd. Arist. prædictis verbis non assignasse rationem constitutivam huius tertiæ speciei, sed tantum causam, ob quam impositum est nomè istis qualitibus. Et quod hoc sit verum, constat primo, quia esset contrarius verbis adductis pro nostra sententia. Secundò, quia iam assignasset aliud constitutivum pro qualitibus, quæ sunt objecta tactus, & gustus, & aliud pro qualitibus, quæ sunt objecta visus. Et tunc objecta visus, & tactus differrent specie secundum rationem qualitatis.

10. Ad rationem respond. quod objecta visus, licet non causent passionem physicã in sensu, causant passionem intentionalem, quæ passio sufficiens est. Et quia passio intentionalis non est ita rigorosa sicut physica, idè non sumunt nomen ex passione, quã causant, sed ex passione physica, per quam causantur.

II. Dubitatur tertiò, quo pacto passio, & passibilis qualitas differant inter se? Respondetur cum subtili Doctore q. 36. prædicamentali, quòd solum differunt accidentalitèr, estque communis sententia. Et ratio est, quia durare parum, & durare multum sunt accidentia respectu qualitatis: sed passio, & passibilis qualitas solum differunt per hoc, quod passio durat parum, ut rubor ex verecundia, & passibilis qualitas

tas durat multum, vt rubor cau-
satus ex bono temperamento; et
g. solum differunt accidenta-
liter.

12 Sed illi auctores, qui tene-
bant, habitum, & dispositionem
differre specie; quia habitus petit
difficile moveri à subiecto, & dis-
positio est facile mobilis à subie-
cto: vt consequenter procederent,
debent dicere; quod etiam pas-
sio, & passibilis qualitas differunt
specie, passio facilis est moveri,
& passibilis qualitas est difficilis.

¶ Sed dicendam est eodem modo,
quod ista species est innominata,
& quod durare parum, vel mul-
tum, non variant speciem, homo
enim durans vno anno, & alter du-
rans viginti, non sunt diversæ spe-
ciei: quia est differentia tempo-
ris, & in tantum durant, in quan-
tum causæ qualitatum harum du-
rant. A passionibus non denomi-
nantur quales; quia citò transiunt,
& formæ; quibus sumitur deno-
minatio, durabiles debent esse.

QVÆST. VIII.

De forma, & figura.

1 **P**rimo dubitatur, in qua ac-
ceptione sint species quar-
tæ qualitatis? Et ratio dubitandi
est, quia multipliciter accipiun-
tur. Primò accipitur *forma*, pro
forma substantiali, nempe pro a-
nima. Et in hac acceptione non
est species qualitatis, quia est sub-

P. Villa verde.

stantia. Secundò accipitur pro
forma accidentali quacumque, &
dicuntur formæ, quia sunt actus;
& in hac acceptione, forma non
est quarta species qualitatis, quia
sic est transcens omnia prædi-
camenta.

2 Tertiò accipitur *forma*,
pro exteriori delineatioe decen-
ti rei animatæ; in quo sensu acce-
pit illam Porphyrius cap. de spe-
cie cum dixit: *Species vno modo
sumitur pro forma vniuscuiusque*,
& Psalmo 44. dicitur de Christo
Domino; *spetiosus forma præ filiis
hominum*, & in hac acceptione est
quarta species qualitatis, quia est
qualitas externa, in quo differt ab
habitu, & dispositione. Et est sen-
sibilis non primò, in quo differt à
tertia specie.

3 Sed contrà, quia *forma*,
vel est delineatio decens termi-
nata quantitate, vel dispositio par-
tium terminata quantitate, vel
ipsa quantitas sic, & sic disposita:
sed delineatio in se est quantitas:
& dispositio partium formaliter
sumpta est relatio; quantitas dis-
posita est quantitas. Ergo non est
quarta species qualitatis. Præte-
rea, quia Scotus 4. dist. 12. q. 3.
inquit: *Figuram ultra quantita-
tem non dicere nisi relationem par-
tium ad se invicem, vel termino-
rum claudentium partes*. Et in 1.
dist. 17. quæst. 3. litt. O. §. *Quæ-
rum num. 2.* dicit: *Quod pulchri-
tudo non est aliqua qualitas abso-
luta in corpore pulchro, sed est ag-*

T

gre

gregatio omnium convenientium tali corpori, puta, magnitudinis, figura, & coloris, & aggregatio respectuum, qui sunt istorum ad corpus. Sed pulchritudo est forma: ergo forma non est qualitas absoluta.

4 Respondeo, quod forma, & figura non consistunt formaliter in delineatione terminata quantitate; sed solum præsuppositivè. Et posita delineatione in quantitate extensa resultat forma, vel figura: ut patet in arte Pictorum, nam posita delineatione statim consurgit figura, & ablata delineatione deficit.

5 Ad primam auctoritatem Scoti respondeo, quod loquitur præsuppositivè, non formaliter, & figura formaliter, nil præsupponit nisi relationem inter partes, & delineationem terminatam quantitate. Ad secundam dico, quod loquitur, non de forma; sed de pulchritudine, ut constat ex textu, pulchritudo consistit in illa aggregatione, forma autem potest dari sine pulchritudine, ex defectu alicuius ex partibus requisitis. Nam teste Dionysio de divinis nominibus cap. 4. *Bonum ex integra causa, malum ex quocumque defectu.* Et August. 8. de Trinitate capit. 3. vel 8. inquit: *Bona facies hominis imensa parviter, & affecta hilariter, & luculenter colorata.* Ex his aggregatur pulchritudo.

6 Loquendo de figura, di-

co, quod etiam accipitur multipliciter. Primo accipitur, pro imagine, seu signo alicuius. Et in hoc sensu dicitur illud primæ Corinth. 10. *omnia in figura contingebant.* Et in hac acceptione non est species qualitatis, quia hæc figura formaliter est relatio. Secundò accipitur, pro superficie inclusa, & terminata lineis; neque in hac acceptione est species qualitatis, quia quantitas terminata lineis non est qualitas. Tertiò accipitur pro eo, quod resultat ex quantitate lineis terminata. Et in hac acceptione pertinet ad quartam speciem qualitatis, quia formaliter sumpta non est quantitas, neque relatio, & est sensibilis, non primo, sed secundo: ergo est quarta species qualitatis.

7 Dubitatur secundo, an forma, & figura differant essentialiter, vel accidentaliter? Et respondetur, quod non differunt essentialiter, sed accidentaliter, quia solum differunt in hoc, quod forma physice dicit combinationem a. l. subiectum sensibile. Figura autem mathematicè dicit eandem rem præcisam, & abstractam ab accidentibus, & subiecto sensibilibus, quæ differentia est extrinseca, & materialis: ergo sunt eiusdem speciei.

Coordinatio huius predicamenti

Q Valitas, ut sic est genus generalissimum, dividitur

in internam, & externam. Interna dividitur in habitum, & naturalem potentiam. Vterius habitus dividitur in per se infusum, & per se acquisitum, & ista membra in alia. Qualitas exterior dividi-

tur, in passionem, & formam, passio dividitur in multas passiones. Et figura in multas figuras, ex quibus videtur, quod illarum quatuor species non sunt infinitae.

LIBER SEPTIMVS.

De Sex vltimis prædicamentis.

CAP. Preambulum ad sex vltima prædicamenta.

QVÆST. I.

Vtrum sex vltima prædicamenta sicut formaliter relationes?

1 **T** Homines communiter tenent, quod non, ita Caiet. super prædicamenta, Senci- nus 5. Metaph. q. 78. & 39 Iabel- lus q. vltima, Fonseca capit. 15. q. 7. Suarez disp. 48. sect. 1. Cur- sus Carmel. disp. 16. q. 1. Probant primo, quia ad relationem non datur per se motus. Ex Aristot. 5. Metaphysicorum; sed ad *vbi* datur per se motus teste eodem Philo- sof. 5. Metaph. cap. 9. ergo *vbi* non est relatio.

2 Secundò, quia si sex prædicamenta vltima dicunt de formali relationem: ergo non distin-

P. Villa verde.

guuntur à prædicamento ad *aliquid*. Consequens est falsum, & contra Scotum: ergo pro formali non dicunt relationem. Probatur antecedens, quia sicut essentia prædicamenti ad *aliquid* est esse ad aliud; ita essentia istorum prædicamentorum esset esse ad aliud: ergo non distinguerentur, &c.

3 Tertiò, propria ratio relationis est esse *ad*; sed sex vltima prædicamenta formaliter sumpta non sunt *ad*, sed esse *in*: ergo formaliter sumpta non sunt relationes. Minorem probant inductione, nam *vbi* idem est, ac esse in loco, quando in tempore, & sic de reliquis.

4 Sed si ab eis inquiras, quid dicunt pro formali sex vltima prædicamenta? Respondent, non dicere pro formali entitatem absolutam præcisè, neque relationem præcisè; sed dicere pro formali quemdam modum absolutum in-

Tt 2

cluz

cludentem intrinsecè respectum
transcendentalem. Et probatur:
quia actio ex Arist. 3. Physicorū
est motus, vt procedens ab agen-
te, & passio idem motus, vt recep-
tus in passio: sed motus prout re-
ceptus in passio, & prout procedit
ab agente, præter respectum ad a-
gens, & patiens, dicit entitatem
absolutam, nempè ipsam formam
in via: ergo saltem de his duobus
prædicamentis dicendum est, cō-
sistere in modo absoluto, & respec-
tu transcendentali,

5 *Dico primò*, sex vltima
prædicamenta formaliter sumpta
non consistunt in absoluto, & re-
lativo in re, sic Scotus 4. dist. 13.
q. 1. lit. D. nam vel illa relatio,
quam includunt, est tantum se-
cundum dici, hoc est tantum se-
cundum nomen, vel secundum
esse? non primum, quia relatio se-
cundum dici est denominatio ex-
trinseca, & nulla denominatio
extrinseca includitur in reali ab-
soluto, neque potest esse relatio
secundum esse: quia nullum abso-
lutum includit formaliter quid di-
tativè relationem, quia tunc ab-
solutum esset quiddativè com-
positum ex relatione, & alia ra-
tione absoluta. Et ulterius seque-
retur simpliciter, quod esset abso-
lutum, & nō esset absolutum. Re-
stat ergo, quod relatio secundum
esse sit extra esse absoluti, vt re-
latio creaturæ ad creatorem.

6 Et specialiter de actione,
probatur, quia sex vltima prædi-

camenta consistunt formaliter in
quodā accidente intrinsecè deno-
minante subiectū. Sed actio nō po-
test denominare intrinsecè subie-
ctum, quod dicitur agens, si con-
sistat in motu includente relatio-
nem ad agens: ergo prædicamen-
tum actionis formaliter non con-
sistit in forma absoluta includente
relationem. Minorem probō, quia
illa relatio est idem cum motu,
vel fluxu formæ, & forma produ-
cta est in passio: ergo non est in a-
gente: ergo non potest denomina-
re intrinsecè agens.

7 *Dico secundo*, sex vltima præ-
dicamenta formaliter sumpta cō-
sistunt in relatione. Probo, quia
sunt accidentia, non absoluta pu-
rè, quia non possunt concipi sine
ordine vnius ad aliud, neque sunt
absoluta, & relativa singul, ita
quod relatio includatur in absolu-
to, vt patet ex conclusione ante-
cedente: ergo sunt relationes for-
males illa prædicamenta formaliter
sumpta.

8 *Dico tertio*, hi respectus,
in quibus formaliter consistunt il-
la sex prædicamenta, distinguun-
tur genere supremo, tam inter se,
quàm à respectu tertij prædica-
menti. Sic Doctor subtilis in 4.
dist. 13. quæst. 1 lit. B. Pro-
bat, quia ex opposita sententia nō
possumus salvare famosam illam
divisionem entis in decem prædi-
camenta, quam tradidit Arist.
quem sequuti sunt omnes philo-
sophi.

9 Ad argumentum primum respondet Subtilis Doctor in 3. dist. 1. q. 1. § *Al'ia ind.* Quod illud dicitur Arist. *Ad relationem, non est per se motus.* intelligitur de relationibus intrinsece advenientibus, de quibus loquebatur, nō de relationibus extrinsecè advenientibus, ut sunt illę, in quibus con-istunt sex ultima prædicamenta, ut patet: quæst. sequenti.

10 Ad secundum, nego sequela n. 1. ad probationem dico, solum probare, quod conveniunt cum prædicamento ad aliquid in ratione relationis, quod concedo; sed non probat, non habere differentias, per quas distinguatur, habeant illas, ut dicitur, quæst. sequenti. ¶ Ad tertiam nego minorem. Ad probationem nego, *vbi esse tantum in alio*, nam est formalitèr ad aliud, quia est dispositio partium in ordine ad locum concavum; teste etiam D. Thoma.

11 Ad aliud, quod adducunt adversarij ex 7. Physicorum de actione, & passione in motu: dico Arist. non sumpsisse actionem, & passionem pro formis constituentibus quintum, & sextum prædicamentum; sed sumpsisse actionem, & passionem pro re acta in fieri, in qua consideratione materiali pertinent ad prædicamentum forme productæ quæ actio, & passio materialiter sumptæ pertinent ad prædicamentum forme productæ.

QVÆST. II.

Verum istæ relationes sint intrinsecus, vel extrinsecus advenientes?

1 **V**llo iam, quod sex ultima prædicamenta formaliter sumpta, sunt relationes; nunc quæro, an sint intrinsecè, vel extrinsecè advenientes? Intelligo cum Doctore Subtili illas relationes esse intrinsecus advenientes, quæ possint fundamentum, & terminum statim consurgunt ex intrinsecis visceribus fundamenti, & termini, alio quocumq; præciso; & illas esse relationes extrinsecus advenientes, quæ posito fundamento, & termino, non statim consurgunt ex visceribus intrinsecis eorum, sed indigent causa extrinseca, hoc est efficiente causante illas.

2 Thomistæ tenent nullas esse relationes prædicamentales extrinsece advenientes. Videantur illi citati, quæst. antecedenti n. 1. Et probant primo, quia Arist. non nominavit tales relationes, neq; divisit relationem in intrinsecus, & extrinsecus advenientes: ergo tales relationes sunt fictæ.

3 Secundo, quia vel loquitur Scotus de fundamento, & termino proximo, vel remoto? Si de remoto: ergo omnes relationes sunt extrinsecus advenientes. Patet consequentia, quia nulla relatio

statim resultat ex fundamento, & termino remotis, deficientibus proximis. Si loquitur de fundamento, & termino proximo: ergo omnes relationes sunt intrinsecus advenientes. Patet, quia nulla est relatio, quæ statim non resultet posito fundamento, & termino proximo.

4 Quod confirmant aliquibus exemplis, & comparationibus relationum extrinsecè advenientiũ ad relationes intrinsecè advenientes. Nam si ut posito agente, & pariete, quæ sunt fundamentum, & terminus remota actionis, quæ est relatio extrinsecus adveniens, non resultat necessario relatio actionis: sed si inter agens, & passum ponatur debita approximatio, quæ est fundamentum proximum, tunc resultat: ita similiter positis duobus parietibus, qui sunt fundamentum, & terminus remota relationis similitudinis, quæ est intrinsecus adveniens, nõ resultat inter ipsa statim similitudo: bene tamen si ponatur in eis unitas in albedine, quæ est fundamentum proximum.

5 Tertio; quia uno secundum Scotum 3. dist. 1. q. 1. est relatio extrinsecus adveniens. Si militer in hærentia actualis accidentis ad subiectum: sed hæ relationes non collocantur in aliquo ex sex ultimis prædicamentis: ergo falsum est dictum Scoti, omnes relationes extrinsecus advenientes pertinere ad sex illa ultima prædicamenta.

6 Vera sententia est, quam tenet Subtilis Doctor in 4. dist. 13. q. 1. lit. B. nempe relationes sex ultimorum prædicamentorum esse extrinsecus advenientes. Idem docuerat dist. 12. q. 1. lit. N. & distinct. 6. q. 10. lit. B. & in 3. dist. 1. q. 1. & quolib. 11. Lalemander de ente disp. 13. part. 1. num. 2.

5 Et in primis dico quod sunt aliquæ relationes, quæ positis fundamento, & termino proximis nõ statim consurgunt, & indigent aliquo extrinsecò fundamento, & termino, ut resultent, in quo stat difficultas prima: & hæ relationes dicuntur extrinsecè advenientes. Probo, quia in furno Babylo-nico erat ignis, & parvuli, & approximatio. Et non resultavit relatio agētis in igne, neque passionis in parvulis, non alia de causa, nisi quia defecit causatio ignis: ergo præter fundamentum, & terminum requiritur aliud, ut istæ relationes resultent, quod non contingit, neque requiritur in relationibus similitudinis, quia positis fundamento, & termino, omni alio præciso, consurgunt.

8 Dices, quod causatio formæ transmutativæ, & approximatio sunt proximum fundamentum. Sed contra, quia fundamentum proximum, vel ratio fundandi, debet esse in fundamento intrinsecè, sed approximatior, & causalitas nõ sunt in agente, ut in quo, sed in passio, quia causalitas est idè realiter cū forma producta: ergo
appro-

approximatio, & motus non sunt fundamentum proximum relationis actionis.

9 Dico secundo: omnes relationes sex prædicamentorum ultimorum sunt extrinsece advenientes. Et ratio est, quia nulla illarum consurgit ex fundamento, & termino proximis, sed ulterius requiritur aliquis motus à causa extrinseca, qui motus non est fundamentum proximum, quia motus non est in movente, ut movens est. At relationes intrinsecus advenientes præciso omni motu, & quocumque alio, solum ex fundamento, & termino statim consurgunt ab intrinseco fundamenti: ergo.

10 Ad illud, quod Arist. non nominavit relationes extrinsecus advenientes. Respond. esse argumentum ab auctoritate negativa. Secundo: quod Aristot. cap. de qualitat. dixit, quod quando invenitur aliqua species innominata, fingendum est nomen.

11 Ad secundum respondeo, quod Scotus loquitur de fundamento, & termino proximis. Et quando inferunt, ergo omnes relationes sunt intrinsecus advenientes. Nego consequentiam quia in agente virtus agendi est fundamentum proximum, & in passio- capacitis patiendi sunt fundamentum, & terminus proxime, & tamen non resultat relatio actionis, nisi ponatur motus, qui non est ratio fundandi, eoquod non est in

fundamento, hoc est, in agente.

12 Exempla illa, non sunt ad propositum, quia in ipsis falso asseritur, quod posito agente, & passo in debita approximatione necessario resultat relatio, secluso quocumque alio, sicut in relationibus tertij generis, quia ut dictum est, præter fundamentum, & terminum, requiritur aliquis motus, qui non pertinet ad fundamentum proximum.

13 Si dicas, illum motum esse conditionem simpliciter requisitam, ut resultent illæ relationes. Et ego ex hoc dico primo, quod ille motus non est ratio fundandi proxima. Secundo: ex hoc probatur esse relationes extrinsecus advenientes, quia petunt aliquam conditionem simpliciter, quæ proveniat ab extrinseco, quam non petunt relationes tertij generis.

14 Præterea, malè equiparantur duo parietes respectu relationis similitudinis: & agens, & passum respectu relationis actionis, & passionis: quia duo parietes sunt extrema remota respectu relationis similitudinis: at agens, & passum sunt proxima extrema.

15 Ad tertiam concedo maiorem, & nego minorem. Nam cum duo extrema sint formaliter unita per relationem unionis, relatio unionis pertinebit ad prædicamentum actionis, si fuerit transmutans ad transmutatum. Si autem fuerit transmutati ad trans-

mutans, pertinebit ad prædicamentum passionis. Idemque docuit Scotus in 4. dist. 12. quæst. 1. litt. E. de relatione actualis inhzrentiæ: quia inhzrentia actualis est transmutatio subiecti per accidentia.

CAP. I.

De actione.

I Gilbertus Porretanus dicitur Author prædicamentorum, quia primus de illis fusiùs disputavit. Definivitque actionem sic: *Actio est, secundum quam, in id, quod subijcitur agere dicimur.*

2 De hac definitione dubitatur an sit bona? Quidam recentiores dicunt quòd non; primò, quia creatio est actio; sed creationi nil subijcitur: ergo non competit omni actioni. Minor patet, quia creatio est productio ex nullo præsupposito subiecto: ergo creatio non habet aliquod, quod subijciatur. Secundò, quia secundum Commentatorem 4. Physic. cap. 84. nullus respectus est principium agendi: sed per nos actio est respectus: ergo non est principium agendi: ergo male ponitur in definitione actionis. *Ly secundum quam agere dicimur.* ¶ Et si ab his auctoribus quæras, quæ definitio actionis est bona? Respon-

dent, quòd ista: *Actio est via, qua media effectus recipit esse, vel conservationem ab agenti.*

3 Quando in termino confuse significante est æquivocatio, nõ potest dari bona definitio, neque iudicari, an sit bona, vel mala, nisi prius sciatur, in qua acceptione accipitur. Quia æquivoca prius sunt dividenda, quam definienda.

4 Est quidem nomen *actio* æquivocum, secundum Subtilem, Doct. in 4. dist. 13. q. 1. § *Ex dictis patet.* num. 12. sic dicentem ex dictis patet æquivocatio multiplex huius nominis *actio*, vno enim modo dicitur de operatione, prout intellectio, & volitio dicitur operatio, & tamen in rei veritate est qualitas, vt declaratum est lib. 1. dist. 3. quæst. ult. ergo ex hac acceptione non pertinet ad hoc prædicamentum. Alio modo *actio* dicit per se habitudinem, vel respectum producentis ad productum, sicut Pater dicitur causa agens filij. Et hoc modo pertinet ad tertium prædicamentum. Quandoque accipitur pro respectu inducentis ad inductum, vel educentis ad educum: vt calidum dicitur causa agens caloris in ligno. Aliquando etiam accipitur hoc nomen *actio* pro re acta, includendo tamen istum respectum, quem exprimit hoc, quòd est ab alio, sicut in 3. Physicorù. Et in hac acceptione non pertinet ad hoc prædicamentum: quia *actio* in hac acceptione pertinet

ad prædicamentum rei actæ. Aliquando accipitur pro relatione transmutantis ad transmutatum, iuxta illam descriptionem lib. 6. princip. *Actio est secundum quam in illud, quod subijcitur, agere dicimur.* Et in hac acceptione dico, quod est obiectum, quod per se hac definitione definitur.

5 Uterius sciendum, quod est definitio physica, & logica, ut pluries ex Summulis notavimus: dico: quod physicè est satis sufficiens definitio, quia æquivaleret huic, *actio est forma, qua agere dicimur in illud, quod subijcitur.* Forma ponitur loco generis, reliqua pro differètia: sicut definitur physicè anima per hoc, quod est actus corporis physici, & organici: à Philol.

6 Logicè autem melius potest defini, dicendo, quod est relatio extrinsecus adveniens ad transmutabile, nata denominare, & referre agens. In qua, relatio extrinsecus adveniens, est in quid respectu istius, & aliorum prædicamentorum quinque: *Et per habitudinem ad transmutatum, & exigentiam ad denominandum agens, & referre illud ad transmutatum,* differt à reliquis quinque. Nam fundamentum istius relationis est agens in quantum principium transmutandi, & terminus est transmutatum in quantum transmutatum. At, in alijs relationibus, quæ actiones dicuntur, fundamentum est agens in quantum principium producendi, educen-

di, vel inducendi est: Et terminus est forma, in quantum producta, vel inducta, vel euncta est.

7 Ad primum argumentum respondeo, quod creatio non est relatio realis denominans agens, sed quid rationis. Quid mirum, quod non pertineat ad hoc prædicamentum. Ad secundum dico, quod *ly secundum quam agere dicimur,* nõ significat virtutem agendi, sed tantum denominandi: ideo facit istum sensum, *secundum quam denominamur agentes.*

8 Ex acceptione actionis, ut est de hoc prædicamento, constat, quàm prava sit definitio adversariorum. Primo, quia non competit definito, id est relationi isti extrinsecus advenienti. Secundò, quia datur per viam, quæ est ens incompletum, & nullum genus superius est incompletum.

9 Dubitatur secundò: quomodo actio dividenda est? Moderi quidam dividunt actionem in eam, quæ præsupponit subiectum, ut est generatio, & in eam, quæ nõ præsupponit subiectum, ut creatio, &c. ¶ Sed contra, quia vel actio sumitur pro fieri rei, vel pro relatione reali, qua agens denominatur? Si sumitur actio pro fieri formæ? non est ad propositum, quia est transcendens per prædicamèta. Si accipitur pro relatione reali? mala est divisio, quia in creatore Deo, non est relatio realis, qua denominetur agens, quando aliquid creat; quia Deus non

est capax accidentium.

10 Dico ergo, quòd actio relativè sumpta, quæ fundatur in agente, secundum quòd est principium transmurtandi, dividenda est iuxta divisionem terminorum. Unde cum termini, alij sint substantiæ productæ, alij accidentia, & ista sint, qualitas, quantitas, ubi, &c. Ita actio, alia ad substantiam, alia ad accidens, ista alia, ad qualitatem, quæ est alteratio, alia ad quantitatem, quæ est augmentatio. Alia ad ubi, quæ dicitur *latio*. Vt iterius alteratio alia interna, alia externa, & quælibet istarum in suas species.

11 Dubitatur tertio, quot proprietates habet actio relativè sumpta? Resp. cum Gilberto Porretano, esse duas. Una est, quòd semper fit cù motu, vel mutatione. Alia, quòd actio infert per consequentiam passionem. V.g. est actio; ergo est passio.

CAP. II.

De passione.

1 Passio relativè accepta, opposita est actioni, cumque oppositorum eadem sit ratio: hinc fit, quòd omnia, quæ dicta sunt de actione, acomodata sunt passioni cù proportionem debita oppositis.

2 Et tunc tantum dubitari potest, vtrum actio, & passio sint distincta prædicamenta? Et videtur quòd non, quia quæ sunt idem rea-

litèr, non possunt constituere diversa prædicamenta: actio, & passio sunt idem realiter in motu secundum Philosoph. 3. Physic. Ergo. ¶ Secundò, quia actiun, & passivum sunt eiusdè generis ex Arist. 1. de generat. ergo actio, & passio; parer consequentia, per locum à coniugatis. ¶ Tertio: quia ex Arist. 3. Metaph. contraria sunt in eodem genere: sed actio, & passio sunt respectus oppositi, & contrarij: ergo sunt sub eodem genere ergo non differunt genere.

3 Respondetur esse distinctum prædicamentum ab actione. Primò quia non habent aliquod genus supremum, in quo coveniant. Secundò, quia habent diversos modos afficiendi subiectum primò diversos. Tertio: quia ex opposita sententia non essent, nisi novè prædicamenta; contra torrentè omnium Philosophorum.

4 Ad primum resp. concessa maiori, ad minorè, quòd Arist. loquitur de actione, & passione pro re acta. Non de actione, & passione purè relativis, vt sunt hæc prædicamenta. Vt notavit Scotus 4. dis. 13. q. 1. lit. K. Ad secundum resp. Arist. ibi loqui de genere Physico, non de logico. Undè sensus illorum verborum est, activum, & passivum versari circa eandem materiam; non verò, quòd coveniant in eodem genere supremo. Ad 3. resp. actionè, & passionè non esse respectus còtrariè oppositos: sed tantum relativè.

CAP.

CAP. III.

De quando.

do solum competit his, quæ incipiunt esse. Et ista est quarto modo, quia convenit omni quando, & soli, & semper, denominare ea, quæ incipiunt esse.

¶ **Q** Vid est quando? Resp. Gilbertus Porret. *Quando est id, quod ex adiacentia temporis relinquitur in re temporali.* Quid est id, quod relinquitur ex adiacentia temporis in re temporali? Nos Scotista dicimus, quod est relatio coexistentiæ ad tempus, fundata in re temporali, & terminata ad tempus. *Quare interrogacioni quando fecisti talem rem?* Respõd. tali die, tali hora, idest, quando coexishebam, tali horæ talis diei. Illi verò, qui tenent sex prædicamenta vltima consistere in absoluto includente relatione, non possunt facile explicare, quid est id, quod relinquitur in re temporali ex adiacentia temporis.

2 Divisio istius relationis facienda est per terminos, vnde cū tempus sit terminus coexistentiæ relativæ, & tempus sit in triplici differentia, nempe præteritum, præsens, & futurum, sic relatio quando, alia est ad tempus præteritum, alia ad præsens alia ad futurum.

3 Quot sunt proprietates quando? Respondet Gilbertus, vna est non habere contrarium, altera non suscipere magis, aut minus: quæ non sunt quarto modo, quia alijs competunt, vt substantiæ, &c. Tertia est, quod *quando*

CAP. IIII.

De vbi.

¶ **Q** Vid est vbi? Respondet Gilbertus: *Vbi est circumscripção passiva à circumscriptione loci, vel spatij proveniens.* Quæ res, in quo stat formalitèr circumscripção passiva? Respondet, non est formalitèr quantitas circumscripcta. Quia tunc vbi formalitèr sumptum non esset prædicamentum à quantitate distinctum: neque essent decem prædicamenta. Præterea est aliquid novum præter quantitatem circumscripctam, & circumscribentem. Vt notant illa verba, à circumscriptione loci proveniens: Sed illud additum, non est absolutum, neque relatio intrinsecus adveniens: ergo est relatio extrinsecus adveniens præsentis circumscripcti ad circumscribens. Quæ in abstracto dicitur vbi, & in concreto esse in loco, teste Scoto in 4. dist. 10. q. 1. & Dico ergo. & in 2. dist. 2. quaest. 7. & quolib. 11. Potestque vbi sic logicè definiri, est relatio extrinsecus adveniens coexistentiæ inter locatum, & locans.

2 *Quæres, quomodo dividatur ubi? Respondeo, quod ubi, aliud est activum, aliud passivum; activum est relatio extrinsecus adveniens fundata in loco continente, & terminata ad locum contentum. ¶ Ulterius locus passivus, seu ubi passivum, aliud est definitivum, aliud circumscriptivum. Definitivum est relatio fundata in locato existenti modo indivisibili, & terminata ad locum continens. Ulterius ubi definitivum, alterum est spirituale, aliud materiale; spirituale est relatio extrinsecus adveniens fundata in spirituali contento, & terminata ad locum continentem: ut quando Angelus est in loco definitivè: ubi materiale, est relatio extrinsecus adveniens fundata in contento materiali, existente modo indivisibili, & definitivo (hoc est, quod sit talitèr, ut totum contentum cor respondeat toti loco, & totum contentum parti loci continentis) & terminata ad locum continentem materiale. Sic corpus Christi Domini est in Eucharistia.*

3 *Ubi verò circumscriptivum, est relatio extrinsecus adveniens medians inter contentum existens modo extenso, vel divisibili (id est ita, quod totum contentum, cor respondeat toti loco circumscriptivè, & pars determinata locati ad partem determinatam loci circumscriptivè.) & inter locum circumscriptivum continens. Et hæc*

relatio est genus generalissimum huius prædicamenti.

4 *Ubi circumscriptivum dividitur in passivum, & activum. Passivum definitum fuit à Gilberto: & est relatio extrinsecus adveniens fundata in corpore existente modo circumscriptivo, & terminata ad locum circumscriptivè modo extenso. Sed ubi circumscriptivum activum, est relatio fundata in loco circumscriptivè, & terminata ad locum existens modo extenso. Vide Scorum quol. 21. § De primo dico.*

5 *Esse acquisibile per se per motum localem, est proprietas ubi in quarto modo: non habere contrarium, & non suscipere magis, aut minus, nõ sunt quarto modo, quia sunt communes alijs. Itè esse immobile, & corruptibile, sunt communes.*

CAP. V.

De Situ.

1 *Quæres primo: quid sit Situs? Respondet Gilbertus; Situs est positio partium corporis, & generationis ordinatio. Ad intelligentiam rectam Situs adverte, quod Situs prærequirit, ut totum, & partes sint extensæ in ordine ad locum. Et dum corpus extensum ponitur flexè, diversam positionem habet, ac quâdo ponitur rectè. Et in istis positionibus diversimode se respiciunt partes corporis extensæ*
inter

inter se, & a totum. Vnde *situs*, adæquatè, & Logicè sic debet de finiri, est *relatio extrinsecus adveniens partium extensarum inter se, & ad totum extensum*. Quod patet, quia diversimode se respiciunt partes, quando corpus extensum est rectum, ac, quando est flexum. Et ex fundamento, & termino differt ista relatio à reliquis.

2 *Quæres secundo*, utrùm *situs*, & *vbi* distinguantur realiter? Aliqui recentiores cum Suarez 2. t. Metaph. disput. 5. sess. 1. & 9. dicunt, quod non, quia non apparet ratio talis distinctionis, neque entitates multiplicandæ sunt sine necessitate.

3 *Sed vera sententia est*, quã tenet Merinero hic sect. 5. n. 30. Et ratio mihi est ista, quia quando vnum existit, seu non existente alio, distinguuntur realiter, tanquam esse, & non esse, sed stante positione curva, desinunt varia loca: ergo. Probatum minor, quia homine curvo ambulante, perseverat illa positio, & acquirit, & perdit nova loca. Præterea relatio *situs* est ius completum distinctum in specie à loco. Sed talia distinguuntur realiter: ergo. Probatum minor, quia prædicamenta non fiunt nisi ex entibus completis quidditatiè. Item, quia differunt specie, nam relatio *vbi* habet diversa extrema, nam versatur inter corpus contentum, & continens: At *situs*, vel positio,

versatur inter partes extensas eiusdem corporis inter se. Ex diversis autem terminis diversitas relationum colligitur.

4 Ad argumenta, ad primũ patet esse rationes distinctionis inter *situm*, & *vbi*. Ad secundum, quod natura dedit diversas positiones corporib⁹ animalis, vt suas operationes aptius possit exercere, & vt se ipsum conseruet, ideò aliquando iacet, & aliquando sedet, &c. illæ ergo relationes sunt necessariae, vt denominent formaliter istas positiones.

5 *Quæres tertio*, quomodo diuidatur *situs*? Respondeo, quod Angelicus Doctor opusculo 48. & Albertus Magnus libro de sex principijs diuiserunt *situm* in positionem æquẽ, & non æquẽ, flexẽ, & rectẽ, & has species subalternas in infimas, nempe in stationẽ, sessionem, recubationem, &c.

CAP. VI.

De Habitu.

1 *Quæres primo*, quid sit *habitus*? Respondet Gilbertus, est *corporum, & eorum, quæ circa corpus sunt adiacentia*. Hoc est relatio extrinsecus adveniens inter corpus vestitum, & vestem, quæ relatio differt à reliquis, quia habet diversum terminum: nam quando, habet pro termino

termino tempus: at ubi habet pro termino locum ambientem, & habitus habet pro termino vestem.

2 Ex quibus deducitur, quòd genera, & species habitus accipienda sunt ex varijs generibus, & speciebus indumentorum. Unde diuersum genus est habitus esse armatum, ac esse vestitum, & diuersas species esse, loricatum esse, & esse galeatum. At species indumentorum sunt habitus religiosi, & habitus secularis: Athabitus

religiosi species infimæ erunt habitus. Benedicti, Bernardi, Domini, & Francisci, &c.

3 Quæres tandem, quas proprietates habet habitus? Respondet Gilbertus, habere duas communes, nempè, non habere contrarium propriè, & non suscipere magis, aut minus intensiue. Et aliam addit tertiam, nempè, quòd adiacentia vestitus sit actualis: quia si vestis in homine non sit, non dicitur vestitus.

LIBER OCTAVVS.

De post prædicamentis.

CAP. I.

De modis oppositionis.

1 Modi sunt quintupliciter. Primus est oppositionis. Secundus prioris. Tertius de simul. Quartus motus. Et quintus habendi. ¶ In hoc cap. agit Arist. de modis oppositionis, & illud diuidit in duas partes, in prima diuidit oppositionem in quatuor modos, seu species, & illas explicat; in secunda enumerat condiciones speciales oppositionis contrariæ.

2 Circa primam partem, inquit Aristor. quod oppositio est, quadruplex, relativa, contraria, privativa, & contradictoria. Relatiue opposita dicuntur illa, quæ id, quod sunt, oppositorum esse, aut aliquo alio modo ad illa dicuntur, ut Pater, & Filius.

3 Contraria opposita sunt illa, quæ cum adinuicem non ordinentur, sunt tamen formæ repugnantès: vt frigus, & calor. At contraria alia sunt mediata, alia immediata, Contraria mediata sunt illa, quorum non est necesse alteri illorum inesse suo proprio susceptibili. Vt vitium, & virtus, sunt con;

contraria mediatè respectu hominis, quia potest dari homo, qui nã sit vitiosus, neque virtuosus; ideò non est necesse, quòd, vel sub vitio, vel sub virtute sit. Sed contraria immediatè sunt illa, quorũ necesse est alterũ illorum inesse suo proprio susceptibili: vt ægritudo, & sanitas respectu corporis animalis, nam necesse est animal, aut esse sanum, aut ægrum.

4. *Privatiuè opposita sunt circa idem subiectum ordine irrefragabili, & tempore determinato à natura.* In qua definitione tanguntur tres condiciones ad privatiuè opposita requisitæ. Prima est, quòd debent esse circa idem subiectum; vt visus, & cœcitas circa oculum. Secunda est, quòd debent esse tempore determinato à natura, quia tunc dicimus, aliquid priuari, quando non habet, quòd natum est habere tempore determinato. Non enim dicimus edentulum, quia non habet dentes; neque cœcum, quia non habet visum; sed quia non habet, quãdo natus est habere; quia sunt quædam res genitæ, quæ neque visum, neque dentes habent, & tamen non dicuntur identatæ, neque cœcæ.

5. *Opposita contradictoria sunt illa, quæ per affirmationem, & negationem repugnare censentur.* Et hec est duplex, vna, quæ inter vniuersalem, & particularè reperitur, quarum vna est affirmatiua, & altera negatiua, vt omnis

homo currit, quidam homo non currit. Altera, quæ versatur inter duos singulares, quorum vna est affirmatiua, & altera negatiua, vt *Petrus sedet, Petrus non sedet.*

CAP. II.

De Modis prioris.

IN hoc secundò cap. determinat Phil. de secundo post prædicamento, quòd est prius, dicēs, quòd aliquid dicitur prius quædrupliciter. Primò, dicitur aliquid prius altero secundum tempus. Et in hac acceptione, quòd est antiquius, dicitur prius. Secundo modo aliquid dicitur prius alio, à quo non valet subsistendi consequentia. Et hoc modo animal dicitur prius homine, quia nõ valet est animal: ergo homo. Tertiò modo aliquid dicitur prius alio ordine naturæ, & compositionis: vt in geometria prius sunt lineæ figuris, & in physica prius natura sunt anima, & corpus, quã homo. Quarto modo aliquid dicitur prius alio, quòd est dignius, & honorabilius, vt Prælati in religione dicitur Prior. Deinde subiungit Phil. alterum modum prioritatis naturæ: inter ea, quæ conuertuntur, & vnũ est causa alterius: sic est homo respectu risibilis, nam licet conuertantur, homo est causa risibilis.

CAP. III.

De Modis simul.

IN hoc cap. determinat Phil. de tertio postprædicamento, quod est *simul*, dicens: quod tres sunt modi simultatis. Primò dicuntur aliqua *simul* tempore, quorum generatio est eodem tempore. Secundo modo dicuntur *simul* natura, quæcumque conuertuntur, secundum essendi consequentiam, & vnum non est causa alterius, vt relativa duplum, & dimidium: nam si duplum est, dimidiū est; & e converso. Tertio modo dicuntur *simul* natura, quæcumque æqualiter diuidunt genus; vt rationale, & irrationale respectu animalis.

CAP. IV.

De Motu.

IN hoc capit. determinat Phil. de quar to post prædicamento, quod est *motus*, cuius assignat sex species, quæ sunt generatio, corruptio, augmentatio, diminutio, alteratio, & loci mutatio.

2 Deinde determinat de cōtrarietate motus, dicens, quod

vniversaliter motui contrariatur quies. Sed aliquando motui contrariatur motus, vt generationi contrariatur corruptio; augmentationi, diminutio: & loci mutationi contrariatur quies secundum locum. Et etiam sibi cōtrariatur mutatio secundum contrarium locum: vt mutationi, quæ est sursum, contrariatur mutatio, quæ est deorsum. Deinde subdit, quod motui alterationis non est facile assignare contrarium: sed potest dici, quod alterationi secundum vnā qualitatem, cōtrariatur quies secundum eandem qualitatem, vel alia alteratio, quæ est secundum contrariam qualitatem, vt calefactioni contrariatur frigefactio.

CAP. V.

De Habitu.

IN hoc vltimo cap. determinat Phil. de quinto post prædicamento, quod est *habere*, dicens: quod *habere* est octo modis. Primus modus est habere affectum, seu qualitatem, vt habere scientiam. Secundus est, habere qualitatem, seu magnitudinem. Tertius modus est habere, quæ circa tempus sunt, vt vestitum, & tunicam. Quartus est, habere aliquid in membro per modum ornamenti, vt anullū in digito. Quintus est habere

habere membrum, seu partem integram, vt manum, vel pedem. Sextus est, habere contentum: vt lagena habet vinum. Septimus est, habere possessionē: vt domū, vel vineam. Octavus est, habere uxorem. Et iste modus est alienissimus, quia, qui habet, habetur

De Perhyrmenias.

Postquam actum est prædicabilibus, & de his, quæ ponuntur in prædicamento (quæ sunt obiecta propositionum) sequitur agere de propositionibus. Sed de his multa dicta sunt in Logica directiva lib. 2. Præterea 3. lib. Logice directivæ multa dicta sunt de priori analysi, seu de priori resolutione, propter quod solum restat agere breuiter de posteriori resolutione, seu de posteriori analysi, idest de demonstratione.

De posteriori resolutione.

QVÆST. I.

Quid sit demonstratio.

ID Vas Phil. de demonstratione definitiones dedit. Prima est, *demonstratio est syllogismus appetitivus.* Hoc est, est syllogismus faciens scire. Secunda definitio est, *demonstratio est syllogismus procedens ex primis veris immediatis, prioribus, notioribus, causisque conclusionis.*

2 Quæres, vtrum istæ definitiones

P. Villaverde.

sint bonæ? Et videtur, quod non, quia de vno definibili non possunt dari duæ definitiones bonæ. Respondeo, quod definitio alia est formalis, alia materialis: formalis est illa, quæ datur per ordinem ad finem, seu effectum; at materialis illa est, quæ datur per materiam, & condiciones eius.

3 *Nunc respondeo primo*, quod prima definitio est bona formaliter, quia illa definitio est bona in linea formali, quæ explicat distinctè rem, per ordinem ad finem, seu effectum suum: sed prima definitio est huiusmodi: ergo. Probatur minor, quia finis, seu effectus demonstrationis est scire, vel scientia. Sed ista datur per ordinem ad scire: ergo datur per ordinem ad suum effectum.

4 *Respon. 2.* quod secunda definitio est bona in linea materiali, quia illa definitio est bona in linea materiali, quæ constat genere, & differentiâ, per quam ex parte materiæ differt definitum ab alijs. Sed secunda definitio est huiusmodi: ergo. Probo minorem, quia syllogismus est genus demonstrativo, & probabili, differentia ex parte materiæ est, quod præmissæ sint veræ primæ, immediatæ, priores, notiores, causæque conclusionis, per quam differt demonstratio ab alijs syllogismis, qui non sunt demonstratiui, quorum præmissæ non sunt primæ, immediatæ, &c. ergo.

3 Ad rationem dubitandi respondeo, quòd de vna essentia non possunt dari duæ definitiones diversæ, quæ sint bonæ in vna linea, tamèn secundum diversas rationes, quarum vna sit formalis, & altera materialis, nego, quòd non possint dari duæ definitiones bonæ, vnaquæque in sua linea. Sic contingit in præsentia.

QVÆST. II.

Exponuntur conditiones materiae demonstrationis.

1 **Q**uæres primò, quomodo intelligatur illa particula *ex primis* posita in definitione materiali demonstrationis? Respondeo, quòd Arist. intellexit pro primis propositionibus, illas, quæ sunt indemonstrabiles à priori, id est, eas, quæ carent medio, quo possint demonstrari à priori: nam sicut in omni genere illud dicitur primum, quòd caret principio, & causa: ita in propositionibus, illa dicuntur primæ, quæ carent causa, vel medio priori, quo possint demonstrari. Quòd probat Aristot. quia conclusio nò scitur proprie, nisi per demonstrationem, quia tunc scire opinamur vnum quodque simpliciter, & non sophistico modo (quòd est secundum accidens) cum causam arbitramur cognoscere, propter quam res est, & quoniam illius causa est, & non est contingens aliter se habere. Inquit

primò posteriorum. Tunc sic, vel præmissæ scire, vel scientiæ sunt demonstrabiles, vel non? Si non? habeo intentum. Si sic? ergo datur processus in infinitum, ne detur processus in infinitum, dicendum est, quòd primæ propositiones sunt indemonstrabiles.

2 *Quæres secundo*, quomodo intelligatur illa particula *veris*. Respondeo, quòd intelligitur ex verijs necessarijs, ita quòd propositiones demonstrationis sint veræ circa materiam necessariam, quòd dixit Arist. illis verbis, & non est contingens aliter se habere. Et probat Arist. in textu, quia conclusio demonstrationis est vera, & necessaria, id est de materia, quæ aliter se habere non potest; sed conclusio vera, & necessaria non colligitur nisi ex verijs necessarijs, ergo.

3 *Quæres terriò*, quomodo intelligatur illa particula *immediatis*, ad quòd sciendum, quòd termini obiectivi propositionum sunt immediati dupliciter, vno modo in linea recta, taliter quòd inter subiectum, & prædicatum nullus terminus directus mediet, vt in ista propositione, *homo est animal*. Alio modo, quòd ly *immediatis* neget omne mediū probandi à priori, vt in ista *omne animal rationale est risibile*. Nunc dico, quòd intelligitur de immediatis, quæ negant omne mediū probandi à priori: & sic ly *immediatis* coincidit cum ly *ex primis*.

A Quæ

4 *Quæres quartò*, quomodo intelligitur illa particula *prioribus*. Respondeo, quòd prioritas in propositionibus est duplex, vna in situ, & positione, & hæc prioritas competit præmissis respectu conclusionis, quia prioribus locis ponuntur. Prima dicitur maior, & secunda minor. Alia prioritas est naturæ: id est, quòd termini maioris, & minoris sunt prius natura, quàm terminus, qui probatur de subiecto, sicut definitio hominis, & subiectum homo, sunt prius natura, quàm risibilitas, quæ demonstratur.

¶ Nunc dico, quod *ly Prioribus* non intelligitur de situ, & loco præmissarum; quia hoc competit etiam propositionibus probabilibus; sed intelligitur de propositionibus, quæ sint de terminis, qui sunt priores natura termino, qui demonstratur, qui est propria passio. Quod probat Arist. quia termini definitionis sunt priores natura termino, qui demonstratur; sed medium in demonstratione est definitio: ergo.

5 *Quæres quintò*, quomodo intelligatur illa particula *notioribus*? Ad quod dicit Aristot. quòd notiora sunt dupliciter, vno modo simpliciter, alio modo, quoad nos. Illa sunt notiora simpliciter, quæ sunt remotiora sensui, cuiusmodi sunt vniuersalia. At notiora quoad nos sunt illa, quæ sunt propinquiora sensui, cuiusmodi sunt singularia. Vnde *ly*

P. Villaverde.

notioribus intelligendum est, de notioribus simpliciter, quia propositiones demonstrationis debent esse vn uersales, eo quòd sunt necessariæ, & singulares sunt contingentes.

6 *Quæres sextò*, quomodo intelligatur illa particula, *causisque conclusionis*, ad quod notandum, quòd esse causas conclusionis, de duobus potest dici, vnum est, quod ipse propositiones præmissæ, sint causæ conclusionis. Alio modo, quod termini, ex quibus deducitur prædicatum conclusionis sint causæ illius termini, qui demonstratur esse in subiecto conclusionis, v.g. animal ratio; le est causa adæquata hominis, & homo est causa adæquata risibilitatis, quæ demonstratur de homine. Sic omne animal rationale est risibile: homo est animal rationale: ergo homo est risibilis.

7 His positis vnum est certum secundum mentem Aristot. & Scotti, non cognoscentiù demonstrationem simpliciter, nisi illam, quæ est à priori, nempe, quod subiectum, & definitio debent esse causæ termini obiectivi, qui demonstratur in conclusione. Et ratio est, quia quod demonstratur est passio, at subiectum de quo demonstratur, est causa passionis, & medium, seu termini definitionis sunt causæ subiecti: ergo.

7 *Quæres septimo*, vtrum veritates obiectivæ sint causæ conclusionis. Veritas alia est forma-

lis, quæ est cõformitas actus cum obiecto sicuti est. Veritatẽ obiectivam voco illam conexionem, quæ est inter subiectum, & prædicatum. Habita notitia veritatis obiectivæ, videtur, quòd veritas obiectiva est causa cõclusionis in præmissis. Et ratio est, quia veritates obiectivæ præmissarum sunt rationes formales mouentes ad conclusionem; ergo sunt causæ formales conclusionis.

9 Dicendum est tamen, quòd species impressa subiecti est causa formalis motiva, tam præmissarum, quam conclusionis. Sic Scotus q. 1. prologi §. *Ad argumenta* pro opinione Arist. num. 25. quia secundum Arist. 7. de anima intellectus de se est tãquã tabula nuda. Propter quod Aug. q. de Trinit. dixit: *A cognoscete, & cognito paritur notitia*: ergo ad cognitionem requiritur pro causa formali ex parte obiecti, vel ipsum obiectum concurrentem, vel aliqua species gerens vicem obiecti. Sed pro statu isto, non habemus nisi species obiectorum, quia pro statu isto nil est in intellectu, quin prius fuerit in sensu: ergo pro statu isto causæ formales immediatæ intellectuum sunt species intentionales, & non ipsæ veritates obiectivæ. Itaque species subiecti est ratio formalis representandi subiectum, & ratio formalis representandi definitionem obiectivam, & etiam representandi proprietatem: & est ratio formalis determinata deter-

minans intellectum ad assensus præmissarum, & consequentia. Vide Scotum in 3. dist. 27. §. *Aliter potest poni*, num. 9. Et tunc neganda est maior, & consequentia rationis in oppositum, nisi dicatur, quòd veritates obiectivæ materiales sunt obiecta motiva mediata, quando causant species sui.

QVÆST. III.

De causalitate præmissarum.

1 **Q** *Veres primò, Vtrum* præmissa habeant aliquam causalitatem in conclusionem. Et ad claram intelligentiam adverte, quòd in isto casu præmissæ accipiuntur, non pro obiectis cognitis prius, ex quibus deducitur proprietas, nam in ista acceptione iam dictum est cap. 2. præcedente; sed accipiuntur præmissæ pro actuali cognitione. Notandum secundò, quòd in præmissis sunt duo actus, vnus iudicij, alter assensus post iudicium. Similiter in conclusione est iudicium deductum circa proprietatẽ demonstratam, & est assensus ad cõclusionem. Quod queritur est, vtrum actus intellectus maioris, & minoris propositionis sint causæ actus conclusionis.

2 Communis sententia dicit, quod præmissa sunt aliquo modo causæ conclusionis, quia Arist. de posteriori resolutione dixit: *omnis doctrina fit ex præexistenti cognitione*, id est omnis cõclusio doctrinalis

tis fit ex cognitione præexistente. Hæ cognitiones præexistentes sunt permissæ: ergo conclusio fit ex præmissis. Ratione probò, quia præmissæ determinant intellectû ad conclusionem; & sic ex diversis præmissis procedunt diversæ conclusiones: ergo sunt causæ conclusionis.

3. *Quæres secundo.* Vtrû præmissæ concurrant in genere causæ materialis respectu conclusionis? Respondeo, quòd sic, quia vltimû complementum syllogismi, & demonstrationis est conclusio demonstrata, & præmissæ se habent, vt perfectibiles, & aptæ ad compleri per conclusionem secundum modum artificiosum: ergo se habent vt materia artificialis respectu conclusionis perficientis opus artificiosum, & fortè hoc voluit Arist. quando dixit: *omnis doctrina fit ex præexistenti cognitione.*

4. *Quæres tertio.* Vtrû præmissæ concurrant ad conclusionem in genere causæ formalis. Multi dicunt, quòd sic: quia præmissæ determinant ad conclusionem, & hæc determinatio est specificatio ad conclusionem. Sed specificatio pertinet ad causam formalem: ergo præmissæ influunt in conclusionem in genere causæ formalis extrinsecæ.

5. Sed contra, quia quando quis format demonstrationem, præmissæ sunt actus subiectivi in intellectu, & non sunt obiecta in demonstratione: ergo non sunt

obiectum formale movens, & determinans intellectum ad conclusionem, causa vero formalis extrinsecæ debet esse ex parte obiecti. Quare termini obiectivi sic dispositi in forma, & figura sunt causa motiva formalis, ad eliciendum conclusionem.

6. *Quæres quarto.* Vtrû præmissæ se habeant, vt causæ efficientes respectu conclusionis? Multi Thomistæ, vt Ferrara, Paulus Vernetus, Sorus, Tolerus apud D.; dacum à Iesu disp. 16. q. 3. §. *Opposita tamen sententia*, dicunt, quòd sic. Probatur primò, quia illa particula *ex* indicto Arist. significat causam efficientem. Secundo, quia illud, quòd constituit potentiam in actu primo, concurret cum ea efficienter ad actum secundum: sed per assensus principiorum constituitur intellectus in actu primo ad assentiendum conclusioni: ergo. Probatur minor, quia intellectus nudus non sufficit ad assensum conclusionis, & cum assensibus principiorum actuatur ad producendum conclusionem: ergo per assensus principiorum constituitur in actu primo intellectus ad producendum assensum conclusionis.

7. Contra hanc opinionem arguit Durandus in 2. dist. 2. quæst. 2. *ad quartum*, quòd non existit, non potest esse causa effectiva; sed præmissæ non existunt, quando elicetur assensus conclusionis: ergo non possunt esse causæ effectivæ assen-

assensus conclusionis. Ad hoc respondent Sôtus, & Bañez 1. p. q. 58. art. 2. quod intellectus potest habere simul plures actus, vni terminati ad principia, alter ad conclusionem. Sed illis obijcio, quòd quando hoc fit ex advertentia, demus quòd potest habere intellectus simul plures actus permanentes; tamen communiter arguentes non habent permanentes assensus præmissarum, & tamen producitur assensus conclusionis: ergo conclusio, & assensus ad conclusionem non dependet efficienter ab assensibus præmissarum. Præterea; quamvis communiter dicitur, quòd actus habet virtutem effectivam habitus, non est facile probare, quòd vnus actus adhuc cum intellectu sit causa productiva alterius actus. Præterea, quomodo præmissæ respectu assensus conclusionis possunt esse causa materialis, & formalis, & efficiens.

8 Potest dici salvo meliori iudicio, quòd assensus præmissarum in intellectu, quòdò durant, inclinant determinatè intellectum ad assensum conclusionis, & quòdò transeunt, habitus de relictis ex illis actibus inclinant intellectum ad eundem assensum. Et intellectus cum specie obiecti causat assensum conclusionis iuxta inclinationem assensuum præmissarum, & habituum earum. Quod sic probò. Nam species impressa subiecti est repræsentativa subiecti, definitionis, & proprietatis, tamen,

quia est discursiva habet ordinem in inclinatione, nam primò inclinatur ad primum principium, & secundò ad minorem, & tertio ad conclusionem, producit per ordinem istos actus, & habitus, & licet habitus principiorum directè, & per se inclinent, ad principia indirectè inclinant ad conclusionem, & secundario, quia sapiunt aliquo modo naturam speciei impressæ, quæ primò inclinatur ad principia, & secundario ad conclusionem. Quod si illi actus præmissarum essent productivi assensus conclusionis, quòdò existunt, producerent partialiter assensum conclusionis. Sed, quia non potest probari in illis actibus esse causalitatem effectivam respectu assensus conclusionis. Restat, quòd solum maneat inclinatio ad conclusionem, quam participaverunt ex specie impressa subiecti.

9 Ad primum respòdeo, quòd particula *ex* aliquando denotat etiã causam materialem, vtpater indefinitione, quam de materia prima dedit Arist. dicendo; *quod est primum subiectum, ex quo aliquid fit.* Quare non est medium probandi determinatè causam effectivam. ¶ Ad secundum dico, quòd est actus primus inclinativus tantum, & est actus primus productivus assensus præmissarum sunt in actu primo inclinativo tantum per quod non possunt causare efficienter assensum conclusionis.

QUEST. III.

*Utrum cognitio maiori, & minori
necessiteretur intellectus ad as-
sensum conclusionis?*

I Ad statum questionis ad-
verte, quod necessitas
opponitur libertati. Libertas
quoad specificationem est pote-
stas ad eliciendum vnum, vel al-
terum actum, qui sint distincti spe-
cie, vt voluntas respectu volendi,
& nollendi. Ita in intellectu re-
spectu assensus, & dissensus est li-
bertas quoad specificationem, &
quando determinatur ad assen-
sum, necessitatur quoad speciem.
Libertas, quoad exercitiū, est po-
testas ad eliciendum actum, & nō
eliciendi ipsum actum. Vnde ne-
cessitas quoad exercitiū est de-
terminari ad actum. Quare quan-
do intellectus determinatur ad
assensum, ita quod non potest non
habere illum, necessitatur quoad
exercitiū.

2. Loquendo de necessitate,
quoad specificationem, conue-
niunt omnes, quod positus maiori
& minori veris, & positus in for-
ma, & figura cum assensibus earū,
necessitatur intellectus. Ita Subt.
Doctor 1. dist. 1. q. 4. § Ad argu-
menta num. 16. dicens: *necessitas
est in intellectu ex evidentia obie-
cti, necessario causante assensum in
intellectu.* Quod dictum admi-
nus debet intelligi de necessitate

quoad speciem. Et ratio est, quia
ab obiecto, & potentia paritur no-
titia; sed obiectum verum non po-
test generare dissensum circa ipsum,
sed nature est generare assensum:
ergo necessitat intellectum ad as-
sensum, quæ est necessitas, quoad
speciem.

3. Sed loquendo de necessitate
quoad exercitiū maior est diffi-
cultas, & controversia. Ego bene
video, quod veritas evidēter cog-
nita, ex se tendit ad necessitandū
intellectum non solum quoad spe-
ciem; sed etiam quoad exercitiū,
quia est principium naturale sicut
forma ignis, quæ de se non solum
est determinata quoad speciem,
sed etiam quoad exercitiū, nisi
ab alio fortiori impediatur, vel
divertatur à materia.

4. Ideo tota difficultas stat in
improbando, quod voluntas res-
pectu intellectus est fortior, quā
obiectum: nam si imperium volun-
tatis est fortius, & potest contra-
movere intellectum à considera-
tione illius obiecti cogniti, defi-
ciente propositione illius obiecti,
nō poterit habere assensum illū,
sicut si ab igne auferatur approxi-
matio materiæ, non poterit habe-
re ignefactionem; at si obiectum
est fortius, tunc intellectus nece-
sitabitur, quoad exercitiū.

5. Dico ergo primò, quod
stante obiecto evidenti sufficien-
tè proposito, licet imperet volū-
tas intellectui, quod nō assentiat,
nō potest nō esse actus assensus. Ra-
tio

rio est, quia in isto casu fortius mo-
vet obiectum naturale, quam vol-
untas: quod confirmatur, quia
stante visibili approximato debi-
tè, & oculo aperto, licèt voluntas
imperet oculo, ne videat, non po-
test non videre: ergo similiter de
oculo intellectus.

6 Dico secundò: quòd volun-
tas potest contra movere intelle-
ctum, & avertere illum à conside-
ratione conclusionis demonstran-
dæ, vel demonstratæ, & imperare
considerationem alterius obiecti,
& tunc deficiente obiecto propo-
sito, vel propositione obiecti, non
habet assensum circa conclusio-
nè, licèt præcedant assensus præ-
missarum.

7 Quod sic potest fieri, adver-
tendo, quòd demonstratio est in-
strumentum perfectum sciendi,
compositum ex tribus proposi-
tionibus, possum intendere facere
demonstrationem imperfectam, &
inchoatam ex duabus tantum præ-
missis. Et advertere, quòd quando
intellectus est proximus ad dedu-
cendum conclusionem, diverten-
dus est ab illo obiecto, & appli-
candus ad aliud, & tunc non de-
ducet conclusionem, quia defici-
te propositione conclusionis ob-
iecti, non potest esse actus. Hoc
potest facere voluntas, quia po-
tentia inferiores subduntur im-
perio voluntatis, quoad exerci-
tium. (nutritiva dempta) Tum,
quia Scotus in 3. dist. 25. q. 2. di-
cit, quod voluntas potest contra

movere intellectum ad confide-
rationem alterius obiecti. Tum
etiam, quia S. Thom. 1. 2. quæst.
9. art. 1. ad 3. dicit: *voluntas mo-
vet intellectum quantum ad exer-
cium actus, quia & ipsum verum,
quòd est perfectio intellectus con-
tinetur sub universali bono, & est
quoddam bonum particulare.* Er-
go similiter potest quis intendere
assensum præmissarum, & non in-
tendere assensum conclusionis, &
disponere contra movere intelle-
ctum, quando assensus conclusio-
nis eliciendus est.

8 Dico tertio: quòd possitis as-
sensus præmissarum absolutè, &
simpliciter est liber assensus con-
clusionis. Ratio est, quia absolutè
& simpliciter assensus conclusio-
nis est sub potestate voluntatis: si-
cut visio oculi simpliciter, & ab-
solutè, sub imperio voluntatis est,
vt sit, vel non sit, per contramo-
tionem, & cum possit contramo-
vere voluntas potentias inferio-
res, dum non contramover, cum
possit, relinquit actum potentia
inferioris liberum.

9 Obijcies, in prima con-
clusionem dico, quòd assensus con-
clusionis est necessarius, nunc di-
co, quòd est liber quoad exerci-
tium, sed liberum, & necessarium,
quoad exercitium opponuntur:
ergo. ¶ Respondeo, quod ille a-
ctus intellectus est necessarius se-
cundum quid, quia est à potentia
naturali inferiori, & est liber sim-
pliciter in ordine ad voluntatem

potentem contra movere, esse quidem actum necessarium secundum quid, & liberum simpliciter non opponuntur, ut patet in visione oculi circa visibile, quæ est necessaria secundum quid in ordine ad oculum, & est libera simpliciter in ordine ad voluntatem, quæ est potentia superior, potens impedire visionem, vel opponendo obstaculum, vel divertendo oculum ad aliud obiectum.

10 Objicies in eodem instanti, quo posita sunt assensus præmissarum, elicitur conclusio; sed in illo instanti non potest esse contra motio voluntatis: ergo non potest impediri assensus conclusionis.

Respon. quod in eodem instanti sunt multæ prioritates, & posterioritates naturæ, & sic in primo instanti naturæ ante assensum conclusionis est cognitio diversionis intellectus. Et in secundo est imperium, & in tertio non est assensus.

11 Objiciunt Auctores opposita sententia, intellectus, & assensus præmissarum, sunt causa assensus conclusionis, non libera: ergo necessaria. Respondeo, quod causa assensus conclusionis est necessaria secundum quid, & libera simpliciter, ut expositum est.

12 Præterea sicut se habet in voluntate intentio finis ad electionem mediorum, sic se habet in intellectu assensus principiorum ad assensum conclusionis. Hoc est sicut movet finis ad electionem

mediorum, ita principia ad eliciendum conclusionem; sed posita intentione efficaci finis, & perseverante voluntate in ea, non potest suspendere actum electionis, sed necessatur ad illum: ergo habito assensu principiorum, & perseverante intellectu in eo, non potest suspendere conclusionem.

¶ Respondeo, quod assensus principiorum, & intentio finis solum habent similitudinem in movere, eo modo, quo actus possunt movere; differunt specialiter in ordine movendi, quia assensus principiorum movent ordine executionis, & intentio finis movet ordine intentionis. Quod si disputans intendit efficaciter assensum conclusionis, necessatur ad eliciendum illam: si autem non sit efficaciter intentus, imò neque intentus simpliciter assensus conclusionis, sed potius oppositum, quamvis sint posita præmissa evidentes, non elicietur assensus conclusionis, quia statuit disputans, & elegit avertere intellectum ab obiecto assensus conclusionis. Ratio radicalis est, quia ipsa demonstratio, & assensus præmissarum sunt actus potentia subdita voluntati in contra motione, & divisione. Et finis disputantis est adducere ad assensum conclusionis. Quod si iste finis non sit intentus efficaciter frustrari potest. Quanto magis si intendatur, non habere assensum conclusionis?

QVÆST. V.

*Utrum divisio demonstrationis;
quia, & propter quid sit gene-
ris in species?*

I Ntequàm procedamus ad affirmationem, vel negationem, necesse est scire, quid intelligatur per *demonstrationem*, *quia*, & dico, quòd est syllogismus procedens ex effectu ad probandum, quòd causa est. V. g. si queratur an sit homo? Probatur, quòd est per risibilitatem, quæ est quasi effectus eius sic. Omne risibile est homo, est risibile, ergo homo est. Ex quibus habes, quòd finis demonstrationis: *quia*, est probare, quòd est, item habes, quòd solum est utilis ad quæstionem, an sit? de demonstratione autem propter quid, iam dictum est, quid sit.

2 Nunc dico; quòd iuxta mentem Arist. 1. posteriorum. Et Subtilis Doctoris, quæst. 3. Prologi. q. 4. Laterali § *Iuxta hoc*, num. 26. & in 3. dist. 24. q. 1. § *Ad quæstionem*. num. 13. vers. *Sed accipiēdo*, ratio propriæ demonstrationis solum reperitur in demonstratione propter quid. Probatur, quia demonstratio propriè, & scientia propriè sunt causa, & effectus, sed demonstratio propria causat scientiam propriam: ergo demonstratio, quæ non causat scientiam propriam, non est propriè demonstra-

tio, sed solum demonstratio *prop-
ter quid* causat scientiam propter quid: ergo sola demonstratio propter quid, est propria demonstratio. Minor ista patet ex Arist. 1. Poster. dicente: *scire autem opinamur unumquodque simpliciter, cum causam arbitramur cognoscere, propter quam res est, & quia illius est causa*. Sed demonstratio propter quid est, quæ datur per causam cognitam, & demonstratio quia, nò datur per causam, sed per effectum: ergo sola demonstratio propter quid, est propria demonstratio.

3 Ulterius, quando ratio propria significata per nomen reperitur propriè in vno membro, & non propriè, sed impropriè in alio, divisio non est vniuoci in vniuocata: ergo divisio demonstrationis, *in propter quid*, & *in quia*, non est vniuoci in vniuocata.

4 Hæc eadem conclusio colligitur ex Doctore Angelico, nam 1. Posteriorum lectione 18. dicit: *quòd scire ex proprijs principijs, solum est vere scire; ergo scire à posteriori non est vere scire, neq; demonstratio à posteriori est vera demonstratio*. Et lect. 23. inquit: *demonstrationem propter quid esse demonstrationem simpliciter: ergo demonstratio quia est tantum secundum quid: ergo in demonstratione quia, non reperitur propria, & simpliciter ratio demonstrationis propria: ergo non est membrum vniuocatum demonstra-*
tionis

tionis propriè, & simpliciter.

5 His tamen non obstantibus aliqui Thomistę tenent, quod est univoci in univocata, & quod ratio demonstrationis perfectiori modo participatur in demonstratione propter quid. Et discursus potest forinari sic: demonstratio formaliter est syllogismus faciens scire, vel causans scientiam; sed syllogismus à posteriori ex veris, necessarijs, & evidentibus causat scientiam: ergo habet formalem rationem demonstrationis. Minor probatur, quia notitia deducta ex veris, distinguitur à falsa, & per hoc, quod est ex necessarijs, distinguitur ab opinione, & per hoc, quod est ex evidentibus distinguitur à fide: ergo illa notitia causata per demonstrationem quia, vel à posteriori est propriè scientia, quia scientia est notitia certa, & evidens ex pręmissis necessarijs, evidentibusque deducta per syllogismum perfectum: ergo ille syllogismus est verè, & propriè demonstratio. Ergo ratio propriè demonstrationis reperitur in eo: ergo est univocatum membrum, &c.

6 Respondeo, quod est scientia perfecta, quę dicitur simpliciter; & est scientia imperfecta, quę dicitur secundū quid. Scientia imperfecta est illa, quę habetur à posteriori; & ratio est, quia solū probat, quod subiectum est, & non quietat intellectum simpliciter, quia manet dubius quoad quid est

illud subiectū. Demonstratio autem propter quid est perfecta scientia, quia quietat intellectum, quia in ea est cognitio, quod subiectum est, & cognitio quid sit illud subiectum; & quale est; v. g. quod homo est risibilis, flebilis, &c. & tunc distinguenda est maior, dicendo, quod demonstratio formaliter, est syllogismus faciens scire simpliciter, & perfectè, non quę facit scire imperfectè, & secundū quid. Ad minorem, quod demonstratio à posteriori, facit scire imperfectè, & secundū quid, non simpliciter, & perfectè; & neganda est consequentia. Ad probationem minoris dico, quod ut scientia distinguatur ab errore, opinione, & fide, sufficit, quod sit imperfecta.

7 Quod autem in demonstratione propter quid præcedāt cognitiones, quod subiectum sit, & quid sit. Patet ex Arist. in principio de posteriori resolutione dicente: *Ante demonstrationem dua sunt præcognitiones: An res sit, & quid sit, & tria præcognita, scilicet principium, passio, & subiectū. Do principio præsupponi debet, quod sit, de passione quid sit, & de subiecto an sit, & quid sit.* Et ne hoc opus molestū scholasticis videatur, hæc sufficiant ad laudem omnipotentis Dei Patris, Filij, & Spiritus Sancti, necnon Beatę Virginis Marię sine labe originalis peccati conceptę.

(.?.)

F I N I S.

